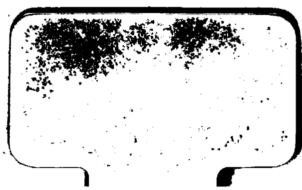

STAATKUNDIGE GESCHRIFTEN,

Opgesteld en nagelaaten door

Mr. SIMON VAN SLINGELANDT,

Gebooren den 14 January 1664,

aangesteld tot

SECRETARIS VAN DEN RAAD VAN STAATEN

den 4 Augustus 1690,

RAAD EN THESAURIER GENERAAL DER VEREENIGDE NEDERLANDEN

den 27 October 1725,

RAADPENSIONARIS VAN HOLLAND

den 17 July 1727,

Overleeden den 1 December 1736.

EERSTE DEEL.

Te AMSTERDAM,
By PETRUS SCHOUTEN,
1784.

Geene Exemplaaren worden voor echt erkend, als dewelke door iemand uit de Familie van den Heer Raadpensionaris VAN SLINGELANDT eigenhandig zyn ondertekend.

AAN DEN

LEEZER.

Het is bekend, dat de nagelaaten Geschriften van den Heer Raadpensionaris VAN SLINGELANDT sedert langen tyd door veelen in ons Land, Regenten en Burgers, met een ongemeene greetigheid gezocht, en door den eenen van den anderen steeds in menigte zyn afgeschreeven: dog dit deedt, gelyk 't niet anders zyn konde, verscheide meer of min gebrekkige handschriften van dezelve te voorschyn komen, die, eindelyk ter Drukperse gegeeven, zo als dit vroeg of laat wel te voorzien was, buiten twyffel een Werk van deezen Schryver in de waereld zouden hebben gebragt, dat door deszelfs verminking (om niets meer te noemen) veelligt der gedagtenisse zoude hebben te kort gedaan van deezen uitmuntenden Staatsdienaar.

Dit deedt my, den Uitgeever deezes, derhalven niet lang aarzelen, om door den druk gemeen te maaken eenige Manuscripten van de Werken van gemelden Raadpensionaris, die my tot dat einde toegeschikt waren, en op welker echtheid ik meende genoegsaam te kunnen vertrouwen.

Dan naauwlyks was myne daar van gedaane ad-

vertentie in de Amsterdamsche Courant van den 27 November des voorleeden jaars bekend geworden, of de Familie van den Heer *van Slingelandt* wierdt van alle kanten aangezocht, om de nagelaatene Geschriften van wylen den Heer Raadpensionaris zelve uit te geeven: en vermids de handschriften van den Heer Raadpensionaris berusten onder den Wel Ed: Geb: Gestr: Heer *Philip Jacob van der Goes*, Raad in de Vroedschap en Burgemeester der Stad Rotterdam, welke met eene kleindochter van denzelven Raadpensionaris gehuwd geweest is, heeft de gemelde Familie zich verplicht gevonden, dit zelfde verzoek by gem: Heer *van der Goes* al mede aan te dringen, gelyk deeze daar in dan ook eindelyk bewilligd, en toegestaan, heeft, dat de uitgaave van eenige Staatkundige Geschriften van den Heer Raadpensionaris geschieden zoude na de afschriften, die onder zyn Wel Ed: Geb: Gestr: nog heden berusten, en door de invullingen met de kennelyke hand van den Heer Raadpensionaris blyken geeven, dat dezelve door zyn Ed: zelfs tegen de Minuten, dewelke daar van mede onder gem: Heer berusten, zyn gecollationeerd, en mogelyk wel met intentie om dezelve te laaten drukken: althans men heeft onder de nagelaatene papieren ook gevonden een

con-

concept-Voorreden, welke aan den Leezer in dit Deel wordt medegedeeld, en waar uit blykt, dat de Heer Raadpensionaris ten minsten eenige van zyne Werken heeft willen publicq maaken.

De gemelde Familie my vervolgens hebbende voorgesteld, om deeze uitgaave ten mynen koste en profyte te doen, begrypt de goedgunstige Leezer ligt, dat een aanbieding van deezen aard *door my greetig en met* dankbaarheid wierdt aangenomen, als waar door myne uitgaave een trap van waarde verkreeg, die dezelve anders nooit zoude gehad hebben, en waar door ik in de gelegenheid gesteld wierd, om meerdere Geschriften van den Heer Raadpensionaris uit te geeven, dan ik anderſins zoude hebben kunnen doen; terwyl het Publicq zich nu veilig kan verzekerd houden, dat aan het zelve de echte Geſchriften van den gemelden Raadpenſionaris, waar na het zelve ſedert zo langen tyd te vergeefs gewenſcht heeft, worden ter hand geſteld, waar omtrent het zelve buiten dien altoos in eenige onzekerheid gebleeven zoude zyn.

En ten einde daar aan niet zoude worden getwyffeld, zullen alle de Exemplaaren deezer Werken, ten blyke van derzelver echtheid, door iemand uit de Familie van den Heer Raadpenſionaris eigenhandig worden ondertekend, buiten welke

ondertekening geene Exemplaaren voor echt erkend worden.

Voor 't overige moet de goedgunstige Leezer nog worden geïnformeerd, dat, voor zo ver de spelling zoude mogen devieëren van de hedendaagsche manier, men, om de echtheid te klaarder doen blyken, gemeend heeft dezelve praecieselyk te moeten behouden, zo als ze in de origineele handschriften, zo wel als in de daar van gemaakte afschriften, na welke deeze uitgaave geschiedt, gevonden is, te meer, daar op verscheide plaatsen in de afschriften de spelling eigenhandig door den Auteur wordt veranderd gevonden.

Vaar Wel.

CON-

CONCEPT

VAN EEN

VOORREDEN.

Gedurende de tyt van over de dertig jaaren, welke ik den Staat der Vereenigde Nederlanden gedient heb, veel Regifters hebbende moeten nafien, en in het nafien der Regifters gelet hebbende op het geen dat daar in gevonden word van de oude en ware conftitutie der Regeering, en van de veranderinge daar in gevallen, heb ik gemeend niet nuttiger te kunnen befteeden de leedige tyt, welke ik de laafte jaaren van myn dienft boven de vorige gehad heb, als met in ordre te brengen, het geen dat ik uit de Regifters aangetekent hadt, en wel na dat zig gelegentheid opdeed, om nu het één dan het ander deel van de Regeering te verhandelen, en fomwyl 'er by te voegen, wat ik dien conform na myn geringe kennis en ervarendheid oordeelde te konnen dienen tot redres en verbeeteringe der defecten in de verfcheide takken en deelen, zo van de generale Regering, als in het byfonder meede van die van de Provintie van Holland en Weftvriesland, waar van ik de eer heb een inboorling te zyn; en heb vervolgens gemeendt, geen ondienft te zullen doen aan het gemeen, met mede

te deelen aan de Regenten, welke niet alle gelyke gelegentheid hebben, om de Registers na te slaan, en om door die wegh te komen tot kennis van veel nuttige zaken, die in de Registers verspreid zyn, de Tractaatjes, waar van de Lyst (*) te vinden is aghter dese Voorreeden, en waar van het niet nodig is. hier meer vooraf te zeggen, als in de eerste plaats, dat het oogmerk derselve geentsints is, te geeven een methodique en compleete beschryving van de Regeering, maar alleen de stucken daar van te verhandelen, welke dienden boven andere grondig gekent te worden, om met succes te konnen arbeyden aan het zo nodig herstel der vervalle zaken, en om te konnen bordeelen van de middelen, die daar toe voorgeslagen worden;

Ten andere, dewyl de volgende Tractaatjes principalyk gedestineert zyn voor de sodanige, welke toegang hebben tot de publique Registers, en daar in konnen nasoeken de bygebragte Resolutien, dat men zig daarom, en met een om niet te lang te zyn, doorgaans genoegt heeft met de Resolutien simpelyk te quoteeren, zonder den text daar van uit te schryven;

En ten derde, dat in deese of geene Tractaatjes, doordien se te gelyk gedrukt worden, schoon geschreven op verscheyde tyden, zaaken, of jaargetallen, voorkomen, die posterieur zyn aan de eerste opstelling, en specialyk in *het Discours over de defecten*

(*) Deeze Lyst word niet gevonden.

fecten in de jegenwoordige constitutie der Regeering van den Staat der Vereenigde Neederlanden, en over de middelen van redres, opgesteld in January 1716, en mischien eenigsints gedient hebbende om de genen, waar aan het te dier tyt gecommuniceerd wierd, aan te setten, om te arbeyden, niet tot het convoceeren van een formeele extraordinaris Vergadering, daar niet om gedagt wierd in het nemen der Resolutie van den 7e Augustus 1716, waar uit de extraordinaris Vergadering van het jaar 1716 en 1717 gesprooten is, maar, gelyk die Resolutie zegt, om de Provincien te bewegen tot het *volkomen instrueeren en qualificeeren van de Heeren Gedeputeerden ter Vergaderinge van haar Groot Mogende* op de poincten van redres in de Resolutie vervat, of wel tot het senden na den Hage van *eenige Heeren extraordinaris Gedeputeerden, grondig geïnformeert van de staat van haar Provincien en Financien, en van haar sentimenten, met volkome magt en authorisatie*; in hoop van op die wyse door onderlinge onderrigtinge, redenwisseling, overreeding, en inschicking, te zullen komen tot een besluyt ontrent de poincten van redres: het welke niet wel uit te werken zyn zal, zo lang als de Provintien zullen elk afzonderling delibereeren op de advisen en voorslagen van redres, welke aan haar gesonden werden.

Dog zo het herstel der vervalle zaken van het lieve Vaderlandt het groot en gemeen oogmerk is van de volgende Tractaatjes, het byfonder oogmerk van de meeste is, te toonen, dat het herstel der ver-

valle saken te vergeefs elders gesogt word, als in het herstellen van de *authoriteid*, en van de *subordinatie*, welke na het begrip der Voorouders weesen moest in de Regeeringh. En derhalven schynt het zeer overeen te komen met dat oogmerk, vooraf in deese Voorreeden te geven aan den Lezer een voorsmaak van het groot verschil tusschen het begrip der Voorouders, en het begrip van deese tyd, ontrent het waare weesen van de Regeering.

De Unie toond, dat de Voorouders begreepen, dat 'er een uitkomst weesen moet van de deliberatien over de zaken, om welke de Unie eigentlyk wierd aangegaan, en dat de *submissie* en *decisie* der verschillen het beste middel daar toe is; en hoewel voor dit poinct niet verder was gesorgt by de Unie, als voor de levenstyd der Stadhouders, doe ter tydt wesende, het zy dat men niet voorsag, dat de troublen, daar de Unie om wierdt aangegaan, zo lang zouden duuren, het zy dat de meening van de Unie verder ging als de letterlyke zin der woorden: of wel dat de Voorouders verstonden, te moeten laten aan de Regenten, die aan het roer zyn zouden op het overlyden der Stadhouders, de keus van andere scheidsluyden, en het daarom tegen het begrip en oogmerk van de instellers van de Unie, sedert gefluctueert heeft, so hebben niet te min de Staten van alle de Vereenigde Provintien, extraordinaris vergadert in het jaar 1651, ter occasie van de verandering in de Regeering, veroorsaakt door het overlyden van de Prins van Oran-

Oranje, eenpariglyk begrepen, dat de submissie en decisie der verschillen over zaken, waar in geen overstemming plaats heeft, weeder ingevoert moest worden; en niets wederhielt de eenparige conclusie, als alleen dat de Provintie van Holland en Westvriesland, welke zedert haar abuys erkent heeft, bleeff staan op de uitsondering van het stuk van de Consenten (*a*), welk stuk de andere Provintien niet zonder reeden hielden voor het poinct, waar op het principalyk aanquam. Maar hoe werd hedendaags dat poinct begreepen? het poinct dat de grondslag van de Unie is, dewyl de Unie geen Unie is, maar een louter chaos, ja het bederff van een geünieëerd Lighaam, wanneer de Leeden van een Unie zo vry en ongebonden zyn, dat se nog by overstemming, nog by decisie, konnen ergens toe geobligeert worden, en ondertusschen haar medeleeden konnen beletten, zorg te dragen voor de gemeene, ja voor haar eigen, defensie. Schoon dat geen Regent kan of durft tegenspreeken, dat de Republicq jegenwoordig meer als ooyt nodig heeft een middel van uitkomst der deliberatien, zo is dat poinct des niet te min sodanig gehandelt in de extraordinaris Vergadering van den jaare 1716 en 1717, en zo weynig reflexie door deselve gemaakt op de ernstige representatien en voorslagen van den Raad van Staten daar ontrent, als of geen zaak minder noodsakelyk, of meer ontydig, was. Eenige tyt na het scheyden der extraordinaris Vergadering, en namentlyk in het jaar 1721, is het wel weder levendig gemaakt, en uit de

(*a*) Zie *Resol.* 2 *May* 1663.

de voorslagen van den Raad van Staten een Advys opgestelt, welke men hoopte dat ingang zoude vinden; maar na dat de Provintien het elk in den haaren geëxamineerd hebben, blykt het genoegsaam, dat de zaak zelve zo weynig van de smaak van de meeste Provintien is, dat na alle apparentie vergeesse moeytte zoude wesen, die te willen faciliteeren door het doen van andere voorslagen.

De eerste en volgende Instructien van den Raad van Staten (a) toonen, dat de Voorouders begrepen, dat tot handhaving van de Unie nodig was, de Provintien te konnen houden tot prestatie der gedragen Consenten, en dat ten dien eynde de *Regeering* (waar door men den Raad van Staten verstond) moest voorsien wesen van genoegsame *authoriteidt*.

Maar hoe werd dat poinct, het poinct, zonder welke het voorige als een lighaam sonder geest en leeven is, hedendaags begreepen? Niet alleen is by de extraordinaris Vergadering van de jaaren 1716 en 1717 op de eige wys gehandelt met de representatien en voorslagen van den Raad van Staten op dat poinct, als met die op het voorige; schoon dat den Raad van Staten by haar Advys van den 27 January 1717 gesacrificeerdt heeft een wesentlyk deel van de authoriteid aan haar competeerende ontrent dat poinct volgens haar oude en nieuwe Instructien, om het werk daar door faciel te ma-

(a) 18 *Aug*: 1584, 12 *April* 1588, 18 *July* 1651.

maken, zo veel in haar was: maar de Regenten toonen doorgaans zo veel afkeer van al wat eenigsints gelykt na dwang en executie, als of het beter was, de Militie, de Fortificatien, de Magazynen, de Vloot, in summa alles, dat dient tot de gemeene securiteid, te laten vervallen, en den Staat te ontblooten van alle defensien te Water en te Lande, als te komen tot het vaststellen der nodige middelen, om de Provincien te konnen houden tot prestatie der Consenten.

Uit de Acte, waar by de Convoyen en Licenten van Provinciale Middelen Generaliteids Middelen geworden zyn, uit de Commissie van Prins Maurits als Admiraal Generael, uit de eerste Instructie van den Raad van Staten, uit de Instructie van het Collegie superintendant, en uit die van de particulieren Collegien van de Admiraliteid, blykt, dat de Vooruders begreepen, dat 'er tot een behoorlyk bestier der zaken van de Zee, en tot een egalen opheff der Convoyen en Licenten een generale directie of superintendentie weesen moest, waar aan de particulieren Collegien zouden weesen gesubordineert, als leeden van één lighaam aan het hooft.

Ten andere, dat de Convoyen en Licenten zo ver moesten wesen een gemeene beurs, dat het kort van het één Collegie jaarlyks zoude gesupleert werden uit het overschot van het ander; 't welk, zo het was gevolgt geweest, voor altyt zoude belet en voorgekomen hebben alle jalousien tusschen de Col-

Collegien, en alle practyken, dienende om aan zig te trekken malkanders inkoomen.

En ten derde, dat de Regenten van de Provintien en Steeden, daar eenige ontfang van Convoyen en Licenten is, moesten verpligt wesen by eeden, om sig daar mede niet te moeijen, veel min te beletten of te belemmeren den ophef derselve.

Maar hoe word dat poinct hedendaags begreepen? De Collegien ter Admraliteid zyn zedert het jaar 1702 sonder hooft, en sonder gemeene directie, en het geen daar uit volgen moet, adviseeren en handelen, zo als overeenkomt met het intrest van elk Collegie, en van de Koopsteeden van elks ressort, en niet zo als overeenkomt met het algemeen intrest van de Admiraliteid, en van de Negotie, en zyn zelfs niet vry van door conniventie, of door minder te doen ontfangen als de volle regten, malkandere afbreuke te doen, of tegen malkanderen te kladden, gelyk men het noemd, tot merkelyk declien der Middelen. En wie weet niet dat de Magistraten van voornaame Koopsteeden zig dragen ontrent den opheff der Convoyen en Licenten op een wys welke genoegsaam doet zien, schoon dat men het anders niet wist, dat de bovengemelde eed in geen practyk is?

De Ordonnantien op de Vergadering van de Staaten van Holland en Westvriesland van de jaaren 1574, 1581, en 1585, en de Registers van die tyt, wysen uit, dat de Voor-

Voorouders begreepen, dat 'er zo wel in de Vergadering van Holland, als in de Generaliteid, een uitkomst wesen moest van de deliberatien, waar in geen overstemming plaats heeft, ja dat se dat point aansagen voor zo important, dat, als in het jaar 1585 twee Leeden van de negentien daar omtrent zwarigheid maakten, de zeventien overige eenstemmelyk verklaarden, van begrip te zyn, dat op dat *poinct is berustende de behoudenis of ondergang van den Lande* (a), en de Heer HUGO DE GROOT, wiens oordeel ontrent dat stuk van geen gering gewigt is, schroomt niet te zeggen (b), dat het gebruik van niet overstemt te worden in materie van contributie, schoon voorsigtelyk ingevoert onder de Graven, *gevaarlyk is aan de Vryheid*, of onder een vrye Staatsregeering.

Maar wat is hedendaags wederom het begrip ontrent dat point? Ver van te spreken de taal van de bovengemelde seventien Leeden, en van te oordeelen als de Heer DE GROOT, men spreekt in tegendeel, als of de vryheid van nog by overstemming, nog by decisie, te konnen verpligt worden, om te komen tot besluyt in materie van Consenten, Tractaaten, en andere gewigtige zaken, de vryheid was, waar voor de Voorouders gevoghten hebben: en ondertusfen delibereert en disputeert men zonder eynde, of uitkomst, en laat Regeering en Financien in een grooten confusie, zonder dat een eenig Lidt, men zwyge van seventien, spreekt van weeder in te voeren de heylsamen maximen en

(a) Zie *de Resol: van Holland de 19 Feb: 1585.*
(b) *Annal. lib: 4.*

en grondwetten, die gevonden worden in de oude Ordonnantien op de Staadsvergadering.

Men zoude konnen meer andere poincten ophalen, zo de bovenstaande niet meer als genoeg waren, om aan den Leezer te geven een voorsmaak van het groot verschil tusfen het begrip der Voorouders, en dat van desen tyt, omtrent de waare constitutie der Regeering, en om hem in staat te stellen van te konnen oordeelen, welk van beide, het begrip der Voorouders, of dat van deese tyt, meer overeenkomt met de ontwyffelbaare merktekenen van een Volk, dat verdient een vry Volk, en van een Regering, welke verdient een vrye Regeering genaemt te worden, welke merktekenen niet ondienstig zyn kan tot besluyt van deese Voorreden hier by te voegen, op dat de geene, in welker mond *de Vryheid* bestorven is, daar aan mogen toetsen het begrip, dat zy van de Vryheid hebben, en het gebruyk, dat zy maken van zo schoone naam.

Het is een vry Volk, en een vrye Regeering, daar de magt om Wetten te maken, om schattingen op te stellen, om Oorlogh en Vreede te maken en om te veranderen de vastgestelde forme van Regeeringh, is in handen van het Volk, of van de Staten, die het Volk representeeren, en niet daar elk Lit kan aan het Volk, of aan de Staten, de handen binden, en beletten de nuttigste en nodigste Resolutien.

Het

Het is, in de tweede plaats, een vry Volk, en een vrye Regeering, daar de Wetten, en daar de Ordonnantien op den ophef der schattingen, egalyk en zonder onderscheid van groot en kleyn geëxecuteerd worden, en daar niemand als het Volk, of de Staten, de magt heeft, om zig of anderen daar van te eximeeren, en niet daar elk Lidt meester is van de intentie der Placaten en Ordonnantien, zo veel aangaat dat gedeelte van het Volk, dat zy representeeren, en uit der Staten naam en gesag regeert.

Ten derden, en ten laasten, het is een vry Volk, en een vrye Regeering, daar de geene, aan welke de executie der Wetten en Ordonnantien door het Volk, of door de Staten, aanbevolen is, aan de eene zyde wel hebben de nodige magt, en authoriteyt, om die egalyk en volstrektelyk te doen observeeren, en de overtreeders te straffen, maar aan de andere zyde die magt en authoriteid niet konnen misbruyken tot onderdrukking van het Volk, en niet daar de reeden, om voor geen misbruyk te vreesen, is, dat aan de geenen, waar aan de executie der Wetten en Ordonnantien aanbevolen is, de nodige magt mankeert, en derhalve nog goed nog kwaad gebruyk daar van gemaakt kan worden.

Al wat in materie van Regeering niet overeen en komt met deese drie merktekenen, is of geen vrye Regeeringe, of anarchie.

Maar hoe wenschelyk was het, waarde Leezer, dat

dat deese merktekenen in een volslagen zin toepasselyk waaren op dese Republicq, gelyk se zouden weesen, indien de jegenwoordige Regenten waren van het begrip, waar van de Vooroudeis geweest zyn, gelyk boven met de vinger aangewesen is, en breeder aangewesen zal worden in de volgende Tractaatjes, en indien zy gesamenderhand alle kragten inspanden, om de generale en Provinciale Regeeringen daar na te reformeeren? Maar wie sal die gelukkige tydt beleeven?

VERHANDELING

VAN

DE OUDE REGEERING

VAN

HOLLAND

ONDER

DE GRAAVEN,

EN VAN DE VERANDERING
DAAR IN GEVALLEN SEEDERT
DE TROUBLEN.

Opgestelt in 't Jaar 1716.

TAFEL

VAN DE

CAPITTELEN.

REGISTER

DER

STUKKEN

IN DIT DEEL VERVAT.

VERHANDELING
VAN DE OUDE REGEERING VAN
HOLLAND
ONDER DE
GRAAVEN,
EN VAN DE VERANDERING DAAR IN GEVALLEN SEDERT DE TROUBLEN.

EERSTE CAPITTEL.

Van de oorsprong der Graaflyke Regeering, en van de magt der Graaven.

Sedert de afschaffing der Graaflyke Regeering in Holland syn verscheide boeken in het ligt gebootheid, waar in gehandelt word van de Regeering van Holland, sodanig als die soude geweest syn onder de Graaven. Maar die de moeyte neemt van sonder vooroordeel die boeken te vergelyken met de Handvesten, met de oude Registers, en met andere publique Acten, welke overgebleeven syn van de tyd der Graven, sal wel niet konnen nalaaten te pryssen het oogmerk der Schryvers, strekkende om

te wettigen de afsweering van de Graaven, en de afschaffing der Graaflyke Regeering: maar hy sal met een moeten bekennen, dat die schryvers eerder in haar hersenen gesmeed, als uyt de Handvesten, oude Registers, en andere publique Acten gehaald hebben het begryp, dat sy geeven van de Regeering van Holland onder de Graaven.

Het dient niet alleen tot beter verstand van de Historie, en Oudheeden, van Holland, een regt begryp te hebben van de oude form der Regeering, maar ook tot opheldering van verscheide publique Acten, en van meer andere saaken, welke van daaglyx gebruik zyn.

En daarom is het wel de moeite waerdig, in ordre by een te brengen het voornaamste, dat dien aangaande gevonden word in de aangetooge sources, waar in gewisselyk de waarheid van saaken van die natuur met meerder seekerheid kan geput worden, dan in Historien, die niet altyd vast gaan, nog alle geschreeven syn door luiden, welke kennis hadden van de Regeering, en van de waare gronden derselve.

Waar by men voegen sal een korte beschryving, eerstelyk van de verandering, welke met de troublen, of eigentlyk met het jaar 1572, en vervolgens, geduurende het leeven van Prins Willem den Oude, voorgevallen is in de Regeering van Holland: en ten andere van de nieuwe forme, welke daar aan gegeeven is na desselfs overlyden, wanneer men met veel regt kan seggen dat de Staaten eerst begonnen hebben compleetelyk selve te regeeren, als hebbende aan den Prins, soo lang die leefde, gelaaten een weesentlyk

Inlandsche van het Stadhouderschap gesegd, onder de naam van *Hooge Overheid*; maar wanneer men ook met geen minder regt kan seggen dat de Staaten uyt een averegts besef van de vryheid, of eerder om te genoegen te komen aan een al te groote jalousie van weinige leden, afgeweken zyn van de gronden, sonder welke een vrye Staats Regeering beswaarlyk kan staande blyven.

Al het welk klaar blyken sal uyt het vervolg.

Om ter saak te koomen, en onder tyden voorby te gaan, van de tyd af van Carel de Groote, soo de *Graaflyke Regeeringe*, of *Graaflyke bediening*, in Holland mogt soo oud weesen, of anders van de tyd af van desselfs naasaten, Keysers, en Koningen der Franken, en, na veeler meening, sedert het jaar 923, is Holland geregeert door Graaven, welke in den aanvang, gelyk alle andere Graaven van die tyd, *Amptenaaren* waaren, en geen *Landheeren* (a); maar welke in 't vervolg *Erfgraaven* geworden zynde, en sig bedienende van de swakheid, en onoplettenheid der Keysers, en van het Keyserryk, de Souverainiteit aan sig getrokken hebben; sodanig egter, dat sy bleeven, wanneer daar toe gelegentheid voorquam, de Keysers erkennen voor Opperheeren, en sig voor onderhoorigen, en voor een soort van Leenluyden, van het Keyserryk; en dat sy, om sig te vestigen in haar aangematigt gesag, de voorsigtigheid hadden van niet te bestieren verscheide deelen van het selve als met advis en met bewilliging der voornaamste, en der meest gegoede, in-

(a) Sie de *Glossaria* van SPELMAN en DU CANGE.

ingeſetenen, of van de Edelen, de eenige Staaten, dat is, voorſtanders en repreſentanten van het Volk, onder de eerſte Graaven, en voor de opkomst van de Steeden.

Dit agt men het waarſchynlykſte te weeſen; dat aangaande den oorſprong der Graaflyke Regeering opgemaakt kan worden uyt de weinige overblyfſels van de duyſtere oudheid, en dat meeſt overeenkomt met de draad der ſaaken van die en van de volgende tyden.

Maar, wat ook daar van zy, om te koomen tot een onderſcheidentlyk begryp, hoe Holland geregeert is onder de Graaven, diend onderſogt te worden, wat magt de Graaven, en wat magt de Staaten, reſpectivelyk gehad hebben, ſedert dat de Graaven ſig gedraagen hebben, en erkent ſyn, als Heeren van het Land.

De beginſelen van de Graaflyke Regeering in Holland ſyn eeven duyster als die van de meeſte Regeeringen (a). Men moet geen onderſcheid weeten te maaken tuſſchen bewys en giſſingen, om voor een goede grondſlag van het gezag der Graaven aan te neemen de befaamde gifte van Carel de Kaale, of liever van Carel de Simple (b): ſoo die gifte anders egt, en geen verdigtſel, is: by welke gifte ſeekere Landſtreek, waar van men niets ſeeker weet, als dat ſe, ſoo niet geheel, immers ten deele, legt in het Noorderquartier, en buyten het oude Holland: dermeeſt op loſſe gron-

den

(a) CONRINGIUS *de finib. Imp. Germ. l.* 1. *cap.* 3. *num.* 9. MATTHAEUS *de Nobilitate l.* 1. *cap.* 29, 30, *et* 31.

(b) DOUSAE *Annal. l.* 5. *p.* 178. MATTHAEUS *de Nobilitate lib.* 1. *cap.* 11.

den Negenende; gegeeven word aan eenen Diderik, wiens persoon, en afkomst, eeven onbekent syn, voor hem, en voor syn erven, om daar meede te handelen als met vry eige goed: sonder de geringste melding van het ampt van Graaf, veel min van oppergezag: of, indien de woorden van de gifte daar toe betrekkelyk syn, met veel onbepaalder gesag, als de Graven oit geoeffent hebben: alle Schryvers daar in overeenstemmende, dat derselver gesag in verscheide opsigten is bepaalt geweest, eerst door dat van de Edelen, en naderhand door dat van de Edelen, en Steeden.

Het is niet veel klaarder, of Holland oit geweest is een Leen van het Duydsche Ryk, hoewel dat de Graaven, gelyk reeds gesegt is, in verscheide gelegentheeden schynen de Keysers erkend te hebben voor haar Opperheeren, en sig voor Leenluyden van het Keyserryk. Maar, soo Holland oit een Leen geweest is, het is in allen gevalle klaar, dat het in veel opsigten seer verschild heeft van de gewoone Rykaleenen.

Waaren de *veele en diversche Registers* voor handen, welke de President Viglius in het Jaar 1549 wegens de Gouvernante van de Nederlanden presenteerde te toonen aan de Gecommitteerden van de Staaten van Holland, tot bewys, „dat die van Holland in voorleede tyden met „die van Duydsland, of die van het Keyserryk, „gecontribueert, aldaar te regt geresorteert, en „haar veste en investiture van de Keyserryk genooten hadden (a)", se souden veel ligts geeven omtrent een soo duystere saak.

De

(a) Sie *Res. Sten van Holland 2 Maart* 1549.

De redenen voor en tegen de leenroerigheid, en de gevolgen van dien, zyn in het breede gededuceert op de naam der Staaten van Braband, ter eenre, en van Holland, ter andere zyde, in de middelen van seekere geconteudeerde Sententie van Keyser Carel de Vyfde van 19 Maart 1549, geïnsereert in het Tractaat van Mr. *Pieter Bort* van de Arresten, 4de deel, n°. 34 (a).

Dog wat ook hier van zy, indien men konde aannemen 't geen, dat de bovengemelde President den 2 Maart 1549 te gemoet voerde aan de Staaten van Holland, soo soude Keyser Carel de Nederlandse Provincien, en bysonder Holland, bevryd hebben van de bovengemelde onderhoorigheid onder het Keyserryk door de Transactie, of Tractaat van Confederatie defensive, gelyk de Staaten die noemen, van den 26 Juny 1548 (b).

Maar als men het Tractaat self naleest, vind men wel dat de Keyser bedongen heeft voor de Nederlandsche Provincien, dat se sullen blyven by haar Wetten, Vryheeden, en Voorregten, en dat se door het Ryk sullen erkend worden voor vrye Landschappen, die niet subject zyn aan de Jurisdictie, Costumen, en Constitutien van het Ryk: maar men vind er by deese opmerkelyke Clausule: *Quotquot tamen aliarum Provinciarum ad*

(a) Sie ook 't *Publiq Gebed*, deel 3, van *fol.* 178 tot 184, en de Schryvers aldaar aangetogen. CONRINGIUS *de finib. Imp. Germ. l.* 2. *cap.* 28. MATTHAEUS *de Nobilitate l.* 1. *cap.* 32 *et* 33.
(b) Sie *Res. St*. van *Holland* 2 *Maart* 1549.

feudum Imperii pertinent, posthac, quemadmodum hactenus, feudatario nomine habentur, ac possidentur. Waar uit blykt, dat by het voorf. Tractaat geen verandering gemaakt is in het ſtuk der Leenroerigheid, wat men ook wegens de Keyſer wilde doen gelooven aan de Staten van Holland.

De Schryver der Voorreeden voor de Werken van Mr. *Pieter Bort* heeft een ander bewys willen haalen uyt het voorf. Tractaat tegen de Leenroerigheid van Holland van het Keiſerryk, *te* weeten, dat Holland niet getelt word in het Tractaat onder de Nederlandſche Provincien, voor welke de Keiſer tranſigeerde met het Ryk. Maar de goede man heeft ſig laaten misleiden door een fout in de gedrukte Copie van het Tractaat, ſodanig als het gevonden word in de Placaatboeken (1). Want dat *Holland* geſtaan heeft in het origineel Tractaat nevens de andere Provincien, is niet alleen daar uyt te beſluyten, dat de ganſche teneur van het Tractaat uitwyſt, dat het aangegaan is voor alle de Nederlandſche Provincien, ſonder uytſondering, maar vooral daar uyt, dat de Keyſer de Staaten van Holland, ſoo wel als die van de andere Provincien, verſogt heeft, het Tractaat te ratificeeren, en haar portie op te brengen in de lasten, welke de Nederlandſche Provincien uyt kragte van het Tractaat ſouden draagen nevens het Keyſerryk. Gelyk de Staaten van Holland ook het Tractaat ge-

(1) In de Copie by CONRINGIUS *de finib. Imp. Germ. l.* 2, *cap.* 28, word niet alleen *Holland* genoemt, maar meer andere Prov. die niet gevonden worden in de *Placaatboeken.*

geratificeert hebben, alleen instaerende by den Keyser, „ dat haar portie in de contribu-
„ tie met die van Duidsland gevonden, en opge-
„ bragt, soude moogen worden uit de beeden,
„ en subventien, of ten minste in sulker voe-
„ gen als de portie van de andere Landen van
„ herwaards over: in allen gevalle, dat sy luy-
„ den, mids opbrengende haar aanpart, en con-
„ tingent, in de contributie met die van Duids-
„ land, vry en ontlast sullen blyven van alle
„ kosten, schaaden, en interessen, die er op
„ souden moogen koomen door quaade betaling
„ van eenige van de andere Landen (a)."

Al het welk geen sin soude gehad hebben, indien Holland niet meede begreepen was geweest in het Tractaat.

Ook is het opmerkelyk, dat de Staaten van Holland ses en twintig jaaren na het sluiten van het selve gesustineert hebben tegen de Commissarissen van den Groot Prieur van Castilien, dat Holland en Zeeland „ altyd geagt zyn voor een Graaflyk-
„ heid, of Graafschap, van het Ryk": deselve Commissarissen in tegendeel sustineerende, „ dat
„ het streed tegen de hoogheid van den Koning,
„ dat de Landen van Holland en Zeeland sou-
„ den geagt weesen van alle oude tyden voor
„ een Graaflykheid, of Graafschap, van het Ryk;
„ aangesien syne Majesteit, en zyn Voorsaaten,
„ als Souveraine Heeren, ter contrarie altoos
„ daar af voor menschen geheugen zyn, en ge-
„ weest

(a) Sie *Res. Stn van Holland* 29 *Janry.* 1, 2, 5, 6, 8, en 21 *Maart*, en 15 *Juny* 1549.

„ weest hebben, in paisible possessie, en ge-
„ bruik (*a*)". Dog dewyl in die tyd het interest
der Staten meedebragt, het Spaansch krygsvolk,
dat zy wilden uit het Land versonden hebben,
te doen aansien voor vreemd, en uytlandsch,
maar niet het Hoogduidsch, waar van zy sig be-
dienden, kan het weesen, dat dit een van de exem-
plen is, welke doen sien, dat de Souverainen
somwyl meer raisonneeren na het interest van
Staat, als na de exacte waarheid der saaken.

*Waar in het wettig gesag der Graaven bestaan
heeft*, is kortelyk ter neder gestelt in het bekend
Vertoog van het regt der Ridderschap, Edelen,
en Steeden van Holland en Westvriesland van den
16 October 1587, waar in de Staaten onder an-
deren seggen, „ dat de Graaven en Gravinnen
„ by de Ridderschappen, Edelen, en Steden, re-
„ presenteerende de Staaten van deselven Lande,
„ de heerschappye en de Souverainiteit derselver
„ Landen wettelyk is opgedraagen, en gedefereert
„ geweest, die ook met sulke discretie en matig-
„ heid hen gedragen hebben in haare Regee-
„ ring, dat deselve nooit hebben gedisponeert
„ van oorloge aan te neemen, of pais te maa-
„ ken, schattingen, of contributien over de Lan-
„ den te heffen, of van eenige andere saaken,
„ den staat van den Lande betreffende, sonder
„ advis en consent van de Edelen en Steeden van
„ den Lande, die telkens daarop worden beschree-
„ ven en vergadert."

In

(*a*) *Sie Res. St. van Holland 21 Maart en 2 April 1525.*

In welke woorden de Staaten vaststellen de vier volgende pointen:

Eerstelyk, dat de Graven hebben gehad *de Heerschappye en Souverainiteit.*

Ten anderen, dat de Graaven *de Heerschappye en Souverainiteit* gehad hebben by delatie van de Staaten.

Ten derde, dat *de Heerschappye en Souverainiteit* van de Graaven niet absolut geweest is, maar gehad heeft verscheide bepaalingen; als naamelyk, dat de Graaven nooit oorlog hebben ondernoomen, nog vreede gemaakt: geen schattingen geheeven: nog gedisponeert over saaken, betreffende den staat van den Lande, als met advis en consent der Staaten.

En ten vierde, dat die bepaalingen van *de heerschappye en Souverainiteit* der Graaven toe te schryven zyn aan *de discretie, en maatigheid, waar meede zy hen gedraagen hebben in haar Regeering.*

Deese pointen verdienen ieder een particuliere overweeging, om dat daar uit sal blyken, waar in het gesag der Graaven eigentlyk bestaan heeft.

Wat dan betreft het eerste point, de geene, die uit gebrek van genoegsaame attentie op de gemengde forme van Regeering, welke meest overal ingevoerd is na de val van de Roomsche Heerschappye, of wel uit een verkeerde waan van daar door goed te maaken de afschaffinge der Graaflyke Regeering, staande houden, dat de Graaven noit Souverainen of Landsheeren, maar van het begin af tot het einde toe eigentlyk niet meer geweest zyn als Regeerders, en Veldheeren, of Dienaars van de Staaten, vinden sig genootsaakt

het te doen passeeren voor pluymstrykery, of voor lafhartigheid, dat de Staaten plagten de Graaf te noemen haar *natuurlyke Prins en Heer*, en zig desselfs *goede en gehoorsaame Onderdaanen* (a); en noch by gevolg door haar sustenue weinig eer aan den Hollandschen Adel en Regenten van die tyden.

En bovendien zyn zy genoodsaakt de Staaten te beschuldigen van kort na de afweering der Graaven soo onkundig geweest te zyn van haar oude voorregten, dat zy in het bovengemeld Vertoog, synde een soort van een Manifest, uitgegeeven om dat alle ontsag voor de Graaven ophield: uitgegeeven, *na voorgaande communicatie, deliberatie, en rapport, onder de Edelen en in de Vroedschappen van de Steeden, gehouden*, en mitsdien met ryp overleg: eindelyk uitgegeeven met intentie om *de wettige staat der Landen van Holland en West-friesland te openen*, selve poseeren, dat haar Vooronders voor honderden van jaaren, of van het begin der *Gravelyke bediening*, gelyk die luiden de *Gravelyke Regeering* noemen, de *Heerschappye en Souverainiteit* gedefereert, en overgegeeven hebben aan de Graaven, schoon dat na de bovenstaande sustenue de Graaven inderdaad niet meer geweest zyn, van de eerste Graaf af tot de laatste, als onderdaanen en dienaars van de Staaten, hoe groot het Ampt ook was, dat zy bedienden.

See-

(a) Sie *Acte van de Edelen en Steeden* 2 *Febr.* 1416. in het derde deel van de *Placaatboeken*, de successive *Acten van Huldiging*. *Res. Sts. van Holland* 29 *Janry.* 1552, 26 *Oct.* 1555, 9 *Janry.* 18 *Febr.* en 30 *Maart* 1559, 5 *Novemb.* 1571,

Seekerlyk dit gelyk staande te houden, is geen geringe vermeetelheid.

Dog, om dit point meer op te helderen, en klaar te toonen de ongegrondheid der bovenstaande sustenue, sal het de moeite waerd zyn te doorloopen de voornaamste deelen van de Souveraine magt, en te besien, hoe ver de Graaven daar meede zyn bekleed geweest.

Om te beginnen van de legislative magt, men vind wel Keuren, of Municipaale Wetten, door de Magistraaten, of Geregten van de Steeden gemaakt ten tyde van de Graaven, vermogens de Privilegien, of Octroyen ten dien einde door de Graaven aan de Steeden verleend (q); maar Wetten, of Placaaten, door de Staaten geëmaneert ten tyde van de Graaven, worden er geene gevonden.

In tegendeel vind men allerhande blyken van de legislative magt in de Handvesten, Placaaten, en Ordonnancien der Graaven.

Ja, 't is soo ver van daar, dat de Staaten souden geparticipeert hebben aan de legislative magt, dat de Staaten selfs geen ordre konden stellen op saken, raakende de subsistentie en het bedryf der Ingesetenen, gelyk als op het stuk der neeringen ten platten Lande, het verbieden van den uitvoer van den turf, en andere diergelyke saaken; soo als klaar afteneemen is uit de Resolutien van de Staaten van den 4 en [illegible] Maart

(q) Sie seeker *Advis* van den Heer DE GROOT, van 16 *April* 1616, *num.* 5 en 6. zynde het hondert vyf en [illegible] in het derde Deel der *Hollandse Consultatien*.

Maart 1549, 26 Jany, en 4 July 1550, 23 en 28 Decemb. 1553, 20 April, 12 Mey, en 4 Septemb. 1554, 7 Maart 1555, 7 Novemb. 1556, 10 Aug. 1561, 11 Maart 1565, en meer andere: Jaa dat de Ordonnancien ſelve, waar op de ſchattingen tot betaling der beeden geheeven wierden, afvloeiden van de Graaven, gelyk hier naa ſal aangeweeſen worden in de verhandeling van de magt, welke de Staaten gehad hebben ten tyde der Graaven omtrent het ſtuk der *financien*.

Het geheel beleid van de Juſtitie is ſoo ſeer geweeſt by de Graaven, dat die alle hooge, en laage Regtbanken, waar van men de inſtelling weet, of ſelve ingeſtelt, of Privilegien en Octroyen daar toe verleend (*a*), midsgaders de Ordonnancien, en Inſtructien, op de adminiſtratie van de Juſtitie gemaakt, hebben: ſonder dat gevonden word, dat de Staaten daar omtrent door de Graaven zyn gekent geweeſt, maar wel, dat de Staaten ſig, als Verſoekers, daar over hebben geaddreſſeert gehad aan de Graaven (*b*).

Men wil niet betwiſten de oudheid der Scheepensbanken, welkers *naam en magt* ſommige meenen ouder te weeſen als de Graaven, en dat de Steeden daarom het *regt van judicature te exerceeren door Schepenen* niet ſonder ſchuldig wee-

ſen

(*a*) *Remonſtr. van den H. Raad, op 't Stuk van de Juſtitie en Regeering* 22 *Maart* 1617. *Art.* 11. en volgende.

(*b*) Sie *de Inſtr. van het Hof* van CAREL de STOUTE: *het Gr. Privilegie van Vr.* MARIE: de bovengem. *Remonſ. van den H. Raad Art.* 18. *de Reſ. van Staaten* 9 *Maart* 1561, en 19 *Dec.* 1562.

ſeg aan deſelve (g). Maar men kan niet ſeggen dat daar uyt zoude volgen, dat de Steeden ſouden gehad hebben voor de tyd der Graaven *het regt van judicature te exerceeren door Scheepenen.*

Om dat gevolg te trekken uit de oudheid der Schepensbanken, moet men vermengen twee ſeer verſchillende ſaaken, *de oudheid der Schepensbanken*, en *het regt der Steeden, om judicature te exerceeren door Schepenen*: en dat niet alleen, maar men moet bovendien geen agt geeven, dat de Steeden niet konnen *dat regt* hebben anders als by conceſſie van de Souverain; door wie, en wanneer ook, de Scheepensbanken ſouden mogen weeſen ingeſteld; en dat nogtans nergens de minſte voetſtap van ſodanige conceſſie gevonden word buyten de Handveſten en Octroyen van de Graaven.

Ook weet men niet, dat de Hollandſche Steeden ſig oit beroepen hebben op de oudheid der Schepensbanken, om op dat fondament aan de Graaven te betwiſten het oppergeſag omtrent het ſtuk van de Juſtitie, het zy in het onderwerpen van de vonniſſen van Scheepenen aan een Hof van Appel, het zy in het ontrekken by Handveſten, Octroyen, of gemeene Landwetten aan de Scheepensbanken, en overbrengen aan Heemraaden, en andere Regters, van verſcheide ſaaken, het zy in het veranderen van de manier van regtspleeging, en wat des meer is, (h)

Dat

(g) Sie ſeeker *Advis* van H. de Groot, zynde het 326 van het derde Stuk der *Hollandſche Conſultatien num.* 79.
(h) Sie het bovenſtaand *Advis num.* 19.

Dat de Graaven gebruikt hebben het regt van oorlog en vreede te maaken, en ſoowel mede als aan de Staaten lief was, blykt uit de Hiſtorien. Of de Graaven daar toe hebben van noden gehad het conſent der Staaten, ſal hier na ondersogt worden in de verhandeling van het derde point. Maar, ſoo zy het ſelve hebben van noden gehad, volgt niet anders daar uit, als dat haare magt in deeſe niet onbepaalt geweeſt is.

Ontrent het heffen van ſchattingen ging het genoegſaam op gelyke wyſe. Onder de oude Graaven, doe het geld ſchaars was: doe de Graaven leefden van haar Domeynen: en doe de Leenluiden de Graaven dienden op haare heirtogten: wierden weinig ſchattingen geheeven: en miſſchien dat het ſoude ſwaar vallen te bewyſen, hoe die in oude tyden opgeſteld zyn. Maar doe de ſchattingen menigvuldiger wierden, zyn 'er wel geene opgeſteld als met bewilliging der Staaten, en ter beede van de Graaf: maar, het conſent door de Staaten gedraagen zynde, deed de Graaf dienvolgelyk de geconſenteerde penningen innen (a), wanneer ſe na de oude wyſe geheeven wierden over de ſchiltaalen; en, wanneer ſe geheeven wierden op een andere wyſe, konden de Staaten dat niet doen als op ſpeciale Octroyen, en Ordonnancien, en Executorialen, van de Graaf: gelyk hier na breeder ſal aangeweeſen worden.

Invoegen dat alles, wat in het ſtuk der ſchattingen beweerde na oppergeſag, en ſyn compulſive magt, geheel reſideerde by de Graaf, ſodanig egter, dat die deſelve magt niet konde oeffenen als met conſent der Staaten.

Maar

(a) Sie *Reſol. Str. van Holland* 27 *Mey* 1568.

Maar soo de Graaven geen schattingen konden opstellen sonder de Staaten, se schynen sonder deselve te hebben konnen geeven vrydom, moderatie, en remissie, van schattingen; het geen seekerlyk tot de opperste magt behoorde.

By Handvest van het jaar 1314 is vrydom van alle beeden vergunt aan de groote Zuid-Hollandsche Waerd.

By twee Handvesten van de jaaren 1331 en 1337 is gelyke vrydom vergunt aan de Swyndrechtsche Waerd.

By Handvest van den 17 Novemb. 1487 is beloofd aan die van Dordregt, dat de Stad met het Quartier van Zuyd-Holland, en de vrye Heerlykheeden, ten eeuwigen daage niet meer sullen contribueeren, als een twaalfde part in de beeden, subventien, ruytergelden, contributien te waater en te lande, en in alle andere omslaagen, en ongelden, die over Holland en Vriesland geconsenteert, omgeslaagen, en opgestelt sullen worden.

En men vind weinig Acten van Consent van de Staaten, waar in de ses groote Steeden niet van de Graaf bedingen haar *gewoone gratien*, waar door een moderatie van haar taux in de schilttaalen verstaan word, het verleenen van welke moderatie dienvolgens gestaan heeft aan de Graaven.

Het ging mettertyd soo ver met het gebruyk, of liever misbruyk, dat de Graaven maakten van de magt van vrydom van schattingen te verleenen, dat de Staaten, considereerende, dat die magt strekte tot groot beswaar van het gros der ingeseetenen, en voornaamentlyk der in- en opgeseetenen van

het

het platte Land, welke veeltyds moften opbrengen de gewoone gratien van de Steeden, die *gevonden, en gesmaldeeld wierden op het platte Land by de schild- en morgen-taalen*, gelyk onder anderen blykt uit het eerste Memoriaal van de Griffier *van Dam* fol. 35. sodat genoodsaakt wierden die magt te beteugelen door haar Acten van consent doorgaans sodanig te clausuleeren, dat vrye, en onvrye, sonder uytsondering, daar in souden moeten gelden: en dat Keyser Carel self, siende, dat de beeden minder opbragten als van ouds, door de groote vrydommen, begreep van syn interest te weesen, die vrydommen te supprimeeren, en, om een glimp daar aan te geeven, verklaarde, dat hy die niet had moogen toestaan „ sonder wille, weete, en consent „ van de Staaten, als daar by hun benoomen wee- „ sende een partye van haar defensie (a)."

En als zyn Soon Philip, niet lang daar naa aan de Regeering gekoomen synde, confirmeerde de vrydommen, welke de Prins van Orange, en de Graaven van Egmont, en Hoorn, te vooren verkreegen hadden; deed sulx de Staaten, uit overweeging dat die dry Heeren meer als een twaalfde part van alle de mergentaalen van Holland besaaten, en de portie van haar Steeden en Landen meer als het twintigste deel van de beeden bedroeg (b), resolveeren om haar consenten nog veel naauwer te clausuleeren, gelyk onder anderen kan gesien worden uit een Acte van consent van de maand February 1559, [illegible] mee-

(a) Sie *Res. Stn van Holland* 2 *Novemb.* 1553.
(b) Sie *het Register van Holland* 21 en 22 *Aug.* 1556.

mede brengende, „ dat in de lossing, en jaar-
„ lyxe betaling van alle de renten, die tot fur-
„ nissement van de 20° Guld.", breeder ge-
meld in de voorsz. Acte, „ by verkooping van
„ renten opgebragt sullen worden, generalyk
„ contribueeren sullen geestelyke, en wereld-
„ lyke, vrye, en onvrye, onder de schildtaalen,
„ of daar buyten, geseeten, van haare goederen,
„ geleegen onder den Lande van Holland, ofte
„ die onder Holland sorteeren, ende nergens
„ anders contribueeren, sonder in allen deesen
„ de schildtaalen te roeren, ende dat niet te-
„ genstaande eenige Privilegien, exemtien, en-
„ de vryheeden, die de voorsz. pretense vryen,
„ ofte eenige van hen ter contrarie hebben,
„ ofte allegueeren souden mogen, hoe die ook
„ geclausuleert souden mogen weesen, het zy
„ of deselve in beschreeve regten, Geestelyke,
„ of Weereldlyke, geinsereert syn, of niet, en
„ dat overmids de noodsaaklykheid van deese
„ saake zyne Majesteit gelieve alle 't selve uit
„ zyne regte wetenschap ende *motu proprio*
„ te derogeeren, en dat de voorsz. Staaten sulke
„ Acte aangaande die geene, die exemptie en
„ vrydomme pretendeeren, geaccordeert sal
„ worden als haarlieden in de laatste voor-
„ gaande bede geaccordeert is, van dato den
„ 27 Decemb. 1555." inhoudende voorts deeze
clausule; „ dat in gevalle in toekomende tyden,
„ by eenige van de voorsz. pretense exempten
„ uyt saake voorsz. de voornoemde Staaten pro-
„ ces gemoveert word, 't zy voor den Hove
„ van Holland, ofte voor die van den Grooten
„ Raade, de Procureurs Generaal, soo wel van

„ den

„ den Hove van Holland, als van den Grooten
„ Raade voorſ., deſelve proceſſen voor de voor-
„ noemde Staaten ſullen aanneemen, mids dat
„ de Staaten altyds te vreeden zyn hun met de
„ Procureur Generaal te voegen, en die ſaak
„ ten einde te helpen defendeeren: ende ſoo
„ verre ſyne Majeſteit ſoude willen eximeeren
„ den Prince van Orangien, en de Graaven van
„ Egmont en Hoorn, midsgaders haar onderſaa-
„ ten, en die van Wyk op Zant, dat 't ſelve
„ *niet geſchieden* ſal dan met believen van de
„ voorn. Staaten, in 't geheel van haar geregt-
„ tigheid, en dat ſulx de portie van de dry
„ Perſonagien, ende van Wyk, haarlieden be-
„ taalinge haar als geld ſtrekken ſal, voor ſoo
„ veel als 't ſelve by die van de financie ge-
„ noomen is, volgende den ſtaat van liquidatie,
„ by die van de Reekenkamer van Holland, en
„ by de voorſ. financie geſlooten".

Ook heeft de ſetting, of repartitie der beeden, en verpondingen, en het redres van dien, ge-ſtaan aan de Graaf, en niet aan de Staaten, ge-lyk af te neemen is uyt een Placaat van Her-tog Carel van Bourgondien van den 3 July 1471 (*a*), en uyt het Regiſter van de Staaten van den 28 April 1550, en van den 1 Decem. 1555, en volgende daagen (*b*).

Uit al het welk blykt, dat de Graaven vry veel hebben te ſeggen gehad ontrent den op-hef der ſchattingen, dat is ontrent het point, waar

(*a*) By Velius *beſchryving van Hoorn. b.* 1. *fol.* 40.
(*b*) Sie ook *Reſ. van de Staaten* 16 *April*, 11, 26 en 27 *Juny*, en 10 *July* 1550.

waar in het principaal voorregt van de Staaten onder de Graaven bestaan heeft.

De Amptenaaren, groot, en klein, soo tot de administratie van de Justitie, als tot den ophef der schattingen, zyn door, of van weege, de Graaven aangestelt. Alleen is 'er verschil gevallen ten tyde van Philip de Tweede, of de Staaten bevoegt waaren een persoon te presenteeren tot het Ontfangers Ampt van de gemeene Lands omslaagen (*a*). Voor de rest waaren de Staaten wel te vreede, wanneer se konden verhinderen, dat geen vreemden gevordert wierden tot Ampten: waar toe zy meer als een Privilegie verworven hebben van de Graaven, hoewel niet sonder moeite (*b*).

Het geld, ten tyde van de Graaven gemunt, draagt derselver beeltenis: het geen altyd gehouden is voor een teeken van Souverainiteit. Gelyk ook de Hollandsche Munte door de Graaven ingestelt, en met Privilegien begiftigt is (*c*).

Maar doordien het verhoogen en verlaagen van de cours van het geld; soo wel als het verslegten van het alloy, kan strekken tot groot beswaar der ingesetenen, welke de Graaf noit heeft moogen belasten sonder consent der Staaten,

komt

(*a*) Sie *Res. St. van Holland* 21 *Mey*, 5, 19, en 29 *Juny*, 11, 17 en 29 *Sept.* 1568.

(*b*) Sie *Handvest van Hertog* JAN *van* BRABAND 27 *Feb.* 1424 in 't derde deel van de *Placaaten*: *het Gr. Privilegie van Vr.* MARIE, en *de Res. van de Staten van* 17 *April* 1550. 14 *Maart* 1553, 16 *Maart*, 11 *Sept.*, en 11 *Oct.* 1554, 30, en 31 *Maart*, en 8 *Aug.* 1555, 8 *Aug.* 1556.

(*c*) Sie BALEN *beschryving van Dordregt fol.* 678 en volgende.

komt het waarschynlyk voor, dat de Staaten gecoucurreert hebben met de Graaf in het reguleeren van het alloy en van de waerde van het geld. Immers Hertog Albregt van Beyeren segt in een oope Brief van het Jaar 1393 (*a*), bezeegelt door hem en door de meeste Steeden van Holland en Zeeland, „ dat hy overdraagen was met „ synen Raade, en met syne gemeene Steeden „ van Holland en van Zeeland, te doen ende „ maaken een nieuw payement van goud ende „ van silver, en dat te doen gehengen in syne „ Landen", en wat des meer is, „ en dat syne „ Steeden van Holland en van Zeeland, die dit „ met hem bezeegeld hebben, en hier naa geschreeven staan, geloost hebben, dit voorsz. „ nieuwe payement te gehengen, en te sterken": en Hertog Jan van Brabant in een Handvest van 27 Febr. 1424, gegeeven aan die van Delff, „ dat hy geen munte sal doen slaan van goude „ of silver in den Lande van Holland of van „ Zeeland, ten zy by consente ende goeddunken van synen Raade ende Steeden deeser „ Landen voorsz" (*b*).

Eindelyk, de collatie der geestelyke beneficien stond aan de Graaven als Hooge Overheid. Immers de Staaten seggen in haar antwoord op seekere propositie, in het jaar 1617 ter Generaliteit gedaan door den Ambassadeur van Enge-

(*a*) By SMALLEGANGE *Cronyk van Zeel. Deel* 1, *b.* 3, *fol.* 287.

(*b*) *Gr. Placaat: stuk* 3, *fol.* 13. Sie ook *het groot Privilegie van Vr.* MARIE, en de *Placaaten van* MAXIM. 14 *Dec.* 1489, en CAREL *de* V. 4 *Feb.* 1520.

geland, welk antwoord onder anderen diend tot bewys, dat de dispositie over de Kerkelyke saaken toekomt aan de Hooge Overigheid, „ dat „ onder de hoogheeden en geregtigheeden van „ de Landen van Holland en Westvriesland niet „ van de minste is de gifte van de Kerken, „ of collatie van Pastorien, welk regt de Graa- „ ven van Holland voor soo lange tyd hebben „ gebruikt, als de naam van deselve Graaven „ bekend is geweest, en dat van tyden tot ty- „ den de Edelen, en andere notablen van het „ Land, by investituure, en de Steeden by „ Privilegien, daar meede bevestigt zyn, als te „ sien is by 't Register van de Domynen van „ Holland, by 't Placaat van Keyser Carel van „ den Jaare 1524, by ontallyke Investituuren, „ Privilegien, en Acten van sodanige collatien" (*a*). En in de Acte van Vrouw Jacoba, by welke zy overgeeft aan den Hertog Philip van Bourgondien „ het regiment van haar Landen van „ Henegouwen, Holland, Zeeland, en Vries- „ land", word generaalyk, en sonder eenige restrictie, gesprooken van het „ geeven van de „ beneficien binnen deselve Landen, alsoo wel „ zielenlast hebbende, en parochiekerken, koste- „ ryen, en scholasteryen, als mannen en vrou- „ wen provanden, midsgaders van alle andere „ beneficien" (*b*).

Maar, wat ook zy van het oorspronkelyk regt der Graaven tot het begeeven van alle geeste-

-lyke

(*a*) Sie Uitenbogaarts *Kerk. Hist. b.* 4. *fol.* 831. en volgende.

(*b*) *Gr. Placaatb. deel* 4. *fol.* 2.

lyke ampten, en beneficien, uit het bovengemelde antwoord van de Staaten, en uyt de lyst der geestelyke ampten, gestaan hebbende ter collatie van de Graaven, gedrukt agter de Nederlandsche overfetting van het Voorberigt van het onlangs uitgekoome boek, genaamt *Batavia Sacra*, blykt, dat de collatie van het meeste deel der geestelyke ampten en beneficien in andere handen was ten tyde van de laatste Graaven.

Het tweede van de vier boovenstaande pointen, *dat namentlyk de Graaven de Souverainiteit gehad hebben by delatie van de Staaten*, is waar, soo daar door gemeend word, dat de voornaamen Adel, en naderhand de Edelen, en Steeden, de successive Graven, na dat die van Amptenaaren Landsheeren geworden waaren, niet aangenoomen, en gehuldigt hebben, als na dat die sig by eede verpligt hadden tot het handhaaven der Privilegien, en tot het administreeren van goede Justitie (*a*).

Maar op deselve wys hebben de Koningen van Vrankryk, Engeland, en andere, de Regeering by delatie van haare Onderdaanen.

En soo men soude willen daar uit trekken, dat het vry gestaan heeft aan de Staaten, de Graawen aan te neemen, of niet, soude men met gelyk regt konnen beweeren, 't geen egter ongerymd is, dat sulx vry gestaan heeft, niet alleen aan de Staaten, maar aan elke Stad afsonderlyk, doordien de Graaven plagten van Stad

(*a*) Sie *de Acten van Huldiging* in *de Placaatboeken* en elders.

Stad tot Stad gehuldigt te worden, en aan de Steeden eed te doen (*a*).

Maar soo men soude verstaan door de delatie van de Staaten, dat de Staaten de Graaven origineelyk aangesteld hebben, en dat die haar regt deriveeren van de Staaten; is de saak niet buiten bedenken.

Immers, soo de gifte van Karel de Kaale, of de Simple, waar van in het begin gesprooken is, niet verdigt, en op de Graafrykheid van Holland toepasselyk is, gelyk het gemeen gevoelen daar heen gaat, soo hebben de Graaven een gansch andere titul van haar Regeering als de delatie van de Staaten.

En schoon dat men die gifte verwerpt, soo volgt geensins daar uit, dat de Graaven origineelyk aangestelt zyn door de Staaten, dewyl geen voetstappen, men swyg, bewysen daar van gevonden worden in de Historien.

Dog wie ook de eerste aansteller van de Graaven mag geweest syn, het is klaar, dat de Graaven, eens van Amptenaaren Landsheeren geworden synde, haar regt by versterf overgelaaten hebben aan haar naaste bloed: sonder dat de Staaten sig bemoeit hebben met de Succesie als by extraordinaris voorvallen, het zy dat die uit de natuur der saake vereyschten derselver voorsiening, of dat Graaven, Gravinnen, of andere, raadsaam vonden haar verschikkingen omtrent

(*a*) Sie *de Acten van Huldiging* by BAALEN *beschryv. van Dordrecht fol.* 507, 525, en 808, *Handvest van Hert.* JAN *van* BRABAND 27 *Febr.* 1424. PONTUS HEUTERUS *de rebus Austr. l.* 13. *cap.* 2.

trent de succesie te styven met het gesag der Staaten. Waar van de exempelen te vinden zyn in de historie van de Graaven.

Maar buiten extraordinaris voorvallen is de Graafschap van de eerste Graaf, waar van men leest, tot de laatste gesuccedeert op het naaste mansoir, en by gebrek van Mans op Vrouwen, die de Graafschap, als haar erfgoed, overgebragt hebben in de Huisen van Henegouwen, van Beyeren, van Bourgondien, en van Oostenryk: sonder dat gevonden word, dat de Staaten, welke mischien liever gesien hadden, dat de Graafschap gebleeven was uit handen van soo magtige Heeren, gereguleert hebben de ordre van de succesie, uitgesondert, dat de Staaten in het jaar 1549 op de propositie, wegens Keiser Carel de Vyfde gedaan, geaccordeert hebben, „ dat „ by zyn Majesteit een pragmatique soude ge„ maakt worden, waar by sonde gedefinieert „ worden, dat in de succesie van de Oversten „ Prince alleen in deese Landen representatie „ stand grypen sal, soo wel in linie directe als „ collaterale" *(a)*.

De Handvesten van de Graaven zyn vol van concesien, die de Graaven doen voor haar, en *voor haar nakomelingen, Graaven, en Gravinnen van Holland*.

De Acten van huldiging spreeken doorgaans van erffelyke succesie.

En selfs vind men verscheide Accoorden, waar by

(a) Sie *Ref. St.* *van Holland*, 8 *Aug.* 17, en 24 *Sept.* 1549.

by de Graaven, of Gravinnen, disponeeren van de succesſie ſonder tusſchenkoomen, of consent, der Staaten.

Al het welk klaar doed zien, dat de *delatie van de Staaten* in geen andere ſin moet verſtaan worden dan boven geſegt is.

Het derde point, welk betreft *de bepaalingen van de Souverainiteit der Graaven*, beſtaat uit verſcheide onderdeelen, en naamelyk in de eerſte plaats, *dat de Graaven ſonder advis en consent der Staaten nooit oorlog begonnen, nog vreede gemaakt hebben*: in de tweede plaats, *dat deſelve ſonder ſodanig advis en consent geen ſchattingen geheeven hebben*: en in de derde, *dat deſelve ſonder die noit gedisponeert hebben over ſaaken, betreffende den ſtaat van den Lande* (a).

Het eerſte van deeſe onderdeelen ſchynt niet allesſins over een te koomen met de Hiſtorien. Maar de Hiſtorien aan een zyde ſtellende, het groot Handveſt van Zuitholland van den 10 Mey 1346 brengt meede, „ dat Vrouw Margriet,
„ nog haar naakoomelingen, Graaven van Hol-
„ land, geen oorloogen ſullen beginnen nog aan-
„ neemen, op ander Heeren land buiten de paa-
„ len van Holland, Zeeland, en Vriesland, het
„ zy met raade en goeddunken van haar Ridde-
„ ren, en knaapen, en van haar Steeden van Hol-
„ land, NB. daar zy haar ſchuldig ſullen weeſen
„ te dienen: en waar 't dat zy eenig oorlog aan-

„ naa-

(a) Sie ook *Brief van de Staaten aan de Sten Generl*. 12 *Sept*: 1573 by Bor *b*. 6, *fol*. 459.

„ naamen buiten raade en goeddunken van haar „ goede luiden voorf., foo fouden die niet „ fchuldig weefen haar te dienen, zy wouden „ 't doen met jongfte, en met haar vrye moetwil".

Het groot Privilegie van Vrouw Maria van Bourgogne van den 14 Maart 1476 ftemt hier meede over een.

Dog, behalven dat beide gegeeven fyn door Vrouwen, en het laatfte wederroepen en vernietigt is met bewilliging der Staaten, gelyk getoond fal worden in het volgend Hoofdftuk; beide fchynen niet verder te bepaalen de magt der Graaven, immers niet het eerfte, als dat de Leenluiden, en andere onderfaaten, niet fouden behoeven de Graaven te dienen met lyf, of goed, wanneer fe een oorlog ondernaamen fonder bewilliging der Staaten (*a*).

Op wat grond de Staaten feggen, dat de Graaven noit vreede gemaakt hebben fonder haar advis en confent, weet men niet: wordende wel gevonden in het Regifter van Holland van het jaar 1545, dat Keifer Carel de Staaten deed verfoeken, „ dat zy fouden willen ratificeeren, en „ befweeren, het Tractaat van Paix, den 18 „ Septemb. van het voorgaande jaar gemaakt met „ den Koning van Vrankryk" (*b*): maar niet in het Regifter van het jaar 1544, dat het advis van de Staaten gevraagt is over het maaken van het Tractaat.

Gelyk meede wel gevonden word in het Regis-

(*a*) DE GROOT *Inleiding tot de H. R. boek* 2 *cap.* 41.
(*b*) Sie *Ref. Staaten van Holland* 5 *Aug.* 1545.

gister van het jaar 1549, dat de Staaten door de Keiser versogt syn, te ratificeeren de Confederatie door hem 's jaars te vooren gemaakt met de Churfursten en Staaten van het Keyserryk, waar van gesprooken is in het begin van dit Capittel, maar wederom niet in het Register van het jaar 1548, dat de Staaten souden gekent zyn in de negotiatie over de Confederatie. In tegendeel blykt uit de Resolutie van de Staaten van den 29 January 1549, dat de Keiser deselve geratificeert heeft, sonder te wagten na de ratificatie van de Staaten.

En al vond men schoon hier, of daar, dat de Graaven waaren te raade gegaan met de Staaten over vreede, of oorlog, soude daar uit maar konnen beslooten worden, dat de Graaven, considereerende, dat se niet konden koomen aan de beurs der onderdaanen sonder bewilliging der Staaten, voorsigtiglyk daar in waaren te werk gegaan, maar niet, dat sy daar toe gehouden waaren.

Het tweede onderdeel, *dat naamelyk de Graaven nooit schattingen geheeven hebben sonder bewilliging der Staaten*, is in tegendeel een soo seekere saak, dat de Hertog van Alva self, wanneer hy in het jaar 1571 den tienden en twintigsten penning ingevoerd had, niet bestond te disputeeren het vry consent der Staaten, maar alleen beweerde, dat de Staaten daar in bewilligt hadden. Waar tegen de Staaten aanweesen, dat het consent, waar op de Hertog sig beriep, sodanig geclausuleert was, dat de tiende en twintigste penning geensins konde door den Hertog

ingevoerd worden uit kragte van het selve (a).

Maar het is seer opmerkelyk, dat de Staaten in het Protest, of Acte van non præjuditie, welke zy den 5 November van dat jaar overgaaven aan de *Præsident en Raaden van de Koning haar Heer* tegen de publicatie van het Placaat op den ophef van de tiende en twintigste penning; en in de Remonstrantie aan den Hertog van Alva; niet alleen geen gewag maaken van haar deel in *de heerschappye en Souverainiteit*, gelyk de materie medebragt, soo de Staaten begreepen hadden daar aan deel te hebben, maar dat se in tegendeel seggen, „ dat zy als goede en gehoorsaame „ ondersaaten niet hebben NB. konnen, of wil„ len, beletten de publicatie van het Placaat"; en dat zy daar in „ getoond hebben haar „ prompte obedientie, en ootmoedigheid". Waar uit schynt te volgen, dat de Staaten van verstand geweest syn, dat de Graaven schattingen opstellende sonder haar bewilliging, daar door wel de Staaten verongelykten, maar egter pleegden een acte van *Souverainiteit*, waar tegen de Staaten, als *ondersaaten*, niet bevoegt waaren sig te kanten, anders als by weege van Remonstrantie, en reservatie van haar regt, door het overgeeven van een protest.

Tot bevestiging van het derde onderdeel, *dat* namelyk *de Graaven noit gedisponeert hebben over saaken, betreffende den staat van den Lande, sonder advis en consent van de Staaten*, diend, dat de Graaven sig by Handvesten verbonden hebben „ de Landen van Holland en Zeeland, met „ haar

(a) Sie *het Register van Holl*[d], 5 *Novemb.* 1571.

„ haar toebehooren, in niemands handen te sul-
„ len versetten, nog brengen, nog geen Stee-
„ den, Sloten, Renten, en goeden, die de
„ Graaflykheid toebehooren, of namaals aankoo-
„ men moogen, te sullen verkoopen, verminde-
„ ren, of vervreemden, nog met geenerhande
„ bedinge overgeeven, nog dier weerloos wor-
„ den, ten zy by wille en goeddunken van haar
„ Raden en Steeden der Landen voorschreeve" (a): dat Keiser Carel, willende vaststellen, dat representatie soude plaats hebben in de successie van de Graaflykheid van Holland, daar toe versogt heeft consent van de Staaten (b), gelyk reeds gesegt is: en dat deselve van voorneemen zynde afstand te doen van de Graaflykheid ten behoeve van syn Soon, het selve meede niet gedaan heeft als met consent van de Staaten (c), hoewel die juist niet altyd gekent geweest waaren in diergelyke gelegentheeden, misschien ter oorsaak van de factien in de Regeering.

Dog al het geen gesegt is van de bepaalde magt der Graaven, word vry wat verswakt door het vierde point, welk hier boven aangemerkt is, dat de Staaten vaststellen in het Vertoog van het regt der Ridderschap, Edelen, en Steeden van Holland en Westvriesland van den 16 Octob. 1587

(a) *Handvest van Delft 27 Feb.* 1424. in het derde Stuk van de *Placaaten. Handvest van Dordregt* van 't Jaar 1401 by Balen *fol.* 526.

(b) Sie *Res. St.* van *Holland* 8 *Aug.* 17, en 24 *Sept.* 1540.

(c) Sie *Resol. Str.* *van Holland* 26 *Octob.* 1555.

1587, te weeten, dat de bepaalingen van de *heerschappye en Souverainiteit der Graaven toe te schryven zyn aan de discretie en maatigheid, waar mede zy hen gedragen hebben in haar Regeering.* als waar uit schynt te volgen, dat het regt van de Staaten syn oorsprong heeft uit de *discretie en gematigtheid* der Graaven, en dat de Graaven, soo zy minder discretie en gematigtheid gehad, maar haar uiterste regt gebruikt hadden, niet behoeft hadden te vraagen het *advis en consent* der Staaten.

Hoewel het, om de waarheid te seggen, ruim soo waarschynlyk voorkomt, dat niet de gematigtheid der Graaven, maar dat zy de Edelen, of de voornaamste en meest gegoede ingesetenen, van noode hadden om haar aangematigde heerschappy staande te houden, de waare oorsaak is van de bepaalingen van der Graaven gesag, en van het deel, dat de Staaten van ouds gehad hebben in de Regeering.

HET TWEEDE CAPITTEL.

Van de Edelen, en Steeden, en van het regt, of magt, der Staaten onder de Graaven.

Na dat de magt der Graaven, en de bepalingen van dien, aangeweesen zyn in het voorgaande Capittel, vereyscht het oogmerk deeser Verhandeling, dat in de tweede plaats ondersogt worde, wat magt de Staaten gehad hebben onder de Graaven.

Dog

Dog het sal niet ondienstig zyn, vooraf aan te merken, dat soo den oorspronk en beginselen der Graaflyke Regeering duister zyn, die van de Staaten, en van haar regt om het geheel ligchaam der ingeseetenen te representeeren, of daar over te gebieden, het niet minder zyn: en dat de geene, die beweeren, dat de Graaven haar regt hebben van de Staaten, moeite souden hebben, om te toonen wat regt de Staaten hadden ten tyde van de eerste Graaven. Seeker synde, dat de Edelen, of de voornaamste uit deselve, welke soo er doe ter tyd Staaten waaren, de Staaten uitmaakten, geen regt van Souverainiteit hadden uit haar geboorte over een vry Volk, nog magt om de Souverainiteit op te draagen aan een derde. Om niet te seggen, dat niemand met eenige seekerheid kan bepaalen den eersten autheur en insteller van het onderscheid tusschen edel en oneedel hier te Lande.

Soo veel kan men besluiten uit de Historien, dat'er van der tyden der eerste Graaven af een merkelyk getal van Adelyke Geslagten geweest is, die groote goederen, en uit dien hoofde veel aanhang, hadden, en die daarom mosten gemenageert worden door de Graaven, welke maar maatige Domeinen besaten, en ongewaapent waaren, soo de Graaven wilden binnen 's Lands gesien, en buiten 's Lands gevreest zyn: dat de Graaven sig in importante geleegentheeden bediend hebben van den raad der Edelen: en dat de Graaven in 't vervolg van tyd, om niet te seer aan de Edelen gebonden te zyn, de Steeden, naa maate dat die, de eene voor, de an-

de-

dere na, toenaamen in welvaart en neeringen, of niet meer onder bysondere Vasalheeren waaren, begunstigt hebben met haar eige Magistraatsbestelling, en met andere voorregten, en neevens de Eedelen toegelaaten tot de Deliberatien, waar aan de Eedelen eerst alleen deel hadden.

Maar wie sal, anders als by gissing, bepaalen, of, en in wat saaken, de eerste Graaven zyn gebonden geweest aan het advis der Eedelen: of de Eedelen gesaamentlyk gemaakt hebben een lichaam, dat de rest der ingesetenen representeerde, dan of het de Graaven vry stond, te beroepen wie zy wilden: soo de Eedelen representeerden de rest der ingesetenen, waar in die representatie eigentlyk bestond: en wat de Eedelen bewoogen, of genoodsaakt, heeft, om de Regeerders van de Steeden nevens haar te admitteeren tot het representeeren van de rest der ingeseetenen, en wel elke Stad met gelyke stem als het geheel lighaam van de Eedelen: soo dat die te vooren alleen de Staaten uitgemaakt hadden, sig naderhand genoegt hebben met maar ééne stem van vyf, seeven, of meer, na dat 'er meer of minder Steeden by importante voorvallen ten dagvaart beroepen wierden?

Dog die, en diergelyke, duistere saaken overslaande, sal men sig genoegen met te geeven een beschryving van het lighaam van de Staaten, sodanig als het geweest is onder de laatere Graaven, wanneer het bestaan heeft uit de Eedelen, en Steeden.

Daar schynt wel van overlang geweest te zyn een Collegie van Eedelen, heedendaags gemeenlyk genaamt de Ordre van de Ridderschap tot on-

onderscheiding van de Eedelen, die geen Leeden syn van dat Collegie: want in een Resolutie van de Staaten van den 27 Septemb: 1565 word gesprooken van „ het gebruik, beroerende de „ electie van de Eedelen, in plaats van de geene, „ die overleeden zyn, dat NB. van alle oude ty„ den is geobserveert binnen den Lande van „ Holland".

Maar welke ook mogen geweest zyn de functie, en voorregten, van dat Collegie, en van de Eedelen, daar in beschreeven, se waaren *gewisselyk* de *eenige Eedelen niet*, welke beschreeven wierden op de dagvaarden, of Staatsvergaderingen, met uitsluiting van de andere Eedelen, gelyk sedert ingevoerd is.

En hoewel meede blykt uit een Resolutie van de Staaten van den 26 Septemb. 1565, en uit seeker Registertje van den Griffier *Bartholt Ernst*, berustende onder het Hof, en waar uit een Extract hier agter bygevoegt is, dat 'er Eedelen geweest syn, die by distinctie *groote Eedelen* genoemt wierden, en die beschreeven wierden op alle generaale dagvaarden, soo toonen nogtans de lysten van de Eedelen (*a*), welke van tyd tot tyd beschreeven zyn ten dagvaart, dat de andere Eedelen, soo wel als de *groote*, doorgaans beschreeven wierden.

In de Handvest-Cronyk van *van der Hoeven* (*b*) vind men een Notitie van den Heer van Assendelf, die ten tyde van Keiser Carel de Vyfde lang

(*a*) By SIMON VAN LEEUWEN *Batavia illustr*. *Deel I. Hoofdstuk* 12. *bl* 762.
(*b*) *B*. *I*. *Cap*. 10.

lang Presideerende Raad van het Hof van Holland, en te gelyk een van de Eedelen, geweest is, „van de principaale Heeren, Eedelen, en Va„ sallen, gegoed in Holland, en daar binnen woon„ agtig, die men van alle oude tyden gewoon„ lyk is tot alle dagvaarden te beschryven, als „ 'er eenige omslaagen van beeden, of anders, „ geconsenteert worden": in welke Notitie, behelsende een groot getal van Eedelen, geen het minste gewag gemaakt word van het bovengemelde Collegie van Eedelen, nog ook van de *groote* en *kleine* Eedelen, maar alleen onderscheid gemaakt tusschen Eedelen, besittende „ Heer„ lykheeden, of Ambagtsheerlykheeden, en Lan„ den, onder de schilttaalen geleegen, en Ee„ delen, welker Landen onder de schilttaalen niet „ begreepen waaren", en waar van de eerste alleen beschreeven wierden, wanneer de omslaagen gevraagt wierden *op de schilttaalen*, en de tweede, wanneer *tiende penningen*, *schoorsteengeld*, *mergengeld*, *of diergelyke extraordinaris geeischt wierd op de Landen, onder de schilttaalen niet begreepen.*

Tot verstand van welk onderscheid sal het niet ondienstig zyn, in het voorbygaan aan te merken, dat een seekere somme van *Schilden*, een soort van munt, in naam overeenkoomende met de silvere Stantpenning in Vrankryk, die men nog ten huydigen daage *Escu*, of *Schild*, noemt, van ouds is verdeelt geweest over de Steeden, en het platte Land, met uitsondering, naa het schynt, van verscheide Heerlykheeden, meest alle grensende aan Gelderland, en aan het Stigt van Utregt, het zy dat die niet gehoorden

 on-

onder Holland ten tyde van het verdeelen van die somme, of dat se in geen staat waaren om iets op te breigen weegens de geduurige oorloogen: en dat de oude beede gewoonlyk omgeslaagen wierd volgens de voorſ. verdeeling der schilden, het geen men noemde, *op*, of *over*, *de schilttaalen omslaan*: eeven gelyk nog heede ten daage de schattingen op de Landeryen in de Provincie van Vriesland omgeslaagen worden naa seekere oude setting of verdeeling van tusschen de hondert dertig en hondert veertig duisend florynen over de geheele Provintie, de floryn het eene jaar meer, het andere minder bedraagende, naa dat de Staaten nodig vinden tot hoeding der lasten, maar altyd geheeven wordende na de voorſ. oude setting.

Dog om weder te keeren tot de comparitie der Eedelen op de dagvaarden, of Staatsvergaderingen, het diend sonderling tot bevestiging van het gesegde daar ontrent, dat in het jaar 1563, wanneer de Graaf van Egmont, en de Heer van Brederode, klaagden, „ dat sy niet wierden beschreeven tot de dagvaarden van de Staaten, „ soo nogtans van ouden voorleeden tyd ge„ woonlyk was te geschieden", de Staaten in haar antwoord meede niet gewaagen van het Collegie van de Eedelen, of, gelyk men nu spreekt, van de Ordre van de Ridderschap, welk Collegie op de dagvaarden soude representeeren het geheel lighaam van den Adel, maar alleen onderscheid maaken „ tusschen generaale be„ schryvingen van de Staaten, die niet geschie„ den dan in merkelyke saaken van importan„ tie, als van beeden, en diergelyke": tot hoe-

da-

danige dagvaarden de Staaten ſeggen, dat de twee gemelde Heeren altyd beſchreeven ſyn, ſoo veel zy weeten: „ en dagvaarden over an„ dere lopende ſaaken, dienende tot beleid van „ de proceſſen, en andere diergelyke, welke „ loopende ſaaken ſyn gedaan, en gevordert, „ by de Gedeputeerden van de ſes Steeden, en „ eenige Eedelen, die naaſt geſeeten zyn" (*a*).

Dan hoewel het getal der Eedelen, die beſchreeven wierden tot de dagvaarden, vry groot was, ſoo verſcheenen ſe doorgaans maar in een gering getal, immers ten tyde van de laatſte Graaven, gelyk af te neemen is uit de lyſt geïnſereert in het vyftiende Capittel van het tweede Boek van de reeds aangetooge Handveſt-Chronyk, en uit de Regiſters van de Staaten.

Het getal der Eedelen, die ten dagvaard quaamen, wierd eindelyk ſoo klein onder de troublen, dat de Staaten genoodſaakt wierden daar in te voorſien, en vaſt te ſtellen, „ dat de Ee„ delen ſouden gehouden weeſen, alle Vergade„ ringen van de Staaten, ten minſte tot vier in „ getale, waar te neemen" (*b*): welk getal in het jaar 1581 nader bepaald wierd op dry, „ behalven de Gedeputeerde van de Eedelen, weeſende „ in 't Collegie": met byvoeginge, „ dat niet „ te min de Eedelen, weeſende min in getale „ ter Vergadering van de Staaten, gehouden „ ſouden zyn op alle ſaaken te ſtemmen, en te „ ad-

(*a*) Sie *Reſ. Sten van Holl.* 22 *Mey* 1563.

(*b*) Sie *Ordonnancie op de Vergadering by* BOR *b.* 7. *fol.* 482. *Reſ. Sten van Holl.* 25 *Dec.* 1578, 17 *Febr.* en 26 *Sept.* 1579.

„ adviseeren: en dat tegen de absentie de boe„ten, en breuken, verhaalt sullen worden: be„halven, dat regard genoomen soude worden, „om de absentie van de Eedelen te doen af„korten aan het gunt de Eedelen jaarlyx voor „haarluider comparitien uitgereikt sal moeten „worden" (*a*).

Maar hoewel de Eedelen doorgaans in klein getal op de dagvaarden compareerden, soo verlooren se daar door niet het regt om in compleeten getaale daar op te compareeren: gelyk daar uit af te neemen is, dat alle de Eedelen beschreeven zyn in de jaaren 1584 en 1585 tot de deliberatien over het opdraagen van de Souverainiteit deeser Landen aan Vrankryk, of Engeland (*b*).

Voords verdiend het sonderlinge opmerking, dat de Eedelen, sedert dat de groote Steeden geworden syn meedeleeden van de Staatsvergadering, gerepresenteert, of vervangen, hebben de kleine Steeden, en het platte Land (*c*), uitwysens de Procuratie van de Eedelen van 7 Octob. 1555 tot het assisteeren by de overdragt van de Graafschap van Holland door Keiser Carel op syn Soon Philip, meedebrengende onder anderen, „compareerde &c: Heeren Gerrit Heere van „Assendelf &c., als Eedelen van den Lande van „Holland en Westvriesland, voor hen selve, en „ver-

(*a*) Sie *Res. Stn van Holland* 16 *Maart* 1581.
(*b*) Sie *Res. Stn. van Holland* 26 *Sept*. 1584, en 11 *April* 1585.
(*c*) Sie *de Handvest Chronyk b.* 2. *cap.* 15. *Res. Stn van Holland* 4 *April* 1552, 1 *Decemb*. 1555.

„ vervangende alle de andere Eedelen, midsga-
„ ders de kleine Steeden en platte Landen van de
„ voorſ. Lande — en verklaarden — geconſtitueert
„ en gemagtigt te hebben — uit de naam en ver-
„ vangende alle de andere Eedelen, midsgaders
„ de kleine Steeden en platte Landen als vooren,
„ met de gemagtigden van de ſes groote Stee-
„ den van denſelven Lande &c" (*a*). Welke Procuratie geïnſereert is in het Regiſter van de Staaten, ſonder dat de Steeden daar op te ſeggen vonden. *En dat niet* alleen: maar de Staaten ſelve ſeggen in een Reſolutie van den 12 Februarii 1579, genoomen by gelegentheid van de exhibitie van een Procuratie voor dry Gedeputeerden ter dagvaart wegens de „ Steede van den
„ Briele, en platten Lande van Voorne",
dat „ de Landen van Voorne in alle Vergade-
„ ringen van de Staaten by de Ridderſchap,
„ Eedelen, en beſloote Steeden tot daar toe
„ waaren gerepreſenteert — ſonder dat van weege
„ de platte Landen eenige Gedeputeerden mogten
„ toegelaaten worden, alſoo de Ridderſchap en
„ Eedelen deſelve repreſenteerden".

Deeſe repreſentatie, of vervanging, van het platte Land, en van de kleine Steeden, was onder de Graaven een ſoo notabel voorregt, dat de Eedelen daar door in handen hadden de voornaame klem van de Regeering: ſchoon de groote Steeden, welke zy te vooren ſoo wel gerepreſenteert, en vervangen, hadden als de kleine, ſes

(*a*) Sie *Reſ. Stn. van Holland* 7 *Octob.* 1555

ses stemmen hadden, en het geheel lighaam der Eedelen maar ééne stem.

Om waar van, in het voorbygaan, een klaar besef te geeven, is het dienstig aan te merken, eerstelyk, dat het platte Land en de kleine Steeden saamen meerder contribueerden in de beeden als de ses groote Steeden, welke gewoonlyk alleen, nevens de Eedelen ten dagvaart quaamen, en welke wel van doe af met regt groote Steeden genoemt wierden in vergelyking van de kleine, maar geensins soo vermoogend waaren als se naderhand geworden syn door den aanwasch van Neeringen, Fabryquen, en buitenlandsche Negotie.

Het welk geen ander bewys behoeft, als dat uit de booven aangetooge Resolutien van den 21 en 22 Augusty 1556 (*a*) blykt, dat nog in die tyden (men swyge van ouder tyden) het twaalfde part der morgentaalen, met de weinige, en geringe, Steeden, welke de Prins van Orange, en de Graaven van Egmont en Hoorn, in Holland besaaten (*b*), meer als het twintigste deel contribueerde in de beeden, en midsdien alle de morgentaalen, by een gereekent, meer als 12 twintigste deelen, of dry vyfde parten.

Ten anderen is het dienstig ten voors. einde aan te merken, dat het effect der contradictie van één, of meerder, Leeden in materie van Consenten in die tyden niet was, gelyk heedensdaags, de conclusie te beletten: maar alleen het con-

(*a*) *fol.* 17.

(*b*) Geertruidenberg, Purmerend, Woudrichem, &c. Sie Boxhornii *Theatr. Hollandiæ.*

contradiceerend lid, of leeden, te bevryden van te contribueeren in haar weerwil met de meerderheid.

Immers dit is de bevatting, welke het Groot Privilegie van Vrouw Marie geeft van de vryheid der Consenten in die tyden: een Privilegie, dat volkoomen geloof verdiend ontrent dit stuk, om dat de oude voorregten van de Staaten, en van de bysondere leeden, gewisselyk by dat Privilegie niet besnoeit syn, maar eer vermeerdert, ten minste verklaart en uitgelegt tengenoege van de Staaten, en van de bysondere leeden, soo veel als de materie konde lyden, dewyl het verkreegen, om niet te seggen, afgeperst, is, van een minderjaarige Gravin, in een ongelukkige, en daarom tot het verkrygen van Privilegien gunstige, tyds gelegentheid.

Twee remarques, waar uit noodsaaklyk volgt, dat de Eedelen, wanneer se maar de helft van de groote Steeden op haar zyde hadden, veel meer konden geeven aan de Graaf door haar stem, als alle de groote Steeden te saamen, sonder de Eedelen, door de haare: en dat de Graaf oversulx groote reeden had om de Eedelen uit hoofde van de representatie van het platte Land, en van de kleine Steeden, sonderling, en meer als eenig ander lid, te menageeren.

Maar, na dat onder de troublen de meeste kleine Steeden geworden waaren ordinaris Leeden van de Staatsvergadering, en derhalven niet langer gerepresenteert wierden door de Eedelen: en vooral, na dat ingevoerd is, dat niet geconcludeert kan worden in materie van Consenten als met eenpaarigheid: is de representatie of vervanging

 niet

niet alleen van de kleine Steeden maar ook van het platte Land, door de Eedelen van selfs als verdweenen.

Invoegen dat het niet te verwonderen is, soo de Steeden met de tyd daar van alle geheugenis verlooren, of immers vielen in dat begryp, dat de Eedelen niet langer bevoegt waaren om sig te adscribeeren een qualificatie, die sedert veele jaaren ontbloot was van alle realiteit.

En dien conform vind men, dat als de Eedelen in het jaar 1627 sustineerden in een deliberatie, raakende de verpondingen, „ dat haar „ toequam het platte land in de Vergadering „ te representeeren", alle de Steeden verklaarden, sulx niet te konnen toestaan (*a*): en dat, wanneer de Eedelen sig in het jaar 1637 in de Acte, waar by zy Prins Frederik Hendrik aannaamen tot *eerste lid van haar lighaam*, toeschreeven *te representeeren het platte Land* (*b*), verscheide Leeden van de Vergadering, aan welke die Acte gecommuniceert wierd wegens de Prins, te seggen vonden op die representatie, en dat, naa het brengen van de saak ter kennisse van de principaalen, die van Haarlem, en Leyden verklaarden, „ niet te konnen toestaan de qualificatie, by de Heeren van de Ridderschap, en „ Eedelen, geassumeert, van dat deselve alleen „ het platte Land van Holland en Westvriesland „ souden representeeren", maar daar tegen te protesteeren van nulliteit (*b*).

Dan

(*a*) Sie *Res. St*^*en* *van Holland* 28 *July* 1627.
(*b*) Sie *Res. St*^*en* *van Holland* 5 *Feb.* en 19 *Maart* 1637.

Dan dat niet meer als twee Steeden protesteerden tegen de voorf. qualificatie der Eedelen, na dat in het eerst de Gedeputeerden van meer andere Steeden daar op hadden te seggen gevonden, foude reeden geeven om te denken, dat de Steeden niet al te vast gepersuadeert waaren van haar gelyk: foo het niet ruim foo waarschynlyk was, dat de meeste geswweegen hebben, om dat se het geschil over de representatie van *het platte Land*, waar toe de Eedelen in de voorf. *Acte* de representatie bepaalen, sonder meer te spreeken van *de kleine Steeden*, aansaagen voor een saak van klein belang na de boven bygebragte verandering in het weesen, of effect, derselve.

Want hadden de Steeden het geschil met een ander oog ingesien, het foude haar aan geen redenen ontbrooken hebben om te beweeren, dat soo wel verandering gevallen was in de representatie van het platte Land door de Eedelen, als in de representatie van de kleine Steeden: Te weeten, dat de Adelyke familien door vertrek, en versterf, op een gering getal versmolten waaren: dat sedert twee hondert jaaren door den aanwasch van rykdom onder de Stedelingen, en door de troublen, een overgroote verandering gevallen is in den eigendom der Heerlykheeden, en Landgoederen, waar van de Eedelen jeegenwoordig een gering gedeelte besitten in vergelyking van wat zy voorheen besaaten: en dat in tegendeel de meeste Steeden sedert de troublen considerable Heerlykheeden aangekoft hebben.

Wat

Wat nu belangt de Steeden, die met de Eedelen uitmaaken het lighaam van de Staaten, het is kennelyk, dat de Graaven, om den Hollandschen Adel, die haar te magtig was, klein te maaken, aan verscheide Steeden gegeeven hebben booven haar vrye Raadsbestelling, en andere voorregten, het regt om, als onafhangelyk van de Eedelen, nevens de Eedelen te compareeren op de dagvaarden. Het geen begonnen synde door de Graaven van de oude Hollandsche stam, en gevolgt door de verdere Graaven, eindelyk onder de troublen soo ver gebragt is door de Prins van Orange, dat de klem van de Regeering ongevoelig overgegaan is van den Adel aan de Burgemeesteren, en Raaden, of Vroedschappen van de Steeden.

In den aanvang wierden geen andere Steeden beschreeven op de dagvaarden als Dordregt, Haarlem, Delff, en Leiden, welke noit particuliere Heeren gehad hebben, hoewel de Burggraaf van Leiden in de eerste tyden weinig minder was als Heer door het groot gesag, dat hy in de Stad had: daar Amsterdam, en Gouda, byquaamen, doe sy by versterf ontslaagen waaren van haar particuliere Heeren.

Want in Holland en Zeeland (om dat in het voorbygaan aan te merken) is het altyd een vaste maxime geweest, dat geen Steeden, welke Vasalheeren hadden, konden Leeden weesen van de Staatsvergaderingen.

En het was een nieuwigheid, met die maxime strydende, dat *Veere* en *Vlissingen*, die noit beschreeven waaren, doe se te vooren een Vasalheer hadden, niet weeder geweert wierden uit

de

de Staatsvergadering van Zeeland, doe ſe in het jaar 1581 ten tweeden maale van *vrye* Steeden *vaſalle* Steeden wierden (*a*).

Geheel anders was in het jaar 1516 gehandelt met de Stad Thoolen, van welke *Smallegange* getuigt in ſyn Chronyk, dat het Schot van der Thoolen met Schakerloo en Voſſemaar in het jaar 1516 verpand zynde aan den Heer van Bergen, die van Thoolen geduurende de pandſchap niet verſcheenen onder de Steeden, maar de Heer van Bergen onder de Eedelen van Zeeland.

Het had (onder verbeetering) meer overeengekoomen met de bovengemelde maxime, en met de opgevolgde practyq, ſoo de Staaten van Zeeland, doe Veere en Vlisſingen weder te koop geſtelt wierden in het jaar 1581, door haar Souveraine magt de koop geſtuit, of overgenoomen hadden, gelyk Philip de Tweede als Graaf van Zeeland gedaan had by de voorige verkooping van het jaar 1567; of, ſoo ſe verklaard hadden Veere en Vlisſingen by voortgang van de koop weeder te ſullen moeten handelen als Vaſalle-Steeden: wanneer de Prins van Orange, die in het jaar 1581 kooper wierd, ligtelyk ſoude afgeſien gehad hebben van de koop.

En is te verwonderen, dat de Staaten van Holland, welke ſeer wel begreepen de gevolgen van de verkooping (*b*), niet liever de koop hielpen ſtremmen, of in alle gevallen niet liever ſelve koopers wier-

(*a*) Sie *Reſ. Stn van Holl.* 20 *Mey* 1581.
(*b*) Sie *Reſ. Stn van Holl.* 20 *Mey* 1581.

wierden, wanneer sy altyd hadden kunnen de koop weeder overlaaten aan Zeeland onder redelyke conditien, als dat sy de Prins van Orange animeerden om kooper te worden, en daar toe een hemgeld aanbooden (*a*).

Maar om van deese digressie weder te keeren tot de ses bovengenoemde Hollandsche Steeden, welke men van ouds genoemd heeft, en nog noemd *de groote Steeden*: tot de troublen toe wierden die alleen beschreeven op de dagvaarden, uitgesondert by de huldiging der Graaven, en by andere gelegentheeden, den Landstand in het gemeen betreffende, of de kleine Steeden directelyk aangaande, wanneer deselve, of alle, of die geinteresseert waaren in de deliberatien, mede beschreeven wierden (*b*).

Maar in Septemb. 1573, naa dat het Noorderquartier als afgesneeden was van het Zuiderquartier door het verlies van Haarlem, en doordien Amsterdam bleef 's vyands zyde houden: het geen de seeven Steeden van het Noorderquartier noodsaakte om voor een tyd een afsonderlyke Vergadering te formeeren: wierd een Ordonnantie geraamd op de Vergadering der Staaten, en gearresteert in February 1574 (*c*), volgens het eerste articul van welke Ordonnantie by provisie, en gedurende den oorlog, het Collegie der Staaten van Holland soude gerepresenteert worden by de Ee-

(*a*) Sie *Res. Stn van Holl.* 26 *Junii* 1581.
(*b*) Sie *Res. Stn van Holland* 22 *Feb.* en 23 *July* 1544, 10 *Juny* 1546. 11, en 22 *Juny* 15, en 21 *July* 1547, 25 *July* 1548, 3 *Octob.* 1550, 6 en 7 *Septemb.* 1559.
(*c*) Sie Bor *b.* 7. *fol.* 482, en *b.* 8. *fol.* 659.

Eedelen na ouder gewoonte, met de Gedeputeerden van de Steeden Dordregt, Delf, Leiden, Gouda, Rotterdam, Schiedam, Gornichem, Schoonhoven, Oudewaater, en Woerden: alle Steeden in het Zuyderquartier geleegen.

Dit is de eerste oorsprong der *ordinaris* compartitie van de kleine Steeden op alle dagvaarden. Hoewel 'er te dier tyd een reeden was om de kleine Steeden van het Zuiderquartier te beschryven, welke ophield eer dat verscheide kleine Steeden, die nu altyd ten dagvaart verschynen, aangenomen, en erkend, wierden voor ordinaris Comparanten, te weeten, dat Haarlem, en Amsterdam, twee van de ses groote Steeden, des vyands zyde hielden, en daarom niet konden beschreeven worden. Het geen de vier overige scrupuleus maakte om sonder de kleine Steeden sig te belasten met soo swaarwigtige, en soo gevaarlyke, deliberatien, als dagelyx aan haar voorquaamen, en daarom haar alleen deed neemen die precautie, dat de admissie der kleine Steeden tot ordinaris Comparanten maar soude weesen *provisioneel*, *en geduurende den oorlog*, welke het doe ter tyd niet te voorsien was dat van lange duur zyn soude: gelyk ook al in het volgend jaar over een vreede, of versoening met de Koning van Spagnien, gehandelt wierd. Ver dat men doe had konnen denken op een oorlog van tagtig jaaren, een veel te lange tyd om na verloop van dien de saaken te konnen herstellen op de voorgaande voet in prejudicie van een soo langduurige provisie, en posseſsie.

In de bovengemelde Ordonnancie word wel niet gevonden dat verandering gemaakt is by

Staats-

Staats-Resolutie voor het jaar 1579. maar niette min syn al voor het einde van het jaar 1574, boven de Gedeputeerden van de Steeden, in de voorsf. Ordonnancie genoemd, die van den Briele, en in het begin van het volgend jaar die van Geertruidenberg, en van de seeven Steeden van het Noorderquartier, ter Vergadering gecompareert (a).

Dog in February 1579, naa dat de Provintie nu weeder geconsolideert was, en geen van de groote Steeden langer belet wierden de Vergadering by te woonen, resolveerden de Staaten niet te min, misschien om dat den oorlog, die oorsaak geweest was van het beschryven der kleine Steeden, bleef duuren, „dat voortaan op alle Vergaderingen van de Staaten souden beschreeven „ worden, en compareeren, de Ridderschap, Eedelen, en Steeden van Dordregt, Haarlem, Delf, „ Leiden, Amsterdam, en der Goude, Rotterdam, „ Gorcum, Schiedam, Briele, Alkmaar, Hoorn, „ en Enkhuysen, uitgesondert in saaken van Contributie, Tractaaten van Pais, oorlog, of verandering van Regeering, op welke saaken alle „ kleine Steeden meede souden beschreeven worden, en dit alles by provisie, en onverminderd iemands Privilegien en Geregtigheeden „ ter contrarie: behoudelyk ook, dat die van „ Schoonhooven, Edam, en Monnikendam, en „ ook de andere Steeden, aan syne Excellentie „ sou-

(a) Sie *Res. St.en van Holland* 22 *Novemb.* 1574. en 4 *Jan.* en 5 *Feb.* 1575. Sie ook 29 *Maart* 1575, 11 *Maart*, en 11 *Octob.* 1576.

„ souden mogen remonstreeren alsulke swarig-
„ heeden als zy daar in souden vinden moogen;
„ om by syne Excellentie daar in voorsien te moo-
„ gen worden naa behooren (a)."

De bovenstaande dertien Steeden worden mee-
de genoemt, met byvoeging van Schoonhoven,
in de Resolutie van de Staaten van den 16 Maart
1581, waar by nader gereguleert is, welke
Steeden „ voortaan by provisie, geduurende den
„ oorlog", souden beschreeven worden, „ uitgeson-
„ dert in saaken van Contributien, Tractaaten van
„ Vreede, Oorlog, of verandering van Regeering",
op welke Vergaderingen alle de kleine Steeden
meede souden verschreeven worden (b).

Dog het is opmerkelyk, dat de Eedelen, en
de ses groote Steeden, verstonden, dat in de
voorsz. Resolutie soude bygevoegd worden: „ be-
„ houdens de Preëminentien, Privilegien, Ge-
„ regtigheeden, en het gebruik van het Colle-
„ gie van de Eedelen, de ses groote Steeden,
„ of iemand anders"; en dat in tegendeel de an-
dere Steeden, uitgesondert die van den Briele,
welke sig hielden als geünieerde, en niet als
een lidmaat van Holland, verklaarden, „ dat
„ alsoo syluiden soo wel gepriviligeert waaren
„ om te vergaderen als de ses groote Steeden",
niet alleen de bovengemelde clausule behoorde
uit de Resolutie gelaaten, maar ook de woor-
den, *by provisie en geduurende den Oorlog*, ge-
royeert

(a) *Res.* 17 *Feb.* 1579.
(b) Sie meede *de Ordonnancie op de Vergadering* 17 *Maart*
1581.

royeert te worden in de Ordonnancie op de Staatsvergadering.

Het leed niet lang daar naa, of de kleine Steeden, welke de Staaten by de bovengemelde Resolutie van den 17 Febr: 1579 geweesen hadden naa de Prins, bereikten haar oogmerk, tot soo ver, dat seedert die tyd, en niet sedert het jaar 1573, gelyk de Heer *de Groot*, schryvende van de admissie der kleine Steeden, in het tweede van syn Jaarboeken, meend, alle de kleine Steeden, welke nog heedendaags beschreeven worden, beschreeven syn tot alle dagvaarden: maar de overige, als Heusden, Woerden, Oudewater, Geertruidenberg, Naarden, en Weesp, alleen wanneer gedelibereert is over de Regeering van 't Land, het aanneemen van een Heer, of een Vreedehandel met Spagnien, saaken den staat van den Lande ten hoogsten betreffende: gelyk te sien is uyt de Resolutien van de Staaten van den 13 July en 25 Octob: 1584, 11 April 1585, 4, 11, en 29 April, 14 en 16 Mey 1588, en 26 Janry, en 18 Maart 1608, na welk jaar de voorf. ses kleine Steeden niet weder beschreeven zyn.

Selfs vind men, dat die van den Haage, naa dat se in het jaar 1581 vrugteloos versogt hadden meede geadmitteert te worden in de Vergadering (*a*), naderhand verscheide maalen beschreeven syn, en dat de deputatie bestaan heeft uit Gecommitteerden van de Hooven van Justitie, Kamer van Reekening, en Magistraat (*b*). Maar in het jaaar 1608 wierd

(*a*) Sie *Res. Stn van Holland* 9 *Octob.* 1581.

(*b*) Sie *Res. Stn van Holland* 6 *Janry* 1584, 24 *July* 1585, 21 *Janry* en 5 *Febr*: 1586.

wierd op een Remonstrantie 's jaars te vooren door de Magistraat overgegeeven, by geleegentheid dat alle de kleine Steeden beschreeven waaren over het stuk van de Vreedehandel, maar niet die van den Haage, door de Staaten geantwoord, „ dat de jegenwoordige constitutie der „ saaken sulx niet toeliet; en dat die van den „ Haage daarom souden moeten hebben patientie: dog met sulken verstande, en toeseggïng, „ dat se voortaan voor geen nieuwe consenten, of „ anticipatien, souden gesommeert worden, son„ der alvoorens daar op te zyn beschreeven, of „ bescheiden; en te hebben geconsenteert (a)"; gelyk ook geschiede in het volgend jaar (b): en wanneer die van den Haage in het jaar 1624 nader aansoek deeden om sessie in de Vergadering, „ ten minste op de pointen van nieuwe Midde„ len, en van 't redres der Verpondingen", toen stonden de Staaten eenparig, dat sulx voor die tyd nog soude worden geëxcuseert (c): en na die tyd weet men niet dat die van den Haage nader aansoek gedaan hebben.

Men is verder gegaan als de tyd der Graaflyke Regeeringe in de verhandeling der Leeden, die het lighaam der Staaten uitmaaken, om niet andermaal daar van te moeten spreeken.

Maar om weder te keeren tot de tyd der Graa-

(a) Sie Res. St.n van Holland 12 July 1607, en 16 Oct. 1608.

(b) Sie Res. St.n van Holland 13 Jan. 1609.

(c) Sie Res. St.n van Holl: 28 Septemb: en 16 Decemb: 1624.

Graaven, en van de verhandeling der Leeden over te gaan tot die van het regt en magt der Staaten onder de Graaflyke Regeering, daar omtrent staat eerst, en vooral, aan te merken, dat de Staaten hebben konnen altyd vergaderen, als zy het geraaden vonden, sonder dat zy daar toe nodig hadden de permissie van de Graaven. De Staaten seggen ten deesen propooste, seer opmerkelyk, in een Resolutie van den 27 January 1566, „ dat zy van ouden tyden geregtigt waaren geweest, niet alleen by Privilegie, maar ook goed gebruik en usantie, tot allen tyden te vergaderen, als de saaken van den Lande sulx vereyschten, sulx ook naa Regten alle Collegien, die gepermitteert zyn, was toegelaaten, 't welk meede noodsaaklyk in alle ligbaamen, die representeeren eenige Collegien of Universiteiten, moste geschieden, om op alle swaarigheeden, die daaglyx occurreeren, soo in 't generaal, als in 't particulier, te disponeeren, en 't gemeen profyt van dien te helpen vorderen na behooren".

Het Privilegie, waar van gesprooken word in de voorsz. Resolutie, is ongetwyffelt het soogenaamt Groot Privilegie van Vrouw Marie van Bourgondien van den 14 Maart 1476 (*a*), meedebrengende, „ dat de Landen van Holland, Zeeland, en Vriesland, of die Steeden van deselve Landen, onder malkanderen, of ook met de Staaten van de andere Landen, sullen mogen soo dik en meenigwerven hen dat believen „ sal,

(*a*) Sie *Res. Sten van Holland* 5 *Feb*: 1566.

„ ſal, die een den anderen beſchryven, met „ malkander in dagvaarden, en anders, vergade- „ ren ter plekken daar hun goeddunken ſal, om „ aldaar te ſpreeken van ſaaken de voornoemde „ Landen, of Steeden, of eenige van dien, „ aangaande, ſonder daar op te moeten verwer- „ ven verder conſent, of oorlof, van haar of „ van haar naakomelingen, of ook tegen haar „ daarom te misdoen, of tot begryp geſtelt te „ worden in eeniger manieren".

Dog de Staaten hadden groot gelyk, dat ſe in de voorſ. Reſolutie andere, en, ſoo men het mag ſeggen, kragtiger redenen voegden by het voorſ. Privilegie, welk zy niet konden ignoreeren niet van het beſte alloy te weeſen. Het was naamelyk een van die Privilegien, waar van *Pontus Heuterus* (*a*) ſegt: *ea Privilegia Belgarum Ordinibus Maria concedere eſt coacta, traditisque tabulis confirmare, quæ ſucceſſores ejus, pupillæ adolescentulæ extorta conſiderantes, nullâ ſibi ratione ſervanda cenſuere. Non enim minus contra Principis dignitatem quam Reipublicæ utilitatem faciebant* (*b*).

De Staaten poogden wel meerder beſtendigheid te geeven aan die Privilegien, door Maximiliaan van Ooſtenryk, welke 's jaars na het verleenen derſelve trouwde met Vrouw Marie, te doen belooven by eede, dat hy ſoude onderhouden, en doen onderhouden, niet alleen de Regten, Privilegien, en Handveſten, verleend by de voorige Graa-

(*a*) PONTUS HEUTERUS *Rerum Auſtr. l.* 1. *cap.* 1.
(*b*) Sie ook MERULA *Manier van Procedeeren b.* 1. *tit.* 4. *cap.* 3, *num.* 33.

Graaven, en Gravinnen, maar „ bysonder de „ nieuwe Privilegien, gegunt, en verleent, den „ gemeenen Landen van Holland, Zeeland, en „ Vriesland, by syn Gemalinne (a)": Dog syn Soon Philip, aan de Regeering gekoomen synde, was soo vreemd van gestant te doen de belofte van syn Vader, dat hy in tegendeel verklaarde by syn huldiging, „ van meening te weesen, sulke Pri„ vilegien te onderhouden als hier voortyds had„ den geswooren wylen zal[r]. gedagten syn Hee„ ren Hertogen Philip en Carel van Bourgondien, „ en hunne voorsaaten Graven en Gravinnen „ van Holland, Heeren, en Vrouwen van „ Vriesland: heurluiden voords verklaarende, dat „ alle andere Privilegien, by hen verkreegen se„ dert den overlydene van wylen syns voorss. „ Heere Hertoge Caerle van Bourgondien, souden „ geabboleert, gecasseert, en van onwaarden zyne": en de Staaten van haar syde stonden soo weinig op de confirmatie, of beswcering, der laatstgemelde Privilegien, dat zy de voorss. verklaaring gehoord, deselve „ by eenen communen accorde, „ wil, en consent, aggreeerden, aanaamen, en „ consenteerden, en, dat gedaan zynde", den Aertshertog ontfingen, en huldigden (b).

Keiser Carel heeft desgelyx wel beswooren „ de Regten, Handvesten, en Privilegien", voortyds verleend by Philip en Carel van Bourgondien, „ en heure voorvaderen", midsgaders „ de

(a) *Gr. Placaatb: deel* 4. *fol:* 7.

(b) *Gr. Placaatb: deel* 4. *fol:* 8. *Privilegie van Dordregt.* 29 *Decemb.* 1494.

„ de Regten, Privilegien, Libertciten, Statuten, „ Octroyen, Gratien, Staaten, en Atterminatien, „ generaale, en speciale, hoe men die noemen mag, „ gegeeven, geoctroyeert, en geconsenteert by „ zal. memorien Koning Philippus van Castilien (*a*)" ; maar niet de Privilegien, by syn Grootmoeder Vrouw Marie verleend.

En, schoon dat Philip de Tweede by syn hulding generalyk beswoer „ de Privilegien, en „ Vryheeden, by syn voorsaaten, Graaven en „ Gravinnen van Holland, den Lande van Holland en Westvriesland verleent (*b*)", soo begreepen de Staaten niet te min soo wel, dat de voors. *geaboleerde*, *en gecasseerde*, Privilegien van Vrouw Maria daar onder niet begreepen waaren, dat sy, in het jaar 1554 resolveerende devoiren te laaten aanwenden tegen het geeven van Ampten aan uitheemschen, daar by voegden, dat men het versoek soude „ fundeeren op het Privilegie van „ Koning Philips, en niet op het Privilegie van „ Vrouw Marie, (NB.) alsoo het selve gerevoceert, en te niet gedaan is (*c*)".

Dog om van het sloogenaamd Groot Privilegie van Vrouw Marie weder te keeren tot de verhandeling van het regt, en magt, der Staaten onder de Graaven, derselver dagvaarden, of Vergaderingen, immers die, welke door, of van weege, de Graaf beschreeven wierden, dat is, de meeste, dienden voornamelyk om te delibereeren op de Petitien, of beeden, van de Graaven,

(*a*) *Gr. Placaatb: deel* 3 *fol:* 20, en *deel* 4 *fol.* 9.
(*b*) *Gr. Placaatb: deel* 4 *fol:* 35.
(*c*) *Res. Sts. van Holland* 20 *April* 1554.

ven. De Staaten seggen in een Resolutie van den 22 Mey 1563", „ dat de generaale beschryvin-
„ gen niet geschieden, dan in merkelyke saaken
„ van importantie, als van beeden, en diergelyke,
„ en dat andere loopende saaken, dienende tot
„ beleid van de Processen, en andere diergelyke
„ syn gedaan, en gevordert, by de Gedeputeer-
„ den van de ses Steeden, en eenige Edelen,
„ die naast geseeten zyn". In een Resolutie van den 28 November 1564 spreeken de Staaten van
„ generaale dagvaarden, dienende tot bewilliging
„ van Petitien of diergelyke treffelyke saaken",
en van dagvaarden, dienende om „ particuliere
„ loopende saaken, die daaglyx occurreeren, en
„ spruiten uit alsulke", dat is, uit generaale,
„ dagvaarden, en Resolutien van dien, als ree-
„ keningen te hooren, swaarigheeden, daar in
„ vallende, te vuideeren, processen te vorderen,
„ tegen oppositie van iemand te voorsien, en an-
„ dere gelyke". En in een Resolutie van den 13 December van het selve jaar word gesegt,
„ dat het Collegie van de Staaten van alle oude
„ tyden een Collegie gehouden is geweest, geap-
„ probeert by syne Majts. voorsaaten, daar by
„ de saaken van den Lande worden gehandelt,
„ en gedirigeert, in respect van de belasting,
„ of verligting, van de Ingeseetenen van dien,
„ en het gunt daar aan dependeert (a)".

Maar dewyl de Graaven, „ sonder de Ede-
„ len, en Steeden van den Lande gans niet ver-
„ mogten, als ordinaris geen middelen hebbende,
„ dan

(a) Sie ook *Res. Stn. van Holl.* 26 *Septemb.* 1565.

„ dan het inkoomen van de Domeynen, tot ver-
„ vulling van de kosten haarer hofhouding, en
„ betaaling van de ordinaris Officiers", gelyk de
Staaten seggen in het boovengemelde Vertoog van
den 16 October 1587, soo delibereerden de Staa-
ten doorgaans, by gelegentheid der beschryving
tot het draagen van Consenten, meede over an-
dere saaken betreffende het welvaaren van het
Land, en van de goede Ingesetenen: en bedien-
den sig vervolgens van de vrye magt, die sy hadden
in het stuk der Consenten, om van de Graaven
te verkrygen het geen, dat zy meenden nodig
te weesen voor het welvaaren van den Lande:
Het selve aan de Graaven voordraagende, en
daar op dispositie versoekende voor het consentee-
ren der gedaane Petitien (*a*), of ook wel het insereе-
rende, als conditien, in de Acten van Consent (*b*).

Waar door de representatien, en versoeken,
van de Staaten somwyl meer in de forme, als
in de daad, verschilden van directe dispositien:
wanneer naamelyk de Graaven oorloogen op den
hals hadden, of andersins om geld benodigt
waaren: het geen niet selden het geval van
groote Heeren is.

En dewyl de Leeden, die niet consenteerden,
ongehouden waaren nevens de andere te con-
tribueeren, gelyk getoond is, bedienden deselve
sig niet minder als de Staaten van de gelegent-
heid, die de benodigtheid der Graaven aan haar
gaf,

(*a*) Sie *Res. Str.* *van Holland* 23 en 24 *Dec.* 1555.
(*b*) Sie *Res. Str.* *van Holland* 14 *Nov.* 1548, 6, 14, 16,
en 24 *Maart* 1553.

gaf, om van deselve te verkrygen allerhande Handvesten, waar by de Graaven afstonden van haar regt ten voordeele van de Steeden.

Voorts staat aan te merken, dat hoewel de Staaten een vry consent hadden op de beeden, of Petitien van de Graaven, en de Graaven sonder bewilliging der Staaten onbevoegt waaren tot het heffen van schattingen, het nogtans niet stond aan de Staaten op haar eige authoriteit, en sonder wille van de Graaven, de gemeente te belasten, uitgesondert alleen met de nodige omslagen tot betaling der huislasten, welke in die tyden gering waaren, en dat nog niet als met consent en ordonnancie van het Hof, waar aan sy ten dien einde deeden overgeeven een Staat, of Specificatie, van de huislasten: gelyk er menigvuldige sodanige Staaten gevonden worden in de Memorialen van het Hof, tot het jaar 1550 toe.

De penningen, die tot voldoening der beeden nodig waaren, wierden gevonden by omslag over de schiltaalen, waar van gesprooken is in het voorgaande Capittel, of by omslag over de morgentaalen, verkooping van Renten, opstelling van imposten, en verscheide andere wysen.

Uit de Acten van Consent, die in de Registers, en elders, gevonden worden, blykt, dat de Staaten haar Consenten aan de Graaven presenteerende, daar by voorsloegen de middelen, door welke de penningen souden behooren gevonden te worden, en daar op versogten de bewilliging der Graaven, welke gegeeven wierd by de Acten van acceptatie, en waar over somwyl veel te doen

doen viel, zeer, dat de Graaf, of de Gouverneur generaal van de Nederlanden, en de Staaten eens wierden (*a*).

Soo de penningen geheeven wierden op de eerste wys, dat is by omslag over de schiltaalers, hadden de Staaten, naa de acceptatie van het Consent, niet meer te doen met het opbeuren der penningen, het geen op ordre van de Graaven gedaan wierd door den Ontfanger van de beeden (*b*), een Amptenaar, die van de Graaven alleen dependeerde, en onderscheiden was van den Ontfanger generaal van het gemeene Land van Holland, welke laatste aangestelt wierd door de Staaten, of op derselver presentatie (*c*).

Maar wierden de penningen geheeven op eenige andere wyse, soo wierd sulx wel gedaan door, of van weege, de Staaten, maar die mosten daar toe versoeken Octroy van de Graaven (*d*), of een clausule in de Acten van acceptatie, welke diende voor Octroy (*e*).

En de Staaten seggen op deese materie seer opmerkelyk in een Resolutie van den 18 Mey 1571, „dat de Staaten in het heffen van Im-
„ pos-

(*a*) Sie onder anderen *de Res.* van 5 *Febr:* tot 8 *April* 1544. 21 *Maart* 1549. 26 *Febr:* 4, 5, en 9 *April* 1552.
(*b*) Sie *Res. Stn van Holland* 27 *Mey* 1568.
(*c*) Sie *Res. Stn van Holl.* 12 *Oct:* 5, en 27 *Nov:*, 10, en 18 *Dec:* 1545, 11 *Feb:* 1546. 21, en 27 *Mey* en 29 *Juny* 1568.
(*d*) Sie *Res. Stn van Holland* 8 *April* 1544, 5 *April* 1552, 19 *Juny* 1570.
(*e*) Sie *Res. Stn van Holland* 19 *Juny* 1568.

„ posten, en andere omslaagen, alleenlyk syn
„ naakte executeurs van syne Koninglyke Ma-
„ jesteits beeden, die syne Majesteit heeft geau-
„ toriseert by sulke middelen te furneeren de
„ voorf. beede.

De Ordonnancien, waarop de Middelen geheeven wierden, wierden wel geconcipieert door de Staaten, maar geëmaneert op de naam der Graaven (*a*).

En om de Middelen, tot welker ophef de Staaten geoctroyeert waaren, te konnen vorderen by heerlyke en paraate executie, mosten door de Staaten executorien versogt worden (*b*).

Soo dat in het stuk der Middelen de Graaven niets vermogten sonder de Staaten, nog de Staaten sonder de Graaven.

Van al het welk de oude Registers vol zyn; en daarom heeft men gemeend te konnen volstaan met eenige weinige Resolutien tot bewys van ieder point op de kant aan te teekenen.

Voords dienden de dagvaarden van de Staaten meede om ordre te stellen op de saaken van de Admiraliteit, waar van de kennis, en het bestier, van ouds voor een gedeelte gestaan hebben aan de Staaten.

Deselve seggen in een Resolutie van den 24 Juny 1563, „dat de Stadhouder van Holland,
„ in der tyd weesende, en de Staaten van de-
„ selven Lande, respectivelyk van alle oude ty-
„ den

(*a*) Sie *Ref. Sten van Holland* 9 *Oct*: 1557. 5 *Febr*: 1558, 21 *Juny*, 31 *Oct*, en 29 *Decemb*: 1559, 3 *Janry* 1562, 19 *Juny*, 28 *July*, en 23 *Aug*: 1570.

(*b*) Sie *Ref. Sten van Holland* 5 *April* 1544, 16, en 17 *Oct*. 1554, 9 *Octob*. 1557.

„ den in gebruik en possessie waaren geweest van
„ alle exercitie, administratie, en handeling ter
„ Zee, en het feit van de Admiraliteit, te doen
„ over de Landen en kusten van Holland, en
„ ook over de ingeseetenen van dien ter Zee,
„ immers waaren ook de Steeden in 't parti-
„ culier in possessie van veele pointen van de
„ voorsz. Admiraliteit te useeren, als kennis te
„ neemen van Contracten, Prysen, en ook de-
„ licten ter Zee geschied, selver eenige toerusting
„ te doen, de reekening van dien te hou-
„ den, den Capitein en Officiers te stellen, en
„ diergelyke acten, concerneerende het feit van
„ de zeehandeling, te exerceeren.

En dat dit geen ongegrond voorgeeven van de Staaten was, blykt klaarlyk daar uit, dat het Accoord, in het jaar 1565 gemaakt met den Graaf van Hoorn, als Admiraal van de Zee over de Landen van herwaards over, en door de Prins van den Lande geconfirmeert (*a*), meedebrengt,
„ dat die van Holland sullen blyven in haar oude
„ liberteit, en gebruik, om equipagie ende toe-
„ rustinge van Scheepen van oorloge, soo by ee-
„ nige persoonen of Steeden in het particulier,
„ als by het voorsz. gemeene Land in 't gene-
„ raal, tot haaren eigen kosten te doen, omme
„ den haaren te defendeeren, ook haare Vyan-
„ den, Zeeroovers, of andere, te resisteeren,
„ ende te krenken, ende dat by advis van haaren
„ Stadhouder in der tyd, ofte van die van den
„ Raa-

(*a*) Sie *Res. Sta. van Holland* 18 *Dec.* 1565, en 29 *April* 1567.

„Raade in Holland (*), ſtellende, ende aanne-
„mende de toereeders en uitruſtinge van
„Scheepen, de Capiteinen, Hoofden ende Of-
„ficiers, na haar goeddunken, de welke de Ca-
„piteinen ende Officiers by den Graave van
„Hoorn, als Admiraal, beſtelling gegeeven, ende
„daar van geëed ſullen worden als het be-
„hoorde binnen den Lande van Holland (a)".

Egter ſchynt het beſtier der ſaaken van de Admiraliteit meeſt geweeſt te ſyn in handen van den Stadhouder, een Officier, niet van de Staaten, maar van de Graaf, *met eenige uit den Raad*, of uit het Hof, gelyk getoond ſal worden in het volgend Capittel. En het is opmerkelyk, dat de Staaten geen gewag maaken van de ſaaken van de Admiraliteit, in de booven aangetoogde Reſolutien van den 23 Mey 1563, en 26 November en 15 December 1564 (*b*), ſchoon dienende om aan te wyſen de ſaaken, welke verhandelt wierden op de dagvaarden, en genoomen in een tyd, dat de Staaten in verſchil waaren met de Graaf van Hoorn als Admiraal van de Nederlanden.

Eindelyk blykt uit de Hiſtorien, dat het geſtaan heeft aan de Staaten, by minderjaarigheid der Graaven, of by andere diergelyke toevallen, te ſorgen voor deſelver Perſoonen, en voor de proviſioneele Regeering van den Lande, gelyk gebruikelyk is onder alle eenhoofdige Regeeringen, daar Staaten, of Parlementen ſyn.

Niet

(*) De woorden, *of die van den Raade in Holland*, ſyn uit het Accoord gelaaten. Sie *Reſ*: 26 *Septemb*: 1565.
(*a*) Sie *Reſ. St*. *van Holland* 10 *Jan*: 1565.
(*b*) *Fol*. 56.

Niet te min ſyn 'er verſcheide exemplen, welke doen twyffelen aan het regt der Staaten ontrent dit ſtuk. Hertog Albert van Beyeren is Ruwart geworden by Accord met Vrouw Machtelt van Lancaſter huisvrouw van Hertog Willem, ſonder dat de Staaten genoemd worden in het Accoord (*a*). En Vrouw Jacoba heeft aan Hertog Philip van Bourgondien by Acte van Soen „ gegunt en overgegeeven het Ruwaartſchap ende „ regiment van haar Landen van Henegou-„ wen, Holland, Zeeland, en Vriesland”, meede ſonder dat de Staaten in de Acte van Soen, of in de Overdragt, genoemt worden, anders als dat het ſlot der Acte van Soen inhoud een „ bevel aan de Ridderſchap, goede Steeden, „ Amptluiden, en onderſaaten, om de voorſ. „ Soene, en alle de punten, vooren verklaart, „ elk byſonder, volkoomen te houden, en te „ doen houden (*b*)”.

Voor beſluit van dit Capittel ſal men doen remarqueeren, dat in de oude Regiſters: behalven de generaale dagvaarden, waar op de „ Banne Heeren, en andere Perſonagien, en groote „ Eedelen van den Lande” neevens de andere Eedelen, en Steeden: en de particuliere, waar op alleen „ de Eedelen, ontrent den Haage „ geſeeten, en de ſes groote Steeden”, beſchreeven wierden (*c*): nog een derde ſoort van dagvaarden gevonden word, waar op de Steeden, en ſelfs de

(*a*) *Gr. Placaatb: deel* 3. *fol:* 5.
(*b*) *Gr. Placaatb: deel* 3. *fol:* 14. *deel* 4. *fol:* 2.
(*c*) Sie *Reſ. Str. van Holland* 26 *Septemb.* 1565.

de Dorpen, in ſeekere ſaaken particulierlyk geïnteresſeert, gelyk als by exempel in de Visſchery, Drappery, Lyndraayery, &c., en geen andere, beſchreeven wierden (*a*): en het ſyn van die ſoort van dagvaarden, waar op die van den Haage beſchreeven ſyn in de jaaren 1550, en 1562 (*b*).

Het geen deeſe derde ſoort van dagvaarden jegenwoordig vreemt doed voorkoomen is, dat de dagvaarden nu dienen om te ſtatueeren, of te diſponeeren op de ſaaken, welke in deliberatie gebragt worden, in plaats dat ſe in die tyden meerendeels maar dienden om te overleggen, wat men ten beſte van den Lande ſoude voordraagen aan de Graaven, of Gouverneurs generaal, welk overleg, wanneer het point, of pointen, van beſchryving niet betreffen het geheel lighaam der ingeſeetenen, alleen eiſchte de convocatie van die geene, welke daar in direct belang hadden.

(*a*) Sie onder anderen *Ref. Sts. van Holl.* 4 *Juny* 1547, 4 *Aug.* 1550, 18 *April* 1556, 26 *Mey* 1562, 25 *Juny* 1563.

(*b*) Sie *Ref. Sts. van Holl.* 2 *Oct.* 1550, en 26 *Mey* 1562.

HET

HET DERDE CAPITTEL.

Van het deel, dat de Stadhouder, en het Hof, gehad hebben in de Regeering onder de Graaven.

Uit het gesegde in de twee voorgaande Capittelen schynt te volgen, dat de Regeering van Holland onder de Graaven geweest is een éénhoofdige Regeering, dog sodanig bepaalt, dat aan de een zyde de Graaven hebben moeten sig bedienen van den raad der Staaten in het bestier der saaken, en dat se geen schattingen hebben konnen opstellen sonder derselver bewilliging: en dat aan de andere zyde de Staaten, booven de vryheid der Consenten, of de magt van *ter beede van de Graaven* te openen, of niet te openen, de beurs der ingeseetenen, ook het regt gehad hebben van aan de Graaven voor te draagen al, wat zy by Staats-deliberatie verstonden te weesen van het nut der ingeseetenen, welke zy representeerden. Seeker geen gering regt, dewyl de Staaten de Graaf, die ongewaapend was, niet te vreesen, en de ingesetenen op haar zyde, hadden, wanneer zy haar Consenten bonden aan derselver belangen.

Maar misschien sal iemand seggen, dat de bovenstaande beschryving der Regeering van Holland wel sodanig is, als die was ten tyde van de Graaven uit de Huisen van Bourgondien, en van Oostenryk: dog dat de oude Graaven, die niets

beſaaten buiten Holland, en Zeeland, ſoo veel geſags niet gehad hebben: dat de volgende Graaven uit de Huiſen van Henegouwen, en Beyeren, andere Staaten beſittende buiten Holland en Zeeland, het ſpoor van de laatſte Graaven uit het oude Huis volgende, en haar voordeel doende met de binnenlandſche oneenigheeden, het regt van de Staaten onderkroopen hebben: en dat de Graaven uit de Huiſen van Bourgondien, en Ooſtenryk, nog veel magtiger Heeren ſynde, ook nog veel verder gegaan zyn in het uſurpeeren op het regt der Staaten.

Maar ſchoon dat dit niet ſonder alle grond geſegt word, de heersſugt een quaal van alle tyden, en van alle Landen, ſynde, ſoo ſtaat nogtans te conſidereeren, eerſtelyk, dat al wat geſegt word van de oude Graaven ſeer duiſter is, en eer gelykt na giſſingen, als na bewys.

Ten anderen, dat al wat gehaalt word uit de oude Handveſten tot bewys van het regt der Staaten, en van de Steeden, eerder dient tot beveſtiging van het regt der Graaven: de Handveſten giften, en vergunningen, der Graaven zynde.

Men geeft wel voor, dat de Staaten, en de Steeden, gekoft hebben van de Graaven, wanneer die om geld benodigt waaren, onder de naam van Handveſten, of Privilegien, de confirmatie der regten, en vryheeden, haar wettelyk, en buiten giſte van de Graaven toebehoorende.

Maar waar is het bewys van dit voorgeeven? Men doorleeſe de Privilegien van de eerſte tot de laatſte, en men ſal geen voetſtap daar van in deſelve vinden, maar in tegendeel in alle

een

een openbaare onderstelling, dat de Graaven regt hadden, om te geeven al, wat de Privilegien inhouden.

Souden de Staaten, souden de Regeerders van de Steeden, soo onvoorsigtig, en soo qualyk beraaden, syn geweest, dat zy, in plaats van te koopen van de Graaven, wanneer die de Staaten, en Steeden, van nooden hadden, jaa van Gravinnen, minderjaarige Gravinnen, en Ruwaarden, de *erkentenis*, en *confirmatie*, van haar regten, en vryheeden, sig souden hebben laaten in de hand steeken giften van saaken, die aan haar van regtsweege toequaamen? en dat zy door het aanneemen van sodanige giften souden erkend hebben, haar regten, en vryheeden, schuldig te weesen aan de Graaven, welke immers niet konden deselve geeven, sonder te onderstellen dat zy daar toe oorspronkelyk geregtigt waaren ter exclusie van de Staaten, en Steeden?

Waarlyk dit is soo ongerymt, dat het waarschynlyker voorkomt, dat de Staaten, en Steeden, van tyd tot tyd ingepalmt hebben het regt der Graaven. Hoewel men niet wil tegenspreeken, dat de Graaven uit de twee laatste Huisen getragt hebben te verminderen, en weder aan sig te trekken, het gesag, welk de Staaten, en Steeden, met de tyd verkreegen hadden, en selfs, dat die daar in te ver gegaan zyn, gelyk trouwens de gewoonte van groote heeren is.

In de derde plaats verdient het zyn opmerking, dat het van het uiterste gevolg soude weesen, voor usurpatien te willen doen gaan de veranderingen, die ongevoelig voorvallen in de forme van de Regeeringen. De politique lighaamen

 zyn

zyn in deesen deele niet bestendiger als de natuurlyke. De tyd, en een langduurige possessie, wettigen in materie van Regeering het geen, dat schielyk, en met openbaar geweld, gedaan wordende, de naam van usurpatie, of erger, soude verdienen.

Soo men dit niet toestaat is 'er naaulyx een wettige Regeering. De jegenwoordige Regeeringen van Vrankryk, en van Engeland, vergeleeken met de waare form derselve voor twee à dry hondert jaaren, in opsigt van de magt der Koningen, Staaten, Parlementen, Adel en Gemeente, verschillen misschien meer, als de Regeering van Holland onder de Graaven in vyf hondert jaaren tyds verschilt heeft. En egter sal niemand, die geen vyand is van de gemeene rust, staande houden, dat de Regeeringen van Vrankryk, en Engeland, om wettige Regeeringen te weesen, moeten gebragt worden op de voet als voor de tyd van Lodewyk den Elfde, en Hendrik de Sevende.

Soo dat men schynt te moogen besluiten, dat men niet behoeft hooger te klimmen, als gedaan is in de twee voorgaande Capittelen, of ander soort van bewysen by te brengen, om te geeven een regt begryp van de Regeering van Holland onder de Graaven: en schynt derhalven nu te konnen voortgegaan worden tot de verhandeling van het deel, dat de Stadhouders, en het Hof, onder de Graaven gehad hebben in de Regeering.

Na dat de Graaflykheid by versterf gekoomen was aan Heeren, welke andere voornaame Landschappen besaaten buiten Holland en Zeeland, en

en daar door veeltyds afweesig waaren; hebben de Graaven sig bedient van Stadhouders, en van het Hof, eertyds bekend onder de naam van *den Raad*, niet alleen om Justitie te administreeren aan de ingeseetenen, maar ook om deselve in haare afweesen te houden in rust, en te voorsien op voorvallende saaken: en dat soo wel de Graaven uit het Huis van Beyeren, en waarschynlyk meede die uit het Huis van Henegouwen, als de Graaven uit de Huisen van Bourgogne en van Oostenryk.

Want hoewel schynt te moeten besloten worden uit de inleiding der Instructie van het Hof van Carel van Bourgogne van het jaar 1462, van welke Instructie soo aanstonds sal gesprooken worden, en uit de inleiding der Institutie van de Raadkamer van Vrouw Marie van den 26 Maart 1476, dat het Hof niet ouder is als Philip de Goede Hertog van Bourgogne, welke het soude hebben ingestelt in het jaar 1428, na dat hy de Regeering overgenoomen had van Vrouw Jacoba: soo is het egter niet begrypelyk, dat onder de Graaven uit de Huisen van Henegouwen en Beyeren, welke nevens Holland andere Staaten hadden, Holland soude geweest syn sonder een vaste, en permanente, Raad, om de Justitie te administreeren soo in presentie als in absentie van de Graaf, en om in desselfs absentie de Regeering met, of sonder, Stadhouder waar te neemen.

En het is veel eer gelooflyk, dat het Hof alleen daarom in de boven bygebragte instrumenten gesegt word ingestelt te weesen door Philip van Bourgogne, om dat die by het aanvaarden

van de Regeering de voorigen Raad verschilt en verandert heeft, soo ten opsigte van de persoonen, als misschien ten opsigte van haar last en instructie; die van desselfs soon Carel de Stoute van het jaar 1462 vier en dertig jaaren posterieur synde aan die verandering, en alleen gerigt om te *reformeren* eenige pointen en articulen der Raadkamer, gelyk de inleiding meedebrengt.

Ook vind men verscheide notable blyken, en voetstappen, van een vaste en permanente Raad, soo onder de Graaven uit het Huis van Henegouwen, als onder de Graaven uit het Huis van Beyeren: gelyk, onder anderen, in een openen Brief, van Johan Bisschop van Utrecht van het jaar 1343 by *Ant. Mattheus de Nobilit. l. 3. cap. 12. p. 884*, in een Privilegie van Graaf Willem de Derde van Henegouwen van het jaar 1333, en in een van Graaf Willem de Vierde uit het selve Huys van het jaar 1340, beyde by *Bleyswyk beschr. van Delff fol.* 497 en 696, in de Conditien van het Ruwaardschap van Hertog Albregt van Beyeren van den 6 Maart 1358 (*a*), in de Huwlyxe Voorwaarden van Vrouw Jacoba met Johan van Vrankryk van den 6 Aug. 1415 (*b*), in de Acte van Soen tusschen Hertog Johan van Brabant, Vrouw Jacoba, en Hertog Johan van Beyeren van den 13 February 1418 (*c*), en in een Handvest van denselven Hertog Johan van Brabant van den 27 Febr. 1424 (*d*).

Uit

(*a*) *Gr. Placaatb. deel* 3. *fol.* 5.
(*b*) ibidem *fol*: 6.
(*c*) ibidem *fol*: 9.
(*d*) ibidem *fol*: 13.

Uit al het welk schynt te volgen, dat de instelling van het Hof door Philip de Goede niet anders geweest is als de vernieuwing, verandering, of reformatie, van den ouden Raad: en dat midsdien soo weinig kan beslooten worden uit die instelling, dat het Hof niet soude gesubsisteert hebben voor Philip de Goede, als beslooten kan worden uit de instelling van een nieuw Hof door Prins Willem den Oude in het jaar 1573, waar van gesprooken sal worden in het volgend Capittel, dat het Hof niet ouder soude weesen als de troublen.

Had men de Instructie, het zy van Philip van Bourgogne, of misschien van ouder tyd, waar van die van Carel de Stoute maar een supplement, of *reformatie*, is, men soude misschien meer ligt hebben ontrent het ampt van den Stadhouder, en van het Hof, in saaken van Politie en Regeering, als men scheppen kan uit die van Carel de Stoute, en uit de volgende Instructien van Maximiliaan, en van Carel de Vyfde.

Men siet daar uit, en uit verscheide Handvesten, dat de Stadhouder en het Hof een lighaam geweest syn onder de Graaven, immers onder die uit de Huisen van Bourgogne en van Oostenryk, van welk lighaam de Stadhouder, en in desselfs absentie de President, of eerste Raad, het hoofd was. Maar voor de rest word daar in niets gevonden, dat de publique Regeering raakt, buiten het volgende.

In het één en dertigste Articul der Instructie van Carel van Bourgogne word, ter occasie van het salaris der Secretarissen, gewag gemaakt van

 „ be-

„ beneficien, en van kleine officien, of anders, „ in de magt, en tot ter gifte, weesende van „ de Steedehouder".

Of in andere Articulen van die Instructie, en namelyk in het 3, 5, 13, 33, 70, 82, 83, 85, 86, 87, 88, 89, 90, en 93ste, expressien, of saaken, voorkoomen, die verder gaan als het bloote Regtersampt, sal men hier niet bepaalen, maar liever den Leeser doen aanmerken, dat het niet vreemd is dat de Instructie van Carel de Stoute niet breeder spreekt van het politiq gedeelte van het ampt van de Stadhouder en het Hof, om dat die, gelyk reeds gesegt is, geen compleete, of eigentlyk gesegde, Instructie, is, maar alleen een supplement, correctie, of *reformatie*, van een voorige.

In het twaalfde Articul der Instructie van Maximiliaan van Oostenryk word gesegt, „ dat „ soo wanneer de Stadhouder eenige saaken op„ koomen sullen, roerende ons, of onse Landen, „ soo sal onse Stadhouder by hem roepen twee, „ dry, of vier, van de Raadsluiden, naa dat „ die saak begeeren sal: maar als die saaken „ swaar, en van importantie weesen sullen, „ maar dat die twee of dry Raadsluiden gecom„ municeert sullen hebben, soo sal men daar af „ rapport doen in vollen Raade, omme daar in „ te sluiten soo als behooren sal".

En in het seeventiende, „ dat de Steedehouder „ hem voortaan niet meer onderwinden sal ee„ nige officien, of beneficien, te geeven, hoedanig die zyn, of eenige brieven daar van te „ expedieeren, het zy dat die vaceeren by doode,

„ re-

„ resignatie, of anderfins, maar ons daar af
„ laaten die dispositie.

In het eerste articul der Instructie van Carel de Vyfde: „ dat de Stadhouder last, en authori-
„ teit, sal hebben, te bewaaren, en doen be-
„ waaren, de voors. Landen: de Steeden, Sloo-
„ ten, Frontieren, en plekken, op de Frontie-
„ ren, en binnen de voors. Landen leggende,
„ te visiteeren: te ondersoeken, en doen onder-
„ soeken, of zy 't geen, dat zy tot bewaarnisse
„ van hen selve behoeven, hebben, of niet: en
„ daarinne in tyds te doen voorsien, na dat de
„ tyd en nood eischen sal: en generalyk, al te
„ doen, dat tot bewaarnisse en beschermenisse
„ van deselve Landen, Steeden, Slooten, en
„ plekken, behoord".

In het tweede Articul, „ dat de Stadhouder,
„ met de President en Raaden — de Justitie sal
„ doen obedieeren, en de Sententien, aldaar ge-
„ geeven, doen stellen ter executie".

In het derde, dat de Stadhouder onder het Seegel van het Leenhof sal expedieeren „ onder
„ onsen naame allerhande Brieven, roeren-
„ de — swaare saaken, ons, of onse voors. Landen,
„ aangaande, — by advise van den President, en
„ andere luiden van onsen Raade: en ook, of
„ 't nood is, van de Eedelen, of van de lui-
„ den van onse Steeden, of van andere, die hy
„ daar toe sal willen roepen, en convoceeren:
„ het welk hy sal moogen doen t'allen tyden,
„ als 't hem goeddunken sal, na qualiteit en ge-
„ leegentheid van de saaken.

En eindelyk in het sesde Articul, „ dat de Stad-
„ houder, en met hem de President, en Raads-

„ luiden , naemtelyk sullen verstaan", niet alleen „ tot expeditie van de Justitie"; maar ook „ tot „ conservatie van onse Regten, Hoogheid, Heer- „ lykheid, en Domynen".

Wordende wel in het vier en t'negentigste Articul der Instructie van Hertog Carel van Bourgondien, en in het agtste van die van Carel de Vyfde gesegt, „ dat de Stadhouder by advise van „ den President en Raaden, en de President en „ Raaden in absentie van den Stadhouder, ken- „ nisse sullen neemen van saaken, roerende onse „ vryheid, en regten, daar af henluiden alleen „ de kennisse toebehoord: — Item van 't geen „ onse domynen aangaan mag: — Item van saa- „ ken roerende de Souverainiteit van de Munte, „ en andere, saaken aangaande onse Hoogheid, „ en Heerlykheid: Item, van onruste en on- „ vrede, die tusschen de Steeden en Castelyn- „ schappen van de Landen voorsr. spruiten, en „ oprysen sullen moogen". Maar, behalven dat uit de samenhang blykt, dat die beide Articulen alleen spreeken van een judicieele kennisse, of cognitie, gelyk alle de verdere Articulen, soo dient al het geen, dat uit de Instructien bygebragt is, soo weinig om te geeven een compleet begryp van het ampt van den Stadhouder, en van het Hof, omtrent de politique Regeering, dat het te verwonderen is, dat de Instructien, immers die van Maximiliaan en van Carel de Vyfde, of niet meer daar van seggen, of niet geheel daar van swygen.

De Commissien van de Stadhouders, welke hier meede sonderling te passe koomen, zyn niet alleen, voor soo veel men die heeft, jonger als

de

de twee oudste Instructien van het Hof, in zo leggen in seer generaale termen.

Die van Graaf Hendrik van Nassau van den 19 February 1515, de oudste, die men vind, geeft aan den Stadhouder „ plain pouvoir, auto-„ rité, et mandement especial des dits Etats de „ Gouverneur et Lieutenant General doresna-„ vant, tenir, exercer, et deservir, garder nos „ droits, hauteur, et Srie, vaquier et entendre „ à la dresse et conduite des affaires de nos dt. „ pays, et à la garde, seureté, et deffence di-„ ceulx, faire et administrer droit, raison, et „ Justice a toux ceux, et celles, qui l'en reque-„ ront, faire expedier, depecher, et executer „ toutes manières de provisions de Justice, qui „ par l'advis et deliberation de nos amez et „ feaulx les President et gens de Notre Conseil „ en Hollande seront admis, et ordonnés, et au „ surplus faire bien et deuement toutes et sin-„ guliers les choses que bon et loyal Gouverneur „ et Lieutent des sud: pais peut et doit faire, „ et que à iceux estats competent, et appartien-„ nent, de tout en la même forme et maniere „ et en telle authorité, prerogative, et preémi-„ nence, que le dit Comte d'Egmonde, feu „ Messire Josse de Lalain, et autres ses prede-„ cesseurs les ont tenus, et en ont joui et usé „ en leurs tems (a)".

De Commissie van René de Chalons van den 4 October 1540, met welke de volgende overeenstemmen, is wat breeder als de voorige, maar behelst egter niets anders, als dat
... se

(a) Sie *het eerste Memoriaal van* SANDELYN *fol:* 40. *vso.*

se hem autoriseert, en magtig maakt, om in qualiteit van „ Gouverneur et Lieutenant General
„ des Comptez de Hollande &c. y garder nos
„ droits, hauteurs, et Seigneurie, de faire dres-
„ ser et conduire le bien des dits Pays, et de
„ nos subjetz en iceulx, et de le garder et def-
„ fendre de toutes foulles et oppressions, d'y
„ faire administrer droit, raison, et Justice à tous
„ ceux, et celles, qui l'en requeront, de faire
„ expedier, depescher, et executer toutes provi-
„ sions de Justice a l'avis de nos amez et feaulx
„ les premier Conseiller et autres de Notre Con-
„ seil en Hollande et Utrecht, renouveller les
„ Bourgm^s, Echevins, et loix, ou metier sera,
„ comme l'on est accoutumé de faire d'anchien-
„ neté, de faire faire guet et gardes ès Villes
„ et fortz des d^s. Terres assambler les Etats, quant
„ besoing sera pour la garde, tuition, et def-
„ fence d'icelles, et au surplus faire bien et deu-
„ ement toutes et singulieres les choses que bon
„ et loyal Gouverneur et Lieutenant Genl. susd:
„ peut et doit faire, et que au d^t. estat competent
„ et appartiennent d'anchiennneté, prerogative,
„ et preëminence que les d: feu Marquis de la
„ Vera, et autres predecesseurs les ont tenus et
„ en ont joui et usé en leurs tems (a)."

Al het geen, dat men kan opmaken, soo uit de Instructien van het Hof, en uit de Commissien van de Stadhouders, als mit andere bescheiden, komt uit op het volgende:

Eerste

(a) Sie *het* 3e. *Memoriaal* van DE JONG *fol*: 88. *vso*, 1e. *Memor*: van VAN DAM *fol*: 70. *vso*, en *fol*: 246. 1^e. *Memor*: van ERNST *fol*: 212. *vso*.

Eerstelyk, is de sorg voor de bewaaring en defensie van het Land, en van de Frontieren, den Stadhouder aanbevoolen geweest, gelyk hy dan ook de titul van *Capitein Generaal* voerde (*a*).

Ten anderen, heeft den Stadhouder kennis genoomen, self, of door zyn Gecommitteerden, van alle saaken de Admiraliteit betreffende: soo dat „ Holland aan geen ander Admiraal is sub„ ject geweest dan den Stadhouder en Capitein „ Generaal in der tyd (*b*)".

Waarom de Staaten ook meer als eens verklaard hebben; „ niemand te kennen voor Ad„ miraal over den Lande van Holland dan haar„ luider Stadhouder (*c*)".

Sonder dat „ die van den Raade", of het Hof, „ in die qualiteit kennisse, of administratie, van „ de saaken van de Admiraliteit" gehad hebben maar hebben „ eenige uit den Raade altyd spe„ ciale commissie gehad om acten van de Ad„ miraliteit te exerceeren": gelyk de Staaten seggen in een Resolutie van den 26 September 1565 (*d*).

Ten derde, heeft de Stadhouder in de eene Stad sonder, in de andere met, het Hof, en het Hof in absentie van den Stadhouder, gehad de electie van Scheepenen, en ook in sommige Steeden van Burgemeesteren, wanneer de Graaven buiten 's lands waaren, uitwysens de Privilegien.

Ten

(*a*) *Instr*: 20 *Aug*: 1531. *Art*: 1.

(*b*) Sie *Brief van 't Hof* geïnsereert in *'t Register van Holland* 29 *Nov*: 1562.

(*c*) Sie *Ref. Stm van Holland* 31 *Mey* 1546, 29 *Nov*: 1562. 23 *Mey* 1564, en 10 *Janry* 1565.

(*d*) Sie meede de boven aangetooge *Brief van het Hof*.

Ten vierde heeft de Stadhouder met het Hof, en het Hof in absentie van den Stadhouder, de Staaten ten dagvaart beschreeven (a), het zy dat de Stadhouder, en het Hof, daar toe ordre bequamen van de Graaf, of dat se selve oorsaak daar toe hadden, of ook wel dat het versoek wierd door den Advocaat van het Land, de Staaten, of particuliere Leeden. Gelyk onder anderen blykt uit de Resolutien van de Staaten van den 8 en 18 Septemb: 1544, 31 Mey, en 23 Decemb: 1546, 4 Juny, en 8 July 1547, 5, en 10 January, 9 Mey, en 18 July 1548, 17 April 1549, 13 Februarii, 28 April, en 19 July 1550, 14 Mey, 5, en 12 July 1552, 19 April 1555, 5, en 15 April 1558, 22 Mey 1563, 10 Octob: 1566, 16 Decemb: 1567, 12 Mey 1568, 27 Octob: en 28 Novemb: 1570.

En wanneer de beschryving geschiede uit naam en last van de Graaf, wierd se gedaan by weege van ordre, soo als kan gesien worden uit de Brief van beschryving, geïnsereert in de Resolutien van de Staaten van den 10 Octob: 1566, waar in het Hof gebruikt de volgende woorden: „ soo is 't dat Wy U requireeren, en niet te „ min van weegen syne Koninglyke Majesteit, „ onsen allergenaadigsten Heere, ordonneeren, „ en beveelen, henluider Gedeputeerden te sen- „ den &c".

Dog of de Staaten konden vergaderen over loopende saaken op beschryving van den Advocaat en Ontfanger, en sonder tusschenkoming van

(a) Sie *Instructie* 29 *Aug.* 1531. *Art.* 3.

van den Stadhouder, en het Hof, of van het Hof alleen in absentie van den Stadhouder, heeft syn bedenken. Immers na het jaar 1561 is daar over verschil gereesen tusschen de Stadhouder en de Staaten, in welk verschil het Hof sig naderhand ook mengde.

Want als de Staaten den 17 Junij 1561 (1) geresolveert hadden, „ dat den Advocaat, en den „ Ontfanger van de Staaten, tot allen tyden sal „ doen beschryven de voornoemde Staaten, in „ alle loopende saaken, processen, of andere „ diergelyke aangaande, die occurreeren sullen, „ sonder alsulke beschryving te doen by den „ Griffier van Holland, sulx als t'anderen tyde „ ook by de Staaten geresolveert is", begreep de Prins van Orange Stadhouder van Holland, welke meest absent synde, niet als eenige tyd daar na kennis kreeg van die Resolutie, dat sulx een nieuwigheid was, strydig met syn Instructie, „ onder anderen meede vermeldende, „ dat hy behoorlyke toesigt op der Staaten Dagvaarden, en Vergaderinge, soude hebben (a)": waarby hy naderhand voegde, dat syn Commissie expresselyk vermelde, „ dat hy het oog soude „ hebben op der Staaten Vergadering, en deselve „ niet laaten geschieden sonder zyn advis (b)", gelyk ook die van Dordrecht verklaarden, „ dat „ voor de tyd van deesen Advocaat nooit dagvaart beschreeven is geweest, anders dan by „ den Stadhouder, of by den Raade (c).

Maar

(1) Deese Res: is vernieuwd den 30 Novemb. 1564.
(a) Sie *Res. Sten van Holland* 28 *November* 1564.
(b) Sie *Res. Sten van Holland* 13 *Octob:* 1565.
(c) Sie *Res. Sten van Holland* 13 *Decemb:* 1564.

Maar de Staaten maakten onderſcheid tuſſchen generale, en particuliere dagvaarden, van welk onderſcheid geſprooken is in het voorgaande Capittel: en ſuſtineerden, dat de eerſte wel gewoonlyk beſchreeven wierden „ by den Griffier „ van Holland door laſt van den Stadhouder, „ of Raaden, uit naam van zyne Majeſteit", maar dat zy bevoegt waaren tot het beſchryven van de tweede, daar toe bybrengende verſcheide redenen, welke konnen geſien worden in de Reſolutien van de Staaten van den 13 Decemb: 1564, 26 Septemb:, 13, en 22 Octob: 1565.

Dog als het Hof ſig in het jaar 1565 mengde in 't verſchil, en ſuſtineerde, „ dat in abſentie „ van den Stadhouder van noode ſoude ſyn aan „ haarluiden te verſoeken de beſchryving en „ vergadering van de Staaten, ook ten dien einde t'elken reiſe overleverende een biljet, inhoudende de articulen, daar op de Staaten „ ſouden vergaderen", verklaarde de Prins ſig tegen 't Hof, ſeggende, misſchien uit onkunde, dat „ aangaande den Raad, hy meede verſtond, „ dat hen luiden niet competeerde de Staaten te „ convoceeren, ten waare ſy dies eenige ſpeciale „ commiſſie hadden"(*a*): en de Hertogin van Parma Gouvernante van de Nederlanden, om by proviſie het verſchil in te ſchikken, verſtond, „ dat, „ tot dat anders ſoude weeſen gedisponeert, de „ Staaten alleenlyk haar Vergaderinge ſouden houden met kenniſſe van ſyn Excellentie, als „ Stadhouder", ſonder te ſpreeken van het Hof, welk

(*a*) Sie *Reſ. Stn van Holland* 13, 15, en 22 *Octob:*

welk egter niet nagelaaten heeft in het vervolg de Staaten te beschryven, gelyk te sien is uit de boven aangetooge Resolutien (*a*).

Ten vyfde mogten van ouds geen Placaaten van de Graaven, en selfs geen Octroyen, door de Graaven verleend aan de Staaten tot den ophef van Middelen, gepubliceert worden in den Lande van Holland, dan met attache van den Stadhouder, en van den Raade (*b*), welker ampt het was, te examineeren, of de Placaaten overeenquaamen „ met de Regten, Privilegien, „ of Vryheeden van den Lande, of goede Stee- „ den", en het contrarie bevindende, „ daar in „ te voorsien", uitwysens het Privilegie van Hertog Philips de Goede van den 11 Juny 1452 (*c*). Gelyk ook de Staaten sig addresseerden aan deselve, wanneer se wilden stuiten de publicatie van Placaaten, welke zy aansaagen voor strydig met haar Regten, en Privilegien, of nadeelig aan den Lande, en wanneer se begeerden gepubliceert te hebben de Octroyen, aan haar verleend, en de Ordonnancien uit kragte van dien gemaakt (*d*).

Ten sesde heeft aan de Stadhouder, en het Hof geïncumbeert de sorg voor de conservatie van de Regten, Hoogheid, Heerlykheid, en Do-

(*a*) *fol*: 78.
(*b*) Sie *Res*: *Sten van Holland* 1 *April* 1560, 23 *Aug*: en 14 *Septemb*: 1570. *Instructie* 20 *Aug*: 1531. *Art*: 221.
(*c*) MERULA *Practyq b*: 1 *tit*: 4. *cap*: 3. N°. 35.
(*d*) Sie *Res*. *Sten van Holl*: 19 *Aug*: en 9 *Octob*: 1557, 5 *Febr*: en 9 *Maart* 1558, 1 *April* 1560, 28 *Nov*: en 13 *Dec*: 1564, 27 *Septemb*: 1565, 23 *Aug*:, en 14 *Septemb*: 1570.

Domynen van de Graaf: en dat niet alleen op een judicieele wyse, waar van gesprooken word in het boven aangetooge agtste Articul der laatste Instructie van het Hof, maar ook extrajudicieelyk, gelyk klaar af te neemen is uit het sesde Articul van deselve Instructie, waar in de *expeditie van de Justitie* word gedistingueert van de *conservatie van de Regten, Hoogheid, Heerlykheid, en Domynen van de Graaf.*

Ten seevende plagten de schattingen, tot welker ophef de Staaten geoctroyeert waren door de Graaven, geëxecuteert te worden by het Hof, of op executoriaalen, by het Hof aan de Staaten verleend, gelyk onwederspreeklyk blykt uit de Resolutien van de Staaten van den 15 Novemb: 1544, 4 Maart, 20 Mey, 19 Septemb:, en 17 Decemb: 1545, 5 Novemb: 1546, en 15 Maart 1547. Maar na die tyd vind men doorgaans in de Registers, dat de Staaten, welke hoe langer hoe meer jalousie schepten van het Hof, bedongen by de Acten van consent op de beeden, of petitien, de clausule van heerlyke en parate executie, of wel executorien versogten van den Gouverneur Generaal der Nederlanden, in plaats van die te versoeken van het Hof, als van ouds.

Ten agtste had het Hof onder de Graaven de judicature over de geschillen, reisende uit den ophef der Middelen: sodanig egter, dat het geen provisien van Justitie mogt verleenen tegen de parate executie van de Staaten, als na gedaan namptissement, immers niet als om merkelyke, en evidente, redenen, en den Advocaat van het Land, of den Ontfanger Generaal, gehoord. uitwysens de Resolutien van de Staaten van den

27 Octob: 1561, en het Requeste aan de Koning, daar agter geïnsereert, het 72 Articul der Ordonnancie op den 10en Penning, geïnsereert in het Regifter van de Staaten op den 3 Janua: 1562, de Resolutie van den 10 Maart van het selve jaar, en het Octroy tot den ophef van verscheide imposten, geïnsereert in het Regifter van het jaar 1570 op den 19 Juny.

Tot dat eindelyk in het jaar 1576 de kennisse van de questien, raakende de Middelen, by *Placaat* van de Prins van Orange als Stadhouder en Capitein Generaal, en van het Hof, op de naam van de Koning (*a*), midsgaders by de Unie tusschen Holland en Zeeland (*b*), aanbevoolen is aan „ de Gecommitteerden van de Staaten in elke „ Quartiere, by welke egeene provisie daar op „ sal moogen worden verleent, dan handvolling „ alvoorens gedaan synde, soo wel van de prin„ cipaale contributie, in questie getrokken, als „ van de boeten, by de definitive reparabel we„ sende".

Ten negende blykt uit de boven aangetoogde Articulen uit de Instructien van Maximiliaan, en van Carel de Vyfde (*c*), dat de Stadhouder gehouden was, in alle importante saaken in te neemen het advis van het Hof: en het selve, den Stadhouder met haar advis te assisteeren in het bestier der saaken.

Waar by men in de tiende plaats kan voegen, dat de President, of presideerende Raad, in

(*a*) Sie *Res: Stn van Holland* 23 *April* 1576.
(*b*) Sie *Res: Stn van Holland* 28 *April* 1576.
(*c*) *fol:* 72. 73.

in afweesen van den Stadhouder desselfs plaats en ampt bekleedde, immers soo ver, dat de beveelen van de Graaf aan hem geaddresseert wierden: dat hy de Staaten beschreef: en wegens de Graaf propositien deed aan deselve: en dat den Advocaat van het Land aan hem rapport deed van alle saaken van eenige aangelegentheid. Van al het welk de oude Registers van de Staaten vol zyn.

Dog als de Staaten in het jaar 1565 in verschil waaren met het Hof over de beschryving, waar van booven gesprooken is: en het Hof sig beriep op het gebruik: deeden de Staaten den Stadhouder remarqueeren, dat de Heer van Assendelf, die dertig jaaren præsideerende Raad van het Hof geweest is, „ ook meede van de Staa„ ten was", te weeten één van de Heeren Eedelen, „ die veel particuliere beschryvingen deed „ door requisitie, of aandienen, van den Advo„ caat, of Ontfanger, ook van eenige Steeden: „ en als de saak sulx vereischte: — sonder nog„ tans dat de Raad daar eenigsins meede ge„ moeit was (*a*)". Uit welke woorden af te neemen is, dat de Staaten hielden voor een effect van het personeel credit van den Heer van Assendelf, en niet voor een prerogatif van het ampt van President van 't Hof, het groot deel, welk uit de Registers blykt dat deselve veel jaaren lang gehad heeft in het bestier van de Regeering.

Voor de rest waaren de Stadhouder, en het Hof, niet alleen onafhangelyk van de Staaten, als

(*a*) Sie *Res. Sten van Holland* 13 *Octob:* 1565.

als representeerende de Graaf, of Landsheer, en onmiddelyk aan deselve gesubordineert synde, maar se waaren selfs in eeniger wyse booven de Staaten. Gelyk daar uit af te neemen is, dat de Stadhouders de Staaten by sig ontbooden (*a*), het geen een teeken van superioriteit is, en dat de Staaten niet by weege van Resolutie, of by aanschryving, gelyk heedendaags, sig addresseerden aan het Hof over saken het gemeene Land betreffende, maar by Requeste (*b*). En misschien is het daar van daan gekoomen dat nog verscheide jaaren na de afsweering van den Koning van Spagne de Stadhouder in de Resolutien genoemd word voor de Staaten (*c*).

HET VIERDE CAPITTEL.

Van de verandering in de oude Regeering van Holland, voorgevallen geduurende het leeven van Prins Willem den Oude.

Holland is op de bovenstaande wyse geregeert tot het jaar 1572 toe, wanneer de troublen, welke weinig jaaren te vooren den Prins van Oran-

(*a*) Sie *Res. Str.* *van Holl.* 6 *Maart*, 8 *April*, en 1 *Dec.* 1544, 25 *Nov.* 1549, 11 *Oct.* 1559, en 5 *April* 1570.

(*b*) Sie *Res. Str.* *van Holland* 19 *Aug.* 1557, 1 *April*, en 12 *Oct.* 1560, 10 *Maart* 1562, 8 *Jan.* 1565, en 28 *Aug.* 1570.

(*c*) Sie *Res. Str.* *van Holl.* 18 *Janry* 1583, 31 *Janry* 1587, en andere.

Orange des Graaven Stadhouder en Capitein Generaal over Holland, Zeeland, en Utrecht, hadden het Land doen ruimen, uitgeborsten synde in een openbaaren oorlog, „ de Staaten sig verlaaten siende van de Overigheid, van den „ Hoove, van de Hooven van Justitie, en gemeene Politie, midsgaders van andere des Majesteits Officiers, en Gecommitteerden tot de „ administratie van zyne Majesteits Domynen", gelyk se seer opmerkelyk seggen in een Plakaat van den 16 Aug: van dat jaar, genoodsaakt wierden te voorsien op het Gouvernement. Het geen zy deeden, niet met het Gouvernement aan sig te neemen, en de Prins aan te stellen tot haar Stadhouder, gelyk by veele gemeend word, maar met op de Vergadering, gehouden te Haarlem den 18 July van het voorf. jaar, de Prins „ te erkennen voor hun Generaalen „ Gouverneur en Lieutenant des Konings —— „ alsoo syne Excellentie te vooren geweest, en „ daar toe van de Koninglyke Majesteit wettelyk, „ en behoorlyk is gecommitteert geweest, son„ der dat naderhand eenige wettelyke, en der „ costumen, en den regten des Lands gelyksaa„ mige, afstelling, of verandering zy nage„ volgt (a) (1)"; Resolveerende voords, dat de Prins „ soude stellen een Souverain Admiraal — Commis„ sarissen, die kennisse neemen souden van de „ saa-

(a) Bor b: 6. fol: 388. Meeteren b: 4. fol 70. Gr: Placaatb: deel 3 fol. 32.

(1) Selfs bediende de Prins nog in het jaar 1570 sig tegen de Staaten van de Commissie als Stadhouder, „ van syne Majesteit ontfangen". Sie *Res. Sten van Holl: 25 July 1570.*

„ ſaaken, ter Zee vallende": de ſaaken van de Admiraliteit van ouds ten deele gehoord hebbende tot de kennis, en beſtier, der Staaten, gelyk getoont is in het tweede Capittel: „ en dat de „ onkoſten dienende tot defenſie van het gemeene Land, — eenpaariglyk, en in 't gemeen, „ gedraagen ſouden worden over de Steeden, en „ platte Landen, van Holland, by alſulke contributien, als naamaals daar toe gevonden ſouden worden".

De Prins op deeſe wyſe herſteld zynde in ſyn ampt van Stadhouder en Capitein Generaal, en repreſenteerende in die qualiteit den Koning van Spagnien, als Graaf, of Prins van den Lande, nam het Gouvernement in handen, en emaneerde een Ordonnantie, en Inſtructie, waar by hy verklaard „ niets te ſullen doen, of ordonneeren, „ dan by adviſe van de Staaten, ſoo dien de gelegentheid des Lands, en de humeuren van „ de ingeſetenen van dien, beſt kennelyk waaren": en waar by hy voords herſteld de Kamer van Reekening van de Domynen: van de Staaten vordert een nominatie van één of meerder perſoonen tot den ontfang van de gemeene Lands omſlaagen (1), om by hem geconfirmeert te worden, en van een perſoon tot den ontfang der penningen, tot de krygshandelinge binnen den Lande van Holland behoevende, om meede by hem, onder behoorlyke cautie, en eed geconfirmeert te worden: ordonneert, wiens bevee-len

(1) Na. De gemeene Lands omſlaagen verſchillen van de beeden.

len beide souden volgen in den uitgaaf, en aan wien zy souden reekening doen van haar bewind: de Staaten authoriseert, met uitsluiting van alle anderen, tot het doen der nodige omslaagen over de Landen van Holland, of onder Holland sorteerende; om te vinden de penningen, by henluiden ten synen begeerte opgebragt, en verzegelt: en deselve ernstelyk versoekt, in alle diligentie aan hem over te schikken de naamen der Raadsheeren, die niet vertrokken waaren; en daar by te nommeeren eenige andere gequalificeerde persoonen, om daar uit by hem een Raad by provisie geconstitueert te worden, die de Justitie in den Lande van Holland soude administreeren tusschen partyen, en kennisse neemen van alle aangehaalde, en aangeslaage, goederen (*a*). Uit welke nominatie de Prins vervolgens in October een nieuw Provinciaal Hof opregte met advis der Staaten (*b*): met meerder andere saaken, die niet eigentlyk behooren tot dit subject.

Het is opmerkelyk, dat de Prins, spreekende in de voorf: Ordonnantie van het weder instellen van een Raad, of Hof van Justitie, maar alleen gewaagt van „ het administreeren van Justitie, tus„ schen parthyen, en van het neemen van ken„ nis van aangehaalde, en aangeslaage, goederen". schoon dat het Hof onder de Graaven geconcurreert had met de Stadhouder in de politique Regeering.

Maar ongetwyffelt dat de gedagten doe al gingen op een Raad nevens den Prince, om de saaken

(*a*) Bor Ibidem *fol:* 400.
(*b*) Bor *b.* 6. *fol:* 414. Meeteren *b:* 4. *fol:* 74.

ken van het Land te helpen beleiden, welke ingesteld wierd in het begin van het volgend jaar by advis der Staaten, en waar aan, naa het verhaal van *Bor* en *Meeteren* „ volkoome magt, „ last, en autoriteit, gegeeven wierd, om op alle „ voorkomende saaken te disponeeren: daar in, „ en overal, te gebruiken de naam van de Prins „ van Orange van wegen de Koninglyke Ma„ jesteit, onverminderd, en blyvende de kennisse „ van 't Hof van Holland in 't geheel": met verdere magt, om alle Gouverneurs, Capiteinen, Oversten, en Soldaaten, te corrigeeren van haar delicten, mesusen, en ongeregeldheeden, mitsgaders om te disponeeren van alle geannoteerde en geconfisqueerde goederen: daar over te composeeren, en te transigeeren: en voords alles te doen wes daar aan soude mogen dependeeren (*a*). Welk laatste een seer groote magt impliceerde in een tyd, wanneer soo veel Edelen, Regenten, en vermogende ingeseetenen uit het Land geweeken waaren, of de zyde van de vyand hielden.

Behalven deesen Raad, welke van dat aansien was, dat sedert de instelling van dien de Placaaten gegaan hebben op de naam van de Koning, „ ter „ relatie van den Stadhouder en Capitein Ge„ neraal, midsgaders de Raaden, nevens hem „ weesende": en dat 'er Resolutien, of ordres, gevonden worden op de naam van de „ Staaten, „ en van de Raaden nevens syn Excellentie (*b*)", had

(*a*) Bor *b*: 6. *fol*: 450. Meeteren *b*: 4. *fol:* 83.
(*b*) 12 *Maart* 1574 by Bor *b*: 7. *fol*: 493. *Res: van de Staaten 6 Septemb.* 1574.

had de Prins nog twee Raaden, te weeten een Raad van Financie, en een Raad van Admiraliteit, tot syn assistentie in het Gouvernement.

Dat de laatste van deese Raaden ingestelt is door de Prins op Resolutie van de Staaten, schynt te konnen afgenoomen worden uit het geen dat booven (a) verhaalt is van de Vergadering te Haarlem. Of de Prins, als Stadhouder uit naam des Konings, of wel op Resolutie van de Staaten, ingestelt heeft de Raad van Financie, is onseeker.

Maar dit schynt vast te gaan, dat de voorsz. dry Collegien concurreerden met de Staaten in de deliberatien over 's Lands saaken. Want men vind, dat de Staaten den 2 September 1574 geresolveert hebben, „ dat voortaan alle Vergaderingen dagelyx gehouden, en begonnen, sullen worden by de Edelen, en Gedeputeerden, die ter dagvaart beschreeven, en gecompareert, syn, midsgaders die van den Raade, nevens syne Excellentie, Financie, en Admiraliteit, des morgens van seeven tot twaalf uuren, sonder gehouden te syn na de middag te vergaderen, dan als eenige noodsaaklyke saaken, of zyne Excellentie, het selve requireeren sullen". En de volgende dag ordonneeren, en committeeren „ de Staaten, Raaden „ nevens syne Excellentie, Admiraliteit, en Financie", dry Gecommitteerden, „ om alle Resolutien, Accoorden", (dat is Resolutien, waar in

(a) fol. 86.

in geen overstemming plaats heeft) „Placaaten,
„ en andere Ordonnancien van syne Excellentie,
„ en de Staaten, te vorderen, en alomme te
„ doen executeeren, en effectueeren, met ge-
„ weldiger hand, is het nood (*a*).

En als de Prins in December van het selve jaar liet voordraagen aan de Staaten, dat hy voor een maand of twee most vertrekken uit Zuidholland, wierd by de Staaten, die doe alleen bestonden uit de Eedelen, en uit de Steeden van het Zuiderquartier, gelyk boven gesegt is, „ bewilligt, besloot en, en geordonneert, dat ge-
„ duurende het afweesen van syne Excellentie
„ het gouvernement, gebied, de autoriteit, en
„ magt, die syne Excellentie by de Staaten over-
„ gedraagen is geweest by de dry Collegien van
„ de Raaden nevens syne Excellentie, Raaden
„ van Financie, en Raaden van de Admiraliteit,
„ gebruikt, en gecontinueert sal worden, die
„ tot dien einde gehouden sullen zyn gesament-
„ lyk by den anderen te vergaderen, en op alle
„ voorvallende saaken van den oorlog, en po-
„ litique Regeering, van weege syne Excellentie
„ te moogen disponeeren, en gebieden, over
„ alle Steeden, Capiteinen, en ingesetenen".

Onder het gesag, welk de Prins sedert de troublen met bewilliging der Staaten, en met byvoeging der dry gem: Collegien, gehad heeft in qualiteit van 's Konings Stadhouder, is de legislative magt meede begreepen geweest. Want gelyk die voor de troublen geresideert had in de

(*a*) Sie ook *Ref*: 4 *Janry* 1575.

de Graaven, en de Staaten, hoewel de wapenen opgenoomen hebbende, bleeven den Koning erkennen voor Souverain, soo begreepen se, dat de exercitie der legislative magt, en in het generaal gesprooken, van de Hooge Overheid, geduurende den oorlog toequam aan de Prins, als Stadhouder, en in die qualiteit bekleedende de plaats van de Graaf: en de Prins van syne kant was van die voorsigtigheid in het gebruiken van syn geleende magt, dat hy *niets dedd, nog ordonneerde*, als met advis en deliberatie van de Staaten, gelyk boven gesegt is (*a*).

In het begin gingen de Placaaten op 's Prinsen naam, die se onderschreef, en liet contrasigneeren door syn Secretaris. Maar in 't vervolg, doe men, soo het schynt, nader overwoog, dat de Placaaten mosten draagen de naam van den Souverain, wierd die van den Koning wederom gebruikt, en de Placaaten niet getekent door de Prins, nog gecontrasigneert door syn Secretaris, maar door een der Secretarissen van de Raaden nevens hem weesende, „ter relatie van de Stadhouder en Capitein Generaal, midsgaders de Raaden, nevens hem „weesende", of door den Griffier van het Hof „ter relatie van den Stadhouder en Raaden over „Holland, Zeeland, en Vriesland", of ook wel, „ter relatie van den Stadhouder, en die van den „Raade nevens hem weesende, midsgaders die „van den Raade Provinciaal over Holland, Zeeland, en Vriesland": sonder dat Placaaten ge-

 von-

(*a*) *fol*. 87.

vonden worden voor de affweering van den Koning van Spagnien, die de naam der Staaten draagen, of geteekent syn by derselver Secretaris.

Niet te min syn 'er weinige Placaaten van die tyd, in welke de Staaten niet genoemt worden, dog op een wys, die genoegsaam toond, dat de legislative magt niet eigentlyk by de Staaten was, maar by de Koning, en uit desselfs naam by de Stadhouder. Want de Placaaten luiden doorgaans, dat de Koning ordonneert, of statueert, „ met advis van den Stadhouder": waar op dan volgt, „ en van de Staaten van denselven Lande", of „ van de Staaten en die van den Raade", of wel „ van die van den Raade en van de Staaten(1)". De Staaten overal genoemt wordende agter de Stadhouder, en meenigmaal agter het Hof.

Jaa selfs syn 'er Placaaten van die tyd, waar in de Staaten, ver van als Legislateurs, genoemt worden als Versoekers: gelyk die van den 15 February 1573 in het Register van de Staaten, en van den 15 Juny 1576 in het tweede Stuk der Placaatboeken (*a*).

Voords maakten de Staaten in September van het jaar 1573 een Ordonnantie, of Reglement, op haar Vergadering, welk gearresteert wierd in February van het volgend jaar, waar by vastgestelt is, welke Steeden by provisie, geduurende den oorlog, souden comparceren ter Vergadering: behelsende voords, booven en behalven verschei-

de

(1) Van de laatste soort zyn de Placaaten van 6 *Janry*, 7 en 10 *Febr:*, en 10 *Maart* 1573, 28 *Mey*, en 7 *Decemb:* 1577.

(*a*) *Fol.* 2137.

de pointen van ordre, die het onnoodig is hier op te haalen, „ dat in materie van consent te draa-„ gen tot beeden, of subventien", de eenige materie, waar in volgens die Ordonnancie geen overstemming plaats heeft, „ soo sy niet konnen „ vereenigen of verdraagen, het geschil gestelt „ sal worden tot decisie van den Prince van „ Orange, met de geene, die hy uit den Raade van „ Holland daar toe by hem sal willen neemen (*a*)".

Dit is geweest de eerste forme van Regeering van Holland onder de troublen, soo veel af te neemen is uit de overgebleeve Stukken, het Register van de Staaten van den 7 December 1571 tot den 25 Augusti 1574 verlooren synde.

Maar doordien het groot gesag van de Prins jalousie verwekte, gelyk het veeltyds gaat, en de gemeente begonde te vallen in dat vermoeden, dat den oorlog meer gevoerd wierd voor de particuliere belangen van de Prins, als voor het gemeene best, versogt hy in het laatst van het jaar 1574, „ dat de Staaten wilden selve het „ gansche gouvernement aanneemen", en hem daar van ontlasten (*b*). Dog de Staaten begreepen, dat het geduurende de troublen hoognodig was, „ een hoofd en Overigheid te hebben (*c*)", en na dat daar van rapport gedaan was aan de Vroedschappen, en eenige tyd gespilt om te saamen met de Staaten van Zeeland te voorsien op het stuk van de Regeering, wierd eindelyk den 20 July van het volgend jaar 1575 een Acte (*d*) gear-

(*a*) Bor *b:* 7. *fol.* 482.
(*b*) Sie *Propositie van de Prins* in *'t Register van Holland* 1 *Novemb:* 1574.
(*c*) Sie *Antwoord van de Staaten* van deselve datum.
(*d*) In het *Reg:* op den 20 *July* 1575.

gearresteert, waar in de Staaten seggen, „ te be-
„ vinden, dat alle republiquen, en gemeenschap-
„ pen, best worden behouden, gesterkt, en be-
„ vestigt by eenigheid, welke niet kan syn by
„ veele in wille en gemoet veeltyds differee-
„ rende: en dat midsdien ook nodig was, dat
„ de Regeering gestelt wierd en bevoolen aan
„ één Hoofd, en Overigheid", (opmerkelyke
woorden van Regenten, welke goed en bloed
opsetteden voor de Vryheid, en weinig overeen-
koomende met de maximes van latere tyden),
en dat zy vervolgens de Prins „ versoeken, en
„ bidden, en, NB. soo veel in de Staaten was,
„ als hoofd, en hoogste Overigheid, verkiesen,
„ en stellen, tot de Regeering der Landen en
„ Steeden van Holland, midsgaders alle onder-
„ winding, en beleiding van de gemeene saake
„ derselver Landen, met onderwerping van alle
„ deselve aan de goede wille en gebied van syn
„ Excellentie, denwelke sy luiden geconfereert
„ hadden, en confereerden by deselve Acte,
„ alle volkoome magt en autoriteit, daar toe
„ eenigsins nodig synde, in der maniere", als
breeder te sien is in die Acte, en daar onder
meede de magt, om, des noods, „ buiten de
„ gewoonlyke tyd de Officieren, Wethouderen,
„ of Magistraaten, van de Steeden te moogen
„ veranderen, met kennisse van saaken, en van
„ het meerendeel der geenen, die de Vroed-
„ schappen en het corpus derselver Steeden syn
„ representeerende".

En wierd ingevolge van deselve Acte een Land-
raad, „ tot assistentie van de Prins met raad en
„ daad in de saaken van het Gouvernement,

„ mids-

„ midsgaders tot beleiding en conservatie van „ alle andere des gemeene Lands saaken, en de „ Unie derselve Landen", ingestelt in plaats van de bovengemelde dry Collegien (*a*) op een seer ample Instructie (*b*), welke onder anderen meedebrengt, „ dat die van den Raade, en Reekeningen, en „ den Hoove van Holland, in haar beroep re„ spective, tot allen tyde, des versogt synde, „ souden gehouden weesen, den Landraad met „ haar advis, raad, en verdere hulp, te assistee„ ren: en dat die van het Collegie des Land„ raads, in de Vergadering van de Staaten, elk „ hen souden voegen, en presenteeren, als Ge„ deputeerden van de Steeden, of Collegien, „ daar uit hy gekoomen en geëligeert was, as„ sisteerende alsoo de andere Gedeputeerden die „ Staatsgewyse ten dagvaart sullen verschynen: „ sulx dat, de Vergaderingen van de Staaten „ geduurende, alle saaken des Landraads gehan„ delt souden worden op de naam, en met ge„ meene authoriteit van de Staaten en den Land„ raad, gesamentlyk, en dat ook ten selven tyde „ de Gedeputeerden van de Staaten, of eenige „ van hen, tusschen tyden, souden hebben vry „ acces en ingang tot den Landraad, om iets „ aldaar aan te dienen, of de gemeene saak te „ helpen vorderen".

Maar alsoo de Prins niet lang na de instelling van den Landraad te seggen vond op de form van deselve, onder andere, „ om dat de „ autoriteit, en magt, van dien met meenigvul„ di-

(*a*) Sie de bovengemelde *Acte* op het einde.
(*b*) De Instr: is geinsereert in *het Reg*: 27 *Aug*: 1575.

„ dige restrictien besneeden, en gelimiteert, „ en in veele saaken tot vergadering van de „ Staaten verbonden, was (*a*)", gaf het selve aanleiding aan de Staaten, welke schynen begreepen te hebben, dat de Prins verstond, dat syn gesag te veel bepaald was door de limitatien in de Instructie van den Raad, welke hem als geadjungeert was in het gouvernement, tot de volgende aanmerkenswaardige verklaaring: „ dat syluiden, hier als Gedeputeerden tegen„ woordig, nooit van andere meening, of ver„ stand, geweest syn, of als nog waaren, dan „ dat zyne F: G: soude bevoolen zyn de ge„ heele, en volkoome, Regeering, eerste Ove„ righeid, en gouvernement, der Landen van „ Holland en Zeeland onder sulken titul, als „ daar toe bequaamelykst, en met het meeste „ ansien en autoriteit, soude moogen dienen, „ ja als Graave van Holland, sonder dat zy„ luiden verstaan hebben deselve Overigheid, „ of autoriteit, te limiteeren met eenige voor„ waarden, restrictien, of wetten, anders dan „ dat syne F: G: geschoerten had alsulke last en „ Overigheid niet te begeeren aan te neemen, „ ten waare by de Staaten daar toe waaren ge„ prescribeert, en gemaakt, eenige schriftelyke „ forme, en pointen, daar toe dienende: —— „ waar in soo iets soude moogen gebreeken, dat „ tot beter uitdrukking, of effect, van de voorf. „ haar meening, of verstant, soude moogen van „ noo-

(*a*) Sie *de Propositie van de Prins* 20 *Sept*: 1575 *in 't Register*.

,, noodig zyn; dat zy vastelyk vertrouwden,
,, dat de geene, die hen tot den dag van heden ge-
,, deputeert hadden, met opregte genegenheid
,, al het selve souden regten, en suppleeren,
,, met conservatie van de geregtigheid der Lan-
,, den, en autoriteit der Staaten, NB. als die van
,, oude tyden zyn geweest onder haren Heere (a)".

Waar op volgde, dat de Landraad weder afgestelt, en volgens de voorslag van de Prins, tendeerende ten einde dat ,, in plaats van dien de
,, Edelen, en Gedeputeerden van de Steeden,
,, representeerende de Staaten van den Lande,
,, het bewind van saaken souden aanneemen:
,, wel verstaande, dat de geene, die daar toe
,, souden gestelt, en gecommitteert worden,
,, volkoomen magt en last souden hebben, om
,, absolutelyk, en sonder eenig tegenspreeken,
,, in alle saaken te disponeeren, als te weeten,
,, soo wel aangaande het feit van de Finantien,
,, van de Admiraliteit, Politie, als anders (b)".
dry uit de Edelen, en twee uit elke groote Stad, en één uit elke kleine, beide van het Zuiderquartier, gelyk af te neemen is uit het getal en naamen der Gecommitteerden, in een Resol. van den 13 Octob: gemelt, gecommitteert wierden voor een geheel jaar, tot het Col-
,, legie van de Staaten, om continuelyk te com-
,, pareeren, en te besoignieeren (c)". Door welk middel de autoriteit van de Prins, en van de Staa-

(a) Sie *het Antwoord van de Staaten* van deselven datum.
(b) Sie de bovengem: *Propositie.*
(c) Sie *Res. Sten van Holland* 7 en 13 *Octob*: 1575.

Staaten, als in een gesmolten, en de saaken beeter gevordert, wierden.

Waar by den 1 December daar aan volgende vastgestelt wierd, dat die van het Noorderquartier „ continueelyk souden houden dry Gedeputeerden in de Vergadering van de Staaten „ van Holland, mids dat van weege die van „ Zuidholland wederom eenige in het Quartier „ van Noordholland souden worden geschikt „ om aldaar continueelyk te besoigneeren in „ alle voorvallende saaken".

Het geen te nodiger was, om dat het Noorderquartier, in het jaar 1573 door het verlies van Haarlem eenigsins afgesneeden zynde van het Zuiderquartier, aan sig genoomen had het bestier van de financien van het Quartier, en opgeregt een Collegie van Gecommitteerde Raaden met bewilliging van de Prins (*a*). Waar uit de separatie tusschen de Quartieren gesprooten is, die men sedert te vergeefs gepoogt heeft weg te neemen, en die al in het jaar 1578, doe de communicatie weder herstelt was door de Satisfactie van Haarlem, en Amsterdam, aangesien wierd voor soo schadelyk, dat de Staaten verklaarden, „ belangende de combinatie van de Collegie van de Staaten binnen Holland, dat om alle weegen en middelen te soeken van accoord, en ten einde de „ penningen in eene beurse mogten koomen, „ seer ernstelyk aan alle de Steeden in den Noorderquartiere soude geschreeven worden, be„ hoor-

(*a*) Sie VELIUS *Beschryv: van Hoorn b.* 8. *fol:* 214 en 231.

„ hoorlyk te willen letten op de gewigtigheid der „ saake". Waar by de Eedelen verklaarden; „ dat soo verre die van den Noorderquartiere „ haarluider Collegie niet van meening souden „ syn te laaten combineeren, en de gemeene „ penningen koomen in eene beurse, syluiden „ protesteerden, dat alle de penningen, die ten „ platten lande aldaar, en particulierlyk in haar- „ luider Jurisdictien, geligt, en geheeven, souden „ worden, binnen deesen Lande ten Comptoire „ souden worden gebragt (a)".

By de Unie tusschen Holland en Zeeland van den 28 April van het volgend jaar 1576 is het gouvernement van de beide Provincien van nieuws opgedraagen aan de Prins in deselve termen, die booven bygebragt zyn uit de Acte van de Staaten van Holland van den 20 July 1575: en de Steeden, welke sedert by Satisfactie sig gegeeven hebben onder het gouvernement van de Prins, als Haarlem, Amsterdam, Schoonhoven, en andere, hebben den 25 Febr: 1579 door haar Gedeputeerden ten dagvaart verklaart, „ de pointen „ van 't Verbond en Unie tusschen Holland, en „ Zeeland, midsgaders van het gouvernement, „ dat syne Princelyke Excellentie daar by in „ Mey 1576 is vernieuwt, en opgedraagen, aan „ te neemen, te confirmeeren, en te appro- „ beeren".

En is de Regeering gebleeven op die voet tot de dood van de Prins: want de delatie van de *Hooge Overigheid en Regeering*, in het jaar 1581 ge-

(a) *Res: Sts van Holland* 28 en 29 *Decemb:* 1578.

gedaan ter occasie van de afsweering van de Koning van Spagnien, was niet anders als de continuatie, onder een andere naam, van het gouvernement, te vooren aan de Prins gedefereert, soo als onwederspreeklyk blykt uit de Resolutien spreekende van de delatie der *Hooge Overigheid en Regeering* (*a*), en bysonder uit de vergelyking van de Acte van delatie derselve, geïnsereert in de Resolutien van den 23 Decemb: 1581, met de bovengemelde Acte van den 20 July 1575, en met de Unie tusschen Holland en Zeeland van den 28 April van het volgend jaar: en de *Graaflykheid*, die de Staaten op het point stonden van aan de Prins op te draagen, doe hy ongelukkig om het leeven quam, soude eigentlyk maar hebben doen overgaan op desselfs nakomelingen het gesag, dat hy reeds besat onder een andere naam, te weeten die van *Hoofd*, *en Hooge Overigheid* (*b*).

Alleen verdient hier aangetekent te worden, dat in de jaaren 1579, en 1581 (*c*), nadere Ordonnancien gemaakt syn op de Vergaderinge, en besoignes, van de Staaten van Holland, reguleerende onder andere pointen, welke Steeden voortaan souden beschreeven worden (*d*), den eed, door de comparanten af te leggen, het middel om

(*a*) Sie *Ress Stn van Holland* 15 *Maart*, 19, 20, 21, en 24 *July* 1581.

(*b*) Sie de Formulieren van Eed van de Staaten en van de Prins in 't *Reg*: 21 *July* 1581.

(*c*) Sie *Ress Stn van Holland* 17 en 19 *Febr*: 1579 en 17 *Maart* 1581.

(*d*) Sie boven Cap. 2.

om te koomen tot besluit in saaken, waar in geen overstemming plaats heeft, een stuk, waar op sorgvuldig gelet is in de oude Ordonnancien op de Vergadering, en eindelyk de saaken, waar over voortaan soude gehandelt worden in de Staatsvergaderingen, en welke by gevolg niet begreepen waaren onder de delatie van het *gouvernement*, of van de *Hooge Overigheid*, immers niet sodanig, dat de Prins soude hebben konnen daar in disponeeren sonder de Staaten: gelyk 'er onder zyn waar over de Staaten niet konden disponeeren sonder de Prins, als, by voorbeeld, *het maaken van Ordonnancien en Placaaten*, waar van booven in het breede gehandelt is.

Aangaande welke saaken, dat is aangaande de saaken, waar over voortaan soude gehandelt worden in de Staatsvergaderingen, de Ordonnancie van den 17 Maart 1581 segt. „ dat in de Vergadering van de Staaten sal worden gehan-„ delt, en getracteert, naa voorgaande verschry-„ ving van de Eedelen, en Steeden, op alle „ consenten van contributien, beeden, subven-„ tien, en omslaagen: alle obligatien onder ver-„ banden, 't zy temporeel, of perpetueel, daar „ by de persoonen van de ingeseetenen van den „ Lande van Holland sullen worden verbonden: „ de verandering, gouvernement, of Regeering „ van den Lande: het maaken van pais, en be-„ stant: het aanneemen van oorlog: alle nieuwe „ alliantien, of verbonden: transport, of op-„ dragt, van Landen: giften van 's Lands goe-„ deren: constitutie van pensioenen, of tracte-„ menten: het maaken van nieuwe Ordonnan-„ cien, en Placaaten: afdoen, of invoeren, van

„ ge-

„ generale Costumen: collatien, of giften van
„ Officien, of om iemand daar toe te nominee-
„ ren: quitschelding van pagten, omslaagen, en
„ contributien: veranderingen in de voet, en
„ loop, van de munten, augmentatie van de
„ lasten van oorlog booven de middelen van
„ contributie, daar toe geconsenteert, en bewil-
„ ligt: om generaale ordre te stellen op de be-
„ taaling van des gemeene Lands schulden: het
„ verleenen van Privilegien of Octroyen, aan
„ eenige Steeden, Dorpen, of Collegien".

Ook zyn ter selve tyd, te weeten in Maart 1581, weder dry Collegien, gelyk in het jaar 1573, ingestelt onder de naam van „ Gecom-
„ mitteerden van zyne Princelyke Excellentie,
„ en van de Staaten van Holland, tot Raaden
„ nevens zyne Excellentie: van Gecommitteer-
„ den van zyne Princelyke Excellentie, en van
„ de Staaten van Holland, ter Financie van
„ Holland: en van Gecommitteerden van zyne
„ Princelyke Excellentie, en van de Staaten van
„ Holland, tot Raaden van de Admiraliteit ne-
„ vens zyne Excellentie (a)": en op de Instruc-
tien, welke te vinden zyn in het Register van Holland onder den 20 Maart 1581.

(a) Sie *Res. St. van Holland* 17 en 20 *Maart* 1581.

HET VYFDE CAPITTEL.

Van de verandering in de Regeering van Holland, geoccasioneert door de dood van Prins Willem den Oude, en bysonderlyk van het Ampt van Gouverneur en Capitein Generaal van Holland gecreëert in de persoon van Prins Mauritz.

Twee saaken zyn niet duisterlyk afteneemen uit het voorgaande Capittel: eerstelyk, dat Prins Willem den Oude nooit Stadhouder geweest is van de Staaten, of uit derselver naam, gelyk het gemeen gevoelen is, een gevoelen, dat aanleiding gegeeven heeft tot verscheide ongegronde illatien ten voordeele van de volgende Stadhouders: maar dat de Staaten in het jaar 1572 de Prins van nieuws *erkend* hebbende voor Stadhouder van de Graaf, welke zy sustineerden dat in het jaar 1568 den Graaf van Bossu onwettelyk aangesteld had tot Stadhouder in desselfs plaats, de Prins vervolgens geëxerceert heeft, *uit de naam en van weege de Graaf*, het gesag, dat aan hem in absentie van de Graaf, als zyn Steedehouder, toequam: en dat hy daar in bevestigt is geworden door de Staaten in de jaaren 1575, en 1576, en particulierlyk in het jaar 1581, wanneer hy niet langer konnende gebieden uit de naam van de Graaf, de Staaten hem continueerden in het gouvernement onder de naam van *Hooge Overigheid*, een naam ver overtreffende die van *Stadhouder*.

En

En ten anderen, dat de Staaten niet begonnen hebben compleetelyk door haar ſelve te regeeren, en dat gedeelte van de *Souverainiteit*, welke te vooren toegekoomen had aan de Graaf, volſtrektelyk te gebruiken, als naa doode van de Prins, welke daar meede was bekleed geweest onder de naam van *Hooge Overheid*, en aan welke de Staaten op ſyn overlyden gereed ſtonden de titul van Graaf op te draagen.

Maar doe de Prins van kant was, en de Staaten daar door de *Hooge Overheid* weder in haar handen gekreegen hadden, gingen de gedagten, om die daar in te houden, en geen *eminent hoofd* weder aan te neemen in plaats van de Prins.

Of dat voorneemen in die tydsgelegentheid dienſtig, en uitvoerlyk, was, ſal men hier niet onderſoeken, genoegende ſig met by te brengen het oordeel daar over van de Heer *de Groot*, welke in het vierde van zyn Jaarboeken ſegt van de Regenten, welke van begryp waaren, dat men in die tydsgeleegentheid konde ontbeeren een eminent hoofd, *erant, qui civium imperia praeſerebant, intempeſtive avidi libertatis, cui tolerandae impares tunc maxime in diſcordias ibant.*

De Staaten, in dat voorneemen zynde, mortificeerden één van de dry Collegien, waar van geſprooken is in het laatſt van het voorgaand Capittel, te weeten dat van de *Raaden nevens ſyne Excellentie*, en ſtelden in het Collegie van de Gecommitteerde Raaden, waar aan ſe gaaven een ſeer ample Inſtructie, gelyk trouwens een ſodanige Inſtructie nodig was voor een Collegie,

 dat

in plaats van de Prins de Regeering onder de Staaten bestieren soude.

En, op dat men de Prins niet missehen soude als scheidsman, wanneer de Leeden niet souden konnen den anderen verstaan over saaken, waar in geen overstemming plaats heeft, wierd voor een expedient voorgeslaagen, en, soo niet by de Staaten, dat onseeker schynt, immers by niet minder als seeventien Leeden, goedgevonden, sodanige verschillen te verblyven aan „ alsulke neutrale „ Heeren, of Personagien, binnen de geünieerde „ Provinciën, als sy", de Leeden van de Vergadering, „ onderling souden konnen verdraagen".

Voords wierd, na de gewoonte van die tyd, by hersiening der Ordonnancie op de Vergadering het plan van de Regeering van Holland sodanig gedresseert, als geoordeelt wierd over een te koomen met de gelegentheid van de tyd, en met het voorneemen om te regeeren sonder eminent hoofd.

Die Ordonnantie is gearresteert den 19 Febr: en 12 Maart 1585, en is die, waar op de Staaten nog ten huidigen daage vergaderen.

Se is gewisselyk met veel, en goed, overleg opgesteld: en, wanneer men daar by voegt de eerste Instructie van de Gecommitteerde Raaden, ten selven daage met de voors: Ordonnantie voor de tweede maal, off by resumtie, gearresteert, midsgaders het bekend Vertoog van het regt der Ridderschap, Eedelen, en Steeden, van Holland en Westfriesland van den 16 October 1587, behoeft men niet meer om te koomen tot een regt, en compleet, begryp van de Regeering van Holland.

Eg-

Egter soude men te kort doen aan het oogmerk deeser Verhandeling, soo men niet deed remarqueeren, dat by die Ordonnancie dry seer weesentlyke veranderingen gemaakt syn in de constitutie der Regeering, veranderingen, welke de verstandige altyd sullen tellen onder de schadelykste gevolgen van 's Princen dood:

Te weeten, in de eerste plaats, dat het getal der saaken, waar op niet eindelyk kan geresolveert worden by meerderheid van stemmen, of waar in geen overstemming plaats heeft, daar by merkelyk vergroot is:

Ten anderen, dat het point van de contributien, of van het inwilligen van schattingen, het eenig point, waar ontrent van ouds geen overstemming plaats gehad heeft, uitgesondert is uit het getal der pointen, die in geval van discrepantie der advisen souden afgedaan worden by submissie, soo anders de submissie by het arresteeren deeser laaste Ordonnantie niet geheel gebleeven is buiten conclusie weegens het geschil over de uitsondering van dat, en van twee andere pointen:

En ten derde, dat de comparanten, die volgens de voorige Ordonnancien by eede verpligt waaren om *in alle des gemeene Lands saaken*, indistinctelyk, en sonder onderscheid te maaken tusschen *de pointen van beschryving* en *voorvallende saaken*, te adviseeren naa haar eigen oordeel, en gemoed, sonder opsigt „ tot eenige Steeden of per-„ soonen in het particulier," voortaan souden adseeren op *de pointen van beschryving* volgens de last van haar respective Committenten, en maar al-

alleen op de *voorvallende saaken* na haar verstand, en conscientie.

Deese dry veranderingen zyn van die aangeleegentheid, dat se gewisselyk wel verdienen wat breeder uitgebreid, en met de oude constitutie van de Regeering, en van de Vergadering, van Holland vergeleeken te worden.

Onder de Graaven wierd in alle saaken, „ daar „ van geen contributie questie was (*a*), geconclu„ deert na de pluraliteit van de stemmen", gelyk de Staaten seggen in een Resolutie van den 28 Augusty 1567: en, wanneer 'er questie was van contributie, was het effect der contradictie niet, de conclusie te beletten, gelyk heedensdaags, maar alleen, dat de contradiceerende Leeden ongehouden waaren te contribueeren met de andere, gelyk beweesen is in het tweede Capittel (*b*).

Soo dat 'er geen sonderlinge reeden was onder de Graaven om bedagt te weesen op een middel van beslissing der verschillen over saaken, waar in geen overstemming plaats had.

By de eerste Ordonnancie (*c*), onder de troublen gearresteert op de Vergadering der Staaten, waar van gesprooken is in het voorgaande Capittel, is verbleeven by het oud gebruik ten opsigte van de overstemming, en vastgesteld, „ dat op alle saaken besluit sal worden genoo„ men na de meeste stemmen — uitgenoomen, dat „ nie-

(*a*) *Ubi de novis oneribus disceptatur, valere majoris partis decreta vetat mos sub principatu haud imprudenter introductus, libertati periculosus:* GROTIUS *Annal: Lib:* 4.

(*b*) *fol:* 40. 41.

(*c*) 1 *Febr:* 1574. *Art:* 6. by BOR *b.* 7. *fol:* 482.

„ niemand jeegens syn wille sal worden overstemt,
„ in materie van consent te draagen tot beeden,
„ of subventien, of van eenige partyen van
„ contributien onder den anderen te maaken".
Maar in de Ordonnancie op de Vergadering, gearresteert den 17 Maart van het jaar 1581, doe de Staaten gereed stonden om den Koning van Spagnien af te sweeren, en doe vervolgens de saaken, welke te vooren van regtsweege hadden gestaan ter dispositie van de Graaf, stonden te vervallen aan de dispositie van de Staaten, zyn by het point van *contributie* gevoegt *Tractaaten van Vreede*, *Oorlog*, *of verandering van Regeering*.

En in de nadere Ordonnancie van den 12 Maart 1585 (*a*), gearresteert na doode van Prins Willem den Oude, is het getal der saaken, waar in geen overstemming soude plaats hebben, nog merkelyk vergroot, met te statueeren, "dat
„ geen lidmaat van de Staaten sal worden over-
„ stemt, of met de meeste stemmen overwon-
„ nen, in materie van consent te draagen tot
„ beeden, of subventien, of van eenige party-
„ en, of gedeelten van contributien onder
„ malkanderen te maaken, of op het vinden van
„ het middel van dien: item, in belasting van
„ Steeden, persoonen, of goederen, op tractaa-
„ ten van Peis, Oorlog, of verandering van
„ Regeering: of andere diergelyke swaarwigtige
„ saaken, concerneerende den staat van den
„ Lan-

(*a*) Deese Ordonnancie is te vinden in 't *Regifter* op den 19 *Febr*: 1585.

„ Landen welke dat in clausule een vrye hande uitleg lyden mogen."

Den 19 Septemb. 1653 is verstaan, dat geen overstemming plaats heeft in de aanstelling van een Admiraal van Holland, nog in het maken van deszelfs Instructie, waar van de redenen te vinden syn in de Resolutie, dog sodanige, dat men twyffelen kan, of se overeenkomen met de gronden van een onverdeelde Souverainiteit.

Maar op dat de gemeene saak geen nadeel mogt lyden door de verscheidentheid der advysen, en om dat der in alle deliberatien over Staats-saaken een uitkomst weesen moet, verstond men in het jaar 1574, dat wanneer de Leeden sig niet souden konnen vereenigen, of „ verdragen in het consent te draagen tot „ beeden, of subventien, de enige materie, gelyk gesegt is, waar in volgens de Ordonnancie van dat jaar geen overstemming soude plaats hebben, „ het geschil gestelt soude worden tot decisie „ van den Prins van Orange, met de geenen, „ die hy uit den Raade van Holland daar toe „ by hem sal willen neemen (a)."

In het jaar 1581 was men van het selve verstand, met die verandering alleen, dat de keur gegeeven wierd aan de Prins, „ om eenige „ by sig te neemen uit den Raad neffens syn „ Princelyke Excellentie (b)", van welke Raad gesprooken is in het voorgaande Capittel (c), „ of uit de Provinciale Raad van Holland".

Al

(a) Sie de bovengem: *Ordonnancie* by Bor.
(b) Sie de bovengem: *Ordonnancie* 17 *Maart* 1581.
(c) *fol.* 103.

Al de tegenstand, die het point van de submissie te dier tyd ontmoetede, bestond daar in, dat die van Delf wilden gehouden hebben buiten de submissie de geschillen over de Middelen, „ weesende prejudiciabel aan de hoofdneeringen „ van de Steeden": die van Leyden, „ dat in„ dien de Gecommitteerden van de Steeden niet „ konden accordeeren, rapport genoomen soude „ worden, om aan de Vroedschappen voor te „ draagen de redenen, de Gedeputeerden van „ de andere Steeden beweegt hebbende, om na„ der daar op gelet en geresolveert te worden „ na behooren": sonder sig te uiten op het middel, om te koomen tot een einde van saaken, wanneer de Vroedschappen van de dissentieerende Steeden, de reedenen van de andere gehoord hebbende, souden blyven by haar voorig sentiment: en die van Amsterdam, „ dat in „ materie van contributie, die van Amsterdam „ niet sullen moogen worden overstemt of tot „ eenige contributie geconstringueert, waar in zy „ niet vrywillig souden hebben geconsenteert (1): mogende lyden, naa het schynt, dat de andere Steeden sig onderwierpen aan de uitspraak van de Prins, als maar Amsterdam daar buiten bleef. Maar

(1) Na Het kan weesen, dat Amsterdam in die tyd te scrupuleuser was ontrent dit stuk, om dat men doe schynt van begryp te syn geweest, dat Amsterdam konde daar in overstemd worden: immers de Staaten van Hollt hebben by Res: van 1 September 1580 verstaan, dat die van Amsterdam mogen overstemd worden in 't stuk van contributie, als moetende, agtervolgende haar Satisfactie, hen in dat stuk met andere Steeden conformeeren. Sie mede *Res.* 7 *July* 1577.

Maar, eeven als of de klem van de Regeering gestorven was met Prins Willem den Oude, by het Concept van de voorsz nadere Ordonnancie op de Vergadering is wel generalyk voorgeslaagen, dat soo wanneer de Leeden niet souden konnen vereenigen, of verdraagen, omtrent saaken, waar in van doe voortaan geen overstemming soude plaats hebben, het getal van welke saaken merkelyk vergroot is, by die Ordonnancie, gelyk gesegt is, „ de verschillen, „ deshalven weesende, als de twee derde deelen „ van de stemmen, of advisen, overeendraagen, „ gesubmitteert, en gesteld, souden worden ter „ decisie van alsulke neutrale Heeren, of Personagien, binnen de geünieerde Provincien, „ als zy onderling souden konnen verdraagen, „ die men ten wederzyden gehouden soude weesen te nommeeren binnen den tyd van veertien daagen, of dry weeken, na dat de geschillen ontstaan souden zyn". Maar die van Amsterdam, en Gouda, kanteden sig soo seer daar tegen, en die van Amsterdam drongen te gelyk soo ernstig op het arresteeren van de Ordonnancie, dreigende anders te sullen blyven uit de Vergadering, dat men, om de Ordonnancie te brengen tot besluit, genoodsaakt was, van de submissie uit te sonderen niet alleen „ de poin-

ten

(r) De Ordonn: op de Vergadering van het jaar 1585 is sodanig gedrukt in het derde Deel der *Placaatboeken*, als of het bovenstaande, zynde genoomen uit het 14 Art. dier Ordonnancie, meede gearresteert was. Maar het tegendeel blykt uit *de Resolutien* van 19 *February*, en 12 *Maart*,

„ ten van de Souverainiteit, en Religie, maar ook „ de ordinaris en extraordinars contributien (*a*)".

Voor de rest begreepen de meeste Leeden soo wel, van wat gewigt, en gevolg voor het gemeene best, het point van de submissie was, dat de Staaten seggen in een Resolutie van den 19 Febr: 1585, „ dat sonder de submissie van „ saaken, daar in geen overstemming valt, de „ gemeene saaken niet gevordert nog gehand- „ haaft sullen moogen worden", en, het geen nog sterker uitdrukt haar begryp, „ dat zy bemerken, dat op het verdrag van het voorsz „ point is berustende de behoudenis, of onder- „ gang, van den Lande (*b*)": woorden, welke sonderlinge opmerking verdienen in tyden als de jeegenwoordige.

Ook wierd in het volgend jaar (*c*), uit aanmerking van den grooten ondienst, die de gemeene saak leed, doordien de Leeden malkander nog niet hadden konnen verstaan over een forme, om te geraaken tot eindelyke resolutie „ in saaken van de contributien, tot defensie „ van den Lande nodig zynde", geresolveert, „ dat de differenten, die tusschen de Eedelen en „ Steeden van Holland in 't particulier op het „ inwilligen van de contributien, tot de gemee- „ ne defensie nodig synde, voorvallen, geduu- „ rende dat jaar souden gedecideert worden by „ twee derde deelen van de Eedelen en Stee- „ den, of uiterlyk by decisie van syne Excel- „ len-

(*a*) Sie *Resolutie St.en van Holland* 12 *Maart* 1585.
(*b*) Sie ook *Res. St.en van Holl.* 18 *Feb:* 1588.
(*c*) by *Res.* 8 *Janry* 1586.

„ lentie van Nassau als Gouverneur over Hol-
„ land, en eenige uit den Raade van Holland,
„ die daar toe by syne Excellentie souden wor-
„ den verkooren, wiens uitspraak, en verklaa-
„ ring, ook by een iegelyk soude nagevolgt
„ worden".

Dog deese heilsaame Resolutie deed weinig nut, om dat se maar genoomen was voor één jaar, en sedert niet vernieuwt is: een saak, welke van minder opmerking soude weesen, indien by de meergemelde Ordonnancie van het jaar 1585 niet geligt waaren uit het formulier van eed voor de comparanten ter Vergadering de volgende nadrukkelyke woorden: „ daar in" (dat is, in alle des gemeene Lands saaken) „ adviseeren,
„ en besluiten sulx zyluiden na haarluider ver-
„ stand, en regte conscientie, tot de gemeene
„ beste en welvaaren bevinden sullen te dienen,
„ sonder affectie, gunst, of ongunst, tot eenige
„ Steeden, of persoonen, in het particulier (*a*)":
en in derselver plaats gestelt de volgende: „ in
„ de saaken van beschryving te helpen beslui-
„ ten, en adviseeren, sulx zyluiden by hunne
„ principaalen sullen syn gelast, en voords op
„ alle voorvallende saaken, als zyluiden na
„ haar verstand in goede conscientie tot het ge-
„ meene best, en welvaaren, vinden sullen te
„ dienen".

Want soo lang als alle de Leeden van een Vergadering, waar in geen overstemming plaats heeft,

(*a*) *Ordonn:* 1 *Feb:* 1574 *art:* 4. by Bor *b.* 7 *fol.* 482. *Ordonn:* 17 *Maart* 1581, in '*t Register.*

heeft, het zy in het geheel, of ontrent de voornaame pointen van deliberatie, verpligt zyn by eede om in haar advisen niets anders voor oogen te hebben als het gemeene beste, met uitsluiting van alle andere insigten, konnen deselve gemeenlyk door wisseling van redenen, en door onderlinge persuasie gebragt worden tot eenpaarige besluiten. Maar wanneer de Leeden van een sodanige Vergadering ontslaagen worden van de verpligting tot het bedoelen van een en het selve oogmerk in alle haar advisen, en in tegendeel geautoriseert worden, om te volgen de last van haare respective principaalen, welke principaalen niet alleen ieder in den haare afsonderlyk delibereeren, sonder ooit saamen te koomen als door Gedeputeerden met een bepaalde last, maar meenigmaal strydende insigten hebben, is het ten uiterste difficiel, te koomen tot eenpaarige besluiten, en veel nodiger als anders, aan de submissie der verschillen plaats te geeven: waar van in deese het tegendeel gedaan is door de Staaten, daar toe genoodsaakt door Amsterdam en Gouda.

Dog om weeder te keeren tot het point van de overstemming, of submissie, terwyl men niet had konnen het soo ver brengen, dat die souden plaats hebben ontrent het inwilligen der nodige contributien tot de gemeene defensie, wierd gearbeid om ten minste te doen vaststellen, dat met twee derde deelen van de stemmen „ van de „ Eedelen en Steeden ten dagvaart beschreeven „ zynde", soude geprocedeert worden ontrent het in train brengen der Middelen, „ die eens „ syn geconsenteert geweest", midsgaders ontrent

trent de swaarigheeden, welke souden moogen reisen in het dresseeren der ordonnancien, daar op dienende, „ of dat de Steeden de saake sou-
„ den submitteeren aan syne Excellentie van
„ Nassau, en alsulke neutrale persoonen, als sy-
„ ne Excellentie daar toe neevens hem soude
„ verkiesen": en wierd het selve formeelyk vastgestelt den 18 Februarii 1588, en den 11 Octob: daar aan volgende nog nader geresolveert, dat een point van beschryving soude gemaakt worden van het redres der Ordonnancien van verpagting, „ en dat de Gedeputeerden van de
„ Steeden souden koomen met volkoome last,
„ om hen daar in de meeste, of ten minste
„ de twee derde deelen van de stemmen, te moe-
„ ten conformeeren, of de saak aan zyne Ex-
„ cellentie submitteeren".

Men kan weegens de importantie der saake niet naalaaten hier een weinig stil te staan, om te doen remarqueeren, als een gevolg van het gesegde ontrent het point van de submissie, dat het soo ver van daar is, dat de maxime van *niet te concludeeren in materie van contributien, en in meer andere, als met eenpaarigheid*, soude weesen eene der voornaamste grondwetten van de oude Regeering van Holland, gelyk veele meenen, geen onderscheid maakende tusschen twee soo verschillende saaken als *het submitteeren van een verschil aan de uitspraak van een derde*, en *het niet concludeeren als met eenpaarigheid*, dat se in tegendeel daar meede stryd.

De Leeser erinnere sig maar dat, gelyk boven getoond is, de vryheid der consenten voor de trou-

troublen nergens anders in bestaan heeft, als dat de Leeden, welke niet consenteerden, niet behoefden te contribueeren nevens de andere. Dat de Ordonnantien op de Vergadering van de jaaren 1574 en 1581 stellen aan de uitspraak van den Stadhouder, en van eenige uit het Hof, de verschillen over saaken, waar in voortaan geen overstemming soude plaats hebben, sonder in eenig geval eenpaarigheid te requireeren: En dat niets belet heeft in het jaar 1585, doe de Ordonnancie op de Vergadering voor de laatste maal gerevideert is, van nieuws de submissie vast te stellen, als alleen, dat twee Leeden wilden daar van uitgesondert hebben twee à drie saaken, waar in niet soude moogen geconcludeert worden als met eenpaarigheid, maar dat de seeventien andere Leeden dat aansaagen voor soo gevaarlyk, dat se tot geen uitsondering wilden verstaan.

Het geen doed sien, hoe ver men doe was van de bovenstaande maxime te houden voor een grondwet van de Regeering.

By deese remarque moet men nog een tweede voegen, te weeten, dat nademaal de uitsonderingen, waar op door twee Leeden gestaan wierd in het jaar 1585, alleen betreften de pointen van *Souverainiteit*, *Religie*, *en Contributien*, men saamen eens was, dat Tractaaten, en diergelyke materien van Staat, geen saaken syn van die natuur, dat niet soude behooren daar over geresolveert te worden als met eenpaarigheid.

Wat nadeel het gemeenebest geleeden heeft door de bovenstaande dry veranderingen in de constitutie van de Vergadering: en hoe weinig

het wegneemen niet alleen van de overstemming, maar ook van de submissie der verschillen, uit de Regeering, overeenkomt met het plan van een vrye Staats Regeering sonder eminent hoofd: word gelaaten aan elx oordeel.

Maar soo veel meend men hier te moeten seggen, dat de innerlyke constitutie van de Regeering van Holland daar door t'eenemaal verandert is, schoon dat de uiterlyke forme deselve is gebleeven: nademaal de klem van de Regeering, welke te vooren resideerde in het gemeen lighaam, of in de Vergadering het selve representeerende, daar door overgebragt is aan de bysondere Leeden, sodanig, dat het lichaam sedert die veranderingen afhangt in syn voornaamste werkingen van ieder Lid affonderlyk. Behalven dat daar door een deur geoopent is, niet alleen tot lange en verdrietige deliberatien, die meenigmaal doen verliesen het oogmerk derselve, terwyl men besig is met delibereeren, maar vooral meede om de belangen der bysondere Leeden te doen prevaleeren boven die van het gemeene lichaam.

Dog om het maaken van reflexien over te laaten aan den Leeser, en weder te keeren tot de verhandeling der veranderingen in de Regeering van Holland, welke gevolgt, en geoccasioneert, zyn op, en door, de dood van Prins Willem den Oude, de Staaten konden niet lang blyven by haar eerste voorneemen om sig te passeeren van een eminent hooft. Want doordien se genoodsaakt wierden, nevens de andere Provincien, om de Souverainiteit te doen aanbieden, eerst aan den Koning van Vrankryk, en vervolgens aan de

Ko-

Koningin van Engeland, hadden ſe liever, vooraf Prins Mauritz te deſtineeren tot Stadhouder, of tot Gouverneur van Holland, gelyk men doe ſprak, en te doen verſoeken door haar Gedeputeerden, ſecretelyk daar toe geïnſtrueert, dat die door de nieuwe Souverain „ gecontinueert, of „ van nieuws daar toe gecommitteert, mogt wor„ den (*a*)", als een Stadhouder te verwagten uit vreemde handen. Waar in de Staaten te meer te pryſen waaren, om dat men had kunnen een uitlander aan haar opdringen, de Princen van den Lande noit ſynde gebonden geweeſt om inlanders te moeten gebruiken tot Stadhouders, gelyk wel tot andere ampten: tot ſoo ver, dat de Staaten reſolveerende, te doen ſolliciteeren de confirmatie van het Privilegie, waar by de uitlanders uitgeſlooten zyn van het bekleeden van Ampten in Holland, meermaalen uitgeſondert hebben het ampt van Stadhouder (*b*), gelyk Keiſer Carel ook uitdrukkelyk uitgeſondert heeft in het Octroy, aan de Staaten verleend den 7 Mey 1555 (*c*).

Vrankryk en Engeland weigerden wel de Souverainiteit aan te neemen. Maar dewyl het Tractaat met Engeland van den 10 Auguſti 1585 groot geſag gaf aan den Gouverneur Generaal van het ſecours, welk de Koningin daar by aan den Staat beloofde, en de Staaten van Holland voorſaagen, dat die Gouverneur Generaal ſoude konnen ſig indringen in het particulier gouverne-

(*a*) Sie *Reſ: Str. van Holland 5 Juny* 1585.

(*b*) Sie *Reſ: van de Staaten* 17 *April* 1550, 14 *Maart* 1553, en 16 *Maart* 1554.

(*c*) Sie *het 5 Memoriaal van* VAN DAM *fol:* 231.

nement van haar Provincie, gelyk hy in het begin van het volgend jaar sig indrong in het generaal gouvernement van de Vereenigde Nederlanden, vonden se goed, voor de overkomst van den Engelschen Generaal, voort te gaan met de aanstelling van een Gouverneur, waar toe se den 1 November 1585 Prins Mauritz aannaamen.

Dit is de eerste maal, dat de Staaten een Stadhouder, of liever een Gouverneur van Holland, aanstelden. En om dat hy stond een Officier te weesen, niet van de Graaf, gelyk voorige Stadhouders, welker magt in opsigt tot de Staaten beslooten was binnen deselve paalen met de magt der Graaven, maar van de Staaten, welke na de afschaffing der Graaflyke Regeering alle de deelen van de Souverainiteit besaaten, vonden de Staaten goed, nevens de Commissie een Instructie te maaken voor deese nieuwe Amptenaar (*a*), van welke Commissie, en Instructie, het niet ondienstig sal weesen wat breeder te spreeken, en daar meede dese Verhandeling van de oude Regeering van Holland te besluiten.

Egter kan men niet nalaaten vooraf nog iets te voegen by het boven gesegde (*b*) van het Collegie van de Gecommitteerde Raaden.

De meening, doe dat Collegie ingesteld wierd, weesende, geen eminent hoofd weder aan te neemen, maar „ in plaats van de Prins, en van de „ Raaden nevens syne Excellentie", aan de Gecommitteerde Raaden onder de Staaten in handen te geeven het stuur van de Regeering: wierd een In-

(*a*) De Commissie en Instructie syn te vinden by Bor *b*. 20. *fol*. 664 en 665.
(*b*) *fol*: 105.

Instructie, met die meening overeenkoomende, voor deselve saamengesteld uit de voorige Instructie van het jaar 1581 voor „ de Raaden nevens „ zyne Excellentie": en uit die van het selve jaar „ voor de Raaden van Financie", gelyk uit de collatie der dry Instructien blykt, waar van twee zyn van den 20 Maart 1581, en de derde van den 12 October 1584.

Deese laaste wierd gerevideert in het volgend jaar 1585, en van nieuws gearresteert ten selven daage (*a*) met de nieuwe Ordonnancie op de Vergadering, ongetwyffelt om dat se maakte een wesentlyk gedeelte van het plan van Regeering, dat men doe voorneemens was te volgen.

Maar sedert dat men genoodsaakt was van plan te veranderen, schynt ook het Collegie van de Gecommitteerde Raaden, en met het selve de Instructie, gefluctueert te hebben, gelyk af te neemen is uit het Register van het jaar 1586 fol: 344, tot dat eindelyk in het jaar 1590 het Collegie, en de Instructie van het selve, beide in twee gedeeld wierden, en overgebragt uit de Instructie van de Gecommitteerde Raaden in die voor „ de Raaden nevens syne Excellentie", welke doe voor de derde maal aangesteld wierden ten einde „ om gestadig syne Excellentie by te weesen, en denselve te raaden, en te assisteeren, „ in de saaken van het gouvernement", al wat geoordeeld wierd te specteeren tot uitvoering van dien last (*b*).

En

(*a*) 19 February 1585.

(*b*) Sie derselver *Commissie* synde van den 22 *Janry* 1590, en de *Resolutie* op de tweede en derde pointen van beschryving in 't *Reg*: 1590 van 4 *Janry* tot 15 *Febr*.

En het is de Instructie van dit laatste Collegie, welke verkeerdelyk gebragt is in de Handvest-Chronyk (a) voor die, welke ten selven daage, en naamelyk den 22 Janry 1590; gearresteert is voor de Gecommitteerde Raaden, maar welke weinig gemeenschap heeft met de andere, uitgesondert, dat in beyde gelast word aan de respective Raaden, saamen te houden goede correspondentie.

En hoewel de beide Collegien weder in een gesmolten wierden in Januarii van het jaar 1593 (b), soo wierden egter niet weder ingevuld in de Instructie van de Gecommitteerde Raaden de poincten en articulen, die in het jaar 1590 daar uit geligt waaren. Het welk misschien een directie geweest is van Prins Mauritz, als welke stilswygens acquireerde het geen dat de Gecommitteerde Raaden afging.

Ook is de Instructie, sodanig als se den 28 September of 20 November 1623 van nieuws gearresteert is met deese en geene veranderingen, niet soo ampel als de eerste van het jaar 1584: en sedert het jaar 1623 is deselve niet gerevideert, nog verandert, soo veel men weet, schoon dat sedert meer als eens occasie daar toe geweest is door de voorgevalle veranderingen in de constitutie van de Regeering, en schoon dat die veranderingen de Regeering nu meer doen gelyken, met opsigt tot de Gecommitteerde Raaden, na het jaar 1584 als na de jaaren 1590, 1593, en 1623.

Soo

(a) *b*: 1. *cap*: 6.
(b) Sie *het Reg*: 1593. *fol.* 15.

Soo dat het misschien niet ongevoeglyk soude weesen, immers overeenkoomen soude met de practyq der vooronders, in deese tydsgelegentheid te revideeren de oude Instructie van de Gecommitteerde Raaden te gelyk met de Ordonnancie op de Staatsvergadering, waar van die Instructie voor een aanhangsel, of gevolg, te houden is, als saamen uitmaakende het plan, waar na de Staaten in die tyd begreepen, dat zy, en onder haar de Gecommitteerde Raaden, souden konnen regeeren sonder *eminent hoofd.*

Dog om eindelyk te koomen tot de Commissie en Instructie van den Stadhouder, waar van booven gesegt is dat men meende wat breeder te moeten spreeken, en daar meede te besluiten deese Verhandeling van de oude Regeering van Holland:

Voor eerst staat daar ontrent aan te merken dat de Commissie, en Instructie, aan Prins Mauritz geeven de tituls niet alleen van *Gouverneur*, en van *Capitein Generaal*, maar ook van *Admiraal*, een titul, welke de voorige Stadhouders niet gevoerd hadden, hoewel dat se hadden kennis genoomen van de saaken van de Zee, met uitsluiting van den Admiraal, gelyk beweesen is in het derde Capittel (*a*).

Maar het schynt, dat de Staaten in het bysonder meede bedagt waaren, om de Engelschen te houden buiten het bestier der saaken van de Admiraliteit: dat se met dat insigt gaaven aan Prins Mauritz de titul van *Admiraal over Holland*, en

(*a*) *fol:* 77.

en ten selven daage, dat is, den 1 Novemb: 1585, arresteerden een Instructie voor de Gecommitteerde Raaden ter Admiraliteit over Holland, een Collegie doe opgeregt, maar dat van geen lange duur was: welke Raaden nevens Prins Mauritz nog ten selven daage beëdigt wierden: midsgaders den volgenden dag aanschreeven aan de Convoymeesters, voortaan geen ordonnancien te betaalen dan die souden verleent weesen by de voorf. Gecommitteerde Raaden ter Admiraliteit.

Hadden de Staaten geen soo dringende reeden gehad als de vrees voor de Engelschen, het is geensins te vermoeden, dat se souden hebben verandering gemaakt in het bestier der saaken van de Admiraliteit, buiten concurrentie der andere Bondgenooten, daar het maar ruim een jaar geleeden was, dat de superintendentie der saaken van de Admiraliteit, nevens de Convoijen en Licenten, onder andere deelen van de generaale Regeering gestelt was in handen van den Raad van Staate door de Staaten van Braband, Vlaanderen, *Holland*, Zeeland, Utrecht, Mechelen, en Vriesland (*a*): en daar Holland nog nader geconsenteert had in die delatie, in opsigt van de Convoyen en Licenten, by Acte van den 6 Decemb: 1584, en by Resolutie van den 18 January 1585.

Maar, dewyl Prins Mauritz maar ontrent derd'half jaar naa syn aanstelling tot *Admiraal van Holland*, en naa de erectie van het voorf Col-

(*a*) Sie *Instructie* 18 *Aug:* 1584 *art:* 12.

Collegie, aangestelt is door de gesaamentlyke Provincien tot *Admiraal Generaal van de Vereenigde Nederlanden*, met byvoeging van een *Collegie van superintendentie* (*a*), en het bestier der saaken van de Admiraliteit sedert gebleeven is aan de Generaliteit, schoon dat het Collegie van *superintendentie* maar weinig jaaren op de been bleeff (*b*), sal het onnoodig zyn in de verhandeling van het ampt van de Stadhouder te spreeken van het geen, dat de Admiraliteit aangaat.

Gelyk ook de Instructie van de Collegien ter Admiraliteit van den 13 Augusty 1597 wel spreekt van den *Admiraal Generaal der Vereenigde Nederlanden*, en van *zyn Lieutenant Admiraal in elk Quartier*, maar niet van den Gouverneur van Holland, of van eenige andere Provincie, in haar qualiteit van *Admiraal*.

Het is in de tweede plaats opmerkelyk, dat in de Commissie, en Instructie, van Prins Mauritz de titul van *Stadhouder* wel gegeeven word aan Prins Willem desselfs Vader, en aan de voorige Stadhouders, welke in afweesen van de Graaven derselver plaats bekleed hadden, maar niet aan Prins Mauritz self, aan welke de Commissie en Instructie geen andere tituls geeven als van *Gouverneur* en van *Capitein Generaal*, buiten die van *Admiraal*, waar van gesprooken is: apparent, om dat men in die tyd begreep, dat de Staaten van het Land altyd present synde, de naam van *Stadhouder*, dat soo veel is als *Plaatsbewaarder*, of *Representant*, niet als seer on-

(*a*) Sie *Res: St^en Generaal* 20, en 23 *Mey* 1588.
(*b*) Sie *Regifter van Holland Decemb*: 1593 *f*: 168.

oneigentlyk konde gegeeven worden aan een Amptenaar, wiens ampt, soo als het aanstonds nader sal beschreeven worden, het selve is, het zy dat de Eedelen, en Gedeputeerden van de Steeden, welke eigentlyk, en alleen, de Staaten *representeeren*, ten dagvaart vergadert zyn, of niet (*a*).

En seeker, soo de Staaten gerepresenteert worden in absentie van de Vergadering, het is veel eer door de *Gecommitteerde Raaden* als door den *Gouverneur en Capitein Generaal*: gelyk een ieder, niet geheel en al onbedreeven in materie van Politie, sal moeten besluiten uit de vergelyking van beider Instructien. Soo dat de Gecommitteerde Raaden met meerder regt souden moogen voeren de titul van *Stadhouders*, als de laaste Princen van Orange die gevoerd hebben.

Maar het is in de derde plaats vooral opmerkelyk, dat de voorsz: Instructie aan Prins Mauritz toevoegt een Raad, „ met welke", of (om te gebruiken de woorden van syn Commissie) „ met advis, en ten overstaan van welke", hy soude verrigten „ alle de saaken van den Oorlog, „ en van de Politie". Het welk gewisselyk geen geringe bepaaling was van de autoriteit van den Stadhouder, en veel quaad had kunnen voorkoomen, soo die Raad had langer blyven subsisteeren als tot in Janua: van het jaar 1593, wanneer se afgeschaft wierd, of ingesmolten in het Collegie van de Gecommitteerde Raaden, sonder egter dat het selve Collegie op de boven-

staan-

(*a*) Sie *Res. Sten van Overyssel* 22 *April* 1707, geïnsereert in haar *Ho. Mo. Res: van* 4 *Aug*: 1707.

ſtaande wys geadjungeert wierd aan de Stadhouder: gelyk hier vooren (*a*) aangemerkt is.

Soo dat men ſoude moogen denken, dat de voorſ: Raad met geen ander oogmerk ingeſtelt was als om Prins Mauritz, welke maar twee maanden voor het afſchaffen van dien Raad, naamelyk den 13 November 1592, bereikt had den ouderdom van 25 jaaren, geduurende zyn minderjaarigheid „ te raaden en te aſſiſteeren in „ de ſaaken van het gouvernement", indien beider Commiſſien en Inſtructien niet deeden het tegendeel denken, als geen de minſte diergelyke bepaaling inhoudende, en indien des Princen Heer Vader geen ſodanige Raad nevens hem gehad had tot zyn dood toe: ſoo als getoond is in het voorgaande Capittel: jaa indien niet alle voorige Stadhouders onder de Graaven hadden moeten ſig bedienen van de aſſiſtentie, raad, en advis van het Hof in de ſaaken van het gouvernement: ſoo als getoond is in het derde Capittel Fol. 72. 73.

Waar uit men in het voorbygaan kan aanmerken, hoe ver al in die tyden de complaiſance voor een Stadhouder ging, en hoe weinig een ſoo ſchrander Miniſter als Oldenbarneveld voorſag de gevolgen van Prins Mauritz minder afhangelyk te maaken als ſyn Voorſaaten in de exercitie van ſyn ampt, gevolgen, welke dien Miniſter vyf en twintig jaaren daar naa duur ſtonden.

Maar om voort te gaan tot de beſchryving van het Ampt, uit de Commiſſie, en Inſtructie, blykt

(*a*) *fol*: 105.

blykt in de vierde plaats, dat het ten deele politiq, ten deele militair is. Tot het eerste deel heeft de titul van *Gouverneur* zyn opsigt, een woord, dat van ouds een politiq Amptenaar beteekend, of anders hadden de Koningin van Hongaryen, en de Hertogin van Parma, niet konnen draagen de naam van *Gouvernante:* tot het tweede die van *Capitein Generaal.*

En selfs kan men het Ampt aanmerken als twee distincte Ampten, die bekleed worden door één persoon, maar die gevoeglyk souden konnen door twee bekleed worden: gelyk ook blykt uit de Commissie van Graaf Hendrik van Nassau van den 19 February 1515, dat voor hem Joh: Graaf van Egmont, en Floris van Egmont Heer van Yselstein en St. Maartensdyk, op één tyd geweest syn de een *Gouverneur*, de ander *Lieutenant Genl.* (*a*) van Holland, Zeeland, en Vriesland, en gelyk de Hertog van Alva *Capitein Generaal* was van de Nederlanden, ter selver tyd dat de Hertogin van Parma *Gouvernante* daar van was.

In syn politique qualiteit is de Stadhouder, of Gouverneur van Holland, volgens Instructie schuldig voor te staan de Overigheid, Geregtigheeden, Privilegien, en het welvaaren van den Lande, en het gebruik van de waare Christelyke Religie, en deselve te beschermen tegen alle overlast, desordre, oneenigheid, afbreuk, en schaade: woorden, soo generaal, en soo onbepaalt,

(*a*) Na Dat *Lieutenant Genl* en *Capitein Genl* het selve beteekenen blykt uit de Commissien boven *fol:* 75. 76.
(*b*) Sie *de Instructie.*

paalt, dat se of te veel, of niets, beteekenen; waar door se ook in het vervolg aanleiding gegeeven hebben tot geen geringe indragt in het regt der Staaten, en Steeden.

Ten andere is de Stadhouder in syn politique qualiteit verpligt, Justitie te doen administreeren, „ te expedieeren en te verleenen de pro„ visie van Justitie, en te doen executeeren alle „ Ordonnancien, Appointementen, en Senten„ tien, by advise van den President en Raaden van Holland, Zeeland, en Vriesland." Waar ontrent dit alleen valt aan te merken, dat de Stadhouder niet verder schynt gechargeert te weesen met de sorg voor de administratie van de Justitie, als voor soo veel die geadministreert word door het Hof, waar van de Stadhouder van ouds het hoofd geweest is: van den Hoogen Raad niet gesprooken wordende in de Commissie, nog Instructie, schoon vier jaaren te vooren ingestelt.

In de derde plaats segt de Instructie, „ dat „ de Gouverneur met de Gedeputeerde Raaden „ van Holland, Zeeland, en Vriesland, die ne„ vens zyne Excellentie sullen worden gevoegt, „ sal vernieuwen, en veranderen, de Burgemee„ sters, Schepenen, en Wetten, na behooren, „ en daar 't selve van noode weesen sal."

Door dit Articul word benoomen aan het Hof het deel, welk het volgens de Privilegien van ouds gehad heeft in de Magistraats bestellingen, en gegeeven aan „ de Gedeputeerde Raaden, „ welke souden gevoegt worden nevens zyne „ Excellentie," en welke in de Commissie van Prins Mauritz, „ Eedelen, en Raaden, uit de „ Landen van Holland, Zeeland, en Vriesland, „ by

„ by ſyne Excellentie te voegen ," genaamt worden: dog welke noit actueelyk by de Prins gevoegt zyn, of men moſt daar door verſtaan het Collegie van Raaden van Staate neevens ſyne Excellentie, waar van booven geſprooken is (*a*), en welk ingeſtelt wierd in het jaar 1590, maar niet booven dry à vier jaaren duurde.

Dog het geen de meeste reflexie verdient in het voorſ: Articul, zyn de laatſte woorden, meedebrengende, dat de Gouverneur van Holland de Burgemeeſteren, Schepenen, en Wetten, ſal veranderen, „ daar 't ſelve van noode weeſen „ ſal." Waar uit men naderhand beſlooten heeſt, dat de Stadhouder de magt heeft om buiten 's tyds verandering te maaken in de Regeering van de Steeden, wanneer hy oordeelt, dat de dienſt, of de ruſt, van het gemeene Land van Holland het vereischt.

Was dit de meening der Staaten geweeſt, het is meer als waarſchynlyk, dat ſe klaarder woorden ſouden gebruikt hebben, om een ſoo ver uitſiende magt in ééne hand te geeven, en wel diergelyke woorden, als ſe te vooren meer als eens gebruikt hadden in regard van Prins Willem den Oude, welke de Staaten by Acte van den 20 July 1575, by de Unie tuſſchen Holland en Zeeland van den 28 April 1576, en by Acte van 24 July 1581, ſpecialyk geautoriſeert hebben, om, „ indien de nood, of ver„ ſeekertheid, mogt vereiſchen eenige afſtel„ ling, of vernieuwing, van Officieren, Wet„ houderen, of Magiſtraaten, van de Steeden „ bui-

(*a*) fol. 103.

„ buiten de gewoonlyke tyd, het ſelve te moo-
„ gen doen met kennis van ſaaken, en van het
„ meerendeel der geene, die de Vroedſchap en
„ het corpus derſelve Steeden ſyn repreſentee-
„ rende, al ſonder prejudicie der Steeden
„ Handveſten, en Privilegien, die niet te min
„ gehouden ſullen worden, en blyven, in haar
„ geheel:" een autoriſatie, veel meer gecircum-
ſcribeert als die van de voorſ: Inſtructie, indien
de woorden, „ daar 't ſelve van noode weeſen
„ ſal," moeten verſtaan worden van de affſtel-
ling van Officieren, en Regenten, buiten 's tyds,
en niet maar van het ſuppleeren van de plaat-
ſen, die tusſchen tyds open vallen by overly-
den, vertrek, of regtelyke ontſetting, van Offi-
cieren, of Regenten.

Het geen deeſe laaſte uitleg te waarſchynly-
ker doed voorkoomen is, dat de Inſtructie van
Prins Mauritz als Gouverneur en Capitein Ge-
neraal van Holland in alle deelen veel naauwer
bepaald is, als de bovengemelde Acten, waar
by een byna Souveraine magt gegeeven is aan
desſelfs Heer Vader, gelyk boven aangeweeſen
is (*a*): en daarom is te minder te gelooven, dat
de Heer *de Groot*, van deeſe materie handelende
in het negende Capittel van zyn Apologie, en
het bovenſtaande Articul uit de Inſtructie van de
Stadhouder bybrengende, dog met uitlaating der
woorden, „ en daar 't ſelve van noode weeſen
„ ſal," die woorden met opſet, en uit verlee-
gentheid, ſoude uitgelaaten hebben: inſonderheid
om dat hy in het ſelve Capittel bewyſt, dat 'er
geen

(*a*) *fol*: 97 en 100.

geen noodsaak van verandering in de Regeering geweest was in het geval, waar ontrent hy het voorf: Articul bybrengt.

Ten vierde segt de Instructie, dat de Gouverneur sal hebben de collatie van „ alle Ampten, „ Officien, Staaten, en Beneficien, van ouds gestaan „ hebbende ter gifte, of collatie van de Gouver„ neurs, of Stadhouders, van de voorf: Landen:" sonder egter resignatien te moogen toestaan als met bewilliging van de Staaten.

Welke de Ampten, Officien, Staaten, en Beneficien, syn, welke van ouds gestaan hebben ter gifte van de Stadhouders, kan men niet seggen. In het derde Capittel syn aangetoogen het één en dertigste Articul der Instructie van het Hof van Carel de Stoute, waar uit blykt, dat het niet als „ kleine Officien" waaren, welke stonden „ ter gifte van de Stadhoudet (1):" en het seeventiende van die van Maximiliaan van Oostenryk, by welk Articul „ het geeven van eenige „ Officien, of Beneficien, hoedanig die zyn," den Stadhouder benoomen is: en de volgende Princen zyn van geen humeur geweest, om veel over te geeven aan de particuliere Stadhouders, in prejudicie van haar selve, en van den Gouverneur Generaal der Nederlanden.

De Ampten, en Beneficien, welke van ouds gestaan hebben ter begeeving van de Prins van den Lande, of van den Gouverneur Generaal, zyn notoirlyk niet begreepen onder de boven-

staan-

(1) Nª Volgens de Memoriaalen van het Hof zyn het geen andere Ampten geweest als die van Deurwaarders en Booden van den Hoove.

ſtaande woorden, maar is de collatie derſelve, ſoo in Holland, als in de andere Provincien, in Januari daar aan volgende gegeeven aan den Graaf van Liceſter „ op nominatie van de reſpective „ Provincien (*a*)."

Dan eenige tyd naa het vertrek van de Graaf van Liceſter, en namelyk den 25 Februarii 1589, hebben de Staaten gereſolveert, dat van alle hooge Ampten, die in voortyden geconfereert zyn by de Princen van den Lande, een nominatie van dry perſoonen by de Staaten gedaan, en daar uit één door zyne Excellentie geëligeert ſal worden.

En wanneer de Provincien aan ſig getrokken hadden onder de naam van *advis*, *recommandatie*, of *nominatie*, de aanſtelling der militaire Officieren, van regtsweege toebehoorende aan den Raad van Staate, gelyk elders beweeſen is, behielden de Staaten aan ſig meede de nominatie van dry perſoonen, en gaaven de electie aan Prins Mauritz, gelyk meede de begeeving der Compagnien van vreemde Natien, en van die, welke in het veld ope vielen, beide ſonder nominatie (*b*): waar meede hy, en de volgende Stadhouders ſig genoegden, uitgeſondert de laatſte, aan welke de Staaten by Reſolutie van den 27 Aug: 1672 gedefereert hebben, „ by proviſie, en tot dat anders ſoude „ weeſen gereſolveert, de collatie en begeeving van

(*a*) Sie *Reſ: Staaten Genl*: 10 *Jan*: 1586. *Verdrag tusſchen de Staaten en de Gr: van Liceſter* 1 *Feb*: 1586, by Bor *b*: 21 *fol*: 686. *Reſ: St. van Holl*. *Maart* 1586, *fol*. 106, en 133.

(*b*) Sie *Reſ: Stn van Holland* 9 en 17 *Novemb*: 1618.

„ van alle de charges van en over de Militie
„ van haar repartitie, van Vendrig tot Colonel
„ beide incluis."

Dit zyn alle de pointen van de Commisſie, en Inſtructie van Prins Mauritz, die het politicq gouvernement raaken, uitgeſondert het verleenen van „ pardonnen, en andere gratien, welke plagten verleend te worden by de Secreete „ Raad te Bruſſel:" op welk point niet byſonders valt te remarqueeren.

Dit alles toond genoegſaam, dat de meening van die tyd niet was, dat de Gouverneur van Holland ſoude deel hebben aan de Staats-deliberatien, veel min het voornaam beſtier derſelve. Gelyk hy ook niet ordinaris compareerde in de Staatsvergadering voor dat de Eedelen in het jaar 1637 Prins Frederik Hendrik aannaamen tot „ eerſte lid van haar lichaam (*a*)," en hem op die wys bragten in de Vergadering: het geen de Steeden, aan welke de Prins de Acte van de Eedelen deed exhibeeren, voor goed aannaamen, ſonder andere remarque, als op de qualificatie, welke de Eedelen ſig toeſchryven in die Acte, van „ alleen te repreſenteeren het platte Land:" een remarque, die, ſoo ſe al gegrond was, niet verdiende gemaakt te worden in een tyd, wanneer men met ſtilſwygen voorby ging het prejudicie, dat de Steeden leeden, doordien een Amptenaar van veel te groot gewigt om meerder relatie te moogen hebben tot één Lid van

(*a*) Sie *Ref: Str. van Holland* 26 *January*, 5 *Febr:*, en 19 *Maart* 1637.

van de Staaten als tot de andere Leeden, een bysondere relatie bequam tot het Lid der Eedelen: om niet te seggen, dat een Amptenaar, wiens credit reeds maar al te groot was voor een vrye republiq, niet sonder gevaar konde toegelaaten worden in die Vergadering, welke alleen bequaam was om hem nog eenigsins te houden binnen de paalen van zyn Ampt.

En soo men gelyk had van uit de Vergadering te houden particuliere Leeden van de Regeering, die sessie hadden in den Raad van State, gelyk den 21 Decemb: 1619 geresolveert, en seedert tusschen de vyftig en sestig jaaren lang gepractiseert, is, hoe groot een ongelyk had men dan niet van in de Vergadering te admitteeren den Stadhouder, die meede sessie had in den Raad van Staate, en die seekerlyk veel meerder credit en directie most hebben in de Vergadering, als particuliere Regenten?

Soo dat het, om de waarheid te seggen, beeter gevoegd had, de Stadhouder niet te admitteeren in de Vergadering aan het hoofd der Eedelen, en in tegendeel, aan hem sessie te geeven in het Collegie van de Gecommitteerde Raaden, welke „ vooral moeten houden goede correspondentie „ met zyne Excellentie, als Gouverneur en Ca„ pitein Generaal van Holland," volgens het tweede Articul van derselver oude Instructie. Het geen ook herhaalt is in de volgende Instructien, en wel met groote reeden, doordien haar Ampt veel gemeenschap heeft met dat van den Stadhouder, soo in het politicq gedeelte van het selve, als in het militair, van welk laatste nu vervolgens sal gesprooken worden.

Dog alvorens daar toe over te gaan, kan men niet naalaaten aan te merken, als een verwonderenswaerdige saak, dat in de Instructie geen gewag gemaakt word van *de decisie der verschillen tusschen de Leeden* onder de pointen, behoorende tot het politiq gedeelte van het Stadhouders-Ampt, schoon dat de voorige Stadhouder daar toe met assumtie van eenige uit den Raade, of uit het Hof, was geautoriseert geweest by de Ordonnancie op de Vergadering van de jaaren 1574 en 1581.

Dan het kan weesen, dat men naa doode van Prins Willem den Oude wat nader gereflecteert heeft op de gevolgen van die autorisatie, en begreepen, dat het aanstellen van een vast, en permanent, arbiter, of deciseur, te gevaarlyk was in een Regeering, bestaande uit soo veel Leeden, onder welke het niet difficiel is te verwekken dispariteit van sentimenten, en tweespalt, en lanx die weg meester te worden van de voornaamste deliberatien: of dat men geoordeelt heeft, dat het een Stadhouder niet ontbreekt aan middelen om de verschillen tusschen de Leeden in te schikken, al maakt men hem daar over geen regter, of arbiter: of wel, dat de Leeden malkander soo weinig verstonden over het stuk van de decisie der verschillen by het maaken der Instructie van Prins Mauritz, als eenige maanden te vooren by het revideeren der Ordonnancie op de Vergadering.

De Instructie segt niet anders van het militair gedeelte van het Ampt van den Stadhouder, waar toe de titul van *Capitein Generaal* relatif is, als dat „ de Gouverneur met de Gedeputeerde „ Raa-

„ Raaden voorsien sal op de noodlyke garnisoenen, verseekertheid en bescherming van de voorsː Landen, Steeden, Sterkten, Havenen, Waateren, en Stroomen van dien."

Deese woorden syn vry generaal voor een Instructie: maar de meening derselve word verklaard in het Antwoord van de Staaten van den 2 February 1590 op seekere propositie van de Graaf van Hohenloo, waar in deselve onder anderen seggen, dat het staat aan zyne Excellentie, „ op syn ordinaris autoriteit als Gouverneur en „ Capitein Generaal der voorsː Landen, met ad„ vis van de Gecommitteerde Raaden van de „ Staaten, of ingevalle, by absentie van deselve „ Gecommitteerde Raaden, haar advis te ver„ soeken niet geleegen is, sonder advis dersel„ ve, het volk van oorlog in de voorsː Lan„ den, Steeden, en Sterkten van dien, te ver„ anderen, en tot afbreuk van de gemeene vy„ anden, en dienst der Landen, te gebruiken:" midsgaders in het Advis van Holland op seekere propositie van den Ambassadeur van Engeland, en van de Engelsche Raaden van Staate van het selve jaar (*a*), welk Advis onder anderen meedebrengt, dat tot de „ ordinaris autoriteit" van de Gouverneurs van de Provincien behoord, „ met advis van de Staaten, of haar Gecommit„ teerden, in deselve Provincien op de besetting „ en versekering van de Steeden, en Sterkten „ van haar respective Gouvernementen in 't par„ ticu-

(*a*) In 't *Register van Holland* van *Septemb*: 1590 *fol*: 372.

„ ticulier te voorsien, gelyk zy tot defensie van „ dien bevinden te behooren: item de gemeene „ vyanden uit haar Gouvernementen afbreuk te „ doen: en voords soo in 't stuk van oorlog, „ als andersins, haar ordinaris autoriteit te ge- „ bruiken."

En gaat deese ordinaris autoriteit soo ver, dat altyd verstaan is, dat geen militair Officier, sonder selfs uit te sonderen een Gouverneur Generaal, men swyge een Capitein Generaal van den Staat, kan exerceeren eenig commandement over de Militie, leggende op het territoir van een Provincie, welke een Stadhouder, of *Provinciaal Capitein Generaal*, heeft: soo als klaar beweesen is in het tweede point der Deductie, den 30 January 1651 wegens de Provincie van Holland overgegeeven in de Groote Vergadering (*a*): hoewel die Deductie wat te ver gaat in opsigt van de independentie der *Provinciale Capiteins Generaal*, en van de Gecommitteerde Raaden, of Gedeputeerde Staaten, van de Generaliteit, gelyk blyken kan uit de vergelyking derselve met het besluit der Instructie van Prins Mauritz, meedebrengende, „ dat de Gouverneur, en Capitein Generaal, en Admiraal, ge- „ houden word behoorlyk te respecteeren den „ Gouverneur Generaal van de Nederlandsche „ Provincien, die by de Koninglyke Majesteit „ van Engeland alhier sal worden geschikt, en „ de beveelen en Ordonnancien van weege den- „ selven Gouverneur Generaal en Raad van Staa- „ te

(*a*) Sie ook *Res: Stn van Holl*: 6 *Feb*: 1587 in *de Apologie van* DE GROOT Cap: II.

„ te van de voorſ: Nederlandſche Provincien
„ conformelyk haarluider laſt en Inſtructie geë-
„ maneert, trouwelyk naa te koomen, en te
„ doen effectueeren binnen de limiten van zyn
„ Gouvernement van Holland en Zeeland."

Dit komt in ſubſtantie overeen met de laſt, welke de Staaten gaaven in het jaar 1584, naa doode van Prins Willem den Oude, doe 'er geen *Gouverneur en Capitein Generaal van Holland* was, aan de Gecommitteerde Raaden by Inſtructie van den 12 October, van „ naa te koomen, en te „ agtervolgen, alſulke laſt, en Inſtructie, als „ zyn Genade," Prins Mauritz, doe nog geen Stadhouder, maar hoofd van den Raad van Staate, „ en de voorſ: Raad van Staate tot volvoe-„ ring van haar ampt en Inſtructie, henluiden te „ laſte leggen ſullen, ſoo wel in 't vorderen „ van de gemeene contributien, en decideeren „ van alle queſtien daar op vallende, het doen „ monſteren, en betaalen, van de Soldaaten „ hoofd voor hoofd, als alle andere."

Dog om een diſtincter begryp te geeven van de meening van de bovenſtaande opmerkelyke clauſule, moet aangemerkt worden, dat de Stadhouders van de Provincien in haar militaire qualiteit, of in die van Provinciale *Capiteins Generaal*, van ouds gehad hebben een ſonderlinge relatie tot de Generaliteit. Het welk niet alleen daar uit af te neemen is, dat derſelver militair tractement van ouds geſtaan heeft, en nog ten huidigen daage ſtaat, ten laſte van de geſaamentlyke Provincien (*a*), welke het betaalen op den Staat van oorlog onder de andere las-

(*a*) Sie *Reſ: Stn van Holland* 18 *Septemb:* 1579.

laſten van de Unie: en dat deſelve by het ſesde en agtiende Articul der laatſte Inſtructie van den Raad van Staate, ſoo wel als by de voorige, onderworpen zyn aan de beveelen van den Raad: maar ook inſonderheid daar uit, dat de Stadhouders, ſeedert dat de Staaten Generaal onder het gouvernement van Don Jan den oorlog tegen hem, en teegen het Spaanſche krygsvolk, aannaamen, tot 't jaar 1620 incluis, by de Generaliteit, op nominatie van de reſpective Provincien, aangeſtelt, van Commisſien voorſien, en beëedigt zyn (*a*), en wel ſedert het vertrek van de Graaf van Liceſter op het formulier, den 1 Juny 1588 ter Vergadering van haar Ho: Mo: gearreſteert voor den Gouverneur van Holland, en *mutatis mutandis* voor die van de andere Provincien, zynde van de volgenden inhoud:

„ Wy belooven, en ſweeren, de Staaten Gene-
„ raal van de Vereenigde Nederlanden, die by de
„ Unie ende handhoudinge van de Gereformeerde
„ Religie ſullen blyven, ende naamentlyk den
„ Ridderſchap, Eedelen en Regenten, van de Stee-
„ den van Holland en Weſtfriesland, repreſen-
„ teerende de Staaten van denſelven Lande, ge-
„ hou en getrouw te weeſen, dat wy de Ordon-
„ nancien en beveelen van de voorſ: Staaten
„ Generaal, den Raad van Staate, tot de gene-
„ raale

(*a*) Sie *Reſ: Sten van Holl*: 23 *Janry* 1580, *Reſ: Sten Genl*: 28 *Mey*, 10, 11, en 13 *Juny* 1580, 6, en 14 *Febr*:, 10, en 30 *Mey*, 12 *July*, 12 *Aug*:, 11 *Oct*:, en 10 *Novemb*: 1584, 8, 15, 16, en 17 *Febr*:, 2, en 3 *April* 1590, 10, en 16 *Mey* 1591, 22 *Juny* 1595, 24 *Aug*: 1596, en 31 *Decemb*: 1620.

„ raale Regeeringe van de voorf: Landen ge-
„ committeert, ofte nog te committeren, in 't
„ generaal, en van de Staaten van de voorf.
„ Provincie van Holland in 't particulier, fullen
„ naakomen, ende by den Overften Capiteinen
„ en allen anderen onder onfen gebied ftaande
„ fullen doen nakoomen, en agtervolgen, naa
„ behooren. Soo waarlyk helpt ons God Al-
„ magtig."

Hoe ver het gefag van de Generaliteit over de *Provinciale Capiteins Generaal*, het welk volgens het bovenftaande formulier van eed vry onbepaalt is, gaat, kan niet beeter verklaard worden als met de woorden van de Staaten van Holland, welke in het reeds aangetooge Antwoord van den 2 November 1590 op feekere propofitie van den Graaf van Hohenlo feggen: „ dat de Raad van Staate volgens
„ haar Inftructie gebruikt de generaale dispofitie
„ over de faaken van den oorlog te Lande, maar
„ moet haare Refolutien addreffeeren, en doen
„ executeeren aan ende door de Gouverneurs
„ van de refpective Provincien, elx in haar
„ Gouvernementen, in dier voegen, dat op haa-
„ re Refolutien, of beveelen, nog anderfins,
„ geen volk van oorlog uit of in de Landen, of
„ Steeden, en Sterkten van Holland en West-
„ friesland geligt of geleit en word, of mar-
„ cheert, ten zy hen 't felve by fyn Excellentie
„ als Gouverneur en Capitein Generaal van de
„ voorf: Landen, of by de Gecommitteerde Raa-
„ den van de Staaten van Holland op den naame
„ en van weege zyn Excellentie, by patenten
„ bevoolen worde, ende blyft zyn Excellentie
„ ende de Gecommitteerde Raaden van de Staa-
„ ten

„ ten van Holland vry, om in gevalle zy hen
„ in eenige beveelen van de voorſ: Raade van
„ Staate beſwaart bevinden, deſelve te vertoo-
„ nen, en daar op redres te verwagten: ende
„ insgelyx blyſt zyn Excellentie vry op ſyn
„ ordinaris autoriteit als Gouverneur ende Capi-
„ tein Generaal der voorſ: Landen, met advis
„ van de voorſ: Gecommitteerde Raaden van de
„ Staaten voornoemt, of in gevalle, by abſentie
„ van deſelve Gecommitteerde Raaden, haar ad-
„ vis te verſoeken niet geleegen is, ſonder advis
„ derſelve, het volk van oorlog in de voorſ:
„ Landen, Steeden, en Sterkten van dien ſelfs
„ te veranderen, ende tot afbreuk van de ge-
„ meene vyanden, en de dienſt der Landen te
„ gebruiken, daar van in ſulken gevalle zyn
„ Excellentie den Raade adverteert tot houdinge
„ van goede correſpondentie:" en een weinig
laager: „ item overmids die van den Raade van
„ Staate voornoemt voor een principaale reeden
„ van haare ſwaarigheid, waaromme zy haare
„ beveelen en Ordonnancien niet konden altyds
„ addresſeeren, ende doen executeeren aan ende
„ door de Gouverneurs van de particuliere Pro-
„ vincien, voorſtelden, dat de Gouverneurs dik-
„ wils verre van de hand waaren, en de ſaaken
„ ſomtyds geen uitſtel mogten lyden, ſoo is 't
„ ſelve daar meede geremediëert, dat in ſulken
„ gevalle, de beveelen geàddresſeert worden aan
„ de Gecommitteerde Raaden van de Staaten voor-
„ noemt, die als dan ook op de naam van ſyne
„ Excellentie op de executie van deſelve bevee-
„ len voorſien naa behooren, ende daar van hou-
„ den goede correſpondentie met zyne Excellen-
„ tie,

„ tie, ende in cas van merkelyke swaarigheeden
„ adverteeren eerst daar van zyn Excellentie.
„ Sulx dat als nu in alle de voors: saaken met
„ volkoomen kennisse, ende goede correspon-
„ dentie tusschen den Raade van Staate ende zyn
„ Excellentie, met de Gecommitteerde Raaden
„ van de Staaten voornoemt, tot der Landen
„ dienst geprocedeert word."

Uit deese aanmerkingen op de Commissie, en Instructie, van Prins Mauritz is genoegsaam af te neemen, waar in het Ampt van Stadhouder, of van *Gouverneur en Capitein Generaal van Holland*, sodanig als het door de Staaten in de persoon van Prins Mauritz gecreëert, of immers by Commissie, en Instructie, bepaalt is, eigentlyk bestaat.

En wanneer men die aanmerkingen met eenige attentie vergelykt met het geen, dat gesegt is in het derde Capittel van het Ampt der Stadhouders onder de Graaven, en in het vierde van het gouvernement van Prins Willem den Oude sedert het jaar 1575, sal men niet konnen tegenspreeken, dat het Ampt van *Gouverneur en Capitein Generaal* gecreëert, of gelimiteert, in de persoon van Prins Mauritz, veel verschilt heeft van het Ampt van *Stadhouder* onder de Graaven, en nog meer van het *gouvernement*, sodanig als het aan Prins Willem den Oude opgedraagen is geweest: en by gevolg, dat de geene, welke toegepast hebben op Prins Mauritz, en op desselfs naavolgers, de autoriteit, welke gecompeteert heeft aan de Stadhouders onder de Graaven, of aan Prins Willem den Oude, sig self vergist, immers andere misleid, hebben.

Ook

Ook schynt het, dat de Regenten, welke na doode van Prins Mauritz het Stadhouders-Ampt confereerden aan Prins Frederik Hendrik, toegelegt hebben om de Instructie, waar op Prins Mauritz aangestelt was, te verduisteren, en Prins Frederik Hendrik daar van stilswygende te ontslaan. Want hoewel *Bor*, en *de Groot* (*a*), beide in de reeds aangetooge plaatsen spreeken van de Instructie van Prins Mauritz als van een gearresteerde Instructie, soo word daar van in de Resolutie van Holland van den 24 April 1625, dat is van de volgende dag naa het overlyden van Prins Mauritz, gesprooken als van „ een concept van Instructie „ sonder date," en den 1 Mey, wanneer Prins Frederik Hendrik aangestelt wierd tot Stadhouder, word wel gesprooken van de Commissie van Prins Mauritz, maar niet een woord van de Instructie (1). Soo dat men soude konnen sustineeren, dat de Instructie, het zy gearresteert, of niet, met Prins Mauritz gestorven is, en dat syn naasaaten geen Instructie gehad hebben. Soo ver prevaleerden al in die tyden particuliere insigten, en het ontsag voor groote Heeren, booven de voorstand van de vry- en geregtigheeden van het gemeene Land!

De Stadhouders van Holland hebben meede altyd sessie gehad in den Raad van Staate. Maar de-

(*a*) Bor *b*: 20, *fol*: 665. de Groot *Apologie Cap*: 9. Sie ook *de Deductie*, door Holland overgegeeven aan de Vergadering op de groote Zaal den 30 *January* 1651.

(1) Op deselve wys is gehandelt met de Instructie by de aanstelling van Prins Willem tot Stadhouder gelyk te sien is uit *de Resolutien van de Staaten van den* 18 en 19 *December* 1647.

dewyl zy die gehad hebben uit kragte, niet van haar Instructie, maar van de Instructie van den Raad van Staate, dat is uit kragte van een Instructie by de gesaamentlyke Bondgenooten, en niet by de Staaten van Holland alleen, gearresteert, komt de sessie der Stadhouders in de Raad van Staate niet te passe in deese Verhandeling van de Regeering van Holland, en te minder, om dat de sessie der Stadhouders in den Raad van Staate geen onafscheidelyk gevolg van het Stadhouderschap is, volgens de gronden, gelegt in de bekende Resolutie van Holland van den 19 December 1668.

De Stadhouders zyn ook geweest *Groot en Opperhoutvesters, of Jagermeesters*, van Holland, sedert dat Prins Mauritz daar toe aangestelt is den 15 January 1593 by afstand van François de Viry. Maar gelyk se daar van gehad hebben aparte Commissien, soo maakt dat Ampt geen gedeelte van het Stadhouderschap, of gouvernement van Holland, en komt daarom meede hier niet in consideratie.

Waar tegen niet geallegeert kan worden dat het Houtvesterschap geannexeert is aan het Stadhouderschap by de Ordonnancie op de Wildernis van den 28 September 1478, te vinden in het vierde deel der *Placaatboeken* fol: 523: nademaal die Ampten seedert verscheide maalen zyn gesepareert geweest, gelyk te sien is uit de lyst der Houtvesters by *Merula* in syn *Manier van Procedeeren boek* 3. *tit*: 1. *capittel* 1.

E I N D E.

Het volgend Extract, booven folio 34 aangetoogen, niet soo gemakkelyk te bekoomen zynde, als de meeste andere bewysstukken, heeft de Schryver gemeend, het hier te moeten byvoegen om syn importantie.

Extract uit seeker Registertje gebonden in hoorne parquement in quarto, geintituleert boekxken van de brieven, en anders, gehouden by tyde Mr. Bartholt Ernst Griffier van den Hoove van Holland.

Titule van den Koning van Denemarken &c.

Egmont.

Hoog, Edele, Vroome, Hooggeboore Vermoogende Heere, Heere Lamoraal Prince van Gavere, Graave tot Egmont.

Den Heere van Brederoode.

Hoog, Edele, Vermoogende Welgeboore Heer, Heere Hendrik, Heere tot Breederoode, Vryheer tot Vianen, Burggraaf tot Utregt, Heer tot Haverencourt ter Ameide &c.

Den Heere van Sevenbergen.

Edele, Vermoogende, Vroome, Welgeboore Heere, den Heere van Sevenbergen &c.

Den Heere van Wassenaar.

Edele &c.

Den Graave van Hoorn.

Die Heere van Cruiningen &c.

Titule Graave van Arenberge.

Hoog, Edele, Vermoogende, Welgeboore Heere, Heere Johan van Lingnie Grave tho Arenber-

bergen, Heere tot Barbanson, Zeevenbergen &c: Stadhouder Generaal van Vriesland, Overyssel, Groeningen, en Lingen.

Titule van den Graave van Hoorn.

Hoog, Edele, Vermoogende, Welgeboore Heere, Heere Philip de Montmorancy, Graave van Hoorne &c: Ridder van de Ordene van den Gulden Vliese ende Admiraal Generaal van de Zee.

Groote Eedelen.

Die Graave van Egmont.
Den Heere van Brederode.
Die Heere van Seevenbergen.
Die Heere van Wassenaar.
Die Graave van Hoorne.
Die Heere van Cruiningen.
Die Graave van Arenberge.

Kleine Eedelen.

Heere Otto van Egmont van Kenenburg, Ridder.
Arent de Joode Heere van Hardinxveld.
Heere Willem van Lockhorst ende Striedregt, Ridder.
Mr. Jacob van den Duyn Ambagtsheer van Sprange.
Gerrit van Poelgeest Heere van Homade.
Heere Jacob van Duvenvoirde Heere tot Warmont, Woude &c: Ridder.
Heere Otto van Assendelf, Ridder Heere van Brandwyk ende Goudriaan.
Hendrik Croesting Heere van Benthuisen.
Lantslout van Brederoode, Heere van Veenhuisen &c:.
Johan Balthasar van Brederoode, Heere tot Bergen.
Antonis van Mynen, Heere van Cronenburg,

Heer Nicolaas Heere van Assendelf, Heemskerk &c: Ridder.

Jacob Heere van Wyngaarden ende Ruibroek.

Vincent van Lockhorst, Heere van Heemstede Sliedrecht &c:.

Schiltknaapen.

Jan Ambagtsheer van Matenes.

Ander Extract uit het voorf. Regiftertje van de expeditien, gedaan van wegen den Koninglyke Majesteit sedert den 19 September 1557.

Item den 8 Septemb. 1558 geschreeven 9 Missiven aan de kleine Eedelen, uitgesondert den Heere van Assendelf, Kenenburg, Poelgeest, ende Sprange, beroerende &c:.

Den 28 Decemb: 1561 geschreeven 18 Missiven aan de ses groote Steeden, en de kleine Eedelen, beroerende &c:.

Den 10 Juny 1562 geschreeven 19 Missiven aan de ses groote Steeden, en de kleine Eedelen, beroerende &c:.

Den 21 Juny 1563 geschreeven 17 Missiven aan de ses groote Steeden, en de kleine Eedelen, beroerende &c:.

Den 13 Decemb: A°. voorf: geschreeven 16 Missiven aan de groote, en de kleine Eedelen, beroerende &c:.

Den 11 Juny 1565 geschreeven 16 Missiven aan de kleine Eedelen, en de ses groote Steeden van Holland, daar by &c:.

Den 2 Septemb: A°. voorf: geschreeven 16 Missiven

ſiven aan de kleine Eedelen, ende ſes groote Steeden van Holland, daar by &c:.

Den 23 Octob: 1566 geſchreeven 15 Misſiven aan de ſes groote Steeden, uitgeſondert Amſterdam, en de kleine Eedelen van Holland, ten einde &c:

Ander Extract uit het voorſ: Regiſtertje van de expeditien, gedaan van weege 't gemeene Land van Holland ſedert den 19 Septemb. 1557.

Den voorſ: 19 Septemb: geſz: 16 Misſiven aan de Eedelen, gewoonlyk te beſchryven, beroerende &c:.

Den 1 October A°. voorſ: geſchreeven 16 Misſiven aan de Eedelen, groot, en klein, beroerende &c:.

Den 7 Novemb: A°. voorſ: geſchreeven 14 groote Misſiven beroerende die Staaten van Holland, als dat de ſes groote Steeden, met de kleine Eedelen hen ſullen &c:

Den 15 Decemb: A°. voorſ: geſchr: 16 Miſſiven, te weeten aan de Hoofdſteeden, en aan de kleine Eedelen, gewoonlyk te beſchryven, nopende &c:

Den 26 January 1558 geſchreeven 23 Miſſiven aan de ſes groote Steeden, den grooten, en de kleine Eedelen, beroerende &c:

Den 17 February A°. voorſ: geſchreeven 20 Misſiven aan de grooten, en de kleine Eedelen, beroerende &c:

Den 3 Maart 1558 geſchreeven 19 Miſſiven aan de grooten en de kleine Eedelen, nopende &c:.

Den 19 dito geschreeven 9 Missiven aan de kleine Eedelen hier naa genommineert, te weeten de Heeren van Bergen, Lokhorst, Poelgeest, Wyngaarden, Roon, Benthuisen, Otto van Egmont, Jacob van der Duin, ende den Heere van Goudriaan, roerende &c:.

Den 3 April geschreeven 19 Missiven aan de groote en kleine Edelen, beroerende &c:.

Nog geschreeven op den 5 Mey aan de kleine Eedelen, te weeten aan den Heere van Goudriaan, de Heere van Obdam, de Heere van Lockhorst, de Heere van Roon, de Heere van Poelgeest, Jacob Heere van Wyngaarden, de Heere van Benthuisen, ende de Heere van Bergen, nopende &c:.

Den 26 dito geschreeven 20 Missiven, aan de kleine Eedelen 14, en aan de ses groote Steeden elx één, nopende &c:.

Den 16 Octob: geschreeven 27 Missiven aan de ses groote Steeden, de groote en de kleine Eedelen, beroerende &c:.

Den 9 Novemb: van gelyken, beroerende, &c:.

Item den 21 Aug: 1562 geschreeven 22 Missiven aan de groote en de kleine Eedelen, midsgaders de ses groote Steeden, beroerende &c:.

Den laatsten Juny 1563 geschreeven ten versoeke van den Advocaat van den Lande 13 Missiven aan de groote en kleine Eedelen, uitgenoomen den Graave van Hoorn &c:.

Me-

MEMORIE,
DIENENDE OM AAN TE WYSEN
DE NOODWENDIGHEID
VAN HET
IN PRACTYQ BRENGEN
VAN HET
VEERTIENDE ARTICUL
DER
ORDONNANCIE
OP DE VERGADERING VAN
HOLLAND,
PARTICULIERLYK MET OPSIGT TOT HET
REDRES DER FINANCIEN,
EN TOT VASTSTELLING
DER JEGENWOORDIGE FORME
VAN
REGEERING.

Opgesteld in het Jaar 1725,

Opgesteld in het jaar 1725.

Memorie, dienende om aan te wysen de noodwendigheid van het in practyq brengen van het veertiende Articul der Ordonnancie op de Vergadering van Holland, particulierlyk met opsigt tot het redres der financien, en tot vaststelling der jegenwoordige forme van Regeering.

Om te oordeelen van de noodwendigheid van het in practyq brengen van het veertiende Articul der Ordonnancie op de Vergadering van Holland, spreekende van de submissie der verschillen over saaken, waar in geen overstemming plaats heeft, indien men eenige hoop sal scheppen van het soo hoognodig redres der financien, behoeft men maar het oog met eenige oplettentheid te slaan op de jegenwoordige gesteldheid derselve, en op de deliberatien, welke sedert de laatste Vreede gehouden syn over de middelen van redres. wanneer sig aanstonds overvloedige stof sal opdoen tot het maaken der ses volgende remarques, alle gefondeert op bekende waarheeden, en alle van de uiterste importantie tot het jegenwoordig oogmerk.

In de eerste plaats sal men niet konnen nalaaten te remarqueeren, dat de laatsten oorlog, waar in de Staat gedaan heeft grooter efforten als haar kragten toelieten, soo seer gederangeert heeft de

reeds seer beswaarde financien van de Provincie van Holland en Westfriesland, dat de geheele Staat gevaar loopt van verlooren te gaan by de eerste opkoomende ongeleegentheid sonder een toereikend redres derselve, en dat de geene, welke te vooren meenden nog te moeten twyffelen aan de grootheid van het verloop der financien: gelyk men altyd luiden vind, die geneegen zyn om sig te vleyen, en het ergst niet te gelooven: daar van volkoomen zyn overtuigt geworden door het Rapport, den 24 Mey 1721 gedaan door Commissarissen, welke hadden nagesien de staat der financien, en vooral door de balance van inkoomen en lasten, nevens dat Rapport overgegeeven: Een balance, welke aanwyst, dat jaarlyx soo een groote somme te kort komt aan de ordinaris middelen, welke men plagt te heffen in vreedenstyd, dat men se liever hier niet sal uitdrukken.

In de tweede plaats sal men niet konnen naalaaten te remarqueeren, dat die groote somme jaarlyx te kort komt, niet tegenstaande dat de lasten in de voorst: balance gecalculeert zyn op een voet, welke de schulden onbetaald laat, en het Land laat buiten defensie te Waater en te Lande:

Gelyk meede niet, in de derde plaats, dat, soo als het jegenwoordig staat, het eenig middel om te vinden de groote somme, welke jaarlyks te kort komt, is in volle Vreede te doen dienen tot supplement der ordinaris Middelen een groot gedeelte van de extraordinaris schattingen, welke te vooren niet, of selden, geheeven wierden als in tyd van Oorlog, en alleen dienden tot verval der extraordinaris lasten.

Twee

Twee remarques, waar op men niet ſonder ſchrik kan denken, als men 'er by denkt, dat de Staat nu niet meer als voor deeſe ſeeker is tegen allerley onvoorſiene toevallen.

In de vierde plaats ſal men moeten remarqueeren, dat in twaalf jaaren van Vreede, en in de vier jaaren, welke na het overleeveren der voorſz: balance verloopen ſyn, niets weeſentlyx gereſolveert is tot redres der financien.

Want het komt in deeſen op geen kleinigheeden aan, gelyk op de verbeetering van deeſe of geene Middelen, en op de verkooping der Domynen, dienſtige ſaaken inderdaad, maar die geen noemenswaerdige verandering konnen geeven in een balance, waar aan jaarlyx ſoo veel te kort komt.

In de vyfde plaats ſal men moeten remarqueeren, dat de ondervinding van die jaaren heeft doen ſien, niet alleen, dat de Leeden van de Vergadering niet konnen den anderen verſtaan over eenige weſentlyke middelen van redres: maar ſelfs, dat de middelen van redres meerder tegenſtand ontmoeten na maate dat ſe weſentlyk zyn:

En in de ſesde, en laatſte plaats, dat het ſelfs ſoo ver gekoomen is, dat ſeer weeſentlyke, om niet te ſeggen de weſentlykſte, middelen van redres gelaaten worden buiten deliberatie, uit vrees, of liever, om dat men voor 's hands vaſtſteld, dat ſe geen ingang ſullen vinden by voornaame Leeden.

Want (om dit te toonen door één, of twee exemplen) waar aan kan men anders toeſchryven, dat in een generaal Advis over het redres der financien, gelyk dat van den 21 Mei 1721, een Advis,

vis, volgens het welk het redres der financien principaly moet gesogt worden *in een beter practyq der ordinaris middelen*, egter niet gerept word van het soo nodig redres in de constitutie der Collegien, aan welke den ophef der Middelen, en *de sorg voor de exacte, en egale, practyq derselve*, aanbevoolen is, en welker jegenwoordige constitutie sodanig is, dat zy notoirlyk nog genoegsaame autoriteit hebben, nog verscheide andere qualificatien, om sig na behooren te konnen acquiteeren van die sorg?

Waar aan anders kan men insgelyks toeschryven, dat in dat Advis niet gesprooken word van het redres van het personeel Quohier, schoon dat de personeele hondertste penning plagt aangesien te worden voor *het oudste, fondamenteelste, en in tyd van nood het meeste vrugt aanbrengend, middel*, gelyk se nog genoemd word in het Advis van den 23 Maart 1717 over het stuk der financien? Of, soo in dat redres te veel inconvenienten zyn, dat dan niet gesprooken word in het selve Advis van het substitueeren van een andere personeele schatting in plaats van de personeele hondertste penning? Schoon dat de Leeden soo seer eens zyn, dat het jeegenwoordig personeel Quohier meer quaad als goed doed, dat het seedert eenige tyd geheel aan een syde gelegt is: en schoon dat se niet minder eens zyn, dat nergens op te vallen als op reëele schattingen het bederf is der vaste goederen, en by gevolg van seer veel van de beste familien.

Wanneer men deese ses remarques saamen voegt, en met een onsydig oordeel opmaakt het besluit, dat noodwendig uit het saamenvoegen der-

derselve volgt, schynt men onbeschroomt te mogen en te moeten seggen, dat het redres der financien hopeloos is, sonder vooraf verandering te maaken in de methode, waar op gedelibereert word over het redres der financien: dat is, om klaar te spreeken, sonder vooraf verandering te maaken in de jegenwoordige constitutie van de Vergadering: niet door iets nieuws te statueeren, of te maaken eenige weesentlyke verandering in de forme van de Regeering: geensins: maar simpelyk, en alleen, door te vernieuwen, en in practyq te brengen, het veertiende Articul der Ordonnancie op de Vergadering, gearresteert den 19 February 1585, dat is, op een tyd, wanneer nog niet gedagt wierd om het aanstellen van een ander Stadhouder in plaats van Prins Willem den Ouden, naa wiens dood ontrent anderhalf jaar verloopen is, voor dat de Staaten Prins Mauritz aanstelden, om de Graaf van Licester te weeren: maar wanneer in tegendeel de Staaten, nog voor geen Graaf van Licester vreesende, van meening waaren sonder Stadhouder te regeeren: en welke Ordonnancie *de Ordonnanice is, waar op de Staaten nog ten heedigen daage vergaderen.* meedebrengende, dat soo wanneer de Leeden niet souden konnen „ vereenigen of verdraagen" ontrent saaken, waar in geen overstemming plaats heeft, „ de verschillen, deshalven weesende, als de twee derde deelen van de stemmen, of advisen, overeendraagen, gesubmitteerd, en gesteld souden worden ter decisie van alsulke neutraale Heeren, of Personagien binnen de geünieerde Provincien, als sy onderling souden konnen verdraa-

„ draagen, die men ten wedersyden gehouden
„ soude weesen te nomineeren binnen de tyd van
„ veertien daagen, of dry weeken, naa dat de
„ geschillen ontstaan souden zyn."

Een Articul, welk seeventien Leeden in het voorf: jaar 1585 hielden voor soo nodig, doe de twee overige Leeden tegenhielden het van nieuws vaststellen van het selve, hoewel niet om dat se waaren tegen het Articul, maar alleen om dat se stonden op eenige uitsonderingen, dat het Register van het jaar 1585 uitwyst, dat seeventien Leeden voor haar advis verklaarden, „ dat de behoudenis, of ondergang „ van het Land daar op berustede."

Was de Staat niet ingewikkelt geworden in een swaaren oorlog, welke de gedagten van de Regenten vestigde op geheel andere saaken, genoegsaam op het moment van het overlyden van de laatste Stadhouder, wiens gesag en directie dertig jaaren lang seer veel gecontribueert hadden om de Leeden van de Vergadering, in cas van discrepantie, tot malkander, en de deliberatien over saaken, waar aan hy sig liet geleegen zyn, tot conclusie te brengen: het was naulyx in te schikken, dat de Regenten van die tyd haar eerste werk niet gemaakt hebben na dat important sterfval van, op het exempel der Voorouders, te revideeren, de Ordonnancie op de Vergadering, ten einde om te remedieeren aan de defecten in de constitutie van de Regeering, welke noodwendig uit dat sterfval mosten volgen, en welke ligt te voorsien waaren: Hoewel de Voorouders geen min swaaren Oorlog op den hals hadden in het jaar 1574, wanneer

neer se arresteerden de Ordonnancie op de Staats-vergadering (*a*), behelsende de voet en wyse, waar op Ridderschap en Steeden souden regeeren geduurende de troublen: nog in het jaar 1581, wanneer se die Ordonnancie revideerden, ter occasie van het afsweeren van den Koning van Spagnien: nog eindelyk in het voors: jaar 1585, wanneer se deselve andermaal revideerden ter occasie van het overlyden van Prins Willem den Oude, die misschien geen meerder gesag en directie in de Regeering had gehad als de laatst overleede Stadhouder en die daarom ook geen meerder reeden gaf door syn dood tot het revideeren der Ordonnancie op de Vergadering als de laatst overleede Stadhouder daar toe gegeeven heeft door de syne.

Indien die Ordonnancie te dier tyd, of immers naa het einde van den Oorlog, gerevideert, en het voors: veertiende Articul by die gelegentheid van nieuws vastgesteld, en in trein gebragt geweest was, souden geen twaalf kostelyke jaaren van Vreede zyn verlooren geweest, gelyk se nu verlooren syn met delibereeren over de middelen van redres der financien: maar die middelen souden waarschynlyk lang zyn gebragt geweest tot conclusie:

En het is niet minder waarschynlyk, of liever, het schynt vast te gaan, dat, soo dat Articul niet als nog van nieuws word vastgesteld, en in trein gebragt, men sal blyven tyd verliesen met vrugteloos delibereeren, en met disputeeren, tot dat de eene dag of den ander het Land, buiten de-

(*a*) Bor *b.* 7. *fol:* 482.

defensie blyvende, en onmagtig om sig in defensie te stellen wegens het niet redden der financien, overheerd word door buitenlandsch geweld, of dat de Regeering omgekeerd word door binnenlandsche troublen.

Waarom dan ook niets soo nodig is, als sonder langer tyd-versuim met de borst te vallen op het van nieuws vastsstellen, en in practyq brengen, van het meergemelde veertiende Articul, hoewel misschien met deese of geene verandering, of byvoegsel, gelyk, by exempel, dat onder *de twee derde deelen van de stemmen, of advysen*, welke volgens dat articul souden moeten *overeendraagen om een verschil te submitteeren*, niet minder als twee derde deelen van de groote Steeden souden moeten weesen: of, soo men in dit stuk de Ridderschap, Rotterdam, en éene van de Steeden van het Noorderquartier, soude willen voegen by de groote Steeden: het geen niet onreedelyk schynt; twee derde deelen van dat negental: item, dat ses persoonen van elke zyde voorgeslaagen, en uit elke ses dry, saamen ses, arbiters by het lot gekoosen souden worden, met magt om by meerderheid van stemmen te assumeeren een superarbiter, en, soo de stemmen daar in mogten steeken, dat dan uit de persoonen, tusschen welke de stemmen souden steeken, één soude worden gekoosen by looting: en eindelyk, dat de alsoo gekoose arbiters by gestaafden eede souden belooven in handen van de Staaten in derselver Vergadering, „ onpartydelyk, en na haar beste kennis, te sullen decideeren, en uitspraak doen, sodanig als „ zy in goeden gemoede sullen oordeelen te behooren: dat sy sullen daar meede maaken *soo*

„ veel

„ veel spoed, als de natuur der saak sal toelaa-
„ ten, sonder het werk onder eenigerhande
„ pretext sleepende te houden, of uitstel te soe-
„ ken: en dat zy te geener tyd sullen openbaa-
„ ren de advisen over het point, of pointen,
„ waar over sy sullen uitspraak doen."

Men wil niet tegenspreeken dat het een capitaale swarigheid tegen het voors: Articul is, dat de Leeden sullen gebragt worden in een meerder dependentie van malkander, als se jeegenwoordig zyn, door het van nieuws vaststellen, en in trein brengen, van het middel van *submissie.*

En buiten twyffel dat het geweest is om sig te ontslaan van die dependentie, dat Amsterdam en Gouda in het jaar 1585, tot welke tyd toe de *submissie*, en de dependentie daar uit volgende, buiten eenige tegenspraak had plaats gehad, niet waaren te beweegen om te concurreeren met de andere Leeden tot het vaststellen der gerevideerde Ordonnantie op de Vergadering, als met uitsondering van de submissie van eenige pointen, en particulierlyk van de *ordinaris en extraordinaris contributien.*

Maar dewyl men swaarigheeden moet stellen tegen swaarigheeden, soo is de vraag, welke swaarigheid grooter is voor Leeden van een veelhoofdige Regeering, *soo veel over te geeven van hun independentie als absolut nodig is om saamen te konnen regeeren, en te konnen koomen tot een afkomst van de gemeene deliberatien, sonder het welk geen gemeenschap, groot, nog klein, op den duur bestaan kan; schoon men door die overgifte gevaar loopt van te konnen verongelykt worden door de uitspraak van arbiters:*

Of

Of in tegendeel *uit vrees van die verongelyking, en uit sugt van independentie, de gronden te leggen tot een volslaage anarchie, en tot een geheele omkeering van de Reegeering?*

En wie by gevolg gelyk hadden in het jaar 1585 in opsigt van het point van de *ordinaris en extraordinaris contributien*: Amsterdam en Gouda, welke stonden op een nieuwigheid, strydig met de klaare letter der voorige Ordonnancien op de Vergadering, en met de natuur en maatregels van alle welgeschikte gemeenschappen: of de seeventien andere Leeden, welke sig daar aan hielden, en welke siende op de gevolgen, het sentiment van Amsterdam en Gouda aansaagen voor soo gevaarlyk, dat zy niet alleen verklaarden, „dat „sonder de submissie van saaken, daar in geen „overstemming valt, de gemeene saaken niet „gevordert, nog gehandhaaft, sullen moogen „worden:" maar dat zy 'er by voegden, „dat op het verdrag van het voors: point is „berustende de behoudenis, of ondergang, van „den Lande (*a*):" woorden reeds booven ten deele aangetoogen, maar welke wel moogen herhaald worden, om dat se sonderlinge opmerking verdienen in de jegenwoordige tydsgeleegentheid.

Men vergelyke bovendien de dependentie, waar onder de Leeden souden gebragt worden door het voors: veertiende Articul, met een andere soort van dependentie, waar onder de Leeden

(*a*) Sie *Res: Staaten van Holl:* 19 *Febr:* 1585, en 18 *Febr:* 1588.

den jegenwoordig zyn, en waar van se souden bevryd worden door het in trein brengen van het selve.

De dependentie, waar onder de Leeden souden gebragt worden door het voorf: veertiende Articul, soude notoirlyk nergens anders in bestaan, als dat *wanneer ten minste twee derde deelen van de Leeden souden eens syn over een saak, raakende het gemeen belang der negentien Leeden, de negentien Leeden sig souden moeten onderwerpen aan een onpartydige uitspraak, welke soo wel kan uitvallen naa de sin en begryp van één dissentieerend Lid, als van agtien Leeden, welke saamen eens zyn:*

In plaats dat de dependentie, waar onder de Leeden jeegenwoordig zyn, en waar van se souden bevryd worden door het voorf: veertiende Articul, daar in bestaat, dat *het particulier advis, en selfs de ongereedheid, van een eenigh Lid de handen bind aan alle de Leeden, en daar door deselve belet, en wel sonder bepaaling van tyd, of van omstandigheeden, te voorsien op haare gemeene defensie, of op andere saaken, van hoe groote nuttigheid, of aangelegentheid, alle de Leeden, op dat één discrepeerend of ongereed Lid na, die begrypen te weesen voor het gemeen lichaam.*

Kan men met eenige oplettentheid vergelyken deese twee soorten van dependentie, sonder toe te staan, dat de laatste niet alleen veel grooter, maar bovendien veel gevaarlyker, is als de eerste?

Voor de rest behoorde het sonderling te dienen om het meergemelde veertiende Articul smaakelyk te maaken aan allen, die het ernst is te handhaaven de jegenwoordige constitutie van de

Regeering, dat de *ſubmiſſie*, ſodanig als ſe nader *bepaalt* is by dat Articul, niet alleen het werk is van een tyd, wanneer de Provincie van Holland was ſonder Stadhouder, gelyk jegenwoordig, en van Regenten, welke ſoo weinig als de jeegenwoordige inclineerden om 'er weder een aan te ſtellen: ſoo als reeds boven aangemerkt is: Maar vooral, dat de *ſubmiſſie* het beſte, en (waarom ſoude men niet moogen ſeggen?) het *eenig* middel is om de jeegenwoordige conſtitutie van de Regeering ſtaande te houden door te remedieeren aan het voornaamſte defect in deſelve, te weeten, *dat 'er geen uitkomſt van ſaaken is*: een defect, welk, gelyk boven geſegt is, aanloopt tegen de eerſte, en weeſentlykſte, grondreegels van alle burgerlyke gemeenſchappen: een defect, welk het redres der financien hoopeloos maakt: een defect, welk de weg baant tot een volſlaage *Anarchie*: een defect, welk by de eerſte opkoomende ongeleegentheid het Land dreigt met een uiterſte bederf, of ten minſte de Regeering met een geheele omkeering.

Waarom ook de Heer *Hugo de Groot*, een Man, welke niemand ſal ontkennen ſoo ſchranderen Politiq, en ſoo goeden Republicain, geweeſt te zyn als de ievrigſte voorſtanders van de jegenwoordige vrye Staatsregeering, en op wie men ſig derhalven met geruſtheid mag beroepen, ſoo ſeer was, niet alleen voor de *ſubmiſſie*, maar ſelfs voor de *overſtemming*, in het ſtuk der contributien, of conſenten, dat hy niet ſchroomt te ſeggen, in het vierde van ſyn Jaarboeken, dat het oud gebruik, volgens welk geen overſtemming in het ſtuk der conſenten plaats heeft, wel *niet voorſigtiglyk* ingevoerd was onder de Graaven, maar

maar dat het *gevaarlyk* is onder een Staatsregeering: *ſub principatu haud imprudenter introductus libertati periculoſus.*

Dog dewyl 'er Regenten zyn, welke, dit alles niet tegenſtaande, aanſien tegen het in practyq brengen van het voorſ: veertiende Articul, uit vrees, dat, ſoo t'eeniger tyd een Stadhouder mogt aangeſteld worden, deſelve veel meer meeſter ſoude weeſen van de Staats-deliberatien, indien de ſubmiſſie plaats had, om dat de Stadhouder ongetwyffelt ſoude weeſen, ſoo niet de eenige, immers de eerſte, en voornaamſte van de arbiters, als indien elk Lid, gelyk jeegenwoordig, konde beletten de concluſie, en niet gehouden was het geſchil te ſubmitteeren aan arbiters: ſoo wilde men de Regenten, welke beſet zyn met die kommer, een kommer, die op haar ſelf aangemerkt niet ongegrond is, wel gevraagt hebben:

Eerſtelyk, of teegengeſprooken kan worden naa al, wat boven geſegt is, dat het redres der financien onder de jegenwoordige vrye Staatsregeering hoopeloos is, ſonder vooraf *de ſubmiſſie* van nieuws vaſt te ſtellen, en in practyq te brengen?

Ten anderen, ſoo dat niet tegengeſprooken kan worden, of men dan ſoo ſlegte verwagting heeft, of behoord te hebben, van de beſtendigheid van de jeegenwoordige vrye Staatsregeering, dat ſoude behooren afgeſien te worden van een ſoo hoognodige ſaak als het redres der financien, om een ſwaarigheid, welke onderſtelt een verandering in de jeegenwoordige Regeering?

Ten derde, of iets bequaamer is om de weg te

baanen tot verandering in de Regeering, als de financien te laaten in het jeegenwoordig verval?

Ten vierde, of het overeenkomt met de wysheid en vooorsigtigheid van de Regeering, de geheele Staat te laaten buiten defensie, te waater, en te Lande, by faute van het redres der financien, alleen om te voorkoomen het misbruik, welk van de submissie soude konnen gemaakt worden door een Stadhouder, die men nog heeft, nog hebben wil?

En ten laatste, of selfs onder een Stadhouderlyke Regeering het misbruik, dat gemaakt kan worden van de submissie, een soo groot quaad is, dat daarom in de Regeering soude behooren te blyven een defect, welk aanloopt tegen de eerste, en weesentlykste grondreegels van alle burgerlyke gemeenschappen, op wat wys se ook bestiert, en geregeert worden?

Om niet te vraagen, of het op de submissie soude aankoomen, als een Stadhouder soude willen syn magt misbruiken? de ondervinding meer als eens geleerd hebbende, dat een Stadhouder credits genoeg heeft om by overstemming te doen concludeeren saaken, waar in geen overstemming plaats heeft, sonder het te laaten aankoomen op de submissie. Men swyge, dat een Stadhouder soo wel soude konnen gebruik maaken van de maxime, van niet te concludeeren in importante saaken als met eenpaarigheid, om voornaame Leeden te quellen, als van de submissie.

Soude men te positif zyn, soo men meende na dit alles te moogen besluiten, dat het onmooglyk is te overweegen met aandagt en onzydigheid de reedenen voor en tegen het point van de *submis-*

sie

sie, sonder toe te staan, dat het onvergelykelyk beter zyn soude de submissie in practyq te brengen op de voet van het meergemelde veertiende Articul, als langer aan te sien, *dat by gebrek van dat, of van een ander, middel van uitkomst, het particulier advis, of selfs de ongereedheid, van een eenig Lid, de handen bind aan alle de Leeden, en daar door deselve belet, en wel sonder bepaaling van tyd, of van omstandigheeden, te voorsien op haar gemeene desensie, op de middelen daar toe dienende, en op andere saaken, van hoe groote nuttigheid, of aangeleegentheid, alle de Leeden, op dat één discrepeerend of ongereed Lid naa, die begrypen te weesen voor het geheel lichaam?*

Die dit alles niet tegenstaande mogt blyven twyffelen aan de nuttigheid, en noodsaaklykheid, van het in trein brengen van het middel van submissie, of van het veertiende Articul der Ordonnancie op de Vergadering, en egter door het geen, dat in het begin na waarheid, en sonder exaggeratie, gesegt is, mogt weesen gepersuadeert, gelyk men trouwens niet anders kan als gepersuadeert weesen, van het groot verval der financien, van de absolute noodwendigheid van een spoedig redres derselve, en van de volslaage onmoogelykheid om daar toe te geraaken langs de gewoone weg van delibereeren, kan niet nalaaten, soo hy syn Vaderland, jaa soo hy sig self, lief heeft, uit te sien na een ander promt en efficacieus middel: en misschien dat hy 'er geen ander sal vinden als het geen, dat een nabuurige Provincie nog maar weinig jaaren geleeden met veel nut gebruikt heeft tot redding van haar vervalle financien, nemende ten dien einde de volgende seer opmerkelyke Resolutien.

Extract uit het Resolutieboek der Ed. Mo. Heeren Staaten van Stad en Landen.

Lunæ den 18 Martii 1720.

Gedelibereert zynde op de Concepte Instructie voor de Heeren Gecommden, soo tot het redres en verbeteringe der Provinciaale finances sullen besoigneeren, luydende als volgt.

INSTRUCTIE

Voor de Heeren Gecommden soo tot redres en verbeeteringe van de Provinciaale finances sullen besoigneeren.

1.

De Commissie tot redres deeser Provincie finances sal worden bekleedet door allerhande Leeden van Regeeringe, alschoon in Generalte of Provle Collegien sittten, ten getaale van ieder Lid ses Heeren, sullende de Secs Beckering en van Brunsvelt meede in deese Commissie present weesen, sonder dat deselve egter eene voteerende stemme sullen hebben, en sullen de Gecommden hier van geene vacatien genieten, edog alles sonder eenige consequentie *in futurum*.

2.

En sullen alle Heeren Gecommitteerden en Mi-

Ministers, die in deese Commissie worden geëischt, doen een eed van secretesse, dat van alle het gebesoigneerde gevraagt of ongevraagt aan niemand, ook selfs aan geene Leeden van de Regeeringe, soo buiten deese Commissie syn, eenige communicatie ofte openinge mogen geeven, bevorens de saaken alhier in deese Commissie behandelt, in staat van rapport sullen syn gebragt; ook op alle particuliere advisen en propositien geheel secreet houden.

3.

De Gecommitteerden sullen ten spoedigsten een aanvang maaken, en daar in sonder interruptie, soo veel doenlyk continueeren des voor- en na de middaags.

4.

En sullen des Ontfangers Generaals en alle andere Rendanten haare Reekeningen met de blyken naukeurig nasien, en alles soo veel nodig agter doorloopen, om uit deselve een accurate staat van middelen en lasten met de agterstallen an de Generalit. Militie en particulieren etc: te maaken, en na het montant van meerdere uitgave te overweegen, hoedanig de ontfang vermeerdert, of de uitgave verminder kunde worden, het zy door retranchement, uitstergen, waar ontrent een volle liberteit onder eede van secretesse van alle Leeden, die daar toe geroepen worden, word gelaaten, en sullen daar toe de retroacta van dertig en veertig jaaren nasien.

L 4 5. En

5.

En sullen alles moogen voorbrengen en uitvinden, wat eenigsins tot verbeteringe der finances dienstig sullen oordeelen.

6.

Sullen in de voorf: Commissie mogen eischen en vorderen alle Prov^le^ Ministers, om deselve, onder gepresteerde eede van secretesse, of te vraagen, wat eenigsins tot redres der finances weeten.

Eed voor de Heeren Gecomm^den^.

Gy sweeren, dat gy U in deese te houdene Provinciaale Commissie *over het redres der finances* van den beginne ten uiteinde toe in *alle secretesse* sullen gedraagen in gevolge de Staatse Resolutien en gearresteerde Instructie deese saake concerneerende, dat gy daar in sult resolveeren sonder eenige sugt of passie, als eerlyke Gecomm^den^ toebehoord, dat gy deesen aangaande geene giften off gaaven ontfangen hebt, nog genieten sult, directelyk of indirectelyk, en in alles het beste van de Prov^e^ sult beoogen, dat gy sulx niet sult laaten om lief off leedt, gunst of gave, nog om eenigerhande saaken wille.

Soo waar help U Godt.

Hebben de Heeren Staaten van Stad en Landen de voorf: Instructie, invoegen geprojecteert, geapprobeert, en gearresteert.

En

En syn aan syde van de Stad hier toe gecommitteert de Heer Borgemeester Gockinga, de Raadsheeren van Sysen, Trip, Bothenius, Wichers benevens de Heer Synd[s]. Hoffnider; en aan syde van de Ommelanden genomineert de Heer Piccart van Slogteren in der tyd presideerende, de Heeren Alberda van Nyesteyn, Lintelo van Stedum, Lewe van Aduart benevens de Heer Synd[s]. Cransfen en Secretaris Adriani; alles op rapport.

Sabbathi den 22 Junii 1720.

Gedelibereert synde op het Rapport der Heeren Gecomm[den] tot het redres en verbeteringe van deser Provincie finances, luydende als volgt:

Fiat Insertio.

Hebben de Heeren Staaten van Stad en Landen haar met het Rapport geconformeert, en de Heeren Gecomm[den] voor haar genoomen moeyte bedankt, en de voorige Heeren Gecommitteerden geauthoriseert de pointen in gem: Rapport gearresteert, op de bequaamste wyse ter executie te leggen, en vorders deselve Heeren versogt en gecommitteert, met magt van substitutie, om beide de pointen, als de consideratien ontrent de dyken post en paalwerken, ende de verkoopinge der Provincie Landeryen in staat van rapport te brengen.

DISCOURS
OVER DE DEFECTEN IN DE JEEGENWOORDIGE
CONSTITUTIE
DER REGEERING VAN DEN
STAAT
DER
VEREENIGDE NEDERLANDEN,
EN OVER DE MIDDELEN VAN
REDRES.

Opgestelt in Januarius 1716, uitgesondert de Voorreeden, en eenige veranderingen, en byvoegsels, in het Discours selff.

Athenæ cum florerent æquis legibus, procax libertas civitatem miscuit, frænumque solvit pristinum licentia: hinc conspiratis factionum partibus, arcem tyrannus occupat Pisistratus.

Phædrus lib: 1: Fab. 2.

Quippe ne libertas quidem, nisi spe et suâ vice et tempore dominandi, fere expetitur.

Gratianus de Casibus Virorum Illustrium in Savonarolâ.

Discours over de defecten in de jeegenwoordige constitutie der Regeering van den Staat der Vereenigde Nederlanden, en over de middelen van redres.

VOORREEDEN.

Het soude niet wel te verschoonen weesen, dat straks naa het overlyden van de Koning van Groot-Brittannien glorieuser ged: , welke in qualiteit van Stadhouder van vyff Provincien, en van Capitein Generaal en Admiraal Generaal van den Staat, dertig jaaren lang de saaken van de Republicq bestiert, en de Provincien in eenigheid gehouden had, geen ordre gestelt is tegen de defecten, soo in de generaale Regeering, als in die van de particuliere Provincien, welke noodsaaklyk mosten volgen uit het stilstaan van Ampten van soo groote directie en gesag, Ampten, die soo notable ingredienten zyn van de oude constitutie van de Regeering: indien de dood van dien Vorst niet voorgevallen was in een conjuncture, waar in de Regenten, den Staat siende in het uiterste gevaar, en een swaaren oorlog voor de deur, hadden te denken op gansch andere saaken als op het redres der defecten in de Regeering.

Want men behoefde anders niet seer bedreeven te weesen in de saaken van de Republicq, om te weeten, dat soo het overeenquam met het interest van het gemeen, te doen herleeven de

de forme van Regeering, welke plaats gehad heeft tusschen de jaaren 1650 en 1672, het ten uiterste daar meede streed, niet te gelyk te redresseeren verscheide capitaale defecten in de Regeering van die tyd, welke defecten, schoon zynde ten deele van ouder oorspronk, noit soo seer hadden in swang gegaan als in die jaaren, en aan welke naderhand wel eenigsins geremedieert was, maar niet anders als door een middel, dat ophield door de dood van hoogst gedr. Koning, te weeten door te brengen meerder gesag, en directie, in desselfs handen, als bestaan konde met de oude gronden van een vrye Regeering.

Gelyk men mede niet behoefde een groot politiq te weesen om daar by te considereeren, dat, soo de Regenten haar rekening souden vinden by het herleeven der voorsz. forme van Regeering, het van haar interest was, geen oorsaak te geeven aan de gemeente om, uit overweeging der defecten in de forme van de Regeering, of liever uit gevoel van de gevolgen van dien, te wenschen naa verandering.

Maar indien de gesegde reeden om de defecten in de Regeering ongeredresseert te laaten, niet tegenstaande twee soo peremtoire consideratien, plaats gehad heeft op het overlyden van de Koning van Groot-Brittannien, en (soo men wil) geduurende de elf volgende jaaren van Oorlog; ten minste de eerste sorg naa het sluiten van de Vreede had behoord te weesen, de Regeering te brengen op een beter voet:

Insonderheid, om dat de schaadelyke uitwerkingen, welke de defecten in de constitutie der

Re-

Regeering gehad hebben gedurende den Oorlog, een ieder hebben moeten overtuigen van de noodsaakelykheit van het redres derselve.

Maar ver van daar, de defecten in de Regeering zyn sedert de Vreede niet alleen niet geredresseert, maar se zyn in tegendeel toegenoomen, en wel soo seer, dat de Vergadering van haar Ho. Mo. en de Raad van Staate eindelyk in Augustus van het jaar 1716 (1) voorgedraagen hebben aan de Provincien, dat se soo ver gingen, dat sonder het arresteeren der nodige middelen van redres, Vryheid, en Religie, met de gansche Republiq, gevaar loopen van verlooren te gaan.

Deese representatie gaf aanleiding tot een extraordinaris Vergadering, welke geopent wierd in het laast van November van dat jaar, en waar in principaalyk soude gehandelt worden van de drie volgende pointen:

„ Van het getal van de Militie, welke naa „ de gelegentheid des tyds sal konnen, en behooren, onderhouden te worden tot seekerheid, en defensie van den Staat.

„ Van de middelen, om nu geen nimmals, weg te neemen, de discrepante sentimenten tusschen de Provincien over het getal van de Militie, en over andere saaken, betreffende de gemeene seekerheid, en defensie.

„ Van de middelen van gerustheid, dat het geen, dat eenmaal vastgestelt is door de Bondgenooten in de saaken van het gemeen, Oprechtelyk sal gehouden worden, en dat geene

Pro-

(1) 7 Augusti 1716.

„ Provincie in het byfonder fig daar aan fal „ ontrekken."

In den aanvang had men eenige verwagting van de deliberatien van deese extraordinaris Vergadering. Maar wanneer die het eerste point separeerde van de overige pointen, sag men ras, dat van die Vergadering niet veel te hoopen was, en dat de Raad van Staate geen ongelyk gehad had, wanneer se in de conferentie, eenige weeken voor het openen der extraordinaris Vergadering gehouden over de wyse, op welke *bequaamst soude konnen geprocedeert worden omtrent de voorsz. pointen*, schriftelyk deed inbrengen, onder meer andere importante consideratien, „ dat hoewel alle de bovenstaande poin„ ten, immers de dry eerste (1) en het laatste, in „ haar selven, off in haar onafscheidelyke ge„ volgen, aangemerkt, genoegsaam van egale „ importantie zyn, egter sommige Provincien „ souden konnen sig meest laaten geleegen zyn „ aan het point, welk de naaste, en meest di„ recte relatie heeft tot de ontlasting van haar „ financien; en tot het present nut van haar „ ingeseetenen; en sig minder souden aantrek„ ken de overige pointen, schoon weesende „ soo essentieel, dat den Raad meende daar van „ te konnen seggen met de woorden van Haar „ Ho. Mo. Resol. van den 7. Augusti, dat son„ der het vastsiellen van die pointen niets anders „ te verwagten is, als dat de banden van de „ Unie mogten worden gebrooken, en dat

(1) In 't Advis word van nog twee pointen gesprooken, behalven de dry bovenstaande.

„ dat de Raad van Staate derhalven niet anders
„ konde als van advis weesen; dat sonderlinge
„ sorg behoord gedraagen te worden, dat het
„ één point niet vooraf by de hand genoomen,
„ en afgedaan, worde met agterstelling van de
„ andere pointen, van welke ligtelyk daar naa
„ niet veel soude vallen".

Ook is de extraordinaris Vergadering, gelyk de Raad voorspeld had, naa negen maanden delibereerens gescheiden, of vervallen, sonder iets uitgeregt te hebben, als dat se een Resolutie genoomen heeft over de vermindering van de Militie, welke soo weinig was van de smaak van de Provincien, welker Gedeputeerden deselve genoomen hebben, dat se seer veel stribbeling ontmoet heeft in de executie. Om te swygen, dat de Militie, sodanig als se vermindert is by die Resolutie, de lastigste Militie is naa haar sterkte, welke de Staat oit gehad heeft.

Had de extraordinaris Vergadering sig met ernst geappliceert tot de saaken, waar over se by een gekoomen was, en was se vervolgens onverrigter saaken gescheiden: men soude moogen denken, dat se naa rype overweeging de qualen aangesien heeft voor ongeneeslyk, of de remedien, door de Raad van Staate aan haar voorgeslaagen, voor inpracticabel.

Maar een ieder weet, dat de extraordinaris Vergadering sig genoegsaam nergens anders meede besig gehouden heeft als met de vermindering van de Militie, en dat de humeuren gansch niet gestelt waaren om met hoop van een goeden uitslag te delibereeren over de verdere saaken.

Soo dat het scheiden der extraordinaris Verga-

dering sonder het neemen van Resolutie op de bovengemelde pointen geen reeden is om af te sien van het redres der defecten in de constitutie van de Regeering, en om niet te denken soo op de oorsaaken, als op de remedien, van die defecten.

Indien het volgende Discours eenig ligt daar ontrent kan geeven, sal het oogmerk van het selve bereikt weesen.

Maar alvoorens te treeden tot de lecture van het selve kan het niet als dienstig zyn, te leesen het boven aangetooge Advis van de Raad van Staate, zynde van de volgende inhoud.

Præadvis, schriftelyk overgegeeven aan Gedeputeerden van Haar Ho: Mo: in een Conferentie volgens Resolutie van de Raad van Staate van den 7 October 1716 (1).

De ondervinding van deese dry laatste jaaren getoond hebbende, dat niets gevordert word met schryven aan de respective Provincien, soo over het stuk van de Militie, als over andere saaken, de gemeene defensie en seekerheid betreffende: dat de defecten te groot, en te generaal, zyn om sig meerder effect te konnen belooven van besendingen: en dat verscheide Provincien hebben laaten blyken, dat besendingen, schoon

(1) Nª De Resolᵉ. Commissoriaal van haar Ho: Mo: is van 22 Septb: en het Rapport van 13 Octob. 1716.

schoon voor deesen met veel nuttigheid gedecerneert, haar tegen de borst waaren, en niet veel souden uitwerken: soo hebben haar Ho: Mo:, considereerende dat de saaken van het gemeen niet langer konnen blyven gaan in het jegenwoordig spoor, sonder verbreeking van den band van de Unie en bederff van den ganschen Staat, den 7 Augusti laastleden goedgevonden te schryven aan de Heeren Staaten van de respective Provincien, ten einde dat deselve geliesden, „ de Heeren Gedeputeerden ter Vergadering van „ haar Ho: Mo: volkoomen te instrueeren, en te „ qualificeeren: of wel eenige Heeren extraordi- „ naris Gedeputeerden, grondig geïnformeert van „ den staat van haar Provincien, en financien, „ en van haar sentimenten, met volkoomen „ magt, en autorisatie, herwaards te senden te- „ gen den eersten deeser":

Niet om projecten, of advisen, te helpen formeeren, die vervolgens souden gesonden worden aan de Heeren Staaten van de respective Provincien, om daar op ieder in den haaren affonderlyk te delibereeren. Tot het formeeren van hoedanige projecten, off advisen, geen speciale *qualificatie*, *magt*, *en autorisatie*, nog *extraordinaris Gedeputeerden*, vereischt worden: en van welke affonderlyke deliberatien op de projecten, of advisen, in dier voegen geformeert, geen meerder heil soude te wagten weesen voor het gemeene best, als van de affonderlyke deliberatien op soo veel voorgaande projecten, en advisen: Maar om *gesaamentlyk in een gemeen overleg te treeden*, en *vast te stellen* het getal van de Militie,

litie, en verdere pointen, in de voorſ: Reſolutie van den 7 Auguſti begreepen.

Uit deeſe aanwyſing van het oogmerk van haar Ho: Mo: Reſol: van den 7 Auguſti laaſtleede volgt handtaſtelyk, naa het begryp van den Raad van Staate, dat alvoorens te treeden in eenige beſoignes, of deliberatien, de Heeren Gedeputeerden van de reſpective Provincien, ſoo ordinaris, als extraordinaris, ſouden behooren verſogt te worden, ſig te willen verklaaren, off zy niet alleen *volkoomen ſyn geïnſtrueert, en geinformeert*, van den ſtaat van haar reſpective Provincien, en financien, midsgaders van de ſentimenten van de Heeren Staaten haar reſpective principaalen: maar vooral, of zy *volkoomen zyn gequalificeert, gemagtigt, en geautoriſeert* conform het verſoek, door haar Ho: Mo: gedaan aan de reſpective Provincien: dewyl de hoop van die *volkoome qualificatie, magt, en autoriſatie*, het eenig motif is, welke Haar Ho: Mo: heeft doen affien van het doen der geprojecteerde, en ten deele reeds vaſtgeſtelde, beſendingen, en welk heeft doen prefereeren de voorſlag, om door Gedeputeerden hier in den Hage te treeden in gemeen overleg over de middelen, de gemeene defenſie en ſeekerheid van den Staat betreffende.

En ſoo, tegen die hoop en verwagting, mogt blyken uit het antwoord der Heeren Gedeputeerden van eenige Provincien, dat deſelve niet voorſien zyn van ſoo *volkoome qualificatie, magt, en autoriſatie:* en dat miſschien de Heeren Staaten derſelver Principalen niet inclineeren tot het

gec-

geeven van ſoo *volkoome qualificatie*, *magt*, *en autoriſatie* aan Gedeputeerden, het ſy ordinaris of extraordinaris: meend de Raad van Staate, dat wel ernſtelyk dient overwoogen te worden, off de dienſt van den Staat, en de importantie der ſaaken, toelaaten, op ſoo onſeekere voet in beſoigne te treeden: dan off de Provincien, welke niet ſouden mogen goedvinden aan haar Gedeputeerden te geeven de verſogte *volkoome qualificatie*, *magt*, *en autoriſatie*, behooren verſogt te worden, Staatsgewyſe hier in den Hage te verſchynen, gelyk als in het jaar 1651, wanneer de ſaaken gewiſſelyk in minder verval waaren, en wanneer de band van de Unie minder gevaar liep van verbrooken te worden, als te regt aangemerkt is in de bovengem: Reſolc. van Haar Ho: Mo: dat die jeegenwoordig loopt.

De Raad van Staate remarqueert in de tweede plaats op de meergemelde Reſolutie van den 7 Augti laaſtleede, dat de ſaaken, waar over ſal gedelibereert worden, en waar over de Bondgenooten verſogt zyn *geſaamentlyk in een gemeen overleg te treeden*, beſtaan in de volgende pointen:

Eerſtelyk, „ het getal van de Militie, welke
„ naa de geleegentheid des tyds, ſal konnen, en
„ behooren, onderhouden te worden, tot ſee-
„ kerheid en defenſie van den Staat".

Ten tweede, „ de middelen, om nu, en naa-
„ maals, weg te neemen de discrepante ſenti-
„ menten tuſſchen de Provincien over het ge-
„ tal van de Militie, en over andere ſaaken,
„ de gemeene defenſie en ſeekerheid betreffende".

Ten derde, „ de middelen van geruſtheid,

 „ dat

„ dat het geen, dat eenmaal vastgestelt is door „ de Bondgenooten in de saaken van het ge- „ meen, opregtelyk sal gehouden worden, en „ dat geene Provincie in het bysonder sig daar „ aan sal ontrekken".

En ten vierde, „ de verbeetering der defecten „ in de Regeering, welke verbeetering vereis- „ schen". Het welk de Raad van Staate vertrouwt specialyk te sien op de defecten ontrent het stuk van de financien: hoewel de Raad niet wil tegenspreeken, dat 'er *defecten in de Regeering zyn*, *die verbetering vereisschen*, en waar tegen *goede reglementen*, *en ordres*, *dienen beraamt te worden*, buiten die, welke de financien betreffen.

Waar by nog moet gevoegt worden in de vyfde plaats het point van de betaaling van de Generaliteits renten en interessen op de voet van haar Ho: Mo: Res^e. van den 15 Novemb. des voorleeden jaars, welken aangaande de Provincien by Missive van den 11 Augusti laastleede versogt syn, „ de Heeren haar Gedeputeerden, „ die deselve ingevolge haar Ho: Mo: Resol: „ van den 7 derselve maand versogt syn tegen „ den eersten deeser extraordinaris hier te sen- „ den, of alhier te auctoriseeren, ook te in- „ strueeren, en magtigen, om met den ande- „ ren te beraamen, en vast te stellen de mid- „ delen, waar door de Provincien aan den an- „ deren volle gerustheid sullen konnen geeven, „ dat ieder zyn contingent tot betaaling der „ renten en interessen ten Comtoire van den „ Ontfanger Generaal van tyd tot tyd ten volle „ sal contribueeren".

Be-

Belangende de manier van behandeling der voorsz: pointen, en andere, die daar onder begreepen zyn, considereert de Raad van Staate, dat hoewel alle de bovenstaande pointen, immers de dry eerste, en het laaste, in haar selve, of in haar onafscheidelyke gevolgen, aangemerkt, genoegsaam van eguale importantie zyn, egter sommige Provincien souden konnen sig meest laaten geleegen zyn aan het point, welk de naaste, en meest directe, relatie heeft tot de ontlasting van haar financien, en tot het presente nut van haar ingeseetenen, en sig minder souden aantrekken de overige pointen, schoon weesende soo essentieel, dat de Raad meend daar van te konnen seggen met de woorden van de meergemelde Resolutie van den 7 Augti, dat sonder het vaststellen van die pointen niet anders te verwagten is, „ als dat „ de banden van de Unie moeten worden ge- „ brooken, de goede harmonie, de eenigheid, „ en het vertrouwen, tusschen de Bondgenoo- „ ten vernietigt; het aansien en het ontsag van „ den Staat, en van de Regeeringe, soo bui- „ ten als binnen 's Lands, verlooren; de mid- „ delen van defensie verswakt; de saaken in „ desordres en confusie gebragt; en de dier ge- „ kogte panden van de Vryheid, en Religie, „ met de gansche Republiq, in gevaar gestelt „ van in sig selven, of by den minsten toeval, „ verlooren te gaan".

En kan de Raad van Staate derhalven niet anders als van advis weesen, dat sonderlinge sorg behoord gedraagen te worden, dat het één point niet vooraf by de hand genoomen, en afge-

 daan

daan worde, met agterstelling van de andere pointen, van welke ligtelyk daar naa niet veel soude vallen.

Waar op de Raad te meer meend te moeten staan, om dat se voor sig heeft de ondervinding van de Groote Vergadering van het jaar 1651, wanneer in het begin wel scheen met gelyken ernst te sullen gedelibereert worden over alle de pointen. maar, naa dat het point van de patenten, welk meest ter herte ging aan de Provincien, gereguleerd was tot aller genoegen, verslapte den ernst soo seer, dat van de overige pointen sommige ter loops, en met wynig attentie, afgedaan wierden, gelyk als de Instructie van de Raad van Staate, welke daarom soo veel jaaren gefluctueert, en occasie tot soo veel disputen gegeeven, heeft: andere onafgedaan gebleeven zyn, gelyk als het point van de vereffening der geschillen tusschen de Provincien over saaken, waar in volgens de Unie geen overstemming plaats heeft, met den aankleeven van dien.

En hier uit is het, dat alle de confusie in de Regeering seedert gesprooten is, en in het bysonder de ongelykheid tusschen de Provincien in het aanhouden, en betaalen, van de Militie, en andere lasten. Soo dat men, om de Republiq te salveeren, sal dienen dat importante werk op te vatten, daar het gelaaten is in het jaar 1651, en ten dien opsigte voort te *procedeeren* (gelyk men segt) *volgens de laaste retroacta* van de Groote Vergadering van dat jaar.

Voor de rest soude de Raad van Staate oordeelen, dat alle de materien van deliberatien

sou-

souden konnen op de gewoone wyse geprepareert, en gedigereert, worden in Conferentien door Gedeputeerden van Haar Ho: Mo:, en van den Raad: uitgesondert, dat in de deliberatien over het vierde point saaken sullen voorkoomen, waar over het berigt en advis van de Generaliteits Rekenkamer, en van de Collegien ter Admiraliteit, süllen moeten ingenoomen worden.

De Raad sal dit preliminair Advis besluiten met de opmerkelyke last, welke haar Ho: Mo: eens gaaven aan Gedeputeerden, naa Vriesland gaande (*a*), om „ de Heeren Volmagten booven al, „ met alle mogelyke ernst, en uiterste naarstig„ heid, te vermaanen, dat sy rypelyk wilden „ overleggen, en bedenken, hoe noodig het is „ voor de defensie en handhaaving van de ge„ meene saake van de Vereenigde Nederlanden, „ dat de gemeene eenparige Regeering, en pu„ blique autoriteit, met onderlinge trouwe, hul„ pe, te saamenstemminge, en goede correspon„ dentie, gesterkt, en het particulier daar tegen „ te rugge gestelt, mag worden". Welke vermaaning met geen minder ernst en naarstigheid jegenwoordig behoord gedaan te worden, dewyl van het in agt neemen derselve sal afhangen het succes van deese deliberatien, dat is, naa het oordeel van de Raad van Staate, het behoud, of bederff, van de Republiq.

Dis-

(*a*) Instructie 8 Octob: 1596.

Discours over de defecten in de jeegenwoordige constitutie der Regeering van den Staat der Vereenigde Nederlanden, en over de middelen van redres.

Geen form van Regeering is soo perfect, die niet haar gebreeken heeft. Soo lang de saaken van een Staat voor wind gaan, en soo lang de ingeseetenen op haar gemak zyn, kost het weinig moeite, de gebreeken in de form van de Regeering te verbergen, en te remedieeren aan de inconvenienten, daar uit spruitende. Maar wanneer de saaken tegenloopen, en insonderheid, wanneer de gemeente gedrukt word door swaare schattingen, steeken die gebreeken een ieder in het oog, en vooral sulke gebreeken, welke aanloopen tegen de bekende grondreegels van alle, soo particuliere, als publique, Societeiten.

Dit is het jeegenwoordig geval van de Republiq. De ongeleegentheid, in welke deselve vervallen is door dry swaare Oorlogen, en voornamelyk door de laaste, waar in se gedaan heeft veel grooter efforten, als haar kragten konden lyden, doed een ieder, die eenig begryp van publique saaken heeft, oordeelen, dat een politicq lichaam beswaarlyk bestaan kan, dat saamengestelt is sodanig als dat van de Vereenigde Provincien, dat is, uit Leeden, welke in de eerste plaats niet konnen malkander overstemmen, en welke by gevolg niet, of immers niet als seer langsaam, konnen koomen tot besluit, in saaken van

van gewigt: welke in de tweede plaats, wanneer ſe al tot beſluit gekoomen zyn, niet konnen malkander doen naakoomen het geen, dat eenpaariglyk beſlooten is: en welke in de derde plaats gerepreſenteert worden in het beſtier der gemeene ſaaken door een Vergadering, beſoigneerende ſonder een gemeene Inſtructie, ſonder eed off verpligting aan het gemeene lichaam, en ſonder genoegſaam geſag.

Vooral, om dat daar by komt, dat ieder van de Leeden, of Provincien, waar uit het lichaam van de Republiq beſtaat, meer of min, naa de verſcheidentheid van haar conſtitutien, onderhaavig is aan de aangetooge defecten.

Ook zyn van tyd tot tyd ſoo nadeelige effecten gevolgt uit de quade geſteldheid van de Regeering van de Republiq, en vooral eenige tyd herwaards, dat het veel eer te verwonderen is dat de Republiq nog beſtaat, als dat ſe in een groot verval is.

Om dit te toonen in eenige weinige byſonderheeden, in de elf jaaren, welke de laatſten Oorlog geduurt heeſt, is van ſoo meenige petitien, als gedaan zyn tot ſtuur van den oorlog, naauwlyx ééne geconſenteert met eenpaarige bewilliging van alle de Provincien.

De Conſenten, welke nog zyn gedraagen, zyn ſoo qualyk gepreſteert, dat men wel mag ſeggen, gelyk de Raad van Staate ſeide den 29 Decemb. 1662, wanneer ſommige Provincien drongen op een generaale liquidatie, „dat de ag„terſtallen ſoo groot zyn, dat de deficieerende" en men mag 'er jeegenwoordig wel byvoegen, de minſt deficieerende, „ Bondgehooten niet ſouden kon„ nen

„ nen gehouden worden tot voldoening van haar „ agterstallen, als met haar ruïne, en ondergang".

Na de Vreede hebben verscheide Provincien eigener auctoriteit gedaan soo considerable cassatien, reductien, en verschikkingen, onder de Militie haarer repartitie, en soo weinig geluistert naa de representatien, aan haar gedaan op dat subject, als off de Militie de Generaliteit niet aanging, en als off elke Provincie niet behoefde meerder Militie te betaalen tot de gemeene defensie, als elke Provincie affonderlyk goedvind.

De Collegien ter Admiraliteit sinken onder haar schulden, en konnen, ver van te herstellen de navale magt, naauwlyx één Schip in zee brengen tot protectie van de Commercie, schoon dat die van tyd tot tyd getroubleert word in verscheide Gewesten, en om protectie roept: de Provincien zyn in geen staat om de Collegien ter Admiraliteit te subsidiëeren: en ondertusschen vervallen de ordinaris middelen van Convoyen en Licenten hand over hand: de Admodiatie, die men altyd aangesien heeft voor het fortabelste remedie tegen het verval derselve, word gehouden voor inpracticabel, om dat een ieder vaststelt, dat het de Collegien, of liever, dat het de Generaliteit, manqueert aan magt om aan een Admodiateur te presteeren de voorwaarden van de admodiatie, en men kan seggen sonder exaggeratie, en sonder te taxeeren de huyshouding van de Collegien, dat meer als één van deselve eerder tot last is aan den Staat, als tot nut.

Het Comtoir Generaal van de Unie, een saak bui-

buiten exempel, heeft moeten gesloten worden, en dat in vreedenstyd, en, na dat het tien maanden toe gestaan had, word het met moeite van de eene dag tot den ander gaande gehouden, om dat de Provincien niet opbrengen het nodig geld tot betaaling der renten, en interessen, van de Capitaalen, op haar Consenten opgenoomen.

In soo groote defectueusheid van de Provincien is men soo weinig bedagt op efficasieuse middelen, om van Generaliteits weege de Provincien te houden tot haar pligt, dat selfs het besenden der defectueuse Provincien, ten einde om die daar toe te disponeeren door mondelyke representatien, en door wisseling van reedenen, niet meer gebruikt, maar tegengegaan, en gestuit word door contradictien, en aanteekeningen: een ongehoorde saak in een Regeering van persuasie voor deese laatste jaaren.

Een extraordinaris Vergadering, die dienen soude om de saaken te brengen op een beeter voet, en waar aan de middelen ten dien einde voorgeslaagen zyn door de Raad van Staate, is gescheiden, sonder iets uitgeregt te hebben, gelyk gesegt is in de Voorreeden van dit Discours.

En, om geen meerder effecten op te haalen van de quade gesteltheid van de Regeering, in de voornaamste Provincien word minst, immers met het minste succes, gearbeid tot redres der financien: de Leeden malkander soo weinig konnende verstaan over de eguale practycq der oude, en ordinaris, Middelen, als over den invoer van nieuwe: schoon dat se alle eens zyn, dat de financien moeten gered worden,

om

off dat de Staat verlooren is, en dat de financien op geen andere wys te redden zyn, naa dat de Militie gebragt is op een veel kleinder getal als voor den oorlog, en na dat de extraordinaris middelen, die niet, off selden, plagten geheeven te worden buiten oorlogstyd, meerendeels gecontinueert zyn, en verder geëxtendeert als bestaan kan met het credit, en met de goede trouwe.

Naa deese sommiere aanwysing van de defecten in de Regeering, en van de voornaamste gevolgen van dien, sal het ongetwyffelt de moeite waerd zyn, te ondersoeken, hoe ver de jeegenwoordige constitutie van de Regeering overeenkomt, in opsigt van de aangeweese defecten, met de oude, en primitive, form, off daar van afwykt: dewyl daar uit sal konnen afgenoomen worden, waar uit de aangeweese defecten voortkoomen, en waar de remedien moeten gesogt worden.

En, doordien de ongesteldheid van de Republiq, gelyk gesegt is, gevonden word, soo in het lichaam van de Republiq, of in de generaale Regeering, als in de bysondere Leeden, of Provincien, sal het dienstig zyn van ieder affonderlyk te spreeken.

Wat dan in de eerste plaats betreft het lichaam van de Republiq, men kan niet ontkennen, dat volgens de Unie van Utregt geen overstemming plaats heeft onder de Bondgenooten in het stuk van de Contributien, en in meer andere stukken. Maar daar uit volgt geensins soo onbepaalde vryheid, als heedensdaags in swang gaat, en als met reeden aangemerkt kan wor-

worden voor het capitaalste defect in de generaale Regeering. Deselve Bondgenooten, welke niet hebben willen overstemt weesen, hebben sig by het negende Articul van de Unie onderworpen aan de uitspraak van de Stadhouders in geval van discrepantie over saaken, waar in geen overstemming plaats heeft.

Men disputeert, off die onderwerping verder gaat als aan de Stadhouders, *doe ter tyd weesende.* Maar men behoeft hier niet in dat dispuut te treeden. Het aangetooge negende Articul toond, dat de Voorouders begreepen hebben, dat 'er een uitkomst most weesen in de deliberatien, waar in de Bondgenooten niet konnen malkanderen overstemmen: schoon dat se misschien ongeraaden vonden, sig eens voor al te onderwerpen aan het oordeel van de Stadhouders.

Gelyk dan ook in het jaar 1651, doe dat middel van afdoening der verschillen niet langer practicabel was, andere voorslaagen ten dien einde gedaan zyn, welke konnen gesien worden in het Register van de Groote Vergadering, en welke naa alle apparentie souden zyn gebragt geweest tot conclusie, tot sonderling nut van den Staat, soo de Provincie van Holland niet had gestaan op het uitsonderen van de *materie der Consenten* (a), weinig voorsiende, tot haar groot ongeluk, dat de Staat in minder als festig jaaren soude moeten voeren dry swaare oorlogen tegen Vrankryk, en dry tegen Engeland: dat de last van die oorlogen soude gedraagen worden met

(a) Sie *Res. Sts. van Holl.* 12 en 18 *Aug.* 1651.

met seer ongelyke schouders; en dat het de Provincie van Holland soude weesen, welke soude hebben de meeste reeden van klagte over die ongelykheid, en over de onbepaalde vryheid der Consenten.

Ook heeft de Provincie van Holland al in het jaar 1663 gemerkt, en getragt te redresseeren, het abuis in het jaar 1651 begaan (*a*), maar vrugteloos.

Maar het had weinig gebaat, dat de Voorouders gesorgt hebben voor een middel, om te voorkoomen de inconvenienten, spruitende uit de vryheid der Consenten, soo se niet in de tweede plaats met een gesorgt hadden voor een middel, om de voldoening der Consenten niet te doen afhangen van de vrye wil der particuliere Provincien. Dog daar voor hebben se meede compleetelyk gesorgt.

Om voorby te gaan het 23 Articul van de Unie, en de opmerkelyke Acte van parate executie, gepasseert door de Bondgenooten den 13 July 1579, en geïnsereert in haar Ho: Mo: Resol: van den 4 Augti 1676 (1), de oude en nieuwe Instructien van den Raad van Staate brengen uitdrukkelyk meede, dat de Raad in het innen, en executeeren, der Gemeene Middelen, „ mitsgaders van de Consenten van de „ Provincien op de voet als die gedraagen sullen worden", sal procedeeren tegen de debiteurs, „ mitsgaders tegen de ingeseetenen van [illegible] „ de

(*a*) Sie *Res: Stn van Holl* 2 *Mey* 1663.

(1) Deese Acte is meede geïnsereert in *het Regr. van Holl*. 2 *May* 1663, en 10 *July* 1676.

„ de Provincien, en Steeden; gelyk men in
„ deese Landen voor 's Princen beeden, en
„ penningen, gewoonelyk is te doen (*a*)".

Waaren 'er Provincien, of Quartieren, welke buiten staat geraakten door invasien, of door andere rampen, van nevens de andere te konnen draagen de gemeene lasten, gelyk meer als eens gebeurt is in den Oorlog met Spagnien, se moesten de staat van haar financien oope leggen, om remissie, of vermindering van quote, te verwerven: sonder te volstaan met de bloote allegatie van onvermoogen, off van de vryheid van Consenten, de gewoone dekmantel, van welke de defectueuse Provincien sig heedensdaags bedienen.

Evenwel kan niet ontkent worden, dat de booven aangetooge negende en dry en twintigste Articulen van de Unie, off het geen, dat daar by, en vervolgens, vastgestelt is, soo ontrent de decisie der verschillen over saaken, waar in geen overstemming plaats heeft, als ontrent de executie der gebreekige Provincien, noit volkoomen in practycq gebragt is. Anders hadden de Staaten van Holland geen reeden gehad, om al in het jaar 1586 aan te merken,
„ dat het tot grooten ondienst van den Lande,
„ en van de gemeene saak, was redundeerende; dat in de saake van Contributien, tot defensie van den Lande nodig zynde, soo wel
„ ter Vergadering van de Staaten Generaal van
„ de

(*a*) *Instructie* 12 *April* 1588 *Art*: 10. *Instr*: 18 *July* 1651 *Art*: 17.

„ de geüniëerde Provincien, als in de Vergade-
„ ring van de Staaten van Holland onder de
„ Eedelen en Steeden, tot (die tyd toe) geen
„ forme was gebruikt geweeſt om tot eindelyke
„ reſolutie te konnen geraaken, overmids een
„ iegelyk van de Provincien, en Leeden nog by
„ overſtemming, nog by ſubmisſie, de diffe-
„ renten, onder henluiden gereeſen, hebben wil-
„ len doen beſlegten (*a*)": gelyk de Raad van Staate meede geen reeden ſoude gehad hebben om al van ouds te klaagen over de defectueusheid van de Provincien in het voldoen der Conſenten: dewyl men maar ſoude hebben behoeft te antwoorden op de klagten van de Raad, dat die niet moeſt klaagen, maar de Unie, en haar Inſtructie, volgen, en de gebreekige Provincien dien conform houden tot voldoening der Conſenten.

Dog, ſoo lang als de vrees voor de Spaanſche dominatie de Provincien eenig, en willig, maakte, en ſoo lang als de Ambasſadeurs van Vrankryk en Engeland, welke twee Kroonen tot de Treves toe, en nog eenige jaaren daar naa, ſig veel lieten geleegen zyn om de Republicq te houden in eenigheid, en in goed poſtuur, en welker raad van groot gewigt was, tusſchen beide ſpraaken in importante geleegentheeden, waaren de inconveniënten, die uit het ongebruik van de bovengemelde ſoo esſentieele Articulen van de Unie volgden, niet te vergelyken by de inconveniënten, die ſeedert daar uit geſprooten zyn.

En

(*a*) Sie *Reſ: Stn van Holl* 8 *Janry* 1586.

En niet te min apprehendeerde men deselve soo seer in die tyden, dat geen geleegentheid versuimt wierd om te urgeeren op de noodsaaklykheid van de Unie, dat is de Articulen, welke in geen volkoome practycq waaren, in practycq te brengen. By den aanvang van de Vreedehandel met Spagnien, die in de twaalff jaarige Treves eindigde, schreeven de Staaten Generaal aan alle de Provincien over de saaken, waar op diende by die tydsgeleegentheid gelet te worden tot dienst en verseekertheid van den Lande, en recommandeerden onder anderen, „ dat de Unie van Utregt, in den jaare 1579 „ tusschen de Provincien opgeregt, mogt ver„ nieuwt, en naa de nood vermeerdert, en ver„ sterkt worden (*a*)": en in het jaar 1643, doe de Vreedehandel hervat wierd, droegen de Heeren Stadhouders, en de Raad van Staate, soo mondelyk, als by geschrifte, voor aan haar Ho: Mo:, onder andere pointen, „ dat „ de gemeene Unie, soo als die eertyds was „ gemaakt, by de gesaamentlyke Provincien van „ nieuws geconfirmeert mogt worden (*b*)".

Het kan wel weesen, dat die recommandatien ten deele gesprooten zyn uit de bedenking, dat misschien deese of geene Provincie soude moogen meenen, niet langer gehouden te weesen aan de Unie, als tot de Vreede met Spagnien, doordien de Unie eigentlyk gemaakt was tee-

(*a*) Sie *Missive vande St^en Genl. aan de Prov^en*. 12 *April* 1607, geïnsereert in *het Reg^r. van Holl^d.* 1 *Mey* 1607.
(*b*) Sie *Res: Raad van St^e.* 21 en 23 *Mey* 1643.

teegen het Spaansch gewelt. Maar, behalven dat daar van niet blykt, het is eer te gelooven, dat haar Ho: Mo:, de Heeren Stadhouders, en de Raad van Staate, welke de meeste ondervinding hadden van het nadeel, dat de gemeene saak leed, doordien de weesentlykste pointen van de Unie, en die de klem mosten geeven aan de rest, niet hadden konnen volkoomen in practycq gebragt worden, van begryp geweest zyn, dat het de regte tyd was om te dringen op het in practycq brengen van de Unie, als aan de eene syde de hoop van Vreede de Provincien minder deed aansien tegen het vaststellen van saaken, die meest te passe koomen in tyd van Oorlog: en als aan de andere syde de vrees, dat de Provincien souden konnen in slaap gewiegt worden door een Vreedehandeling, een leevendige indruk gaff van de noodsaaklykheid van de Unie in practycq te brengen.

Wat was 'er tweespalt in de Regeering, wat was 'er verongelyking van de eene Provincie door de andere, voorgekoomen geweest, soo de Provincien in het jaar 1607, maar vooral, soo se in het jaar 1643, geluistert hadden naa soo salutairen raad! in plaats dat 'er niets anders op volgde in het jaar 1607, als dat naa verloop van ettelyke maanden „ eenpaariglyk „ by alle de Provincien goedgevonden wierd de „ resumtie van de Unie, om die te maintinee- „ ren, en de verloopen daar tegen te dressee- „ ren (a)": waar by het bleeff: en in het jaar 1643, als dat de Heeren Stadhouders en de Raad van Staate „ ten hoogste bedankt wierden over en „ ter

(a) Sie *Res: Str. Gen.* 12 *Octob:* 1607.

„ ter ſaake van derſelver goede voorſlag (*a*)": en dat derſelver Propoſitie, met een ernſtige recommandatie, geſonden wierd aan de Provincien, daar ſe ſmoorde.

Dog, om voort te gaan, het is in de derde plaats ver geweeſt van de meening der Vooroiders, dat de *generaale Regeering*, of het beſtier der ſaaken van de Republiq ſoude weeſen, op de heedensdaagſche wys, in handen van een Vergaadering van Gedeputeerden, beſoigneerende ſonder gemeene Inſtructie, ſonder gemeenen eed, en ſonder genoegſaame autoriteit. Maar haar meening is in teegendeel altyd geweeſt, dat het beſtier van ſaaken ſoude weeſen in handen, of van een eminend hoofd met byvoeging van een Regeerings-Raad, of Raad van Staate, of wel in handen van een ſodanige Raad, waar van de Stadhouders van de reſpective Provincien ſouden Leeden weeſen.

By de Unie van Utregt is niet geſorgt voor het point van de *generale Regeering*. Maar nog in het ſelve jaar wierd op de repreſentatie van de Prins van Orange aan de Gedeputeerden van de Provincien, in de Unie begreepen, welke hy wyslyk conſidereerde een Tractaat te weeſen, en geen plan van Regeering, het generaal gouvernement, of „ het beleid der ſaaken des krygs, „ en van de politique Regeering", opgedraagen aan den Aartshertog Matthias, en aan de Prins, als Lieut[t]. Gen[l]. van den Aartshertog (*b*).

In

(*a*) Sie *Reſ: St[en] Gen[l]*. 23 *Mey* 1643.
(*b*) Sie BOR *b*: 14. *f*: 129 en 134. *Reſ: Staaten van Holl[t]*. 14 *Nov*: 1579.

In de volgende jaaren wierden de Landraad, Prins Mauritz en de Raad van Staate, en de Graaff van Licester, successivelyk daar toe gecommitteert, alle met seer breede magt, gelyk gesien kan worden uit de Instructie van de Landraad van den 13 Janu^y 1581, en uit die van Prins Mauritz en den Raad van Staate van den 18 Augusti 1584, van welke nader sal gesprooken worden in het vervolg, mitsgaders uit de Commissie van de Graaff van Licester van den 1 Februari 1586:

De Staaten Generaal ondertusschen doorgaans meede vergadert zynde, of immers eenige Gedeputeerden by een laatende, om dat 'er in die tyd gedurig deliberatien over materien van de hoogste importantie op het tapyt waaren, gelyk als over het aanneemen van een Landsheer, over de delatie van de generale Regeering, over het handelen van uitlandsche secoursen op lastige conditien, en diergelyke.

Na het vertrek van de Graaff van Licester wierd „ de generaale Regeering van de Vereenigde Nederlanden, in saaken, de gemeene „ beschermenisse, en Unie, derselve aangaande, „ gestelt ter bediening, en administratie van den „ Raad van Staate" (a). Waar op de Staaten scheiden, en in dat en in de naaste jaaren meer als eens maanden lang van malkander waaren.

En het was in die tyd soo seer de meening, dat de *generale Regeering* soude weesen in handen van de Raad van Staate, dat nooit Placaat met

(a) Sie *Res: St^rn Genl.* 5 *Feb:*, en *Placaat* 12 *April* 1588.

met meer plegtigheid gepubliceert is als het bovenstaande Placaat van den 12 April 1588, welk van de Puye van het Stadhuys in 's Gravenhage afgeleesen is door de Griffier van haar Ho: Mo: ten overstaan van Gedeputeerden van de Vergadering (*a*): gelyk ook de Staaten Generaal haar begryp daar ontrent toonen, als se seggen in een Resolutie ván den 12 April 1590, dat de Raad van Staate aangestelt is *tot de Regeering van den Lande*, en in deselve Resolutie de Instructie van den Raad noemen, *de Instructie op de Regeering*: en als se den 9 January van het volgend jaar bybrengen als een reeden om de Leeden van den Raad, welker Commissie expireerde, te disponeeren om by provisie nog te continueeren in haar dienst, „dat het beleid van de „Regeering geen stilstant kan, nog mag, lyden".

Maar om de Engelschen, welke men genoodsaakt was geweest te admitteeren in de Raad van Staate, te sluiten uit het bestier der saaken, sonder te raaken aan de Instructie van den Raad van Staate, wierd in het vervolg stilswygende goedgevonden, de Vergadering by een te houden, die daar door geworden is een permanent Collegie. Het geen seeker een wyse vond was voor die tyd, maar het geen met een moet aangemerkt worden als de groote oorsaak van de boven aangetooge defecten in de generale Regeering, dewyl men daar door geheel en al ontzenuwde de autoriteit van dat Collegie, welk tot de *generale Regeering* gecommit-

(*a*) Sie *Res*: *St*. *Gen*. 13 *April* 1588.

N 4

mitteert, en *alleen* ten dien einde van de nodige magt en Instructie voorsien was: sonder een Instructie te geeven aan de Vergadering, waar aan men stilswygende overbragt het bestier der saaken, of andere magt, als die de Gedeputeerden ter Generaliteit moeten vraagen van haar respective Principalen tot elke saak van eenig belang.

Om te remedieeren aan de inconveniënten, daar uit gesprooten, wierd wel in het jaar 1607, doe men stond te treeden in onderhandeling met Spagnien, in het generaal gesprooken van het stellen van ordre op een goede en vaste voet van Regeering, als van een nodige saak (*a*): en in het jaar 1609, na 't sluyten van de Treves, voorgeslaagen, „ het Gouvernement en Capi„ teinschap Generaal van alle de Vereenigde „ Nederlanden te defereeren aan Prins Mauritz, „ onder behoorlyke Commissie, en Instructie", of „ een Regeeringsraad in te stellen (*b*)", van welke laaste voorslag de President *Jeannin* omstandig bescheid geeft (*c*). Maar die voorslaagen quamen tot geen besluit, gelyk se ook, om de waarheid te seggen, ontydig waaren, soo lang als de Engelsche haar garnisoenen hadden in de verpande Steeden, en sessie in den Raad van Staate.

Waarom de *generale Regeering* niet herstelt is op

(*a*) Sie de bovengem: *Brief Sten Genl.* 12 *April* 1607. *Res: Sten van Hollt.* 1 *Mey*, 4 *Septemb.*, en 4 *Dec:* 1607. *Res: Sten Genl.* 28 *Sept:* 1607.

(*b*) *Res: Sten van Hollt.* 17 *Maert*, en *Sten Genl.* 19 *Aug:* 1609.

(*c*) Sie het laatste Deel van *de Negotiatien van* JEANNIN.

op de voorgaande voet, dat is, op die begreepen in de aangetooge Instructie van den 18 Augusti van het jaar 1584, soo ras als men ontslaagen was van de Engelschen, welke oorsaak waaren geweest dat men die Instructie had moeten voor een tyd aan een syde leggen, is het onnoodig alhier op te haalen.

In het jaar 1651 sag men wel de quade gesteltheid van de Republicq, maar men was verdeelt over de remedien, en daarom plaasterde men de quaal, eer als dat men se genas, door de Vergadering van de Ordinaris Gedeputeerden ter Generaliteit, en den Raad van Staate, by een te voegen op een onverstaanbare, of immers op een inpracticable, wys in het ordinaris bestier der saaken van de gemeene defensie, en wel alleen te Lande: want van het werk van de Zee wierd niet gesprooken in de Vergadering van het jaar 1651, schoon dat het in veel opsigten reflexie, en voorsiening, vereischte weegens het cesseeren van het Ampt van Admiraal Generaal, het hoofd, en de ziel, van de Collegien ter Admiraliteit: en dat, sonder te geeven een Instructie aan de Vergadering, als alleen ten opsigte van de dispositie over de Patenten, of te ligten uit de Instructie van de Raad van Staate verscheide Articulen, die wel overeenquaamen met de intentie van de Bondgenooten, sodanig als die geweest was in het jaar 1588, maar geensins met die van het jaar 1651: sonder de Vergadering te brengen onder een gemeenen eed in opsigt van het ordinaris bestier der Oorlogs saaken, soo wel als in opsigt van de dispositie over de Patenten,

 schoon

ſchoon dat verſcheide Provincien daar op drongen: en ſonder te geeven aan de Vergadering en aan den Raad genoegſaame autoriteit tot uitvoering van haar aanbevoolen laſt.

Van die tyd af zyn de ſaaken, gelyk het niet wel anders konde weeſen, nog hoe langer hoe meer in het wilde geloopen. Waar toe niet weinig gecontribueert heeft, dat van die tyd af de Provincie van Holland, uit vrees dat haar een Stadhouder, een Capitein Generaal, of een Veldmarſchalk, mogt overdrongen worden door de andere Provincien, gearbeid heeft om de Unie los te maaken, en gronden in te boeſemen aan de Bondgenooten, ſoo ontrent het geſag over de Militie, als ontrent andere pointen, die ganſch onbekend waaren aan de Vooronders, en aan den Heer *de Groot*, dien grooten voorſtander van de Vryheid, en van de wettige Regeering (*a*).

Men meende in, en naa, het jaar 1672 de ſwaarigheeden te booven te koomen bynaa op gelyke wyſe als in de Republicq van Roomen naa de laaſte burgerlyke Oorlogen: naamelyk, door alle de autoriteit te brengen in ééne hand onder van ouds bekende naamen van *Stadhouder*, en *Capitein Generaal*, en door niet veel meer te laaten aan de *Staaten*, en *Collegien van Regeering*, ontrent het beſtier der ſaaken, als de bloote naam, of uiterlyke form. Maar, behalven dat die toeleg nu en dan tegenſtant ontmoete, ſoo nam ſe de oorſaak van de ongeſtalte van de Republicq niet weg, gelyk maar al

(*a*) Sie *de Apologie van* DE GROOT, *Cap*: 11.

al te klaar gebleeken is van den dag aff, dat de Koning van Groot-Brittannien glorieuser ged'. het hoofd heeft nedergelegt, en daaglyks hoe langer hoe meerder blykt.

Die met eenige opmerking reflecteert op dit verhaal der oude, en primitive, forme van de generale Regeering, en deselve vergelykt met de heedensdaagsche, sal moeten erkennen, eerstelyk, dat se soo veel van malkander verschillen, dat de Voorouders, indien se opsaagen, de Republicq niet souden kennen, en ten anderen, dat de naakoomelingen aan geen andere oorsaak hebben toe te schryven de defecten in de generale Regeering, welke aangeweesen zyn, in het begin van dit Discours, als dat zy afgeweeken zyn, en hoe langer hoe meer afwyken, van de gronden, die de Voorouders gelegt hebben by het stigten van de Republicq.

Dit soude ongevoelig leiden tot de verhandeling der middelen van redres. Maar het oogmerk van dit Discours vereischt, vooraf meede iets te seggen van de constitutie der Regeering van de Provincien, of bysondere Leeden, welke saamen uitmaaken het lichaam van de Republicq.

De defecten, welke daar in gevonden worden, verschillen daar in van die in de generale Regeering, dat se meer als die in de generale Regeering zyn toe te schryven aan de oude forme, als aan de veranderingen, in de oude forme voorgevallen: maar niet te min zyn daar op twee generaale aanmerkingen te maaken, beide dienende tot het jegenwoordig oogmerk. Waar van de eerste is, dat men de defecten al van ouds voor defecten aangesien heeft, en gepoogt, de-

deſelve te redresſeeren, hoewel niet met het gewenſcht ſuccez.

By exempel, in de Provincie van Holland, alwaar noit overſtemming plaats gehad heeft in pointen van belaſting (*a*), hebben verſtandige Regenten het ſelve altyd aangeſien voor een groot defect, ſchoon dat het mogt geweeſt zyn een nodige precautie ten tyde van de Graven. De Heer *de Groot*, wiens oordeel aan niemand kan ſuſpect voorkoomen, ſchroomt niet te ſchryven (*b*), *Ubi de novis vectigalibus diſceptatur, valere majoris partis decreta vetat mos, ſub Principatu haud imprudenter introductus, libertati periculoſus, ni pro jure ſuccedant prudentia et publici amor*, twee qualiteiten, die niet ſoo gemeen zyn onder de Regenten als te wenſchen was. En daarom hebben ook de Voorouders van den aanvang der vrye Regeering af gearbeid om dat defect weg te neemen door het middel van arbitragie, of deciſie, in practycq te brengen.

Het ſesde Articul der Ordonnancie op de Vergadering, gearreſteert in February 1574 (*c*), en bekragtigt met de Zegels van de Eedelen en Steeden, brengt uitdrukkelyk meede, dat in materie van Conſenten, waar in niemand jegens ſyn wil ſal worden overſtemt, „ het verſchil ſal geſtelt worden tot deciſie van den Prince van „ Orange, met de geene, die hy uit den Raade van Holland daar toe by hem ſal willen „ neemen": en het ſelve is van nieuw vaſtgeſtelt

(*a*) Sie *Reſ: Stn van Hollt*, 28 *Aug:* 1567.
(*b*) *Annat*. L. 4.
(*c*) by Bor *b*: 7. *fol*. 482.

ſtelt by de Ordonnancie op de Vergadering van den 17 Maart 1581.

Het Concept der nadere Ordonnancie op de Vergadering, gearreſteert den 12 Maart 1585, en ſedert welke geen andere gemaakt is, brengt insgelyks meede, dat ſoo wanneer de Leeden niet ſouden konnen vereenigen, of verdragen (1), ontrent ſaaken, waar in volgens die nadere Ordonnancie geen overſtemming ſtond plaats te hebben, en welker getal merkelyk vergroot is by deſelve, „ de verſchillen, deshalven weeſen-„ de, als de twee derde parten van de ſtem-„ men, of adviſen, overeendragen, geſub-„ mitteert, en geſtelt ſullen worden ter deciſie „ van alſulke neutrale Heeren, of perſonagien „ als zy onderling ſullen konnen verdraagen (1), „ die men ten wederzyden gehouden ſal weeſen „ te nomineeren binnen den tyd van veertien „ daagen, of dry weeken, naa dat de geſchillen „ ontſtaan ſullen zyn (*a*)".

En meeſt alle de Leeden begreepen ſoo wel, van wat gewigt, en gevolg, het point van de ſubmisſie der geſchillen was voor het gemeene beſt, dat de Staaten ſeggen in een Reſolutie van den 19 February van dat jaar, in welke het voorſz: Concept van nadere Ordonnancie geïnſe-reert

(*a*) De bovengem: Ordonn: is ſodanig gedrukt in het derde Deel der *Placaatboeken*, als of het bovenſtaande, zynde genoomen uit het 14 Art: dier Ordonn^e, meede gearreſteert was. Maar het tegendeel blykt uit *de Reſolutien* van den 19 *Feb*: en 12 *Maert* in opſigt van de pointen van de Souverainiteit, Religie, en *Contributien*.

(1) Holland had te dier tyd geen Stadhouder.

reert is, „ dat ſonder de ſubmisſie van ſaaken,
„ daar in geen overſtemming valt, de gemeene
„ ſaaken niet gevordert, nog gehandhaaft, ſullen
„ moogen worden", en (het geen nog ſterker
uitdrukt haar begryp) „ dat op het verdrag van
„ het voorſz: point is berustende de behoude-
„ nis, of ondergang, van den Lande": opmerkelyke woorden, en die God geeve dat de ondervinding noit door den ondergang van het Land bewaarheede.

Maar Amſterdam, en Gouda, kanteden ſig ſoo ernſtig tegen het gevoelen van alle de andere Leeden, en Amſterdam drong te gelyk ſoo ſterk op het arreſteeren van de nadere Ordonnancie, dreigende, anders te ſullen blyven uit de Vergadering, dat de andere Leeden ſig genoodſaakt vonden toe te laaten dat de ſubmisſie buiten concluſie bleeff, ſoo veel aangaat *het point van de Contributien*, ſoo wel als *de pointen van Souverainiteit, en Religie.*

Uit al het welk blykt, dat de onbepaalde vryheid in het ſtuk der Conſenten eerſt in het jaar 1585 in Holland ingevoerd, en van doe af aangeſien is voor een capitaal defect in de Regeering.

Ook leed het niet lang, off het Gemeenebeſt gevoelde ſoo nadeelige gevolgen van de uitſondering van het point der Contributien, of Conſenten, van de ſubmisſie der verſchillen, dat de Staaten ſig genoodſaakt vonden aan te merken in de booven aangetooge Reſolutie van den 8 January van het volgend jaar 1586, „ dat het
„ tot grooten ondienſt van den Lande, en van
„ de gemeene ſaak, was redundeerende, dat
„ in

„ in de saaken van Contributie, tot defensie „ van den Lande nodig zynde, — de Leeden „ nog by oversteming, nog by submissie, de „ differenten, onder henluiden gereesen, heb- „ ben willen laaten beslegten". Dan een soo wyse reflexie had geen andere uitwerking, als dat de Leeden voor dat één jaar sig onderwierpen „ aan de decisie van den Stadhouder, „ en van eenige uit de Raade van Holland, „ daar toe by zyne Excellentie te verkiesen.

Selfs konde het niet soo ver gebragt worden in het jaar 1607, doe de eenigheid ten hoogste nodig was, om dat de Vreedehandeling, die de Aertshertogen aanbooden, konde dienen tot pretext om quaad saad te saeijen, dat men sig verstond over de voorslag, „ om de differentiale „ pointen voor die reis, en sonder consequen- „ tie, te beslegten by de meeste stemmen, „ off by submissie (a)".

Om by dit exempel nog een ander te voegen, meede genoomen uit de Provincie van Holland, de separatie tusschen het Zuyder- en Noorder-Quartier in het stuk der financien, gesprooten uit de troublen, welke de communicatie tusschen de beide Quartieren difficil maakten, wierd al in het jaar 1575 aangesien voor soo nadeelig, dat de Staaten den 30 Novemb. van dat jaar goedvonden, „ dat om alle twist, „ en oneenigheid, uit saake van de Contribu- „ tien te doen assopieeren, en geschillen voor- „ taan

(a) Sie *Res: St.en van Holl.t* 1607 *fol.* 10, item 15 *Febr:*, 6 *Maert*, en 1 *Mey. f:* 49 bis.

„ taan te verhoeden, en te voorsien dat goede
„ eenigheid en correspondentie by de Gedepu-
„ teerden van Zuydholland met die van Noord-
„ holland mag worden gehouden, voortaan uit
„ den Quartiere van Zuydholland twee off dry
„ gecommitteert sullen worden, om continuee-
„ lyk in den voornoemden Quartiere van Noord-
„ holland te besoigneeren in alle des gemeene
„ Lands saaken, met de Gedeputeerden, die by
„ de voornoemde Staaten uit den Quartiere van
„ Noordholland daar by sullen worden gestelt en
„ gedeputeert (*a*)": en dry jaaren daar naa gin-
gen de Staaten nog verder, met te verklaaren,
belangende „ de combinatie van de Collegien
„ van de Staaten binnen Holland, dat om alle
„ weegen en middelen te soeken van accoord,
„ en ten einde de penningen in één beursse mog-
„ ten koomen, seer ernstelyk aan alle de Stee-
„ den in den Noorderquartiere soude geschree-
„ ven worden, behoorlyk te willen letten op de
„ gewigtigheid van de saake": de Eedelen daar
by verklaarende, „ dat soo verre die van den
„ Noorderquartiere haarluider Collegie niet van
„ meening souden zyn te laaten combineeren,
„ en de gemeene penningen koomen in ééne
„ beurse, syluiden protesteerden, dat alle de
„ penningen, die ten platten Lande aldaar, en
„ bysonder in haarluider Jurisdictien, geligt, en
„ geheeven, souden worden, binnen deesen Lan-
„ de"

(*a*) Sie ook *de Unie tusschen Holl*[t]. *en Zeelant* 28 *April* 1576, en *Res: van de Staaten* 20 *Febr:*, 15 *Maert*, en 10 *Jul:* 1585.

„ de" (dat is het Zuiderquartier) „ ten Comtoire „ souden worden gebragt (*a*)". Dog het een nog het ander heeft geen effect gehad, gelyk een ieder weet, hoewel dat seedert nu en dan nadere devoiren daar toe gedaan zyn, soo als bekent is uit de Registers.

De tweede generaale remarque, die te maaken valt op de defecten in de forme der Provinciaale Regeeringen, is, dat die defecten jeegenwoordig niet alleen meer bespeurt worden, maar ook naadeeliger uitwerkingen hebben, als voor deese, om dat de meeste Provincien jeegenwoordig zyn sonder Stadhouders en Provinciale Capiteins Generaal, welker gesag voor deesen in veel opsigten remediëerde aan de defecten in de forme van Provinciaale Regeeringen.

De Stadhouders, en Provinciale Capiteins Generaal, immers die van Holland, en Zeeland, hebben wel geen eigentlyk gesegt deel gehad aan de Staats-deliberatien in die qualiteit. Maar dewyl se daar aan deel hadden als eerste Eedelen, welke qualiteit de Princen van Orange verkreegen hebben in Zeeland onder de troublen, en in Holland in het jaar 1637 (*b*): en dewyl se te gelyk als Stadhouders niet alleen aan 't hoofd van de Justitie waaren, maar ook in het geheel, off ten deele, hadden de Magistraats-bestelling, en de begeeving der Ampten, en door beide groot credit in de Regeering: konden se veel contribuee-

(*a*) *Res: St.en van Holl.* 28 en 29 *Decemb.* 1578.
(*b*) By Acte van de Eedelen van 26 *Janry* 1637. Sie *Res. St.en van Holl.* 5 *Febr:* en 19 *Maert* 1637.

bueeren om de Leeden van de Regeering te houden in eenigheid: te concilieeren de verschillende sentimenten: en de genoome Resolutien met spoed en vigeur te doen executeeren.

Bovendien hadden de Stadhouders niet alleen sessie in den Raad van Staate, en daar door deel aan de *generaale Regeering*, maar se hadden ook (het geen principaalyk moet geremarqueert worden) verscheide Provincien onder haar gouvernement: en waaren daar door in staat van sonderling te konnen contribueeren om de Provincien met malkander, en met de generale Regeering, te houden in goed verstand, en om de saaken door te setten, die ten gemeenen beste dienden geresolveert te worden.

De Staaten van Holland begreepen dit soo wel, naa doode van Prins Willem den Oude, dat se den 14 Novemb. 1585 resolveerden, „ dat met „ alle behoorlyke weegen en middelen soude „ versogt", misschien, versorgt, „ worden, dat „ de Provincie van Utregt weederom aan den gou„ vernemente van Holland, en Zeeland, ge„ bragt, en geünieert soude worden": en dat sulx meede soude gestelt worden in de Instructie van Prins Mauritz als Stadhouder van Holland, en Zeeland, „ en met denselve expresselyk ge„ stipuleert, dat by syne Excellᵉ., benevens die „ van Holland, en Zeeland, sulx de hand daar „ aan soude worden gehouden, dat de Provincie „ van Utregt met den eerste (des doenlyk zyn„ de) met die van Holland, en Zeeland, in „ één gouvernement worde gebragt, en veree„ nigt, daar toe gebruikende de autoriteit van den

„ Gou-

„ Gouverneur Generaal, des noodig zynde (*a*)".

De Stadhouders met een zynde *Provinciale Capiteins Generaal*, en meerder, of minder, deel hebbende aan de begeeving der Militaire Ampten onder het krygsvolk van de repartitie van de Provincie, waar van se Stadhouders waaren, konden se veel contribueeren, om het krygsvolk te houden in een goede staat, en om te weeren de abuisen, die begaan konnen worden in de aanstelling der Officieren tot bederf van de Militie.

Eindelyk, de Stadhouders, gesubordineert zynde, in qualiteit van Provinciaale Capiteins Generaal, aan de ordres van de Generaliteit, aan welke se ook plagten eed te doen op het formulier, geïnsereert in haar Ho: Mo: Resolutien van den 1 Juny 1588 (*b*), hebben niet alleen veel gecontribueert om de Militie te doen naakoomen de ordres van de Generaliteit omtrent de wapening, exercitie, en wat des meer is, maar hebben ook den Staat gedispenseert van de noodsaaklykheid van een ander opperhoofd te hebben over de Militie: gelyk den Staat ook in het heetst van den Oorlog met Spagnien, en namelyk van het vertrek van den Graaf van Licester tot de dood van Prins Mauritz, dat is geduurende de tyd van agt en dertig jaaren, geen an-

(*a*) Sie meede *Res: Stn van Holt*. 1 *Mey* 1625.

(*b*) Sie *de Instructien van de Stadhouders van Holt*. en *Utregt* by Bor *b*: 20. *f*: 628 en 665. *Instructie van den Raad van Staate* 12 *April* 1588 *Art*: 6 en 18, en 16 *July* 1651 *Art*: 5 en 27.

ander *Capitein Generaal* gehad heeft als de *Provinciaale Capiteins Generaal*, of Stadhouders: ſig genoegende met aan Prins Mauritz te geeven (1) een Commisſie als *Capitein Generaal over Brabant, en Vlaanderen, resſort van deeſen Staat.*

Uit al het welk af te neemen is, dat het misſen van een Stadhouder, of Stadhouders, niet ſonder ſondament booven geſegt is de reeden te weeſen, waarom de defecten in de conſtitutie der Regeering van de meeſte Provincien jeegenwoordig meer beſpeurt worden, en nadeeliger uitwerkingen hebben, als voor deeſe.

Misſchien ſal iemand vraagen, of het misſen van een Capitein Genl. niet ſoo wel, als dat van een Stadhouder, of Stadhouders, moet geteld worden onder de oorſaaken van de jeegenwoordige ongeſteltheid van de Republicq, ten minſte in opſigt van het militair.

Men moet de ondervinding, ſoo van voorleede tyden, als van de jeegenwoordige, teegenſpreeken, om niet toe te ſtaan, dat de Militie vervalt, wanneer die ſonder militair opperhoofd is: en het verval van de Militie is gewisſelyk geen geringe ſwaarigheid. Maar waaren de dry laaſte Prinſen van Orange alleen geweeſt *Capiteins Generaal van den Staat*, en niet meede *Stadhouders en Provinciaale Capiteins Generaal* van de meeſte Provincien, ſe hadden ſoo weinig konnen de Militie houden in goede ſtaat, als het Prins Mauritz belet heeft, die in goede ſtaat te brengen, dat hy geen *Capitein Generaal* van den Staat geweeſt is.

Men

(1) 19 *July* 1588.

Men heeft doorgaans een seer verkeert begryp van het Ampt van Capitein Generaal van den Staat: waar van de voornaame oorsaaken zyn, eerstelyk, dat de Staat noit Capitein Generaal gehad heeft, die niet teffens, of *Gouverneur Generaal* was, gelyk de Graaff van Licester, of *Stadhouder*, *en Provinciaal Capitein Generaal*, van de meeste Provincien, gelyk Prins Fredrik Hendrik, en de volgende Princen van Orange: en ten andere, dat noit Instructie gemaakt is voor den Capitein Generaal, schoon dat de Commissie van een Instructie spreekt, als alleen de Instructie van den 24 Febr: 1672, die kort daar naa het lot had van de Regenten, welke se gemaakt hadden.

Maar die het Ampt van *Capitein Generaal van den Staat* op syn selff aanmerkt, sal moeten toestaan, dat het van veel minder nut is, immers buiten tyd van Oorlog, als by veelen gemeend word: en dat het ondertusschen niet naalaat gevaarlyk te weesen voor de Provincien, welke geen *Stadhouders en Provinciaale Capiteins Generaal* hebben.

Om van het eerste eenig begryp te geeven, een Capitein Generaal heeft in die qualiteit geen sessie in de Raad van Staate, of het minste deel aan de Regeering.

Een Capitein Generaal heeft in die qualiteit niets te seggen in de begeeving der Militaire Ampten, het zy dat die in het veld vaceeren, of daar buiten, als welke dependeert, of van de Staaten Generaal, of van de respective betaalsheeren.

Een Capitein Generaal heeft in die qualiteit

geen magt, om Officieren te cassseeren, of in eeniger wyse te corrigeeren, anders als door middel van de Krygsraaden, welker Vonnissen appel subject zyn aan den Raad van Staate, den opperste Militaire Regter.

Eindelyk, een Capitein Generaal heeft geen het minste gesag over de Militie, leggende op het territoir van Provincien, welke *Stadhouders en Provinciaale Capiteins Generaal* hebben: en de Provincien, die 'er geen hebben, souden apparent niet goedvinden, dat een *Capitein Generaal van den Staat*, soo 'er t'eeniger tyd een mogt aangestelt worden, op haar territoir soude treeden in het ampt van *Provinciaal Capitein Generaal*, ondertusschen dat se souden blyven by de gedagten van dat Ampt onvervult te laten.

Soo dat de Generaals van de Ruytery en van de Infantery respectivelyk souden konnen meerder als een Capitein Generaal van den Staat contribueeren om de Militie in goede staat te houden, indien zy konden haar Ampten behoorlyk waarneemen, en de respective betaalsheeren niet hadden sig te veel meesters gemaakt van dat gedeelte van de Militie, welk zy betaalen volgens den Staat van Oorlog.

Met het Ampt van *Provinciaal Capitein Generaal*, waar meede de *Capiteins Generaal van den Staat* altyd zyn bekleed geweest, is het geheel anders geleegen in alle de aangetooge opsigten. En is het daarom ligtelyk te begrypen, dat de Princen van Orange meer in staat geweest zyn, in qualiteit van *Provinciaale Capiteins Generaal*, om de Militie buiten verval te houden, als in qualiteit van *Capiteins Generaal*

van

van den Staat, in welke laatste qualiteit zy eigentlyk maar gehad hebben het opperbevel van het Leeger, en van de Garnisoenen, buiten de stemmende Provincien.

Het geen nu het Ampt van *Capitein Generaal van den Staat* gevaarlyk maakt voor de Provincien, welke geen *Stadhouders en Provinciaale Capiteins Generaal* hebben, is, dat hoewel het alleen bestaat in het geen, dat nu gesegt is, egter een Capitein Generaal sig op seer plausible gronden kan aanmaatigen meerder magt, als bestaan kan met de vryheid van de Republicq, of immers van die Provincien, welke geen *Stadhouders en Provinciale Capiteins Generaal* hebben (1).

Men moet ten dien einde aanmerken, dat aan de Graaff van Licester, die by eene en deselve Commissie aangestelt is tot *Gouverneur Generaal*, en *Capitein Generaal*, een exorbitante, en genoegsaam absolute, magt by die Commissie gegeeven is:

Dat deselve die magt misbruikt hebbende, de Staaten naa zyn vertrek, niet alleen geen ander *Gouverneur Generaal* aangestelt hebben, committeerende den Raad van Staate tot *de generaale Regeering*, maar ook geen ander *Capitein Generaal*:

Dat Prins Mauritz agt en dertig jaaren daar

na

(1) N. Men spreeke hier na het begryp, welke de Propositie, door Holland gedaan in de Groote Vergadering den 30 Jan: 1651 geeft van het Ampt: hoewel misschien soude konnen gesustineert worden, dat het sig extendeert tot het Commandement van de Legers, in Prov. welke geen Stadhouders, of *Provinciaal Capit. Gen.* hebben.

naa overleeden zynde, Prins Fredrik Hendrik, het zy by surprise, of uit een verkeerde inbeelding, dat Prins Mauritz *Capitein Generaal* geweest was, daar toe aangestelt is *in desselfs plaats*, soo de Commissie meedebrengt: waar uit gevolgt is, dat men begreepen heeft, dat aan Prins Fredrik Hendrik competeerde als *Capitein Generaal van den Staat* het geen, dat gecompeteert had aan Prins Mauritz als *Stadhouder en Provinciaal Capitein Generaal* van vyff, en in het laast van ses, Provincien:

Dat die twee Ampten te eerder hebben konnen geconfundeert, en als in malkander gesmolten worden, om dat de Commissie, waar by Prins Fredrik Hendrik aangestelt is tot *Capitein Generaal van den Staat*, opgestelt is in seer generale termen, die de Prins te gemaklyker konde uitleggen tot zyn voordeel, om dat de Instructie, waar toe de Commissie haar gedraagt, en die dienen most om de generale termen van de Commissie te bepaalen, noit gemaakt is:

Dat de Provincien, wanneer men in het jaar 1672 weder soude treeden tot de vervulling van dat Ampt, welk oope gestaan had sedert het jaar 1650, wel getragt hebben het te brengen binnen de behoorlyke paalen door de Instructie, ten dien einde gearresteert den 24 February van dat jaar: maar dat, in steede dat de laaste Capitein Generaal soude zyn aangestelt geweest op die Instructie, aan denselve by zyn aanstelling geconfereert is, onder de glimpige naam van *Ampliatie van de Instructie*, „ sodanige vrye „ magt over de patenten, en andere saaken, „ tot de Militie specteerende, als de voorgaande

„ Hee-

„ Heeren Princen van Orange (N:B:) als Stad-
„ houders en Capiteins Generaal, ten respecte
„ van de Militie geëxcerceert hadden (*a*)". Waar door niet alleen de twee seer verschillende Ampten van *Stadhouder*, een Provinciaal, en van *Capitein Genl*, een Generaliteits Ampt, welke men sorgvuldelyk onderscheiden had in de Instructie van den 24 February, principalyk gerigt om te beletten, dat onder de naam van *Capitein Generaal van den Staat* geen Stadhouder, of *Provinciaal Capitein Generaal*, soude worden ingevoert, van nieuws met malkander geconfundeert zyn, maar waar door boovendien de practycq van de voorige Capiteins Generaal, die niet altyd gebleeven waaren binnen de paalen van haar Ampt, gegeeven is tot een voorschrift, of Instructie, ter naavolging aan de laaste Capitein Generaal, welke soo ruime handen hebbende, ook in verscheide opsigten nog verder gegaan is als zyn Voorsaaten.

Dit alles toond overvloedig, dat het Ampt van *Capitein Generaal van den Staat* niet soo nuttig is als by veele gemeendt word, immers niet buiten tyd van Oorlog, en dat het ondertusschen ombrage geeven moet aan de Provincien, welke geen *Stadhouders en Provinciaale Capiteins Generaal* hebben.

Men soude met veel reeden mogen vraagen, of de Staat een *Admiraal Generaal* kan missen sonder haar merkelyk nadeel, een Amptenaar, van welke niets diergelykx te vreesen is als van een

(*a*) *Res: Sta Gen* 8 *July* 1672.

een *Capitein Generaal*, en welke van onvergelykelyk meerder nut is aan den Staat als doorgaans begreepen word.

Te weeten, de Collegien ter Admiraliteit, elk afsonderlyk aangemerkt, dienen alleen „ tot beleid van de Convoyen en Licenten, mitsgaders tot de Equipage van de Scheepen van „ Oorlog, in haar respective ressorten (*a*).

De Collegien hebben in verscheide opsigten verschillende, jaa strydige, interessen (*b*).

En se dependeeren ruim soo veel van de Provincien, waar in se respectivelyk resideeren, als van de Generaliteit, schoon Generaliteits Collegien zynde.

Het is den Admiraal Generaal, die van deselve een lichaam maakt, en die se, als het hoofd de leeden, doed concurreeren tot één einde, en oogmerk: het is den Admiraal Generaal, die het voornaam bestier van de Zeesaaken, en van den Oorlog te waater heeft.

De Instructie van de Collegien ter Admiraliteit brengt meede, dat den Admiraal Generaal „ over alle die voorsz: Collegien, en een ieder „ derselve, het hoofd sal weesen (*c*): dat de Col„ legien sullen „ resolveeren in twee jaarlyxe „ Vergaderingen van de Gedeputeerden der Col„ legien, ten overstaan van den Admiraal Ge„ neraal, hoe men sal procedeeren op de be„ veiliging van de Zee, en op 't beleid van „ den

(*a*) Sie het hoofd der *Instructie* 13 *Aug*: 1597.
(*b*) Sie het Advis over het redres der financien van *Holl*: 20 *Maert* 1679 Art: 20 en volgende.
(*c*) Art: 2.

„ den Oorlog te water (*a*)": Waar, en hoe veel Scheepen van Oorlog in de respective Quartieren geëquipeert, en hoe die verdeelt, en gebruikt, sullen worden: „ dat de Collegien „ respective altyd vaste correspondentie sullen „ houden met de Staaten Generaal, en met den „ Admiraal Generaal, en volgende de Resolutie „ van denselven hen reguleeren, in 't equipee- „ ren, verdeelen, verleggen, en afdanken „ der Scheepen van Oorlog (*b*)": dat wanneer de nood, en voorvallende saaken, niet toelaaten te wagten na de Resolutie van de Staaten Generaal, en van den Admiraal Generaal, sy de Staaten en den Admiraal daar van terstont sullen verwittigen (*c*): dat, de Staaten niet vergadert zynde, den Admiraal Generaal sal verleenen Revisie van de Sententien van de Collegien: en dat de Raaden ter Admiraliteit onder eede sullen belooven „ te „ respecteeren, en gehoorsaamen, de Staaten „ Generaal en den Heer Admiraal Generaal, „ in haar bevelen, conform haar last en In- „ structie (*d*)": eq, het geen de knoop is van het geheel werk, de Commissie van den Admiraal Generaal autoriseert hem om „ opsigt, en superin- „ tendentie, te hebben over alle saaken, en „ affairen, het stuk der Admiraliteit, en den „ Oorlog te water, eenigsins raakende (*e*)".

Uit dit alles blykt, dat den Admiraal Ge- ne-

(*a*) Art. 45.
(*b*) Art. 56.
(*c*) Art. 59.
(*d*) Art. 60.
(*e*) *Commissie van Prins Mauritz* 31 *Aug*: 1588. Sie ook [illegible] *Febr.* 1614.

neraal niet alleen een Amptenaar van seer groot gesag en directie is ontrent de saaken van de Zee, maar het hoofd, welk de Collegien, die anders weinig relatie tot malkander hebben, en veelsins malkander in de weg zyn, tot één lichaam maakt: en dat het by gevolg niet als seer nadeelig zyn kan voor een Staat, welke soo veel belang heeft in de saaken van de Zee, te weesen sonder Admiraal Generaal.

Het moet egter niemand wonder geeven, dat daar van hier booven niet gesprooken is in het optellen der voornaamste defecten van de Republicq.

De Voorouders hebben in het jaar 1584 de weg geweesen, hoe de saaken van de Admiraliteit (des noods) konnen bestiert worden sonder Admiraal Generaal, gelyk gesien kan worden uit het model van Regeering, dat doe ingevoert wierd na de doode van Prins Willem den Oude, en waar van, als meest quadreerende op de heedendaagsche gesteltheid van de Republicq, immers minst aanloopende tegen het interest en inclinatie der Regenten, in het vervolg sal gesprooken worden.

En gewisselyk, soo als de saaken joegenwoordig staan, kan geen andere weg ingeslagen worden tot redres der saaken van de Admiraliteit: notoir weesende, dat een Admiraal Generaal, welke niet meede soude bekleed weesen met het Ampt van *Stadhouder*, en *Provinciaal Capitein en Admiraal Generaal* van die Provincien, waar in de meeste, en voornaamste, Collegien ter Admiraliteit resideeren: gelyk alle voorige Admiraals Generaals, daar meede zyn be-

bekleed geweest: niet gewigts, of gesags, genoeg soude konnen hebben om naa behooren te bestieren de saaken van de Admiraliteit, de Collegien te handhaaven by het volkoomen gebruik van haar Instructie, en de Instructie door de Collegien allesins te doen naakoomen.

Soo deese specifique ontleeding der dry groote Ampten, welke de Princen van Orange in de Republicq bedient hebben, en de aanwysing van de meerder, of minder, nuttigheid, van welke ieder van die Ampten afsonderlyk is, naa een digressie gelykt, se heeft soo veel gemeenschap met het oogmerk van dit Discóurs, en dient soo seer tot wegneeming van verscheide vooroordeelen, dat gehoopt word, dat se niemand in het leesen sal verveelen.

En misschien dat men, die geleesen hebbende, sal verset staan, als men overdenkt, niet, dat men die importante Ampten niet weeder vervult heeft: om het welk niet te doen gewigtige, en wel bekende, reedenen gedient hebben: maar, dat in alle de jaaren, welke die importante Ampten gevaceert hebben, soo weinig in overleg gebragt is, of de Republicq deselve Ampten kan ontbeeren, sonder iets anders in de plaats te substitueeren, of eenige nieuwe ordre te stellen op de saaken, waar toe die Ampten haar betrekking hebben, als off het door de ondervinding klaar en evident was, dat die Ampten gansch onnut, en overtollig zyn.

De jeegenwoordige ongesteltheid in de constitutie van de Regeering, en hoe ver die een gevolg is van de verandering, voorgevallen in

de

de oude, en primitive, form, by de Voorouders vastgestelt, tot hier toe oopen gelegt zynde, dient nu vervolgens gesprooken te worden van de remedien, welke indispensabel noodig zyn om die ongesteltheid weg te neemen, en welke men sal tragten, soo veel moogelyk is, af te leiden uit het reeds gesegde. Het geen ook de reeden is, waarom men breeder geweest is in de verhandeling van sommige saaken, als men anders soude geweest hebben.

Maar men kan niet voorbygaan vooraf te remarqueeren, dat de laast overleede Koning van Groot-Brittannien, in syn leeven Stadhouder van vyff Provincien, en Capitein Generaal en Admiraal Genl van den Staat, had konnen naalaaten een onstervelyke roem, en een wel gereguleerde Republicq, in plaats van een Republicq vol van defecten, soo hy zyn werk gemaakt had, na dat hy in een trouble tyd geraakt was aan het hoofd van de Regeering, en meerder autoriteit verkreegen had, als zyn Voorouders oit gehad hebben, van die autoriteit te gebruiken om op een ordentelyke wys te doen redresseeren de defecten, en abuisen, welke of van den aanvang van de Republicq geweest zyn in de form van de Regeering, of met de tyd daar in zyn ingesloopen, soo voor als naa het jaar 1650, en welke noit schadelyker effecten hadden voortgebragt als omtrent de tyd van syn verheffing tot de Ampten van zyn Voorouders.

Maar het ongeluk heeft gewilt, dat die Prins, anders een wys en welmeenend Prins,

zyn

zyn autoriteit besteed heeft om de obstaculen, spruitende uit de constitutie van de Regeering, welke hy nu en dan ontmoete in het bestier der saaken, te booven te koomen door de Regeering, en Regenten, te brengen in een soort van dependentie: stellende daar toe somtyds middelen in het werk, die naa veeler oordeel niet seer overeenquamen met de vryheid van de Republicq.

Het geen men daarom genoodsaakt is hier op te haalen, om dat daar door de Ampten van *Stadhouder*, en van *Capitein Generaal*, nog onaangenaamer geworden zyn, als se waaren voor het jaar 1672, en om dat ondertusschen de Prins by zyn afsterven de Republicq beset gelaaten heeft met alle deselve defecten in de Regeering, soo *generaale*, als *Provinciaale*, die hy gevonden had, en waar aan hy op geen andere wys geremedieert had geduurende zyn leeven, dan door de groote autoriteit, die hy had als *Stadhouder*, en *Capitein Generaal*, sonder, naa het schynt, te considereeren, dat die autoriteit met hem stond op te houden.

Dog, om ter saake te koomen, en te beginnen van de *generaale Regeering*, de dry voornaame defecten in deselve, van welke in het begin gesprooken is, souden konnen weggenoomen worden door de dry volgende remedien.

Het eerste remedie soude daar in bestaan, dat de Bondgenooten souden arresteeren het middel van decisie der verschillen, soo wel in materie van Consenten als in andere materien, in welke geen overstemming plaats heeft volgens de Unie

van

van Utregt (1), in het jaar 1651 ontworpen by de Groote Vergadering, en doe by de meeste Provincien goedgekeurt (a), met de correctien, en ampliatien, vervat in het Advis van de Raad van Staate aan de extraordinaris Vergadering van haar Ho: Mo: van den 27 January 1717. Waar by nog soude dienen gevoegt te worden dat de tyd, binnen welke de arbiters tot het decideeren der verschillen souden moeten genoemt worden volgens dat Advis, soude konnen verkort worden met vyff stemmen van seeven, soo niet by een simpele meerderheid, wanneer de saaken geen uitstel lyden, gelyk somtyds gebeuren kan (2).

Het tweede remedie soude weesen, dat de Provincien, opvolgende het 23 Articul van de Unie, de boven aangetooge Acte van den 13 July 1579, het 5 Art: der Instructie van den Raad van Staate van den 18 Augusti 1584, het 10 Art: van die van den 12 April 1588, en het 17 van die van den 18 July 1651, dat is, bynaa alle de grondwetten van den Staat, sig souden van nieuws onderwerpen aan de parate executie in het stuk der Consenten op de voet, en wyse, meede vervat in het booven gemeld Advis van den Raad van den 27 January 1717 (3).

En

(1) Hollant heeft al by *Resol:* van 2 *Mey* 1663 sig geconformeert met deese, en met de volgende voorslag, welke Res. verdient nagesien te worden.

(a) Sie *Res: van de Gr: Vergad.* 26 *July* 1651.

(2) Na het opstellen van dit Discours, en namelyk den 12 April 1721, is een nader Advis over dit subject uitgebragt ter Generaliteit, en gesonden aan de Provincien.

(3) Na Het booven aangetooge nader Advis van den 12e April 1721 raakt meede de parate executie.

En het derde, dat in plaats van de jeegenwoordige Vergadering van de Staaten Generaal, en van den Raad van Staate, welke beide laboreeren van seer weesentlyke defecten, gelyk booven aangeweesen is, een Regeerings-raad soude ingestelt worden na het model der Instructie *a*), welke in het jaar 1583, en in 't begin van 't volgende (*b*), wanneer de Staaten van Holland, Zeeland, en Utregt sig nader vereenigden, met ryp overleg gemaakt is door deselve voor den Raad, die van haaren 't weege, en van weege soodanige andere Provincien, als sig souden willen met haar voegen, soude in handen hebben de *generaale Regeering*, en die ook nog in het jaar 1584 (1), naa doode van Prins Willem, de voornaame auteur en promoteur van dat model van *generale Regeering*, ingestelt wierd op de naam niet alleen van de voors: dry, maar van meer andere, Provincien.

Het model van *generale Regeering* (*c*), in die Instructie begreepen, was soo wyslyk ontworpen door dien grooten Staatsman, die nu jaaren lang de defecten in de constitutie van de Republicq gesien, en daar meede geworstelt had, dat het naa alle waarschynlykheid soude zyn in weesen gebleeven, soo de ongeleegentheid van de tyd, en misschien verkeerde insigten, niet hadden anderhalff jaar daar naa doen overgeeven het ge-

(*a*) B.

(*b*) Sie *de Registers van Holl*. 1583 en 1584, particulierlyk 10 en 31 *Jan*: 1584.

(1) 18 *Aug*: 1584.

(*c*) Sie *het Register van Holl* 30 *Aug*: 1584, alwaar het selve geïnsereert is.

generaal gouvernement in handen van de Graaff van Licester. Waar door het bovengemelde model van Regeering verviel, sonder dat het konde weeder ingevoert worden na het vertrek van de gemelde Graaff, om dat de Generaal van het Engelsch Secours, en twee Engelsche Raaden, bleeven sitten in den Raad van Staate. 't Geen oorsaak was, dat men, ver van weeder te geeven aan die Raad het gesag, dat haar ontnoomen was by het opdraagen van het gouvernement aan den Graaff van Licester, haar Instructie veranderde, en met ter tyd de directie overbragt in andere handen, en de saaken in een sodanig spoor, dat het naderhand, wanneer de verpande Steeden gelost, en de Engelsche Raaden uit de Raad van Staate geraakt waaren, veel moeite soude gekost hebben, het voorz: oude model van Regeering weder in te voeren.

Maar het geen doe niet gedaan is, misschien, om dat het niet absolut nodig was, terwyl de vrees voor Spagnien de Provincien eenigsins in devoir hield: het geen niet gedaan is in het jaar 1651, doe het werk niet aan het regte einde wierd aangevat, en weinig uitgeregt naa een grooten opheff: het geen niet gedaan is in het jaar 1674 by de readmissie van de Provincien van Gelderland, Utregt, en Overyssel, wanneer men sig genoegde met te bedingen, dat deselve van nieuws souden de Unie besweeren, en haar financien oopen leggen (*a*), ten einde om naa de Vreede te maaken een nieu-

(*a*) Sie *Res: Sts Gen.* 20 *April* 1674.

nieuwe begrooting der Provinciale Quotes, sonder daar egter iets op volgde: behoord jeegenwoordig gedaan te worden, nu de defecten in de constitutie van de *generale Regeering* soo naadeelige uitwerkingen hebben, dat se de Republicq met niets minder dreigen, als met haar ondergang.

Wanneer men het voorf: oud model van Regeering nauwkeurig examineert, sal men moeten erkennen, dat het beantwoord aan alle de defecten in de jeegenwoordige constitutie van Regeering, en een compleete grondslag behelst, waar op het gebouw van een vrye Staatsregeering veilig rusten kan.

Dan, om soo weinig verandering te maaken in de jeegenwoordige constitutie, als bestaan kan met het redres der aangeweese defecten, souden de dry volgende pointen in het voorf: model konnen verschikt worden naa het heedensdaags gebruik.

Eerstelyk, soude den opheff der Middelen in de Provincien van Generaliteits weege, waar van het vyfde en sevende Articulen spreeken, konnen agterblyven, mids dat de Provincien souden executabel zyn voor haar Consenten, in conformiteit van het vyfde Articul.

Ten anderen, soude ontrent het anneemen, en het afdanken, van het krygsvolk, en ontrent de betaaling van het selve, waar van gesprooken word in de seevende, negende, en tiende Articulen, konnen verbleeven worden by de jeegenwoordige voet: mids dat de Provincien souden moeten gehouden konnen worden

 om

om ſig in de voet van betaaling te conformeeren met den Staat van Oorlog.

En ten derde, ſoude de *Nominatie*, of, gelyk men doorgaans ſpreekt, de aanſtelling, der Militaire Officieren, waar van het tiende Articul ſpreekt, konnen blyven aan de Betaalsheeren, mids dat by de geſaamentlyke Bondgenooten een Reglement ſoude gemaakt worden op de qualificatie der Officieren, in opſigt van haar jaaren, en dienſt, waar van niet ſoude moogen gedispenſeert worden, nog iemand toegelaaten tot den eed, en voorſien van Commisſie van Generaliteits weege, die niet ſoude hebben de vereiſchte qualificatie.

Men gaat voorby de veranderingen, welke ſouden moeten gemaakt worden in de voorſ: Inſtructie, in opſigt van het getal der Raaden, de forme van de beſoignes, en andere diergelyke ſaaken, welke ligtelyk ſouden geſchikt worden, als men eens was over de principale ſaak.

Alleen is 'er één point, dat wel de forme raakt, maar dat niet te min ſoo esſentieel is, dat het hier niet voorbygegaan mag worden, dat naamelyk de Regeerings-raad ſoude behooren gehouden te zyn, van jaar tot jaar binnen de maand November te ſenden aan alle de Provincien een generaale Propoſitie van Petitien voor het volgend jaar, daar in beknoptelyk oope leggende de waare conſtitutie van 's Lands ſaaken binnen en buiten 's Lands, en uit die ſource afleidende alle de Conſenten, welke ſouden behooren gedraagen te worden voor het volgend

jaar

jaar tot ſtuur der ſaaken te waater en te Lande, gelyk voor deeſe plagt te geſchieden: ten einde dat de Provincien ſouden konnen daar over delibereeren op haar ordinaris Landdagen, of Vergaderingen, over het werk van de Conſenten, welke doorgaans gehouden worden in December en de twee volgende Maanden, en vervolgens haar Reſolutien op alle de pointen van de generale Propoſitie inbrengen in de Vergadering van de Staaten Generaal, welke ſoude behooren jaarlyx in Maart gehouden te worden, en voornamelyk te dienen om uit de naam van de geſaamentlyke Provincien conſent te draagen op alle de pointen van de generaale Propoſitie: de adviſen te concilieëren in cas van diſcrepantie: en by ontſtentenis van dien arbiters te noemen tot de deciſie der verſchillen. Met welk point het 25ſte Articul der voorſz: Inſtructie ſoude behooren geampliëert te worden.

Maar om te bereiken het beoogt effect van de Regeerings-raad, welke ſoude geformeert worden na het model van de voorſ: Inſtructie, ſouden de volgende pointen dienen vaſtgeſtelt te worden.

Eerſtelyk, dat niemand ſoude gecommitteert worden in den voorſ: Raad als voor zyn leeven, en mids verlaatende de Provinciale Regeeringen, gelyk gepractiſeert word by de Provincie van Zeeland, en plagt gepractiſeert te worden in de Provincie van Holland (*a*), immers ſoo ver, dat de Gecommitteerden in de Raad van Staate, Generaliteits Reekenkamer, en Collegien

(*a*) Sie *Reſ: St.en van Holl.* 21 *Decemb:* 1619.

gien ter Admiraliteit, geslooten waaren uit de Staatsvergadering, waar uit se ook nog geslooten zyn in de Provincie van Utregt:

Niets soo nadeelig zynde voor de Republicq, als dat de Generaliteits Collegien meerendeels bestaan uit persoonen, die daar in gecommitteert worden voor soo korte tyd, dat haar sessie eindigt voor dat se genoegsaame kennis van saaken verkreegen hebben om sonderlinge dienst te konnen doen: en die in de Provinciale Regeeringen blyvende, en in korte sullende derwaars wederkeeren, beswaarlyk konnen hebben soo veel applicatie, en onsydigheid, als de dienst van de Republicq vereischt.

In Holland, om dat in het voorbygaan aan te merken, is meer als eens gedelibereert om de dryjaarige tourbeurten in de Generaliteits Collegien af te schaffen, en daar in te committeeren van de *bequaamste patriotten uit de buik van 't Land* voor langer tyd van jaaren, en vooral in de Vergadering van haar Ho: Mo: (*a*); en dewyl geen conclusie daar op volgde, gelyk de nuttigste saaken veeltyds de meeste tegenstand ontmoeten, deed de Stad van Dordregt den 3 Augusti 1640 seer opmerkelyk voordraagen, „ dat „ alsoo de Provincien meest doorgaans haar Gedeputeerden ter Generaliteit continueeren, of „ voor altoos, of voor lange jaaren: —— en „ Holland alleenlyk voor de tyd van dry jaaren, sonder continuatie, daar door veroorsaakt wierd, dat de Gedeputeerden van de an-

(*a*) Sie *Res: Sn van Holl.* 4 *Maert* 1626, 27 *Sept:*, en 22 *Decemb:* 1627, 3 *Aug:* 1640.

„ andere Provincien aldaar meerder kennis, be-
„ quaamheid, directie, en autoriteit, als die van
„ Holland quaamen te obtineeren: daar nogtans
„ de Provincie van Holland doorgaans aan alle
„ saaken, die aldaar verhandelt worden, meer-
„ der en particulierder geleegen was als alle an-
„ dere. Dog deese representatie was meede
sonder succez. Soo seer heeft het interest van
de Regenten in alle tyden geprevaleert booven
dat van het gemeen!

Ten anderen soude ten bovengemelden einde dienen vastgesteld te worden, dat sodanige sortable tractementen souden toegelegt worden aan de voorsꝫ: Raaden, dat bequaame, en geaccrediteerde, Regenten het souden konnen aansien voor een beneficie, of belooning, te scheiden uit de Provinciale Regeeringen, en voor haar leeven over te gaan in de Regeerings-raad:

En ten derde, om de Regeerings-raad niet te distraheeren door verscheide saaken, die nu zyn van het departement van de Raad van Staate, souden de verpagting der Middelen in het district van de Generaliteit, de judicature over deselve, de administratie der Domynen en geestelyke goederen, de besteeding en opneeming van de Generaliteits Fortificatien, de monstering, met het examineeren, en sluyten der rollen, en soo 'er meer saaken van die natuur zyn, dienen aanbevoolen te worden aan een Kamer van financien, dependent van de Regeerings-raad: de Instructie van welke Kaamer meest soude overeenkomen met de Instructie van den 16 Maert 1600 voor de Commisen van de Generaliteits financie, die nu ten grooten deele

 in

in ongebruik is, met byvoeging van eenige Articulen uit de Instructie van de Raad van Staate.

Voor de rest moet sig niemand inbeelden dat het voorsz: model van Regeering stilswygend leid tot een eminent hoofd, om dat de voorsz: Instructie in haar hoofd voert de naam van *Prins Mauritz en den Raad van Staate.* Want behalven dat Prins Mauritz in het jaar 1584 geen *Capitein Generaal van den Staat* was, het geen hy noit geweest is, nog *Stadhouder van eenige Provincien*, het geen hy eerst in November van het volgend jaar geworden is van Holland, en op verscheide tyden successivelyk van vyff andere Provincien, de voorsz: Instructie geeft geen het minste voorregt, of eenige magt, aan Prins Mauritz booven de andere Raaden, selfs niet ontrent het presideeren, of iets diergelyks, en behelst niet één point, of articul, dat tot zyn executie een eminent hoofd vereischt, of ondersteIt.

Maar, hoe seer ook het instellen van een sodanige Regeerings-raad overeenkomt met het begryp der Voorouders, en met de oude constitutie van de Republicq, soo soude het egter, naa alle waarschynlykheid, veel moeite kosten, die voorslag smaakelyk te maaken. En daarom soude het misschien raadsaam weesen voor als nog daar van af te sien, en te denken op een middel om, sonder het maaken van soo groote verandering in de Generaliteits Collegien, te redresseeren de voornaamste defecten in het bestier der gemeene saaken. Welk middel soude bestaan in het geeven van meerder gesag aan de Vergadering van haar Ho: Mo:, en in het maaken

ken ten dien einde van een Instructie voor deselve, genoomen uit de Instructien van den Raad van Staate, van de Generaliteits Reekenkamer, en van de Collegien ter Admiraliteit, voor soo veel de deliberatien van de Vergadering betrekkelyk zyn, gelyk se ten grooten deele zyn, tot de materien, waar van gehandelt word in die Instructien, midsgaders uit de Instructien voor de Gedeputeerden ter Generaliteit soo van andere Provincien als bysonderlyk van de Provincie van Holland en Westvriesland, en meer andere, met de nodige veranderingen, en byvoegsels: soo als het selve nader aangeweesen is in het hier agter bygevoegt Concept van een sodanige Instructie (*a*), welk als een ruwe schets onderworpen word aan wyser oordeel.

Wat nu in de tweede plaats betreft de remedien tegen de defecten in de constitutie van de Regeering der particuliere Provincien, daar ontrent staat vooraf in het generaal aan te merken, dat indien de defecten in de *generaale Regeering* weggenoomen waaren op de voorgeslaage wyse, de defecten in de *Provinciale Regeeringen* op verre naa niet soo gevaarlyk, nog van soo groot gevolg, souden weesen.

Want indien de vryheid der deliberatien, soo in het stuk der Consenten, als in andere stukken, niet langer konde beletten, dat daar op van Generaliteits weege, *by decisie*, of anderfins, een besluit genoomen wierd: en indien, dat besluit genoomen zynde, de Provincien konden gehouden worden om het ieder voor haar aandeel na te koomen: is het buiten twyffel, dat

(*a*) C.

de Provincien, en spoediger, en eendragtiger, souden weesen in het neemen van Resolutien op de saaken, die van Generaliteits weege gebragt worden tot haar deliberatie: dat deselve sig meerder souden bevlytigen, om elk voor haar aanpart naa te koomen het geen, dat by de gesaamentlyke Provincien souden worden besloo-ten, en om de noodige middelen daar toe uit te vinden: en dat geen Provincie sig eigener autoriteit soude ontslaan van de geconsenteerde Lasten, en specialyk niet van de Militie te hou-den, en te betaalen, op de voet van den Staat van Oorlog.

En indien by de gesaamentlyke Bondgenooten een Reglement gemaakt was op de qualificatie der Militaire Officieren, in opsigt van haar jaaren en dienst, en niemand mogt toegelaaten worden tot den eed nog voorsien van Commissie van Generaliteits weege, die niet soude hebben de vereischte qualificatie, souden geen, off weinig, abuisen begaan worden door de Provincien in de bestelling der Militaire Ampten.

By deese generaale remarque sal men een tweede voegen, te weeten, dat hoewel notoir-lyk volgt uit het geen, dat booven gesegt is van het Ampt van *Stadhouder en Provinciaal Capitein Generaal*, dat ten grooten deele soude geremediëert worden aan de defecten in de Regee-ring van die Provincien, welke jeegenwoordig geen *Stadhouder en Provinciaal Capitein Generaal* hebben, door dat Ampt weder te vervullen: het gebruik, dat de laaste Stadhouders gemaakt heb-ben van haar autoriteit, te diep geprent is in de geheugenis, en dat de Regenten boovendien te

te seer geset zyn op de beneficien, die vast zyn aan de jeegenwoordige form van Regeering, om diergelyke voorslag te doen:

Insonderheid, om dat niemand kan ontkennen dat het vergeessche moeite soude weesen, te willen wegneemen uit de gemoederen de weersin tegen een Stadhouder door een Instructie, welke soude dienen om te stuiten het misbruik der Stadhouderlyke autoriteit. Een ieder is gepersuadeert, en met reeden, dat een Stadhouder een Amptenaar is van veel te groote autoriteit in de Provinciale Regeeringen, sodanig als die gecomposeert zyn, dan dat een Instructie soude een genoegsaam middel weesen om een Stadhouder te houden in de paalen van zyn Ampt, principaalyk ontrent saaken, waar ontrent hy exempelen, en specieuse reedenen, voor sig heeft.

Om van deese generaale consideratien over te gaan tot particuliere remedien, soude men dienen te spreeken van elke Provincie afsonderlyk, om dat de constitutie van de Regeering in elke Provincie meer off min verscheiden is, en de defecten in deselve meede off in soort, of in trap, verschillen. Maar by gebrek van genoegsaame kennis van dat alles sal men sig bepaalen tot de Provincie van Holland en Westvriesland, welke buiten dat een soo considerabel lid is van het lichaam van de Republicq, dat de wel- of qualyk-gesteldheid van de Republicq in een groote maate afhangt van de wel- of qualyk-gesteldheid van die Provincie.

Het eerste remedie tot redres der defecten in de Regeering van de Provincie van Holland en Westvriesland soude bestaan in het vaststellen voor

voor altyd van het geen, dat den 8 January 1586 vastgesteld wierd voor de tyd van één jaar, te weeten, „ dat de differenten, die tusschen de Ee-
„ delen en Steeden van Holland op het inwilli-
„ gen van de Contributien, tot de gemeene de-
„ fensie nodig zynde" (waar by men soude behooren te voegen alle andere materien, waar in geen overstemming plaats heeft) „ voorval-
„ len, sullen gedecideert worden by twee derde
„ deelen van de Eedelen en Steeden: of uiterlyk (het geen jeegenwoordig geen plaats kan hebben)
„ by decisie van syne Exc^e. als Gouverneur van
„ Holland, en eenige uit den Raade van Hol-
„ land, die daar toe by zyne Exc^e. sullen wor-
„ den verkooren: wiens uitspraak en verklaa-
„ ring ook by een iegelyk nagevolgt sal wor-
„ den": ten waare dat men meende beeter te zyn, de differenten te submitteeren aan Arbiters, het zy uit de Hooven van Justitie, het geen meest soude overeenkomen met de voorf. Resolutie, of in het generaal uit de geünieerde Provincien conform het veertiende Articul der Ordonnantie op de Vergadering van den 19 Febry: 1585, gemaakt in een tyd, doe Holland sonder Stadhouder was, gelyk jeegenwoordig.

Hoewel het misschien soude best weesen, te blyven affien van het middel van submissie, en de saaken, waar in geen overstemming plaats heeft, af te doen met een sodanige meerderheid, als het eerste lid van de bovenstaande alternative Res^e van den 8 Jan: 1586 meedebrengt; dat is „ met twee derde deelen van de Eedelen en
„ Steeden", des dat die meerderheid niet alleen soude moeten prevaleeren in het getal, maar ook

ook in het gewigt der stemmen, soo veel de natuur der saake toelaat, gelyk by voorbeeld, met twee derden van de stemmen, of met dertien van de negentien, onder welke dertien souden moeten weesen vier van de ses stemmen van de groote Steeden, of, indien mogt goedgevonden worden in dit stuk nevens de Ridderschap te voegen Rotterdam, en ééne van de Steeden van het Noorderquartier, by de ses groote Steeden: het geen niet onreedelyk soude weesen: ses stemmen van die neegen.

Immers souden daar door ontgaan worden de swaarigheeden welke vast zyn aan het middel van de submissie, waar van geene van de minste is, dat indien men vaste Arbiters aanstelt tot het decideeren van alle opkoomende verschillen, gelyk men de Stadhouders daar toe aanstelde by de Ordonnancien op de Vergadering van de jaaren 1574 en 1581, en by de aangetooge Resolutie van den 8 January 1586, de Arbiters genoegsaam meesters zyn van alle importante deliberatien, dewyl geen groote moeite vereischt word om in een veelhoofdige Regeering eenige weinige Leeden te winnen, en door middel van deselve tweespalt te maaken in een Staatsvergadering: en in tegendeel, indien men, om die swaarigheid te vermeiden, Arbiters kiest tot elk opkoomend verschil, dat dan niet alleen groot gevaar geloopen word, dat de Resolutien over de importanste saaken sullen tegen malkander loopen, maar dat dan geen eguale conduite kan gehouden worden in het bestier der saaken. Al het welk gewisselyk minder te vreesen is in een sodanige overstemming als de bovenstaande.

Maar

Maar welk van de beide middelen, de submissie, off een sodanig bepaalde overstemming als de boovenstaande, soude moogen geprefereert worden, soo moet noodsaaklyk daar by koomen het fixeeren van de tyd, binnen welke het geprefereert middel sal konnen in het werk gestelt worden.

Het veertiende Articul van de laatste Ordonnancie op de Vergadering van Holland, welk behelst het middel van de submissie, brengt ten deese opsigte meede, „ dat men ten weederszy„ den soude gehouden weesen de Arbiters te no„ mineeren binnen de tyd van veertien daagen, „ of dry weeken, na dat de geschillen ontstaan „ souden weesen". Maar nademaal de submissie volgens dat Articul alleen dan soude plaats hebben „ als de twee derde deelen van de stem„ men, of advisen, overeendraagen", soo kan het ligtelyk gebeuren, dat het veel langer aanloopt als de gemeene dienst, en de natuur der saake, waar over gedelibereert word, konnen lyden voor dat men weet, of 'er twee derde deelen van de stemmen voor of tegen een saak zyn, geconsidereert, aan de eene syde, dat niet gereguleert is by het voorsz: Articul, nog by eenige andere Wet, of Resolutie, soo veel men weet, binnen welke tyd na dat een saak gebragt is in deliberatie, de Leeden moeten gereed zyn om daar op in te brengen haar advis, en aan de andere syde dat het gebruik, of liever het misbruik, van de saaken op te houden, onder voorgeeven van ongereedheid, en dat de Principaalen daar over delibereeren, soo seer autoriseeren het sleepend houden der de-

deliberatien, selfs na dat de Leeden notoirlyk meer als tyds genoeg hebben gehad om haar Gedeputeerden te instrueeren, en te lasten, dat alle voorslaagen, dienende om te koomen tot een afkomst der deliberatien, van geen vrugt zyn, ten zy dat met een vastgesteld worde, hoe lang de Leeden sullen moogen de saaken ophouden sonder daar op uit te brengen haar advis, het zy na dat se aan haar gesonden zyn onder de pointen van beschryving, of na dat se in propositie gebragt, ten minste, na dat se door Commissarissen van de Vergadering geëxamineert, en in staat gebragt zyn van finalyk daar over te konnen adviseeren.

In de tweede plaats soude de separatie tusschen het Zuider- en Noorder-quartier in het stuk der financien, gesprooten uit de troublen, welke de communicatie tusschen de beide Quartieren difficiel maakten, gelyk booven gesegt is, behooren weggenoomen, en de financien van de geheele Provincie onder een algemeene beheering gebragt te worden.

De simpelste, en natuurlykste, manier om dit te effectueeren soude weesen, de financien van de beide Quartieren weder in een te smelten, als voor de troublen, en se te brengen onder een gemeene directie: en ten dien einde het Collegio van de Gecommitteerde Raaden te vergrooten met een geproportioneert getal van Heeren uit het Noorderquartier, gelyk meede de Kamer ter auditie van de gemeene Lands reekeningen, aan welke de Ontfangers der Middelen in het Noorderquartier meede souden reekenen.

Of, indien het weeder in een smelten der financien

nancien van de beide Quartieren soude moogen aangesien worden voor een onuitvoerlyke saak, en aan welke, schoon goed in haar selve, geen doorkoomen is, soude men konnen jaarlyx assigneeren seekere Lasten, boven de huislasten van het Quartier, en boven de renten en interessen van de Capitaalen, jegenwoordig loopende ten laste van het selve, op de Middelen, over het Quartier geheeven wordende, onder conditie dat binnen seekere bepaalde tyd soude geliquideert worden door de Gecommitteerde Raaden van het Noorderquartier met die van het Zuiderquartier over de betaalingen, binnen elk jaar gedaan op de geassigneerde Lasten, en dat die liquidatie binnen de bepaalde tyd gedaan, en daar by gebleeken zynde dat de Lasten excedeeren het beloop der Middelen, door de Staaten ordre soude gestelt worden om het kort aan het Noorderquartier goed te doen: Byna op de wyse als vastgestelt is by het 25 en 27ste Articulen der Instructie van de Collegien ter Admiraliteit, dat tweemaal 's jaars een beraaming van Lasten soude gemaakt worden door Gedeputeerden van de gesaamentlyke Collegien: dat de respective Collegien alle dry maanden souden leeveren aan haar Ho: Mo: een Staat van ontfang en uitgaaff: dat den Ontfanger Generaal van elk Quartier, of, gelyk men nu spreekt, van elk Collegie, alle ses maanden soude reekenen, en dat vervolgens op Ordonnancie van haar Ho: Mog: het overschot van het één Quartier soude verstrekt worden ten voordeele van het ander, daar soude moogen te kort koomen. Het geen, soo het was gevolgt geweest, de jalou-

louse tusschen de Collegien, en veel andere groote inconveniënten soude voorgekoomen hebben. Het geen hier in het voorbygaan gesegt zy.

Des soude in dat geval meede behooren plaats te hebben het geen, dat in het eerste geval voorgeslaagen is ontrent de vergrooting van de Reekenkamer ter auditie, en ontrent het reekenen der Ontfangers van de Middelen in het Noorderquartier aan deselve.

Ook soude in dat geval hoognodig weesen, dat twee à dry Regenten uit het Zuiderquartier sessie hadden in het Collegie in het Noorderquartier, en wel voor een geruime tyd van jaaren, ten einde om niet daar uit te moeten gaan tegen dat sy souden bequaam worden om dienst te doen:

En niet minder, dat een Ontfanger Generaal in het Noorderquartier aangesteld wierd gelyk in het Suiderquartier, tot het invorderen der slooten van de particuliere Ontfangers, tot den ontfang der Verpondingen van de Landen, en tot het betaalen der Militie, op het Quartier geassigneert.

In de derde plaats, en wel insonderheid, soude nodig weesen, dat het bewind der financien bevoolen wierd aan een Collegie, daar in principalyk verschillende van de jegenwoordige Collegien van de Gecommitteerde Raaden, dat de Leeden van het selve souden dienen voor haar leeven, op fortable tractementen, en geobligeert weesen te verlaaten de Regeering van de Steeden, eeven gelyk de Raaden in de Hooven van Justitie: niet mogelyk zynde, dat de Middelen behoorlyk, en met vigeur, gehandhaaft worden

door een Collegie, bestaande uit Regenten van de Steeden, die gecommitteert worden voor dry jaaren, en die ten einde van deselve, soo niet eerder, weederkeeren naa de Steeden, waar uit se gecommitteert zyn, sonder langer daar in te moogen sitten (a).

En gewisselyk soo 'er een abuis is ingesloopen in de Regeering van de Provincie van Holland, gelyk in die van de andere Provincien, het is, dat men seedert veel jaaren, de *nominatie*, of *presentatie*, van de Raaden tot de Collegien van Regeering sodanig verdeelt heeft onder de Eedelen en Steeden, dat niet alleen de keuse van de persoonen in geenen deele afhangt van de Staaten, maar dat de Commissien overgaan om de twee, of dry, jaaren, van de eene Regent op de ander. Even als of niets anders te beoogen was in het kiesen van Raaden tot de Collegien, waar aan het voornaam bestier der saaken aanbevoolen is, als dat alle de Regenten moogen op haar beurt deel hebben aan de beneficien, die aan de Regeering vast zyn.

Eindelyk souden deese en geene veranderingen dienen gemaakt te worden in de judicature over de Middelen, tot beeter practycq en executie derselve; waarop het niet nodig is sig wyder breed uit te laaten: verscheide Resolutien van de Staaten, en onder andere die van den 12 Maart 1678, 6 October 1679, 20 July 1680, 21 September 1689, en 20 July 1690, niet min-
der

(a) Sie *Inst. van Gecommit. Raaden* A°. 1623. *Art.* 46. *Res. van de Staaten* 28 *Jan.* 1591, 23 *Aug.* 1604, en 30 *Maart* 1616.

der klaar aantoonende, dat het na derselver eigen oordeel principaalyk hapert aan de Magistraaten van de Steeden, Scheepenen Commissarissen, en Officieren, dat de Middelen qualyk gepractiseert, en geëxecuteert worden, als de ondervinding klaar aantoond dat geen genoegsaame voorsiening by die, nog by andere, Resolutien gedaan is tegen een soo groot, en soo bekend, quaad.

Alleen schynt het niet ondienstig te weesen te doen remarqueeren, dat de verandering, welke de Staaten gemaakt hebben in de judicature over het stuk van de Middelen, de voornaame oorsaak is van de quade, en ingalle, practycq der Middelen, en van het groot verval derselve, voor soo veel dat in de aangetooge Resolutien te laste word gelegt aan de Magistraaten van de Steeden.

De judicature der questien, spruitende uit den opheff der Middelen, is van ouds, en tot onder de troublen, geweest aan het Hoff, en men meend het te moogen reekenen voor de eerste trap van het verval derselve, dat by Resolutie, of Placaat, van den 23 April 1576 deselve aan het Hoff benoomen is, en gegeeven aan de *Gecommitteerden van de Staaten in elke Quartier.*

Want, in plaats dat het soo gebreklyk gesteld is met de Collegien van de *Gecommitteerden van de Staaten*, of van de *Gecommitteerde Raaden*, als booven met de vinger aangeweesen is, soo bestaat in tegendeel het Hoff uit Raaden, welke gecommitteert worden voor haar leeven, en welke by het aanvaerden van haar Ampt afleggen alle relatie tot de bysondere Leeden, en sig geheel overgeeven tot den dienst van

het gemeen lichaam van de Provincie, en tot de administratie van de Justitie.

Was de lange train van procedeeren, voor het Hoff gebruiklyk, nadeelig aan den opheff der Middelen: en had het Hoff te veel te doen met ordinaris regts-saaken, om te konnen vaceeren tot de kennisse der questien, raakende de Middelen: de Staaten hadden konnen ordonneeren aan het Hoff, gelyk se geordonneert hebben aan Scheepenen Commissarissen, *de plano* regt te doen in 't stuk der Middelen: se hadden konnen het Hoff versterken met het noodig getal van Raaden om te besoigneeren met twee Kaamers: in alle gevallen se hadden konnen opregten één off meerder Regtbanken, bestaande, gelyk het Hoff, uit Raaden, welke souden moeten afleggen alle relatie tot de bysondere Leeden, en dienen voor haar leeven.

Maar, hoe nadeelig deese eerste verandering ook was aan den opheff der Middelen, het is daar by niet gebleeven. De judicature ter eerster instantie van de questien over de Middelen is eenige jaaren daar naa, en namelyk by de generale Ordonnantie van het jaar 1583, gegeeven aan Scheepenen, of wel aan eenige gecommitteerden uit het getal derselve, te kiesen door de Commissarissen ter verpagting: niet tegenstaande dat de eige reedenen, welke hadden doen beneemen aan het Hoff de judicature over de Middelen, hadden moeten beletten die te geeven aan Scheepenen, welke boovendien nog veel nauwer relatie hebben tot de respective Steeden, als de Collegien van de Gecommitteerde Raaden.

Waar

Waar by nog komt dat de Officieren, welke moeten de Pagters, en andere Collecteurs der Middelen, assisteeren, insgelyx meerder relatie hebben tot de Steeden als tot het gemeene Land, insonderheid, sedert dat de Officiers-Ampten in veel Steeden verandert zyn in dryjaarige Commissien: sonder dat de Fiscaal van Holland, of Commisen Fiscaal, in staat zyn om te suppleeren aan het defect. Het welk geen ander bewys behoeft als de ondervinding.

Gelyk uit dit kort verhaal af te neemen is, welke de eigentlyke oorsaaken zyn van het verval der Middelen, soo dient het met een om aan te toonen, waar de remedien eigentlyk moeten gesogt worden, en om te doen oordeelen, of het kan aangesien worden, of liever, of het konde aangesien worden in de jaaren 1678, 1679, en 1683, voor een gepast remedie tegen het defect in de judicature over de Middelen, dat de Staaten, sonder te gelyk te maaken de minste verandering in de judicature over het stuk der Middelen, of in de constitutie van de Collegien van de Gecommitteerde Raaden, by Resolutie van den 22 Maert 1678 gestatueert hebben, dat de Burgemeesters en Regeerders van de Steeden, midsgaders Scheepenen Commissarissen, en de Officieren van de Steeden en platten Landen, sullen moeten belooven met solemneelen eede, dat sy de Pagters sullen maintineeren, sonder eenige conniventie, of dissimulatie: dat de Burgemeesters en Regeerders niet sullen moogen voor, geduurende, off na de verpagtingen, self, nog door anderen, directelyk, nog indirectelyk, doen eenige denunciatie, contrariëeren-

rende aan de Placaaten, en Ordonnantien op den opheff der Middelen, nog inhibeeren aan Scheepenen Commissarissen, regt te doen in saaken, raakende de Middelen, sonder deselve op te houden: dat Scheepenen Commissarissen sullen procedeeren in conformiteit van de Placaaten, en Ordonnantien, en regt doen binnen de tyd, daar toe gesteld, op poene dat de saaken sullen worden gehouden voor geëvoçeert aan de Gecommitteerde Raaden; dat de Gecommitteerde Raaden, en Scheepenen Commissarissen, beide sullen belooven onder solemneelen eede, dat sy, op de contraventeurs der voors. Placaaten, en Ordonnantien, sullen appliceeren de poenen, en mulcten, daar by gestatueert, en de fraudateurs sullen condemneeren naa de letter van deselve, sonder verschooning van iemand: en eindelyk, dat sy niet sullen nalaaten regt te doen om eenige inhibitie, of verbod, van de Burgemeesters van de Steeden:

En by Resolutie van den 6 October van het volgend jaar 1679, dat wanneer soude geklaagt worden aan de Gecommitteerde Raaden over het niet behoorlyk practiseeren der Ordonnantien in deese of geene Stad, of plaats: en de Burgemeesteren, Scheepenen Commissarissen, mitsgaders Schoutten, en Geregten, niet souden het tegendeel aanwysen tot contentement van de Gecommitteerde Raaden binnen agt daagen, naa dat haar berigt daar over soude gerequireert weesen: de Gecommitteerde Raaden in dat geval „ eenige uit de haaren souden moeten senden" na sodanige Stad, of plaats, om by weigering, of manquement, van Burgemeesteren, Scheepenen Com-

Commissarissen, mitsgaders Schoutten, en Gerechten, „ de Ordonnantien haar effect, en volkoomen accomplissement, te doen erlangen":

Item by Resolutie van den 17 Julï 1683, genoomen op een Advis, uitgebragt den 28 April 1679, en weesende een gevolg van voorige Advisen van den 25 Novemb: en 30 Maert daar bevoorens over het redres der financien, welke veel hadden geleeden door den Oorlog van het jaar 1672, dat dry Heeren, sessie hebbende in het Collegie van de Gecommitteerde Raaden, jaarlyx door de Staaten souden genomineert worden, waar aan het opsigt van de financien specialyk soude weesen aanbevoolen, en die speciale sorg souden draagen, dat de Resolutien, welker executie incumbeert aan de Gecommitteerde Raaden, geëxecuteert, en in haar kragt, en vigeur, gemaintineert worden: en welke daar voor specialyk, boven de andere Leeden van het Collegie, souden responsabel weesen, en gehouden weesen viermaal des jaars pertinent schriftelyk rapport te doen aan de Staaten van de abuisen, en misslaagen, die zy in de financien souden gewaar worden, en van de precautien, en remedien, die daar tegen souden dienen gebruikt te worden.

Ook hebben die Resolutien geen effect gehad, nog is te wagten dat die souden konnen effect hebben, schoon dat se vernieuwt wierden, soo lang geen verandering gemaakt word in het stuk van de judicature, soo wel als in de constitutie der Collegien van de Gecommitteerde Raaden:

En dient het bybrengen derselve in dit Discours principalyk om te doen sien, hoe vrugte-

 loos

loos gearbeid word, wanneer men meend iets wesentlyx uit te werken door remedien te gebruiken, welke niet raaken aan de wortel van de quaal.

Om te besluiten, die met eenige opmerking vergelykt de bovenstaande remedien met de oude, en primitive, form van de Regeering, sal bevinden dat se daar meede overeenstemmen, immers op weinig pointen naa, waar van de nuttigheid baarblykelyk is: en die se vergelykt met de defecten, in het begin aangeweesen, sal ligtelyk toestaan, dat geen beeter remedien konnen voorgeslaagen worden, sonder essentieele verandering te maaken, in de form van de Regeering.

Soo dat geen ander bedenken schynt over te blyven op de voorgeslaage remedien, dan of de aangeweese defecten soo groot zyn, dat het van een absolute noodwendigheid is, de voorgeslaage remedien in het werk te stellen.

Het waar te wenschen, dat met reeden konde getwyffelt worden aan die noodwendigheid. Maar die eenig begryp, en ondervinding, in Staats-saaken heeft, kan niet naalaaten te sien, dat de aangeweese defecten soo groot zyn, dat se spoedig redres vereischen, of dat se de Republiq dreigen met haar ondergang.

Misschien sullen eenige van de voorgeslaage remedien aan iemand onaanneemelyk schynen, om dat se souden de Provincien, en de Leeden van dien, brengen in meerder dependentie van malkander, als se jeegenwoordig zyn, en dienvolgens de Vryheid souden krenken. Maar die beswangert is met diergelyke swaarigheeden,

moet

moet niet een bedenken, wat van beiden beter is, de Staat te laaten verlooren gaan, of remedien te gebruiken tot haar behoudenis, die de Vryheid eenigsins bepaalen. Om te swygen, dat het interest van de Regenten maar te veel schuilt onder de specieuse naam van voorstand van de Vryheid, en haar de oogen dood sluiten voor de onheilen, die geschaapen syn te volgen uit de jeegenwoordige licentie.

De Voorouders, die goed en bloed opgeset hebben voor de Vryheid, begreepen nogtans, dat de Vryheid haar paalen heeft, en dat niets schaadelyker is aan de Vryheid, als de Vryheid selve, wanneer se buiten die paalen gaat: en daarom lieten se sig niet afschrikken van sodanige swarigheeden, als de boovenstaande, van de verschillen over de Consenten, en over andere materien van Staat, te onderwerpen aan *decisie*, en haar persoonen, en goederen, aan *executie*: en van te stellen de verdere ordres op het beleid van de Regeering, van welke booven gesprooken is.

Selfs behoeft men niet soo ver te gaan, om het jeegenwoordig groot verval in de Regeering te herstellen, als de Voorouders gingen, doe het verval veel kleinder was, verklaarende op een solemneele wys, en tot verscheide maalen, en naamelyk by de Acte van het Gouvernement van het jaar 1575, by de Unie tusschen Holland en Zeeland van het jaar 1576, en by de delatie van de Hooge Overigheid van het jaar 1581, van begryp te weesen, „ dat de eenig-„ heid, waar door alle Republiquen, en ge-„ meenschappen, meest worden behouden, ge-

 „ sterkt,

„ sterkt, en bevestigt, niet wel zyn kan by
„ veele, in wil en gemoed veeltyds differeeren-
„ de: en dat middien nodig was, dat de Re-
„ geering aan één hoofd, en Overigheid, ge-
„ steld en bevolen wierd"; de voorgeslaage re-
medien tegen de jeegenwoordige ongesteltheid
van de Republicq doen sien, dat deselve kan
geeed, en dat de eenigheid kan behouden wor-
den, schoon dat de klem van de Regeering in
geen ééne hand gegeeven, en de Vryheid daar
door in gevaar gebragt word.

Men had konnen voegen verscheide andere middelen van redres by de bovenstaande, indien het oogmerk van dit Discours verder gestrekt had, als om aan te wysen de wortel van de quaal, en de middelen, om die wortel uit te roeijen. Soo het daar toe te brengen is, sal het naderhand niet veel moeite kosten, de mindere abuisen te verbeeteren, en de middelen daar toe aan de hand te geeven. En is het niet daar toe te brengen, al, wat men mag in 't werk stellen, sal, op het best, maar dienen om eenigsins de quaal te plaasteren, in plaats van se te geneesen. Dog om te koomen tot het uitroeijen van de wortel derselve, dienen de Regenten te ontwaaken uit de jeegenwoordige letargie, die soo seer de overhand genoomen heeft, dat het te dugten is, dat veele daar in sullen blyven, tot dat se de eene tyd of de andere onsagt wakker gemaakt worden, wanneer het soude konnen te laat weesen om remedien te gebruiken, die nu nog tydig zyn.

Mis-

A.

Misſive van den Raad van Staate aan de extraord. Vergadering.

Dat. 27. } Januarii 1717.
Rec. 28. }

HOOG MOG: HEEREN,

Wy wenſchten, dat het U Ho: Mo: geliefT had, ſig te genoegen met de informatie, en met de conſideratie, welke wy gegeven hebben in onſe Misſiven van den 14 der voorlede, en 18 deeſer, maand over de middelen, om de gebreekige Provincien te houden tot naakoming der gedraage Conſenten.

Maar ſiende uit U Ho: Mo: Reſolutie van den 22 deſer, dat deſelve blyven inſiſteeren op een poſitif advis, ſullen wy onbeſwaard zyn om het ſelve te geeven, in hoop, van daar door te ſullen bevorderen de afdoening van dat wigtig point.

En om, naa al, wat in de voorſchreve Misſiven geſegt is, het ſtuk op te vatten, daar eigentlyk de knoop van 't ſelve legt, wy meenen, onder verbetering, dat het minder, jaa onvergelykelyk minder, aankomt op de keuſe tusſchen de middelen van conſtrainte, als op het geeven van genoegſaame autoriteit en aanſien, het ſy aan deſen Raad, of aan eenige andere Vergaadering, of Collegie, om die middelen te konnen met effeƈt gebruiken. Want anders was het (om een familiaar exempel te gebruiken) eeven eens, als off een werktuig gegeven wierd in een lamme hand. Schoon dat het werktuig

nog

nog ſoo goet is, het manqueert de hand aan kragt om het te gebruiken.

De middelen van conſtrainte, geënumereert in onſe Misſive van den 18 deſer, zyn voor deſen vaſtgeſtelt, en zyn meerendeels ſoo oud als de Republicq. De Raad van Staate is gequalificeert om die te gebruiken. En egter heeft het gebruik daar van altyd mank gegaan, en is met de tyd ganſch vervallen. Waerom? Niet, om dat het haperde aan de middelen: maar om dat de Raad van Staate niet gewigts genoeg had in de Republiq om die met effect in het werk te ſtellen.

U Ho: Mo: gelieven hier een wynig met ons ſtil te ſtaan, en te overweegen; ſoo de Raad niet heeft konnen met effect gebruiken de middelen van conſtrainte, doe ſe de Stadthouders aan haar hoofd had: doe de vrees voor het Spaanſche Jok, en voor geweetens dwang, de Provincien willig maakte: doe het vermoogen der Ingeſeetenen van jaar tot jaar toenam, onaangeſien de laſten: doe de Financien minder belemmert waaren: en doe het ſoude na een paradox geleeken hebben, ſoo men voorſegt had, dat 'er een tyd ſoude koomen, dat ſommige Provincien ſouden konnen occaſie geven om dwangmiddelen tegen haar te moeten gebruiken: U Ho: Mo: gelieven te overwegen (ſeggen we) of de Raad ſal konnen met effect te werck ſtellen de middelen van conſtrainte, nu het met alle die ſaaken geheel anders gelegen is.

Dit is, *Ho: Mo: Heeren*, de groote ſwaarigheid in de deliberatie over de middelen van conſtrainte, en welke eerſt, en vooral, dient

weg-

weggenoomen te worden, om eenige verwagting te konnen hebben van het effect der middelen van constrainte, welke U Ho: Mo: sullen vast stellen.

Misschien wagten U Ho: Mo: hier op, dat wy voor ons advis sullen voorslaan, dat de Raad van Staate behoord herstelt te worden in het gesag en luister, die haar gegeeven syn by haar instelling en eerste Instructie van het jaar 1584, of immers in het jaar 1588 na het vertrek van de Graaf van Leicester, wanneer by Resolutie van den 5 Februarii, en Placaat van den 12 April, *de gentraale Regeering van de Vereenigde Nederlanden, in saaken, de gemeene bescherminse, en Unie, derselve aangaande, gesteld wierd ter bediening, en administratie, van den Raad van Staate*, en wanneer de Vergadering van U Ho: Mo: vervolgens scheidede, blyvende in dat, en in de naaste, jaaren meer als eens maanden lang van malkander.

Maar dat is geensins onse meening, *Ho: Mo: Heeren*, wy syn ver van een voorslag te doen, welke wy niet alleen voorshands weeten wynig ingang te sullen vinden, maar welke wy boovendien geperswadeert zyn dat van geen nuttigheid soude weesen, sonder te gelyk te maaken meerder verandering in de gansche constitutie van den Raad van Staate, en in andere saaken, als overeenkomt met de jeegenwoordige tydsgelegentheid.

Onse gedagten gaan in tegendeel veel meer daar heen, om het gesag van de ordinaris Vergadering van U Ho: Mo:, als om het onse, te

ver-

vergrooten ; door deselve Vergadering ontrent dit stuk te doen concurreren met den Raad van Staate, genoegsaam op deselve wyse als de groote Vergadering van het jaar 1651 gereguleert heeft het stuk van de dispositie over de Militie.

Ten welken einde wy souden van advis weesen, dat het werk soude kunnen gereguleert worden in maniere als volgt:

Eerstelyk, dat de Raad van Staate geen executie soude onderneemen als op voorgaande Resolutie van de Vergadering van de ordinaris Gedeputeerden ter Generaliteit:

Ten andere, dat die Vergadering, des gerequireert zynde door den Raad van Staate, en in een conferentie ontfangen hebbende de nodige informatie, soude gehouden weesen te koomen tot een positive Resolutie op het stuk van de executie, naa dat de minnelyke officien, waar van hier naa sal gesprooken worden, sonden voorgegaan weesen:

Ten derde, dat de Raad van Staate vervolgens soude de executie werkstellig maken volgens haar Instructie, en in het uitvoeren derselve niet soude konnen belemmert worden door surceantien, of andere inhibitoire Resolutien, van de meergemelde Vergadering:

Ten vierde, dat de Heeren Gedeputeerden ter Generaliteit met relatie tot dit stuk souden doen gelyken eed, met de noddige veranderingen, als ten opsigte van de Patenten vastgestelt is by het laatste Articul der Instructie van den 16 Junii 1651, en dien eed souden onderteekenen in een boek, daar toe te houden ter Griffie van U Ho:

Ho: Mo:, gelyk gepractiseert is tot het jaar 16[illegible] toe, ontrent den eed op de Patenten, en onder de jegenwoordige forme van Regeering weder behoorde in practyq gebragt te worden.

Ten vyfde, dat de Gedeputeerden van de Provincie, over het executeeren van welke, na het mislukken der minnelyke officien van brieven, en besendingen, soude gedelibereert worden, geen stem souden hebben in de deliberatie over de executie, schoon de voorschreve eed gedaan, en haar naam te boek geteekent, hebbende.

En eindelyk, dat de stemmen komende te staken, de conclusie soude moeten vallen volgens het sentiment van die Provincien, welke souden voor sig hebben het advis van den Raad van Staate, alsoo 'er een uitkomst wesen moet in saken van die nature, en de Raad volgens Instructie bevoegt is tot het executeeren der gebreekige Provincien, selfs sonder voorgaande Resolutie van de hooggemelde Vergadering.

Op dese wyse, *Ho: Mo: Heeren*, soude dit importante werk konnen beleid worden met een goede harmonie tusschen die Vergadering en desen Raad, en daar door soo veel meerder nadruk gegeven worden aan de executien, als of de Raad die afsonderlyk dirigeerde, dat daar door in een groote maat soude worden geremedieërt aan het defect van genoegsaame authoriteit, waar van boven gesproken is.

En sullen wy vervolgens overgaan tot de verhandeling der middelen, welke souden behooren vastgestelt te worden om de Provincien te konnen houden tot prestatie van het Consenten, en daar in agt geven op de advisen, welke

de

de Heeren Gedeputeerden van sommige Provincien den 21 deeser op dat subject geüit hebben ter Vergadering van U Ho: Mo:

Wy tellen niet onder die middelen de middelen van industrie, welke het seeker is dat moeten voorgaen, eer dat kan getreeden worden tot die van constrainte: en hebben niets te voegen by het geene, dat dienaangaande gesegt word in het Rapport, den 21 deeser aan U Ho: Mo: gedaan, als dat de termein tot het gebruyk der middelen van industrie soude behooren kort, en vooral peremptoir, te weesen: en dat de besendingen aan de gebreekige Provincien souden behooren te bestaan uit Gedeputeerden uit de Vergadering, en uit desen Raad, soo als wy aangewesen hebben in onse Missive van den 14 der voorleden Maand, en nader souden konnen aanwysen, soo het nodig was, dat gepractiseert is voor het jaar 1672, en (onder correctie) noodsaaklyk is, indien de besendingen sullen ondernomen worden met apparentie van een goed effect, soo om dat een besending, op die wyse gecomposeert, meerder ernst, en meerder eendragt toont, als om dat deese Raad uit de natuur van haar Ampt grondiger geïnformeert zynde van al, wat de Consenten, de prestatie derselve, en de defecten daar omtrent, betreft, als de Heeren Gedeputeerden ter Generaliteyt, ook ruim soo wel in staat is om de nodige eclaircissementen en solutien te geven op de difficulteiten, en uitvlugten, van de Provincien, waar aan de besendingen gedaan worden.

Ook behoeven wy niet als in het voorbygaan aan te merken, dat het gebruik der dwang-

mid-

middelen moet stil staan, wanneer de Provincien, waar tegen die souden gebruikt worden, gereed zyn haar Financien oopen te leggen, en te stellen aan het oordeel van U Ho: Mo: en van deesen Raad, hoe ver sy in staat zyn om haar gedraage Consenten te konnen gestand doen.

Hoewel voor deesen altyd verstaan is, en met de natuur der saake overeenkomt, dat de Provincien, welke sig aanbieden tot het oopen leggen van haar Financien, moeten betaalen nevens de andere Provincien, ondertusschen dat haar Financien naagesien worden: om dat andersins de Provincien souden konnen sig by provisie ontslaan van het draagen der gemeene lasten, en het oopenen van haar Finantien, een saak, die uit haar natuur tyd vereischt, sleepende houden.

Waar tegen aan de andere syde soude behooren vastgestelt te worden, dat alle behoorlyke spoed gebruikt sal worden in het nasien der Financien: op dat de Provincien, welke die willen open leggen, niet langer belast blyven met de voorschreeve provisioneele betaaling, als absolut nodig is tot het examineeren van den staat van haar Financien.

Dog om voort te gaan, het middel van constrainte, vervat in U Ho: Mo: Resolutie van den 15 Julii 1688, schynt generaalyk de meeste ingang te vinden. Maar, voor dat wy onse gedagten daer op seggen, moeten wy U Ho: Mo: doen remarqueren, dat die Resolutie niet van één, maar van twee verscheyde middelen van constrainte, spreekt, en naamelyk, eerst van

de executie van den Raad van Staate, verstaande daar door ongetwyffelt de heerlyke, of parate, executie, begreepen in het seeventiende Articul onser Instructie: en dan in de tweede plaats van het weeren der Gedeputeerden van de gebreekige Provincien uit de Vergadering van U Ho: Mo:, en uit de Generaliteyts Collegien: waar op de Provincien, welke sig verklaart hebben voor het middel van constrainte, in de voorschreeve Resolutie vervat, niet schynen gereflecteert te hebben.

Wat nu aangaat dit laaste middel, wy konnen het selve geensins aansien voor een toereikend middel van constrainte, om de reedenen, die wy in onse Missive van den 18 aan U Ho: Mo: hebben te gemoet gevoert: en wy konnen bovendien niet als inhereeren de swaarigheeden, die onder een forme van Regeering als de jegenwoordige, en in een tyd, dat de band van de Unie soo seer geluxeert is, te vreesen syn uit het weeren der Gedeputeerden van de gebreekige Provincien uit de Vergadering van U Ho: Mo:, en die wy met de vinger aangewesen hebben in de voorsz. Missive.

Daar syn wel Provincien, welke, soo wel als wy beseffende, dat het weeren der Gedeputeerden van de gebreekige Provincien uit de Vergadering van U Ho: Mo:, en uit de Generaliteits Collegien, geen toereikend middel van constrainte is, meenen, dat het daarom niet behoord aan een syde gelegt te worden, maar dat men soude konnen met dat middel beginnen, en dat, het selve niet helpende, soude konnen by trappen

pen

pen voortgegaan worden tot het gebruik van middelen van meerder nadruk.

Maar wy laaten U Ho: Mo: oordeelen, hoe veel tyd 'er soude verlooren gaan, eer dat men soude konnen de Provincien brengen tot prestatie van haar Consenten, indien op die wys soude worden te werk gegaan. De minnelyke officien van Brieven, en besendingen, welke moeten voorgaan, sullen eenige maanden wegneemen. Hoe veel tyd de Provincien, welke meenen, dat men soude behooren by trappen te werk te gaan in het gebruik der middelen van constrainte, souden willen gewagt hebben na het effect van het weeren der Gedeputeerden van de gebreekige Provincien, is ons onbekent, maar wy stellen 'er ten minsten meede eenige maanden voor. Soo dat op die wys de Staat, welker circumstantien niet altyd toelaaten lang te wagten naa de prestatie der Consenten, niet als seer langsaam soude konnen daar aan geholpen worden.

In voegen, dat het (onses oordeels) best waar, van dat dwangmiddel af te sien, of immers het niet te gebruiken als te gelyk met andere middelen van meerder nadruk.

Het saiseeren der Domynen, inkomsten, en revenuen, van de gebreekige Provincien schynt wel ter eerste opslag een plausibel middel te weesen, en veel redelyker als het saiseeren der Persoonen en Goederen van de Regenten, en Ingeseetenen: en daarom verwondert het ons niet, dat dit middel, als sodanig, door eenige Provincien aan U Ho: Mo: voorgeslaagen is. Maar welke meenen U Ho: Mo: de reeden te

weesen, waarom van dit middel niet gerept word, nog in het dry en twintigste Articul van de Unie, nog in de Acte van parate executie van den 13 July 1579, nog in de concept Resolutie van de groote Vergadering van het jaar 1651, welke met soo veel overleg beschaaft is? gewisselyk geen andere, als dat de wyse Voorouders dat middel aangesien hebben voor al te gevaarlyk, doordien het saiseeren der Domynen, inkomsten, en revenuen van de gebreekige Provincien de geheele loop der publique betaalingen, en daar onder van de soldyen, en andere Generaliteits lasten, kan stremmen, en de Financien brengen in de uiterste verwerring. Swarigheden, die sy voor grooter aangesien hebben als het quaad, dat door het voorschreve middel soude weggenomen worden.

Ho: Mo: Heeren, hoe wy meer denken op de middelen van constrainte, hoe wy meer van gevoelen syn, dat het best is, het te laaten by de middelen, welke te gelyk met de Unie vastgestelt syn.

Het arresteeren der Persoonen en Goederen van de Regenten, en Ingeseetenen, der gebreekige Provincien, het voornaamste van die middelen, is aan de Voorouders niet onredelyk voorgekoomen, om dat het aan de Regenten staat, het selve te voorkoomen door te passen op de prestatie van haar gedraage Consenten: het is een practicabel middel, wanneer de sterke hand daar toe gebruikt kan worden, hoewel ook dan alleen, en anders niet, gelyk getoont is in onse Missive van den agtiende: en eindelyk, het is een efficacieus middel, om dat het de

Re-

Regenten noodsaakt, het sy uit liefde, off uit vrees, voor haar Ingeseetenen, om promte ordre te stellen tegen de belemmering, waar aan alle deselve in haar Persoonen, en Goederen, subject syn.

Dat het ander middel, in de voorschreeve Acte van parate executie uitgedrukt, te weeten, de inlaage van Ruiteren, of Soldaaten, een gereed, en efficacieus, middel is, spreekt van self: en daarom sullen wy U Ho: Mo: alleen doen remarqueeren, dat het voor deesen meermaalen met succes gebruikt is, gelyk wy aangeweesen hebben in onse meergemelde Missive van den 14 der voorleede Maand.

De verandering, welke soude moeten gemaakt worden in de ordre op het stuk van de Patenten, om de twee voorschreeve middelen te konnen in het werk stellen, sal gering syn, en alleen de gebreekige Provincien raaken, indien U Ho: Mo: amplecteeren onse voorslag, om het stuk van de executie onder een Instructie gemeen te maaken aan de Heeren ordinaris Gedeputeerden ter Generaliteit, en den Raad van Staate.

By deze twee middelen kan nog een derde gevoegt worden, meede genoomen uit de meergemelde Acte van parate executie: te weeten, dat de Raadt van Staate sal moogen *opligten, of furneeren, op alsulken interest, als sy die sal weeten te bekoomen, tot laste van de onwillige Provincien, de penningen*, welke sullen van noode weesen om de afgeweese, of weegens wanbetaaling incompleete, Compagnien provisionelyk te doen houden in goede en compleete staat: en de opgenoome penningen, met de interessen, repetee-

 ren

gen by executie. Het geen een noodig middel is om te beletten, dat de Militie niet verloope, ondertusschen dat gearbeid word om de Provincien te obligeeren tot het compleet houden derselve in getal van Compagnien, en van Koppen.

Dit is ons advis, *Ho: Mo: Heeren*, op dese wigtige materie. Wy souden het hebben konnen breeder uitbreiden, soo wy niet gevreest hadden, U Ho: Mo: te verveelen met de repetitie van het geen, dat wy daar op gesegt hebben in onse Missiven van den 14 der voorlede, en 18 deeser, Maand.

Dog die vrees sal ons niet wederhouden van by repetitie aan U Ho: Mo: voor te draagen, dat het wynig soude baaten, en, wy voegen 'er jegenwoordig by, dat het soude konnen strekken tot nadeel van het gemeen, soo alleen de nodige middelen, om de gebreekige Provincien te houden tot prestatie der gedraage Consenten, gearresteert wierden, en niet te gelyk een middel vastgestelt, om nu, en namaals, weg te neemen de discrepante sentimenten tusschen de Provincien over saaken, betreffende haar gemeene defensie en seekerheid: om dat de Provincien anders maar souden behoeven de Petitien, hoe nodig ook, aan een syde te leggen, en geen Consenten te dragen, om de strengste middelen van constrainte onverschillig aan te sien.

Dat laatste werk is soo wel geprepareert door de groote Vergaadering van het jaar 1651, gelyk gesien kan worden uyt de concept Resolutie van den 19 Augusti van dat jaar, geïnsereert in het Advis van de Provincie van Holland en Westvriesland van den 2 Mey 1663, welk wy

wy gevoegt hebben by onse meergemelde Missive van den 14 der voorlede Maand, dat alleen resteert, de laatste hand daar aan te leggen, alle de Provincien doe ter tyd daar over eens geweest zynde op die van Holland en West-vriesland naa, welke wilde uytgesondert hebben het point van de Consenten, maar, naderhand haar misslag siende, sig gevoegt heeft by het sentiment der andere Provincien.

Alleen verdient het de opmerking van U Ho: Mo:, dat de voorschreve concept Resolutie geen tyd bepaalt, binnen welke de Arbiters souden genoemt worden, nog binnen welke deselve souden moeten uitspraak doen.

Gelyk deselve concept Resolutie meede niet reguleert, hoe men soude koomen tot den afkomst, soo een Provincie in gebreeke bleef van het noemen van Arbiters, of van die te sisteeren, om aanstonds met de andere Arbiters in besoigne te treeden.

En souden wy daarom van advis weesen, dat de voorschreeve concept Resolutie soude behooren geampliëert te worden met de dry volgende Articulen:

Eerstelyk, dat de Arbiters sullen moeten genoemt worden binnen de derde, of uitterlyk binnen de vierde, maand naa dat de Vergadering van U Ho: Mo: de Petitien, of andere Pointen, waar over tusschen de Provincien verschil reist, sal gebragt hebben ter deliberatie van de Provincien:

Ten anderen, dat de Arbiters, booven den eed, in het derde Articul der voorschreeve concept Resolutie gemelt, sullen sweeren, dat sy het

het verschil soo spoedig sullen afdoen, als de natuur van het selve sal toelaaten, sonder onder eenigerhande prætexten het werk sleepende te houden, of uitstel te soeken:

En ten derde, dat een Provincie in gebreeke blyvende van het noemen van Arbiters, of van het sisteeren derselve, om aanstonds met de andere Arbiters in besoigne te treeden, de andere Arbiters met het werk sullen voortgaan naar verloop der voorsz: dry, of uyterlyk vier, maanden: en dat derselver uytspraak niet te min sal moeten agtervolgt worden door de Provincie, welke haar Arbiters niet genoemt, of niet gesisteert, sal hebben.

Behoeven wy voor de rest nader aan te dringen de noodsakelykheid van het vaststellen van de voorschreve beide pointen, of, van het stellen van ordre, soo op het beslissen der verschillen over de Consenten, en andere saaken, de gemeene defensie en seekerheid betreffende, als op het executeeren der gebreekige Provincien? Wy hoopen, en vertrouwen, dat alle de Provincien egualyk gepenetreert zyn van die noodsaakelykheid. Maar zyn 'er Provincien, welke daar aan nog twyffelen, die bidden wy te willen bedenken, of 'er een Republicq is, oude, off hedendaagse, welke geen bysondere sorg gedragen heeft voor die beide pointen:

Die bidden wy te willen vragen aan de Regenten van soo veel voornaame Steeden, als 'er zyn in de Vereenigde Provincien, Steeden, welke in veel opsigten gelyken aan soo veel vrye Republiquen, of sy meenen, dat die Steden lang souden konnen staande blyven, indien

elk

elk Lid van den Raad, of Vroedschap, de magt had om de noodigste saaken te stremmen, en indien de Burgermeesters, of Geregten, niet hadden de magt om te executeeren de genoome Resolutien:

Die bidden wy te willen vraagen aan de Bewindhebberen van de Oost-Indische Compagnie deser Landen, meerendeels voornaame Regenten, of sy meenen, dat dat florissant Lichaam, welk in veel opsigten meer gelykt na een Republiq als na een societeit van negotie, lang soude blyven in zyn jegenwoordige fleur, dan of het eerder in korte soude te gronde gaan, soo elk Lit van de Vergadering der Seventienen de magt had om te stremmen de Resolutien van die Vergadering, en soo de particuliere Kaamers konden sig dispenseeren van het nakoomen der Resolutien, by die Vergadering genoomen.

Of, indien exempelen niet genoeg zyn, soo bidden wy, dat de Provincien, welke nog souden mogen twyffelen aan de noodsaaklykheid der voorschreeve beide pointen, gelieven te raade te gaan met de Schryvers, welke oit gehandelt hebben van publique, of particuliere, Societeiten, en te vraagen, of eenige Societeit bestaan kan, wanneer elk Lid de magt heeft om te stuiten de heilsaamste, en noodigste, Resolutien, en wanneer het Lichaam in tegendeel de magt niet heeft om de bysondere Leeden te houden tot naakoming der genoome Resolutien.

U Ho: Mo: gelieven ons ten beste te duiden, dat wy soo veel exemplen by een haalen, en selfs ons beroepen op politique Schryvers. Maar wanneer redenen niet helpen, moet men sien,

of exemplen, en authoriteiten, meerder kragt hebben: vooral ontrent pointen, welke soo important zyn, dat niets kan aengesien worden voor overtollig, dat maar eenigsints kan dienen om een levendig beseffen te geeven van de noodwendigheid derselve.

God geeve, *Ho: Mo: Heeren*, dat deese extraordinaris Vergadering niet scheide, sonder die beide pointen vastgestelt te hebben. Maar gebeurd het tegendeel, konnen wy niet als beklaagen het ongelukkig noodlot van de Republicq, als gepersuadeert weesende, dat het vaststellen van die pointen het voornaam, soo niet het eenig, middel is om deselve te redden uit het jeegenwoordig gevaar van by het minste toeval, van buiten, of van binnen, verlooren te gaan.

Ho: Mo: Heeren, die maar oogen in het hooft heeft, kan niet nalaaten het aan te merken als een wonderwerk van de Goddelyke Voorsienigheit, dat een Republicq, welke geen vaster fondamenten heeft als die van deese Vereenighde Nederlanden, een Republicq, welckers fondamenten van binnen ondermeint worden door het luxeeren van de Unie, en welcke van buiten reis op reis swaaren aanstoot lyd, nog bestaat. Maar het was voor God, nog voor de Werelt, te verantwoorden, soo men het altyd liet aankoomen op miraculen, sonder de middelen te gebruiken, welke de reden, en de ondervinding van alle tyden, aan de hand geeven.

Dog hoe lang dit Advis ook is, konnen wy niet nalaaten daar by te voegen, dat hoewel U Ho: Mo: seer wysselyk de middelen, waar van in het selve gehandelt word, bepaalt hebben tot de petitien, welke nog sullen gedaan worden, in-

ingaande met den 1 deeſer Maand, ſonder die middelen te extendeeren tot Petitien van voorige jaaren, egter ſerieuſelyk ſal dienen gedagt te worden, op wat wyſe de Provincien ſullen konnen gedisponeert worden om malkander juſtitie te doen ontrent de Petitien en Conſenten, ſoo van den laaſten oorlog, als van de volgende jaaren van vreede, in welke de Provincien met ſoo ongelyke ſchouderen de laſten van de gemeene defenſie gedraagen, en de eene ſoo veel booven de andere geprofiteert hebben, dat een goed gedeelte der ſchulden van den laaſten oorlog ſoude konnen betaalt worden, ſoo het profyt op de ſoldyen van de volgende jaaren te berde gebragt wierd: gelyk U Ho: Mo: dat op de ſoldyen van het jaar ſeventien hondert dertien, bedragende 4855822 guldens, by formeele Reſolutie van den 16 Junii van het ſelve jaar geaffecteert hebben tot betaaling der meeſt preſſante ſchulden van den oorlog, dog ſonder dat de Provincien daar aan hebben gelieven te defereren, het geen hooglyk te beklaagen is, en ontallyke luyden, die haar goed, of bloed, voor het Land geſpendeert hebben, ſughten doet.

Ho: Mo: Heeren, wy beveelen U Ho: Mo: in Godes heylige protexie. In den Hage den 27 Januarii 1717.

Was geparapheert,

Will. van Egmont van d. Neyenburg vt.

Onder ſtond,

Ter ordonnantie van de Raad van Staate der Vereenigde Nederlanden.

Geteekent,

S. van Slingelandt.

IN-

B.

INSTRUCTIE voor den hooggebooren Heere Mauritz Grave van Nassau &c., ende die Raaden van Staate, by provisie gecommitteert ten gouvernemente ende regeeringen van den Landen van Brabant, Vlaanderen, Holland, Zeelant, Utregt, Mechelen, en Vriesland (1).

Alsoo mits den overlyden van den doorlugtigen hooggebooren Furst ende Heere Wilhelm Prince van Orangien, Grave van Nassau &c., vooral nodig is op de gouvernemente ende Regeeringen van den Landen van Braband, Vlaanderen, Holland, Zeeland, Utregt, Mechelen, ende Vriesland voorsien te worden, op dat by gebreeke van behoorlyke autoriteit die saaken van den voorsz: Landen niet en koomen in verloop ende ruïne of bederff, ende daaromme over die saaken van den Oirloge, den opheeve van de gemeene Contributien, ende alle andere saaken die conservatie ende defensie van de voors: Landen betreffende, goede ordre moet worden gestelt; soo hebben die Staaten van den voors: Landen van Brabant, Vlaanderen, Holland, Zeeland, Utregt, Mechelen, ende Vriesland, totte Regeeringe ende gouvernement van de

(1) Deese Instructie is gecopieert uit het Register van den Raad van Staate van het jaar 1584, de Copie by Bor *b*: 19. *fol.* 457 een defectueus Extract, en geen Copie, zynde.

de voorſ. Landen verkooren ende gecommitteert by proviſie den hooggebooren Heere Mauritz Grave van Nasſau &c., ende den Raad van Staaten van de voorſz: Landen, op den laſt ende Inſtructie hier naa volgende, ſonder dat nogtans de voorſz: Staaten verſtaan hen hier meede te ſepareeren of ſcheiden van de andere geüniëerde Provincien aangaande de gemeene defenſie van den Lande, ende die middelen daar toe geëygent.

1. In den eerſten ſal den voorſz: Raad van Staate beſtaan van agtien getrouwe perſoonen van de bequaamſte ende gequalificeerſte derſelver Landen, te weeten dry van weegen die van Brabant, twee van Vlaanderen, vier van Holland, dry van Zeeland, twee van Utregt, één van Mechelen, ende dry by die van Vriesland te verkieſen, alles ſonder prejuditie van de prerogativen, ende geregtigheden van den voorſz: Provincien in toekoomende tyden, welke Raaden van Staate met ſyne G: ſullen beſoigneeren, in welken Raad niet ſullen moogen gelykelyken weeſen die malkanderen in conſanguiniteit beſtaande zyn, tot in den vierde grade na de computatie van de Keiſerlyke regten, en in affiniteit in den tweeden grade, 't zy off 't ſelve affiniteit nog duurt, of niet, uit welken Raade van Staate alle maanden één gecommitteert ſal worden tot Preſident by pluraliteit van ſtemmen, die gehouden word alle de propoſitien te doen, de opinien van den Raad te colligeeren, ende voords al te doen dat een goet en getrouw Preſident ſchuldig is ende behoort te doene, ende ſal uit den voorſ: Raade meede gekooren

wor-

worden één tot Thesaurier Generaal van de voorsz: Landen.

2. Syne G: ende den voornoemden Raad sullen eerst ende vooral goede opsigt neemen, ende sorge dragen, dat de voorsz: geünieerde Provincien ende Landen blyven ende gehouden worden in goede eendragt ende onderlinge vriendschap, in conformiteit van de voorgaande verbintenisse ende Unien onder henlieden opgerigt.

3. Syne G: ende de voorsz: Raad en sullen niet moogen doen off attenteeren 't geene prejudiciabel soude mogen weesen den Privilegien, Geregtigheeden, Costumen, Usantien, Policien, of Justitie, met het geene daar aan kleeft, der voorsz: Landen in 't generaal, of eenige Provincien, Steeden, *of Leeden van dien in 't particulier*, uitgesondert dat zy kennisse ende judicature hebben sullen over heurlieder Officieren, Ontfangers, Collecteurs, ende andere Dienaars, mitsgaders over alle Collonellen, Capiteinen ende andere Crygsvolk, te waater, ende te Lande.

4. Ende indien eenige nieuwe geschillen off differenten tusschen de voorsz: Provincien moggen koomen op te reysen, sullen deselve worden beslegt ende ter neder geleyt by de neutrale Provincien die de questien niet en roert, off by heure Gecommitteerden.

5. Syne G: ende den voorsz: Raad worden gelast, ende volkoomen magt gegeeven, by alle bequaame weegen ende middelen te innen, executeeren, ende doen executeeren alle generale Consenten, ende Accorden, gedaan ende gepasseert by de Staaten aangaande den contributien

ende

ende collectatien van de penningen, of andere dingen, die men behoeven sal totter oirlogen ende defensie van den Lande, ende sullen oversulx alomme eenpaarlyk alle generale middelen, ende andere contributien, doen innen ende executeeren, ende den Pagters, ende Collecteurs van dien, in 't genieten ende volbrengen van 't geene hen verpagt, of te collecteeren belast is, alle assistentie doen, voorstaan, ende handhaven, den contraventeurs straffen, ende doen straffen na behooren, ende dat over die voorsz: Provincien, Steeden ende Leeden van dien, sonder eenige dissimulatie of conniventie daarinne te gebruiken, of gedoogen by iemant gebruikt te worden, op poene dat indien bevonden word door heurluider conniventie, versuimen, of negligentie eenigen inbreuk in den eenpaarigen opheeve van alle de voorsz: middelen tot eenige plaatsen te geschieden, dat de schaden ende interessen, die de gemeene Landen off eenige Provincien, Steeden, Leeden, of particuliere daar deur leyden, aan henluyden in het particulier verhaalt sullen moogen worden. Ende worden oversulx volkomentlyk geautoriseert om d'Ordonnantien van alle gemeene ingewilligde Middelen, 't zy off die gecollecteert of verpagt sullen worden, te maaken, ende die alreede gemaakt zyn te redresseeren, bequaame Ontfangers, Collecteurs, Cherchers, ende andere Officiers te continueeren, af te stellen, ende andere van nieuws te committeeren, ende deselve, ende alle andere 's Lands Officieren, 't zy generale of particuliere, ten oirloge dienende, met Instructien te voorsien, sulx als zyluiden

al

al 't ſelve ten meeſten oirbaare ende profyt van den Landen ſullen bevinden te dienen ; ſullen ook goede Ordonnantien ende Inſtructien maaken op den particuliere Collegien, beroerende de beregtinge, kenniſſe, ende judicature van de ſaaken, de gemeene Middelen ende contributien aangaande, metten gevolge ende aankleeven van dien, welke Collegien zyne G: ende Raad voornoemt ſullen ſtellen ter denominatie van den Provincien reſpective daar 't van noden weeſen ſal, tot ſulcken gagien, ende tractement, als zyne G: ende Raad voorgenoemt eenpaarlyk ſullen ordonneeren, die betaald worden uit de gemeene penningen, van dry maanden tot dry maanden, ende ſullen daar beneffens nog voegen twee Commiſſen uit verſcheide Provincien, of Quartieren, die gehouden worden metten voorſz: Raad van Staate goede correſpondentie te houden, ende die beveelen ende Inſtructien van dien in alles na te koomen. Ende in gevalle om eenige merkelyke ſwaarigheeden, of inconveniënten, zyne G: ende Raad voorſz. niet mogelyk ſoude weeſen d'infractie van den voorſz: eenpaarigen opheeve in eenige plaatſen te remediëeren ('t welk God verhoede) ſullen zyluiden terſtont die Staaten van de voorſz: Provintien daar op beſchryven tot ſeekeren prefixen dage, ten welken dage by de Gedeputeerde van de compareerende Provincien daar op Reſolutie ſal genoomen worden, gelyk hier na breeder is verklaart. Ende in 't doen van de voorſz: executie ſullen zy tegen den Provincien reſpective, Steeden, ende Leeden van dien, mitsgaders tegen alle Pagters ende andere

re debiteurs van de voorſ. gemeene Middelen, procedeeren, ende doen procedeeren, gelyk men in voortyden voor 's Princen penningen ende beeden plag te doen, ook by aanhoudinge van den perſoonen, arreſt, ende verkoopinge van de Scheepen, ende goeden, toebehoorende den Ingeſeetenen van den Provincien, Steeden, ende Landen, in gebreeke weeſende, alles volgende de rigoureuſe executorien by henluiden daar op te maaken.

6. Sullen ook gehouden weeſen, des verſogt zynde, te aſſiſteeren de reſpective Provintien in 't innen ende executeeren van de particuliere Middelen, by ieder Provincie opgeſtelt, ende ingewilligt, om te ſuppleeren haare quote in 't geene de generaale Middelen, den voorſz: Raad in handen geſtelt, min ſullen uitbrengen, als die laſten van der oirloge voor de quote van de reſpective Provincien bedraagen, ſullen meede getrouwlyk doen executeeren alle verdingen van die Landen, ende plaatſen, ten behoeve van den vyand contribueerende, te weeten elk dorp ofte plaatſe doen betaalen tot des gemeenen Lands defenſie ſoo veel, als zy aan den vyand betaalen, of anders ſoo veel meer, of min, als ſyluiden tot dienſt van de gemeene ſaake naa gelegentheid ſullen bevinden te behooren, ende doenlyken te weeſen, ende wat daar van koomen ſal totte gemeene laſten van den oirloge meede doen verſtrekken, mids dat 't ſelve te baate ſal koomen den Provintien reſpective daar de verdingen ſullen worden geheeven over de Landen, ende plaatſen, tot nog toe tot heurer diſpoſitien geſtaan hebbende,

ende ſal overſulx afſlag ſtrekken aan heure reſpective quoten, ende portien; ſullen meede de verdingen mogen doen cesſeeren, of ophouden, ende alle wegen van hoſtiliteit doen gebruiken tegens den geenen, die onder het gewelt van den vyand geſeeten zyn.

7. Syne G: ende den voorſz: Raad word ook volkoomen magt gegeeven, die gecollecteerde penningen te diſtribueeren, ende te bekeeren tot betaalinge van den Crygsvolke, ende andere noodſaaken van der oirloogen, die tot laſte ende diſpoſitie van zyne G: ende den voorſz: Raad ſullen weeſen geſtelt, al ten meeſten oirbaare ende profyt van den Lande, ſonder dat ſtaande de voorſz: proviſioneele Regeeringe die Staaten te ſaamen, of van de particuliere Provincien, of die Regenten van de Steeden, of Quartieren, eenige kennisſe, onderwint, autoriteit, of diſpoſitie daar van ſullen moogen behouden, aanneemen, of tot hen trekken, ende tot dien einde ſullen zyne G: en de Raad voorſz: op haare autoriteit ende naam doen collecteeren ende verpagten alle die Middelen, die by den Staaten in 't generaal tot onderhout van der oirloge zyn of ſullen worden ingewilligt, ende ſullen daar uit het Crygsvolk voor haare loopende ende toekoomende dienſten (ende anders niet) op den voet by zyne Princelyke Excellentie hooger gedagtenisſe genoomen, of by henlieden te neemen, eenpaariglyk doen betaalen, behoudelyken, dat eerſt ende vooral op de betaalinge van den guarniſoenen van de ſorgelykſte plaatſen, ende frontieren, daar den meeſten nood weeſen ſal, verſien worden, welke betaalinge aan

van alle het Crygsvolk ſal geſchieden ten meeſten oirboor van den Lande, ſoo wel aan de Ruiteren als Voetknegten, hoofd voor hoofd, ſoo naa als 't eenigſins doenlyk weeſen ſal, ende om te voorkoomen de frauden, die men tot nog toe gepleegt heeft in het getal van den Crygsvolk, ſal zyn G: en de Raad voorſz: eenige getrouwe, experte, gequalificeerde perſoonen tot Commiſſariſſen ſtellen, op ſulke Inſtructie als zyne G: en de Raad voorn^t. daar op maaken ſullen. Ende ſullen zyn G: en de Raad voorn^t. onder den Raaden by dry, off vier, de werken ende beſoignien ſulx diſtribueeren, als den dienſt van den gemeene Landen ſal vereiſchen; daar op zy extraordinarie ſullen beſoigneeren, ſulx zyluiden te ſaamen adviſeeren ſullen, ende niettemin gehouden weeſen van alle deſelve beſoignien aan 't Collegie van den Raad rapport te doen, om collegialiter daar op gereſolveert te worden, ende tot dien einde ſullen zy te ſaamen op de ordinaris uure, als voor de middag te neegen uuren, ende na de middag te dry uuren, compareeren, en uit de Vergaderinge niet ſcheyden, dan by conſente van zyne G:, of in syn afweeſen van den Preſident, gelyk zy ook geſtaadig ſullen moeten weeſen ter plaatſe daar den Raad beſoigneeren (wettelyke noodſaaken uitgeſondert) op poene dat haar tractement voor de daagen en de comparitien, die zy niet waar en ſullen neemen, geroijeert ſal worden, daar van de Griffier, of Secretaris, gehouden ſal weeſen notitie te houden, ende daar van den Ontfanger Generaal alle dry maanden ſtaat by denſelven Griffier overgelee-

leevert sal worden, om in 't betaalen van haare gagien 't selve henluiden af te trekken.

8. Ende namelyk sullen dry uit den voornde Raad van diversche Provincien metten Thesaurier Generaal vaceeren totten beleede van den Consenten, beeden, ende contributien, daar over geroepen den Ontfanger Genl. des nood zynde, ende sullen de Ordonnantien van betaalinge geteekent worden by den Thesaurier, ende de voorsː dry Raaden, indien zy by der hand zyn, ende in haar afweesen by dry andere Heeren uit den voorsː Collegie van den Raade, meede van verscheide Provincien, mitsgaders by den Secretaris van den voors. Collegie van den Raade, sonder dat eenige Ordonnantien van betaalinge sullen valideeren, dan die geteekent zyn sullen als booven, ende mette notule van de registrata folio tali daar op gestelt.

9. Tot laste van den voorszː Landen van Brabant, Vlaanderen, Holland, Zeeland, Utregt, Mechelen, ende Vriesland, sal gehouden worden soo veel Crygsvolk te voet ende te paerde, mitsgaders soo veel Scheepen toegerust ter oirloge, als by zyne Gː ende den Raad voornoemt tot bevrydinge ende bewaarnisse van den voorsz. Landen, Steeden, Waateren, ende Stroomen van dien, mitsgaders tot assistentie van de andere geünieerde Provincien, nodig bevonden sal worden, mits dat daar inne gepreferee̜rt sal worden het Crygsvolk, weesende naturelle, ende ingeboore van den Lande, den uitheemschen ende vremden.

10. Syne Gː en de Raad voorszː sullen moogen aan-

aanneemen, casseeren, ende reduceeren het Crygsvolk, soo te waater, als te voete, ende te paerde, na gelegentheid van der saake, soo zy bevinden sullen oirboorlyxt te zyn voor den Lande, ende daar over, mitsgaders over alle generaale ende particuliere Oversten, Bevelhebberen, Commissarissen, ende Officieren van der oirlogen, gehouden zyn te stellen ende te onderhouden alle goede ordre ende discipline, ook meede daar over straffe, regt, ende justitie te doen, ende doen doen, sulx zy bevinden sullen te behooren: sullen ook in de plaatse van de afgedankte, gecasseerde, ende aflyvigen Oversten, Collonellen, Capiteinen, ende andere Officieren, ende Crygsvolk, te paerd, ende te voet, andere mogen aannemen, behoudelyk dat zy daar inne niet en sullen mogen excedeeren de maate van 't innekoomen van de Consenten, ende generaale Middelen voorsz: ten waare in hoogdringende nood, in welken gevallen zy vermogen sullen die Landen, ende de voorsz: Middelen in 't generaal, of in 't particulier, te belasten mette somme van hondert duisent Caroli guldens eens, wel verstaande nogtans, dat de voorsz. somme van hondert duisent gulden eens, ende daar beneeden, proportioneelyken sal worden verdeelt over die Comtoiren van den voorsz. Landen, soo na des doenlyken weesen sal, sonder nogtans dat zy de collecte van de voorsz: Middelen voor de betaalinge van de voorsz: hondert duisent gulden eens in 't geheel of te deel, of om eenige andere oorsaaken in imands handen sullen mogen stellen, of de voorsz: Middelen vorder belasten, of eenige penningen daar op by anticipatie ligten, ende de voorsz.

 hon-

hondert duisent ponden, in voegen voorsz. geligt zynde, in het geheel, ofte deel, sullen gehouden weesen daar van de Staaten van de respective Provincien te verwittigen; ten einde zy in tyds mogen adviseeren seeker extraordinaris middel, daar meede de voorsz: belastingen ofgedaan mogén worden, ende en sullen ook geene nieuwe Impositien of Lasten mogen opstellen.

11. Item en sullen geen Gouverneurs van eenige Landschappen, Steeden, of Quartieren, stellen dan ter denominatie van de Provintien, daar die sullen moeten worden gestelt.

12. Syne G: ende die van den Raad voorsz: sullen meede die superintendentie hebben te waater ende ter zee, by *provisie als vooren*, sonder *prejuditie* van imands geregtigheid, of namaals getoogen te mogen worden in consequentie, ende worden oversulx geautoriseert, ende gelast, goede toesigt te neemen dat de voorsz. Landen geen schaade en lyden te waater of ter zee, ende tot dien einde te stellen ende te ordonneeren Collegien van Raden van Admiraliteit, daar het van nooden weesen sal, te doen equipeeren, of toerusten Scheepen van oirloge, ende daar op te stellen, of committeeren, alsulke Admiraalen, Capiteinen, ende andere Officieren, Bevelhebberen, ende Scheepsvolk, als henlieden tot defensie of bescherminge van den voorsz. Landen, ende tot afbreuk ende krenking van den vyand, oirbaarlyxt dunken sal, ende daar toe gebruiken 't middel, of inkomsten, van de Convoijen, als daar toe origineelyk gedestineert zynde, sonder dat de voorsz: Convoijen andersints sullen mogen worden ver-

strekt

ſtrekt dan ter equipage van de Scheepen van oirloge met den aankleeff, ten waare datter een merkelyke ſomme van penningen overſchoot van de voorſz. Convoijen, welk overſchot zy ſu en mogen gebruiken tot vervallinge van de laſten van den oirloge te Landen, ſoo verre de Middelen, daar toe geëigent, niet en ſullen mogen ſtrekken of genoeg zyn, gelyk zy van gelyken hen ſullen mogen behelpen met het overſchot van de Middelen, geconſenteert tot vervallinge van de laſten van den oirloge te Lande, ſoo wanneer die Middelen van de Convoyen totte nootelyke equipagie niet en ſullen weeſen ſuffiſant, behoudelyk dat van de voorſ: Middelen elk byſonder ontſank gemaakt, ende reekeninge gedaan ſal worden by den Ontſanger Generaal, daar toe te committeeren, van ſes maanden tot ſes maanden, ten overſtaan van de Gedeputeerden van de voorſz: Staaten.

13. Ende ſullen die van den Raade voorſz. gehouden weeſen, den voorſz. Provincien, ende elx van henluiden te exhibeeren ende over te leeveren behoorlyken ſtaat van de laſten van der oirloge, ende van den innekoomen, daar toe geconſenteert, van dry maanden tot dry maanden.

14. Des ſal den Steeden elk in den zynen vry ſtaan ende blyven, t' allen tyden, des noods zynde, ende die ſaake ſulx is geleegen dat ſe geen vertrek ſouden moogen lyden, hen tot koſte van den voorſz. Lande ter zee te wapenen by toeruſtinge van oirlogſcheepen, ende volk, tegens Zee-roovers, ende diergelyke quaadwillige vyanden van 't gemeenebeſte, om deſelve te wederſtaan, aan te grypen, ende te

 ap-

apprehendeeren, behoudelyk dat die Judicature ende straffe van dien, ende van den verooverde Scheepen, ende goeden, sal staan ter dispositie ende decisie van die van der Admiraliteit, ende sullen de voorsz. Steeden gehouden weesen zyne G: en de Raad voornt metten eersten daar van te adverteeren, ende over te senden die declaratie van den kosten van der voorsz. equipagie, off toerustinge, pertinentelyk gestelt by geschrifte, om als dan op de betaalinge van dien gedisponeert te worden na behooren.

15. Syne G: en de Raad voorsz. sullen versorgen, dat die paalen ende limiten van de voorsz. Provincien niet en worden vermindert, ende sullen oversulx alle Steeden, Heerlykheeden, Dorpen, Huysen, Gehugten; ende Landen, daar onder sorteerende, ende namelyk meede de Landen ende Heerlykheeden van Vyanen mette appendentien van dien Yzelstein, Leerdam, Worchum, de Clundert, ende andere diergelyke, metten Dorpen daar onder sorteerende, en de gevolge van dien, houden onder de Souverainité ende gemeene contributien tot de defensie van den voorsz. Landen: ende sullen versorgen, dat onder gelyke contributien gebragt ende gehouden worden die Steeden, ende Plaatsen, of Landen, die tot koste van den Lande sullen mogen worden verovert, ten waare andersints worde gecapituleert

16. Syne G: ende den voorsz: Raad sullen versorgen dat die Generaale, Oversten, Gouverneurs, Admiraalen, Vice-Admiraalen, ende alle andere Oversten, Capiteinen, Bevelhebberen, Crygsluiden van den Officieren, ende Magistra-

ten,

ten, van den Provincien, Leeden, ende Steeden van dien, ende andere, des noods zynde, ſullen belooven ende ſweeren, de voorſ: Landen gehouw ende getrouw te weeſen, ende te obediëeren, ende gehoorſaamen alle Ordonnantien, ende beveelen, van zyne G:, ende den voorſz. Raad, in 't ſtuk van de oirloge ende contributien voorſz:, mitsgaders in alle andere ſaaken, by den voorſ. Staaten beſlooten, ende daar af de executie denſelven bevoolen ſal weeſen: ende ſullen de Steeden nopende het inneemen of ontfangen van den garniſoenen gehouden weeſen, hen te reguleeren na het ſeevende Art[l] van de nader Unie.

17: Syne G: ende den voorſz: Raad en ſullen niet vermogen te treeden in communicatie van den Conink van Spagnien, of zyne Stadhouders, of iemand van haaren't weegen; ende ſullen ook geenen vreede, beſtant, of nieuwe oirloge aangaan, nog eenige Heeren aanneemen, nog eenige alliantien, of verbinteniſſen metten ſelven, of met eenige omliggende Landen, of Steeden, beſluiten, ſonder volkoomen magt, of generaal conſent van de voorſz. Provintien, daar op alvoorens Staats-gewys beſchreeven zynde, maar ſullen gehouden zyn, tot voordeele, handhoudinge, ende beſcherminge van den Landen, mitsgaders van de trafique ende negotiatie, metten uitheemſchen Heeren, omliggende Ryken, Landen, ende Steeden, te onderhouden alle goede correſpondentie, vriendſchap, ende nabuurſchap, by de beſte weegen ende middelen, die zy daar toe ſullen weeten te gebruiken.

18. Syne G: en de Raad voorn: en ſullen niet

vermogen op te regten eenige nieuwe Munten, of daar op te maaken eenen nieuwen voet, ten waare de Staaten van den voorſ. Provincien daar op beſchreeven waaren, ende Staats-gewys daar inne geconſenteert hadden, maar ſullen alle vlyt aanwenden omme het geld in de voorſz. Provincien op eenen eenpaarigen voet en waarde te brengen, ende te doen munten, ende zynen loop ende gank hebben, ende ook beſorgen dat alle haagmunten afgedaan worden.

19. Alle ſaaken, die ſullen koomen in deliberatie van den voorſz. Raad, ſullen worden geproponeert by zyne G:, of by den Preſident.

20. In den voorſz. Raad ſal worden gereſolveert ende gedecreteert by pluraliteit van ſtemmen, ſonder dat men iet in 't byſonder of apart ſal moogen beſluyten, ſonder dat ook zyne G:, ende die van den voorſz: Raade, eenige agterraad ſullen moogen hebben, of houden, off hen eenigſins daar meede behelpen in ſaaken, de Regeeringe van den voorſz. Landen concerneerende: ende ſullen vooral voorgenoomen ende afgehandelt worden die meeſte treffende ende importeerende ſaaken, al eer eenige andere, of particuliere, ſaaken voorgebragt ſullen moogen worden, ende ſoo wanneer eenige ſaaken aldaar voorkoomen, die iemand van den Raade ſouden mogen aanraaken, directelyk, of indirectelyk, ſoo in reguard van heurluider perſoonen, als van haare vrienden, ende magen, tot in den vierde grade, ende ſullen daar in niet mogen adviſeeren, nog jegenwoordig weeſen op het delibereeren, ende beſluiten van dien, nemaar uit der kaamer vertrekken, ende bly-

blyven, geduurende de deliberatie ende resolutie op deselve sake.

21. Alle brieven, concerneerende den staat en de saake van den Lande, deesen Raad gecommitteert, sullen gecommuniceert worden in de Vergaderinge van den voorsz. Raad, om daar op geadviseert ende geresolveert te worden als vooren.

22. In den voorsz. Raad en sullen geene saaken diffinitivelyk afgedaan worden dan in tegenwoordigheid van alle die Heeren van den Raade, die ter plaatse van de residentie des voorsz: Raads present sullen zyn, of ten minsten vyf, daar af die dry sullen moeten weesen van verscheide Provincien, behoudelyk dat daar onder zy ten minsten één van de een ende d'andere zyde van der Maaze, in welke saaken by de presenten compareerende geresolveert sal mogen worden, ende sullen tot dien einde t' elke Vergaderinge alle die presenten moeten opgeteekent worden.

23. De voorsz. Raaden en sullen niet moogen op eenige saaken extraordinairlyk vergaderen nog resolveeren, ten zy dat daar af te vooren door ordonnantie van den President inthimatie gedaan worde aan alle die Raaden, die ter plaatse zyn.

24. Alle Commissien, Ordonnantien, Instructien, Brieven, ende Depesches, sullen geparapheert worden metten vollen naame by den President, of in zyn afweesen by één van den voorn: Raade, daar toe by het Collegie te verkiesen, die over de Resolutie geweest is, ende geparapheert zynde sullen voorts by zyne G:, daar sulx by den Raade nodig bevonden word, ende by den Secretaris onderteekent worden, sonder deselve iemand anders dan die van den Raade voorn:

voorm: te communiceeren, of in andere handen te laaten koomen, ende sullen de Secretarissen van alles houden goed ende pertinent Register of Memoriaal-boeken.

25. Ende omme te beeter te conserveeren het regt van den voorsz. Staaten, ende dat zy altyds mogen toesien ende opsigt hebben op de voorsz. Regeeringe ende administratie, ende verstaan het belyt van alle saaken, sullen deselve Staaten alle jaars ten minsten tweemaal ordinaire te samen vergaderen, daar toe zy goets tyds van te vooren by den voors. Raade sullen worden beschreeven, om te adviseeren ende te communiceeren op de voors. Regeeringe, ende allen anderen saaken, die sullen moogen voorkoomen, ende dit ter plaatse daar zyne G: ende den voorsz: Raad hen als dan houden sullen: ende sullen de voorsz: ordinarisse Vergaderingen van den Staaten geschieden den eersten dag van de maand April ende September: ende sullen de voors. Staaten daarenbooven mogen vergaderen tot allen tyden, ende plaatsen, daar 't hen gelieven sal, om saaken den gemeenen Lande aangaande, gelyk ook sullen mogen doen die Staaten van elke Provintie in 't particulier, sonder dat van nooden sal weesen daar toe eenig consent te versoeken ofte verwerven: ende sullen dies niet te min de voorsz: Staaten ook extraordinaire vergaderen t' allen tyden, ende soo dikwils als door hoogdringende nood van de voorvallende saaken zyne G: en de Raad voorsz. hen sullen roepen off verschryven, of dat eenige Provincien, één, of meer, vereenigde Landen versoeken sullen denselven Staaten verschreeven te worden, dewelken dat niet geweygert en sal

moo-

moogen worden, dies sullen als dan in de beschryvinge worden geïnsereert die pointen, waar op sy sullen hebben te adviseeren, ten waare de Provintien, die de beschryvinge versoeken, verklaarden dat zy begeerden d'oorsaake van deselve beschryvinge secreet gehouden worden, daar inne sy sal volstaan, sonder dat hem iemand sal excuseeren of dilayeeren te vinden ter plaatsen, of tot sulken dage, als hem aangeschreeven sal worden, op poene dat by den geenen, die verschynen sullen, evenwel geprocedeert sal worden tot sluitinge van 't geene, daar op zy verschreeven sullen zyn, als by henlieden bevonden sal worden tot het gemeene beste van de geünieerde Provincien ende Landen te dienen, ende het geene alsoo gesllooten sal weesen, sal moeten onderhouden worden ook by den geenen die niet gecompareert en sullen zyn, ten waare de saaken van grooten gewigte waaren, ende eenig uitstel mogten lyden, in welke gevalle men den geenen, die niet gecompareert en zyn, andermaal sal beschryven tot eenen anderen geleegenen dage, op verbeuren van heurluyder stemmen voor die reyse, ende dat het geene by den presenten geslooten word, sal hem obligeeren, ende van waarde zyn, niet tegenstaande hun absentie, behoudelyk nogtans dat die geene, die niet gegeleegen is te compareeren, haar opinien sullen moogen overschryven, om in 't collegeeren van dien daar op reguard genoomen te worden na behooren, wel verstaande dat deur de Vergaderinge van den Staaten van de voorsz. Provincien, de geene die buiten haare Provincien ofte limiten reysen, soo op de beschryvinge van zyn G. ende

de Raad voorsz:, als ook van de ordinarisse Vergaderingen, beschryvingen, ende convocatien, die de Provintien malkanderen sullen doen, niet geprejudicieert of verkort en sullen worden in haare privilegien, off geregtigheeden, van buiten haare Provincien ende limiten niet beschreeven of geconvoceert te moogen worden.

26. Ende soo veel aangaat die residentie van zyne G:, ende den voorsz. Raad, deselve sal weesen in eenige van de voorsz. Provincien, sonder tot seekere plaatse gelimiteert te zyn, maar sal heurlieder Vergaderinge gehouden worden daar 't selve oirbaarlyxt sal zyn tot dienste van de gemeene saake, ende sunderlinge daar sulx tot directie van der oirloge meest sal weesen gerequireert, ende den nood vereisschen sal tot goede beleidinge ende directie van der saake, na discretie van zyne G: ende die van den voorsz. Raade, ende sal zyne G: haar buiten den voors: Lande niet mogen absenteeren sonder consent van den Staaten.

27. Syne G: en de Raad voors: sullen tot onderhoud van goede correspondentie gehouden zyn eenige van denselven Raade in competenten getaale te senden als Gedeputeerden op de Frontieren, daar het beleyt van der oirloge ende anders sulx vereisschen sal, denwelken magt ende autoriteit gegeeven sal worden, om op alles te versien na den nood ende exigentie van de saaken; ende sullen die van den voorsz. Raade overal gefourieërt ende geaccomodeert worden soo na 't Logement van zyn G: als 't doenlyk weesen sal.

28. Ende sullen generalyk de voorsz. Raaden ende

ende haare Gecommitteerden in alle voorvallende ſaaken goede correſpondentie houden, ſoo metten Provintien reſpective, als metten generaale en particuliere Overſten, ende Officieren van den Leeger, ende Crygsvolke, om by onderlinge communicatie, ſorge, hulpe, ende toeregtinge, op alle nodigheeden van der oirlogen, ſoo wel den guarniſoenen als het leeger raakende, te mogen voorſien, des ſullen zyne G: en de Raad voorſz. in allen aanſlaagen ende exploicten van der oirloge gebruiken volkoomen autoriteit by hem, of alſulke Veldoverſten, ende Crygsraaden, als zy daar toe ſullen committeeren.

29. Die gagien van den voorſz. Raaden ſullen weeſen elx tot vyfftien hondert gulden 's jaars, die betaald ſullen worden van dry maanden tot dry maanden, op welke ordinaris gagien de voorſz. Preſident ende Raaden gehouden ſullen weeſen eerlyken na uitwyſen van heurlieder reſpective Ampten hen te draagen, ende elx te houden ten minſten eenen dienaar, ſonder te mogen reekenen eenige extraordinaris dag-gelden of andere onkoſten ten laſte van den Lande, uitgeſondert wagenhuure, ſchuythuure, ende diergelyke reyskoſten: ende ſoo wanneer eenige plaatſen in den voorſz. Raad van Staate ſullen koomen te vaceeren, 't zy by aflyvigheit van den Raade, of anderſins, ſullen andere tot Raaden in de plaatſe van dien gecommitteert worden by deſelve Provincie daar uit de aflyvige of ander zyn geſtelt geweeſt.

30. De voorſz. Raad ſullen beſorgen dat den Treſaurier houden ſal twee ſuffiſante Commiſen tot zyn G: en de Raaden contentement, ende ſal zyne

ne gagie, soo voor hem selven, als de voorsz. Commisen, ende de kosten van den Tresaurier, weesen jaarlyx vyff en twinting hondert Carolus Guldens, daar vooren hy als Raad meede gehouden sal weesen te besoigneeren: ende sal den Onfanger Generaal houden dry suffisante Commisen, daar vooren hy respondeeren sal, welken Ontfanger gehouden sal weesen 't zynen peryckel, in de plaatse van den Tresaurier van der oirloge, de betaalinge van den Ruyteren ende Knegten te doen, soo wel te velde, als in guarnisoene, in dienst van den Lande weesende, ende daar beneffens twee suffisante Clercken te houden tot directie van zyn Comtoir, die al den voorsz. Raad aangenaam sullen weesen, welken Ontfanger voor aller zynder Commisen ende Clercken diensten, boven wagenhuure, schuytvraggten, ende convoijen, eens die somme van vier duisent guldens in 't jaar hebben sal, of soo veel meer, of min als zyne G: en de Raad voorsz. met hem sullen konnen accordeeren off overeenkoomen, dies sal hy van den honderften penning, die den Soldaaten afgetrokken word, moeten reekenen als van zynen anderen ontfank, mitsgaders ook van 't rysen van de muntte, ende sal de voors. Tresaurier ende Ontfanger Generaal, mitsgaders heure Commisen, gehouden weesen hen te reguleeren volgende de Instructien, die by den voorsz. Raaden voor henlieden sal worden gemaakt, ende sullen de voorsz. Tresaurier ende Ontfanger Generaal moeten weesen van verscheide Provincien.

31. Syne G: ende Raad voorsz. word vorder geau-

geautoriseert, tot heurlieder dienst, ende uitvoeren van heurlieder ampt als vooren, te committeeren, aan te neemen tot Secretarisfen, Fiscaalen, Provoosten, Deurwaarders, Booden, ende andere Officieren, alsulken persoonen, als zy tot den voorsz. Landen nut, bequaam, ende van noode bevinden sullen, alles op reedelyk tractement ende gagien, mitsgaders op alsulke particuliere Instructien, als daar op by die van den voorsz: Raade sullen worden gedresseert.

32. Alle Brieven, Commissien, ende andere Depesches van den voorsz. Raade, sullen worden uitgegeeven op den naame van zyne G: ende den Raad van Staate, onder de paraphure, signature, ende onderteekeninge als booven, ende voords onder het zeegel, off cachet, respective daar toe te ordonneeren, ende sal het zegel beruften onder den President, ende van al het bezegelde sal goed regifter gehouden, ende van de regten van dien verantwoord worden van dry tot dry maanden by eenen van den Secretarisfen van den voorsz. Raade, daar toe te committeeren.

33. Syne G: ende den voorsz. Raad sullen belooven ende sweeren in handen van den Staaten voornt, de voorsz. Provincien gehouw ende getrouw te zyn, ende henluyden te reguleeren na den inhouden deeser Instructie, ende daarenboven sullen de voorsz. Raaden by eede renunciëeren van alle particuliere correspondentien, 't zy met Landen, ofte Steeden, particuliere off privaate persoonen, soo veel de gemeene saake aangaat, ende dat zy sonder aan te sien de Provincien, of Steeden, daar uit zy geboo-

 ren

ren of gekooren zyn, of het singulier profyt derselver, van hem selven, of van iemand anders, alleen voor oogen sullen hebben het welvaaren van de gemeene Landen ende gemeene saaken, dat zy ook niet en sullen ontdekken of reveléeren die communicatien, deliberatien, of resolutien, die behooren secreet gehouden te worden; nogte ook iemand ten dienste staan, of van iemand te neemen, of ontfangen, eenige pensioenen, giften, of presenten; mitsgaders ook, dat zy directelyk off indirectelyk niet en sullen hebben portie, part, of deel, in 't kleyn of groot, in eenige pagten van Convoyen, Imposten, of andere gemeene Middelen, nogte ook in eenige leeveringe van kruyt, scheep, geschut, waapenen, kooren, booter, kaas, ende ammunitie van oorloge, tot behoeff van de gemeene saake, ende voorts dat zy alle doen sullen dat goede ende getrouwe Raaden van Staate schuldig zyn te doen, alles op poene van infamie ende meyneedigheidt, ende op alsulke verdere poenen, als na Regten daar toe staan.

34. Ende ingevalle eenige duisterheeden off twyffelagtigheeden in deese Instructie bevonden mogten worden; of ook dat deselve in eenige pointen soude moogen requireeren eenige veranderinge, sal daar op by den voorsz. Staaten, na voorgaande beschryvinge, alsulke Resolutie worden genoomen, als den dienst van den Lande sal vereisschen: ende sal niet te min middelertyd deese Instructie worden agtervolgt.

Aldus gedaan, gearresteert ende geslooten binnen der Steede van Delff by den Gedeputeerden van den Staaten van de voorsz. Provincien van

Bra-

Brabant, Vlaanderen, Holland, Zeeland, Utregt, Mechelen, ende Vriesland, op den xviij Augusty Anno xv[c] vier en tagtig.

(ende was onderteekent)

Aertsens.

C.

CONCEPT VAN INSTRUCTIE voor de Vergadering van haar Ho: Mo:.

Niemant sal moogen compareeren in de voorsz. Vergadering, het zy als ordinaris of als extraordinaris Gedeputeerde, die sessie heeft in eenige van de Generaliteits Collegien, of die bekleed is met eenig employ, politiq, of militair, uit welkers hoofde hy eed gedaan heeft, of gehouden is te doen, aan de Generaliteit, of aan eenig Vasalheer, van de Generaliteit dependeerende: uitgesondert, dat Ambassadeurs, extraordinaris Envoyez, en Plenipotentiarissen of extraordinaris Gedeputeerden sonder caracter, mitsgaders Gedeputeerden te velde, sullen moogen in de Vergadering compareeren geduurende haar Commissie, en langer niet, mits ten dien einde voorsien zynde van behoorlyke Credentiaalen, en geen sessie hebbende in eenige Generaliteits Collegien, nog buiten de voorsz. qualiteiten Ambassadeur, extraordinaris Envoyé, Plenipotentiarissen, of Gedeputeerde te velde, in eed zynde van de Generaliteit, of van eenig Vasalheer.

In de voorsz. Vergadering sal over geen saaken gedelibereert worden, als welke specteeren tot de gemeene deliberatien, en dispositie, van de gesaamentlyke Bondgenooten volgens de

Unie van Utregt en andere eenpaarige verdraagen tusschen de Provincien: sonder dat sal mogen *in* de voors: Vergadering gedelibereert, of omvraag gedaan, worden over andere saaken, van wat natuur se souden moogen weesen, immers, niet in weerwil van de Gedeputeerden van een eenige Provincie, veel min geconcludeert als met volkoome eenpaarigheid.

In de saaken, welke gestelt zyn ter dispositie van de voorsz. Vergadering by eenpaarige overgifte van de gesaamentlyke Provincien, sullen de Gedeputeerden adviseeren, en helpen resolveeren, soo als sy sullen oordeelen volgens de Unie, en opgevolgde delatien, te behooren tot meeste dienst en seekerheid van de Vereenigde Provincien, mitsgaders *tot* onderhouding van vriendschap en eenigheid onder deselve: sonder in deliberatien over sodanige saaken voor oogen te hebben, of te betragten, het particulier belang, en voordeel, van de één Provincie boven dat van de andere.

En sal derhalven geen overneeming, nog contradictie van conclusie, plaats hebben ontrent saaken, in het bovenstaand Articul begreepen, als welke de Bondgenooten verstaan alleen te moeten plaats hebben ontrent saaken, op welke niet kan geresolveert worden volgens het negende Articul van de Unie als met gemeen advis en consent van de Provincien. Wordende niet te min vrygelaaten aan de Gedeputeerden van de Provincien, sodanige aanteekening te laaten doen in het Regifter, als sy sullen nodig agten tot haar verantwoording by de Heeren Staaten haar Committenten.

In

In de besoignes, en conferentien welke gedecerneert worden door de Vergadering tot het examineeren der voorkoomende saaken, en om by rapport de Vergadering te dienen van advis, sullen de Gedeputeerden sig draagen als Raaden, of Commissarissen, van de gesaamentlyke Bondgenooten, en dienvolgende stemmen in sodanige besoignes, en conferentien, soo als zy op de gronden van de Unie, en van de Instructien, Reglementen, en ordres, door de gesaamentlyke Bondgenooten gearresteert, mitsgaders van de Tractaaten en Alliantien, intercedeerende tusschen den Staat en buitenlandsche Mogentheeden, in goeden gemoede sullen oordeelen te behooren, sonder gebonden te weesen aan eenige Provinciaale Last, of Instructie, in het geeven van haar advis in sodanige besoignes en conferentien.

De voorsz. Gedeputeerden sullen, met en nevens den Raad van Staate der Vereenigde Nederlanden, neemen goed reguard ten einde dat de Landen en Vereenigde Provincien, Steeden, en Leeden van dien, onderling, en in conformiteit van de Verbonden, tusschen deselve gemaakt, en opgeregt, als meede dat deselve met de Gouverneurs, en Krygsoversten, derselve, daar die zyn, mitsgaders deselve Gouverneurs en Krygsoversten onder den anderen, worden gestelt, en gehouden, in goede eendragt (*a*).

Sullen onderhouden alle Tractaaten en Alliancien, tusschen de Vereenigde Landen, de Provincien, Steeden, en Leeden van dien, gemaakt met

(*a*) *Instr: R: van Staate* Art: 3.

met nabuurige Rycken, Landschappen, en Republiquen, en sullen ten selven einde, en tot avancement van de neeringen en trafycq deeser Landen, onderhouden goede correspondentie, vriendschap, en nabuurschap, met de uitheemsche Princen, en Heeren, omleggende Koningryken, Republycquen, Landen, en Steeden, by de beste middelen, die zy daar toe sullen ordonneeren (*a*).

En, nademaal de secretesse de ziel is van de Staats-deliberatien, en vooral van die, welke buitenlandsche Mogentheeden raaken, sullen de Gedeputeerden ter Vergadering op haar eed gehouden zyn, secreet te houden alle saaken, welke uit haar natuur secretesse vereischen, off welke de meerderheid van stemmen van de Provincien sal goedvinden dat gesecreteert sullen worden: sonder sodanige saaken te oopenbaaren, aan wie het ook soude mooge weesen, uitgesondert aan de Heeren Staaten haar respective Committenten, off aan derselver geautoriseerden tot de secreete saaken.

En om te beeter het secreet te bewaaren, sullen de Gedeputeerden van de Vergadering tot de buitenlandsche saaken, soo wanneer saaken aan haar gecommuniceert worden, welke sonderlinge secretesse vereischen, en welke zyn van die natuur dat niet finalyk daar op kan geresolveert worden sonder voorgaande communicatie aan de Provincien, vermoogen sodanige saaken directelyk te brengen tot kennis en deliberatie van de Provincien, sonder vooraf daar van rapport te doen aan de Vergadering, of daar van ken-

(*a*) *Instr. van den Rt van Staate* Art. 28.

kennnis te geeven aan iemand buiten de Leeden van het besoigne.

Maar, wanneer in tegendeel sodanige secreete saaken zyn van die natuur, dat naa de ordre van de Regeering finalyk daar op kan geresolveert worden ter Vergadering sonder voorgaande kennis en deliberatie van de Provincien, sullen de Gedeputeerden tot de buitenlandsche saaken daar van rapport doen aan de Vergadering onder voorgaande aansegging van secretesse op den eed: of, wanneer in het besoigne eenpaariglyk mogt geoordeelt worden, dat der Landen dienst vereischt, de saak provisioneelyk te houden onder de Leeden van het besoigne, sullen sy sulx moogen doen een geringe tyd van agt, of ten uitersten veertien, daagen, of selfs op de saak (des noods zynde, en anders niet) resolveeren op de naam van de Vergadering, mids dat de Heer ter Vergadering presideerende present zy in het besoigne nevens den Griffier, en mids dat rapport daar van gedaan worde ter Vergadering na verloop van de voorf: geringe tyd van agt, of ten uiterste veertien, daagen, naa geleegentheid, met byvoeging van de reedenen, waarom de saak heeft moeten soo lang geheim gehouden worden (*a*).

Dewyl niets soo veel kan contribueeren om de Provincien te brengen tot spoedige, vrugtbaare, en eenpaarige, Resolutien op buitenlandsche saaken, en op andere gewigtige materien, welke door de Vergadering gebragt worden ter de-

(*a*) Sie *Res: 21 July 1651 van de Gr: Vergadering.*

deliberatie van de Provincien, als dat de Provincien spoedig, en exactelyk, geïnformeert worden van de waare geschaapentheid, en omstandigheeden, der saaken, mitsgaders van de consideratien, en reedenen van Staat, soo voor, als tegen, waar op diend gereflecteert te worden in de deliberatie over sodanige saaken: sal de Vergadering insonderheid haar werk maaken, soo by het communiceeren der saaken aan de Provincien, als by gevolg, van de Provincien compleetelyk en op de klaarste wyze te informeeren van al, wat dienen kan om deselve bequaam te maaken om met volkoome kennis te konnen resolveeren, en haar Gedeputeerden ter Vergadering instrueeren, op sodanige saaken.

De saaken, welke door de Vergadering gebragt zyn ter deliberatie *van de Provincien*, weesende van sonderlinge aangeleegentheid, sal de Vergadering, soo wanneer de Provincien, of eenige derselve, geen spoedige, off vrugtbaare, Resolutien, en Advisen, daar op inbrengen ter Vergadering, sodanig dat een conclusie daar op kan genoomen worden na de ordre van de Regeering, de Provincien, die het nodig weesen sal, besenden, ten einde om door mondelyke onderregting, en persuasie, de swarigheeden weg te neemen, en de Provincien te brengen tot eenpaarigheid. En sullen de besendingen over saaken, raakende de Financien, Militie, Fortificatien, of andere pointen, weesende van het departement en competentie van den Raad van Staate, bestaan uit Gedeputeerden uit de Vergadering, en uit denselven Raad.

De besendingen van geen succez zynde, en

de

de ſaaken weeſende van die natuur, dat geen overſtemming daar in plaats heeft volgens de Unie, ſal voor het uitgaan van de derde, of, wanneer de ſaak ſoo lang uitſtel lyd, van de vierde maand naa dat deſelve gebragt is ter deliberatie van de Provincien, geprocedeert worden ter Vergadering tot het noemen van Arbibiters, om uitſpraak te doen over het verſchil. Waar ontrent gevolgt ſal worden de voet der concept Reſolutie van de Groote Vergadering van het jaar 1651, zynde van den 19 Aug^{ti} van dat jaar, met byvoeging van de clauſulen, vervat in het Advis van den Raad van Staate van den 27 Jan^{ry} 1717 aan de extraordinaris Vergadering, welke clauſulen nevens de voorſz. concept Reſolutie by deeſe worden gehouden voor gearreſteert.

En ten einde dat de genoome Reſolutien, en gedaane uitſpraaken over het ſtuk van de Conſenten op de Petitien van den Raad van Staate moogen hebben haar behoorlyke executie, ſonder welke geen Regeering kan beſtaan, ſal de Vergadering de Provincien, welke ſouden moogen in gebreeke blyven van de Reſolutien, en uitſpraaken, over het ſtuk der Conſenten naa te koomen, daar toe ernſtelyk aanmaanen door brieven, en beſendingen, gecompoſeert in voegen als booven, en, die van geen effect weeſende, ſal de Vergadering gehouden zyn te treeden tot een poſitive, en finale, Reſolutie over de executie ten laſte van de gebreekige Provincien op de eerſte requiſitie van den Raad van Staate, en na ontfangen te hebben van denſelven Raad in een conferentie de nodige informatie: ſonder

 dat

dat de Gedeputeerden van de gebreekige Provincie, over het executeeren van welke gedelibereert word, ſullen ſtem hebben in de deliberatie, en ſonder dat, naa het vaſtſtellen der executie, de Raad van Staate ſal moogen belet worden door ſurceantien, of andere *inhibitoire* Reſolutien, van de Vergadering, in het uitvoeren der executie volgens haar Inſtructie en de Acte van parate executie van den 13 July 1579.

En, nademaal ten hoogſte daar aan geleegen legt, dat het waar opgmerk van de Unie, en de gemeene dienſt van de geſaamentlyke Bondgenooten, eeniglyk en alleen gevolgt worden in de deliberatien over de executie ten laſte van de gebreekige Provincien, ſullen de Gedeputeerden ter Vergadering van haar Ho: Mo:, boven en behalven de *generaalen eed* op deeſe Inſtructie, ſpecialyk ſweeren, en belooven, dat zy in het delibereeren, adviſeeren, en reſolveeren over het ſtuk der executie van de gebreekige Provincien, preciſelyk ſullen agtervolgen de Unie, en de Conſenten, dien conform gedraagen ter Vergadering op de Petitien van den Raad van Staate: ſonder daar buiten te gaan uit gunſt, of ongunſt, of uit eenige andere conſideratien, directelyk, of indirectelyk: en ſonder aanſchouw te neemen op eenige Provincien, Steeden, of Leeden van dien: en ſullen haar naamen teekenen onder het bovenſtaande formulier van eed in een boek, of regiſter, dat ten dien einde ſal gehouden worden ter Griffie, voor dat zy ſullen moogen participieeren aan eenige deliberatien.

De voorſz. Vergadering ſal met en nevens de Raad

Raad van Staate hebben, en gebruiken, de autoriteit om te disponeeren in de saaken van oorlog, en over het volk van oorlog, weesende in dienst van de Vereenigde Nederlanden (*a*), sonder dat zy in het gebruik der voorsz: autoriteit iets sullen mogen doen, of attenteeren, dat soude moogen strekken tot prejudicie van de Privilegien, Regten, Vrydommen, Tractaaten, Contracten, Ordonnantien, Statuten, Decreeten, en Usantien van deselve Landen in het generaal, of van eenige Provincien, Steeden, of Leeden van dien, in het particulier (*b*).

En ten einde om in het gebruik der voorsz. autoriteit, en dispositie, in de saaken en over het volk van oorloge te procedeeren ten meesten dienste der Vereenigde Nederlanden, en tot onderhouding van goed verstant en eenigheid met den Raad van Staate, sullen de saaken, rakende den Oorlog, en de Militie, met den aankleeven van dien, geëxamineert, en geprepareert, worden in conferentien met Gecommitteerden uit den Raad van Staate, alvoorens daar op te resolveeren ter Vergadering: en sullen de Resolutien ter Vergadering genoomen op de advisen, in de conferentien geformeert, gesonden worden aan den Raad van Staate, om te geeven aan de militie de ordres daar uit proflueerende, en deselve voords te doen executeeren.

Behoudelyk nogtans, dat, soo de Vergadering soude vinden sig niet te konnen conformeeren met

(*a*) *Instr*: *Raad van St*. Art: 5.
(*b*) *Instr*: *Raad van St*. Art: 6.

met een uitgebragt Rapport, of Advis, de swaarigheeden sullen overwoogen worden in een nadere conferentie met Gecommitteerden uit den Raad van Staate, en op het nader Rapport ter Vergadering gedelibereert in presentie van den Raad, ten einde om, des noods zynde, te konnen geeven nader eclaircissement aan de Vergadering.

Gelyk ook ten allen tyde aan den Raad *en corps* audientie sal verleend worden ter Vergadering, en, als van ouds, gedelibereert, en geresolveert, in desselfs presentie op het geen, dat de Raad *en corps* sal voordraagen, het zy over saaken van oorlog, of andere, weesende van haar departement.

Ontrent de manier der deliberatien over oorlogs saaken van sonderlinge importantie, en secretesse vereischende, sal gebleeven worden by het oud gebruik, en sal dienvolgens daar op gedisponeert worden in secreete conferentien by meerderheid van stemmen van de presente Leeden uit de Vergadering, en uit de Raad van Staate, mids dat de Heer ter Vergadering presideerende nevens den Griffier present zyn in de conferentien, en sullen vervolgens de Resolutien, en ordres, uitgegeeven worden op de naam van de Vergadering (*a*).

In het verleenen der Patenten, met den aankleeven van dien, sullen de Gedeputeerden ter voorsz: Vergadering precieselyk agtervolgen de Instructie, den 16 Junii 1561 by de gesaamentlyke Bond-

(*a*) Sie *Res*: *St*. *Gen*. 8 *April* 1631, 23 *April* 1668, *Secr*. *Res*: 24 *Nov*: 1671, *Res*: 7 en 11 *April* 1672, *Res*: *R*: *van St*. 20 *April* 1672.

Bondgenooten gearresteert op het stuk van de Patenten, welke hier gehouden word vóor geïnsereert, en waar op weeder eed gedaan sal worden door alle de Gedeputeerden als voor deese.

De Vergadering sal, met en nevens den Raad van Staate, sorg draagen, dat de Frontieren van den Staat in het gemeen met suffisant garnisoen moogen zyn beset, en dat de verdere militie, soo veel doenlyk, verdeelt, en gelegt, worde in de naaste en geleegenste plaatsen ontrent deselve Frontieren, om te alle tyden in geval van subite nood, soo binnen, als buyten, by de hand te konnen weesen (*a*).

De voorsz. Vergadering sal hebben de superintendentie, bevel, en gesag, over alle saaken, raakende het stuk der Zee, Admiraliteit, en Oorlog te waater, mitsgaders de Middelen, daar toe gedestineert: inneemende op alles de considerarien van de Collegien ter Admiraliteit, en ten dien einde beschryvende Gecommitteerden uit deselve, soo wanneer, en soo dikwyls, als het noodig weesen sal (*b*).

In het exerceeren van welke superintendentie, bevel, en gesag, de voorsz. Vergadering sal volgen de Instructie, den 13 Aug: 1597 gearresteert voor de Collegien ter Admiraliteit, voor soo veel deselve Instructie daar op applicabel is, en de verdere reglementen, en ordres, by de gesaamentlyke Bondgenooten gearresteert op het stuk van de Admiraliteit, neemende vooral goed reguard, dat

(*a*) *Instr: Raad van St*. Art: 7.
(*b*) Sie *de Instr*. *van de Collegien ter Admiraliteit* 13 *Aug:* 1597 Art: 25 en 26.

dat de voorf: Collegien allefins naakoomen haar Inftructie, en de voorf: Reglementen, en ordres, in het geen dat haar aangaat.

En om efficafieufelyk te weeren de abuifen, welke in fwang gaan, foo ontrent den opheff der Middelen te waater, als ontrent de verdere faaken, zynde van de adminiftratie, en van het bewind, der Collegien ter Admiraliteit, fal de voorfz. Vergadering byfonderlyk goed reguard neemen, en met der daad beletten, eerftelyk, dat geen Ampten, of bedieningen, van de Admiraliteit dependeerende, groot, nog kleyn, gegeeven worden aan kinderen, of aan andere perfoonen, welke in geen ftaat zyn om defelve Ampten, of bedieningen, in eigener perfoon waar te neemen: ten anderen, dat geene van de voorfz. Ampten, of bedieningen verkoft, of met penfioenen of andere uitkeeringen belaft, worden, of, in het generaal, dat eenig voordeel daar van genooten worde, als alleen by die geene, welke daar toe geregtigt zyn volgens Commisfie, en Inftructie: en ten derde, dat de voorfz. Ampten, en bedieningen, perfoonlyk waargenoomen worden door de beampten felve, en door niemand anders, onder wat naam of pretext, het foude moogen weefen, en dat ten dien einde de beampten, van de Admiraliteit dependeerende, geene uitgefondert, houden haar vafte woonplaats, en gewoone refidentie, ter plaatfe, alwaar haar refpective Ampten, en bedieningen, moeten waargenoomen worden, en nergens elders: wordende de voorfz: Ampten, en bedieningen, by deefe verklaart incompatibel met eenige ftaaten, ampten, of bedieningen, welke in eeniger wyfe *fouden*

den

den beletten de voorsz. vaste en gewoone residentie.

En sal de Vergadering, het tegendeel van eenige der bovenstaande pointen bevindende, gehouden zyn sodanige beampten aanstonds te suspendeeren van haar Ampten, en bedieningen, en ordre te stellen op de provisioneele waarneeming derselve, sonder andere forme van proces als dat de Vergadering vooraf sal inneemen het berigt van den Adv^t. Fiscaal van het Collegie ter Ad^t miraliteit, waar onder sodanige beampten resorteeren, en de beampten sommierlyk sal doen hooren door Commissarissen; mids doende, aanstonds na de suspensie, contendeeren tot cassatie door den Fiscaal van de Generaliteit (1), en door den Fiscaal van het Collegie ter Admiraliteit van het ressort als Gevoegde, en sendende het proces, in staat van wysen gebragt weesende, aan een Hoff van Justitie, om te formeeren een dictum van Sententie, welk onveranderlyk gevolgt, en op de naam van de Vergadering gepronuncieert sal worden (a).

Saaken voorkoomende, waar over crimineelyk [illegible] sou-

(1) N^a. Men weet naauwlyx seedert 50 jaaren dat 'er een Fiscaal van de Generaliteit is. Maar voor die tyd is hy seer bekent in de Registers van haar Ho. Mo:, en van de Raad van Staate. Men gebruikt jegenwoordig Adv^en van het Land *ad certas causas*: maar die hebben nog geduurige toesigt op de naakoming der Placaaten, Reglementen, Ordonn^en, Instructien, &c.: nog qualiteit om kennis te neemen, of te geeven, van de contraventien, en abuisen, of om eenige ordre daar ontrent te versoeken.

(a) Sie *de Instr: van het Collegie superintendent* 22 *April* 1589.

soude moeten geprocedeert worden tegen eenige van de Raaden ter Admiraliteit, of Ministers van de Collegien, en namelyk de Advocaaten Fiscaal, Secretarissen, en Ontfangers Generaal, of ook tegen Commisen Generaal, en Equipagiemeesters, sal de Vergadering sodanige saaken stellen in handen van den Fiscaal van de Generaliteit, en van de Fiscaal, of Procureur Gen[l], van de Provincie, waar in het Collegie ter Admiraliteit resideert, tot welk de Raaden, Ministers, Commisen Generaal, of Equipagiemeesters, tegen welke soude moeten geprocedeert worden, behooren, ten einde om ter ordonnantie van het hoogste Collegie van Justitie aldaar, sig tegen de voorsz. persoonen te informeeren: deselve te dagvaarden voor het voorsz. Collegie van Justitie: hunlieden te maaken haar proces: het selve te instrueeren, en te brengen in staat van wysen: en, soo de saak raakt eenige van de boven genoemde Ministers, Commisen Genl, of Equipagiem[rs], deselve voor het voorsz. hoogste Collegie van Justitie te vervolgen ten definitive (a).

Maar, soo de saak raakt iemand van de Raaden, sal het proces, behoorlyk geïnstrueert zynde, gesonden worden door het Hoff, voor welk het geïnstrueert is, aan de Staaten van de Provincie, uit welke de aangeklaagde Raad, of Raaden, in het Collegie gecommitteert zyn (b), welke aangenoomen hebben, en by het arresteeren deeser Instructie aanneemen, en beloo-

ven,

(a) *Instr. Raad van St.* Art: 40.
(b) Ibidem.

ven, het selve proces aldaar by de ordinaris Justitie, of ordinaris dagelyksche Regter van de aangeklaagde, te sullen doen termineeren by finale decisie binnen de tyd van ses weeken na den ontfang;

En sullen de Sententien, uit kragte van de dry bovenstaande Articulen te wysen, aan geen Appel, nog Reformatie, subject zyn, maar alleen aan Revisie, te weeten, wanneer ordinaris geprocedeert, en niet op confesie regt gedaan is (a).

Ontrent alle crimineele saaken, raakende de mindere Officianten, en bedienden, van de Collegien ter Admiraliteit, sal preventie plaats hebben tusschen de Fiscaal van de Generaliteit, en de Fiscaal van het Collegie, waar onder de voorsz. mindere Officianten, en bedienden, resorteeren: ten dien effecte, dat de preventie sal worden geïntroduceert door de resolutie, of ordre, van de Vergadering van Haar Ho: Mo:, om te informeeren, en dat de Fiscaal van de Generaliteit, in cas van preventie, sal moeten procedeeren voor het voorsz. Collegie, en dat de Fiscaal van het Collegie sig sal mogen voegen ten processe, en, in dat geval, sal genieten de portie, aan hem volgens de Placaaten toekoomende in cas van pecunieele mulcten.

De Ontfangers Generaal van de voorsz. Collegien in gebreeke blyvende van jaarlyx, binnen behoorlyke tyd, te reekenen van haaren geheelen ontfang, en administratie, soo ordinaris, als extraordinaris, aan de Generaliteits Reekenkamer, sal de Vergadering, op de advertentie,

(a) Ibidem.

tie, daar van door de Reekenkaamer gegeeven, de gebreekige Ontfangers Generaal daar toe houden by middel van parate executie. Ten welken einde de Staaten van de Provincien, waar in de gebreekige Ontfangers Generaal resideeren, onwygerlyk sullen verleenen Acte van territoir.

En om met het vereischt effect de hand te konnen houden aan de saaken van de Admiraliteit, sal de Vergadering van haar Ho: Mo: bevorderen, en door alle bequaame middelen uitwerken dat de Raaden, en Magistraaten van de Steeden, daar eenigen ontfang van Convoyen en Licenten is, presteeren den Eed, geordonneert by Resolutie, of Acte, van den 23 October 1582, by welke de Convoijen en Licenten gemaakt zyn van Provinciale tot Generaliteits Middelen, en op heeden van nieuws gearresteert: en sal sonder oogluiking doen procedeeren voor het hoogste Hoff van Justitie van de Provincie, waar onder deselve resorteeren, door den Fiscaal van de Generaliteit, en door den Fiscaal, of Procureur Generaal, van de Provincie als Gevoegde, tegen de Raaden en Magistraaten, welke souden mogen in gebreeke blyven van het presteeren van den voorsz. eed, of welke die souden moogen overtreeden, als tegen *perturbateurs van de gemeene ruste* in conformiteit van de voorsz. Resolutie, of Acte (a).

Gelyk de Vergadering meede ten selven einde de

(a) Sie ook *het Reces*, geïnsereert in *het Reg*[r]. *van Holl*[t]. 14 *Juni* 1583. Art: 24.

de Raaden ter Admiraliteit, Advocaaten Fiscaal, Secretarissen, en Commissen Generaal, by derselver aanstelling sal doen beloovcn onder solemneelen eede, agtervolgens en in conformiteit van haar Ho: Mo: Resolutie van den 8ste Augusti 1687 „ sig niet te sullen reguleeren, of in eenige deelen obtempereeren aan eenige beveelen, oppositie, resistentie, of andersins wat het ook „ soude moogen weesen; die haar souden mogen worden gegeeven, of gedaan, by, of „ van wegen de Heeren Staaten van eenige „ Provincien, of de Magistraaten van eenige „ Steeden, afsonderlyk; sonder Resolutie van „ Haar Ho: Mo:, of contrarie aan het Placaat „ en Ordonnancie op den opheff der Middelen „ te waater: maar van die voorsz. beveelen, op„ positie, resistentie, of wat het ook soude moo„ gen weesen, aanstonds kennisse te sullen gee„ ven aan haar Ho: Mo:, en dien onverminderr, „ en niet tegenstaande de voorsz: beveelen, of „ oppositie, resistentie, of andersins, haar, voor „ soo veel in haar is, precieselyk te sullen ge„ draagen naa het voorsz. Placaat en Ordon„ nantie; sonder eenige dissimulatie of conni„ ventie".

De voorsz. Vergadering sal, naa ingenoome schriftelyk berigt van de respective Collegien ter Admiraliteit, en naa gehoude conferentie met Gecommitteerden uit de Generaliteits Reekenkaamer, resolveeren op de partyen, welke door deselve Kaamer in het opneemen der Reekeningen van de respective Ontfangers Generaal van de voorsz. Collegien geroyeert, of met *Loquaturs*

beswaart zyn, soo als sal bevonden worden te behooren ten meesten dienste van den Lande (*a*).

Op gelyke wys sal de voorsz. Vergadering meede resolveeren op de *Loquaturs* van de Generaliteits Reekenkaamer op de liquidatien van de Provincien weegens derselver jaarlyxe betaalingen van de Militie, en andere Lasten, de Generaliteit rakende, en naamelyk, naa ingenoome schriftelyk berigt van de Gedeputeerden van de respective Provincien tot het overleeveren en vervolgen der liquidatie, op welke de *Loquaturs* gemaakt zyn, en naa gehoude conferentie met Gecommitteerden uit de Raad van Staate, en Generaliteits Reekenkaamer (*b*).

De voorsz. Vergadering sal den Raad van Staate, en andere Generaliteits *Collegien*, laaten by het volkoomen gebruik van haar respective Instructien, sonder daar in te doen eenige verandering, of inbreuk, ofte gedoogen by iemand anders gedaan te worden: en sal insgelyx gehouden zyn reguard te neemen, dat deselve Raad, en andere Generaliteits Collegien, haar Instructien wel naakoomen (*c*).

De voorsz. Vergadering sal niet moogen verkoopen, vervreemden, nog belasten, eenig regt, of geregtigheeden, domynen, goederen, actien, of crediten, toebehoorende aan de Generaliteit, en gemeene Unie, anders als naa voorgaande Petitie van den Raad van Staate, en

(*a*) Sie *Instr: van de Generalts Reekenkr.* 21 *Jan:* 1622. Art: 6.

(*b*) Sie de bovengemt *Instructie* Art: 1. en 4.

(*c*) *Instr: voor de Hollandsche Gedepn ter Generalt.* Art: 15.

en eenpaarig consent van de Provincien, Staatsgewys daar op gedraagen (a).

Gelyk sy meede niet sal vermoogen het inkoomen van eenige Comtoiren, generale, of particuliere, onder de Generaliteit gehoorende, te diverteeren, nog te belasten, met assignatien, negotiatien, verpandingen, of eenige andere verbintenissen, sonder voorgaande Petitie, en consent, als booven (b):

Nog ook te verleenen eenige pasporten tot vrye uit- of invoer van eenige goederen, koopmanschappen, meublen, of andersins, van wat saaken het ook soude moogen zyn, uitgesondert alleen de ordinaris wynen volgens de Lyst, daar van berustende ter Griffie, mitsgaders ook de meubelen van uitheemsche Ministers, en van die van haar trein, welke deselve tot haar commoditeit met sig voeren, voor uit senden, off immediatelyk doen volgen (c).

De voorsz. Vergadering sal alle penningen, en voorbaaten, de Generaliteit van buiten toekoomende uit kragte van Tractaaten, Alliantien, subsidien, met vreemde Princen, of Republiquen, gecontracteert, laaten koomen tot voordeel van de gemeene Unie in handen van den Ontfanger Generaal, en ter dispositie van den Raad van Staate: sonder dat de Vergadering sal moogen daar van disponeeren, of eenige betaaling daar uit doen, als alleen op ordonn[e] van den Raad van Staate (d).

De

(a) Deselve *Instr.* Art: 5.
(b) Deselve *Instr.* Art: 6.
(c) Deselve *Instr.* Art: 7.
(d) Deselve *Instr.* Art: 8.

De voorsz. Vergadering sal gansch geene Jurisdictie aan haar neemen, nog die exerceeren, het zy by haar selve, of by commisssie, of delegatie, over processen, en saaken, welke souden moogen voorkoomen tusschen eenige partyen contendenten, woonende binnen de geünieerde Provincien: maar sal sodanige processen, en saaken, soo veel de Generaliteit konnen aangaan, laaten, of renvoyeeren, aan den Raad van Staate, of aan de Collegien ter Admiraliteit, naa de natuure en geleegentheid der saaken (a).

Belangende het revideeren der Sententien, uit naam van de Generaliteit geweesen in het uiterste ressort, sal de Vergadering volgen het geen, dat daar omtrent vastgestelt is by de *Instructien*, of by opgevolgde *nadere Resolutien*, met eenpaarige bewilliging van de Provincien gearresteert, en genoomen.

De voorsz. Vergadering sal haar niet aanneemen, by autoriteit te surcheeren, of te suspendeeren, de executie van eenige Sententien, het zy in het civil, of in het crimineel, geweesen by eenige Collegien, en Regters, van Generaliteits weege. Maar sullen deselve Collegien, en Regters, moogen voortvaaren met de executie van haar Sententien, niet tegenstaande de voorsz. surceantie, of geïntenteerde suspensie, uitgesondert, wanneer pardon versogt word van delicten, begaan tegen de Generaliteit. Des sal geen versoek om pardon moogen aangenoomen worden, als in capitaale delicten, nog het selve moogen verleent

(a) Deselve *Instr.* Art. 9.

worden als met *committimus* aan de Regter, tot wiens judicature het delict in het uiterste ressort specteert (*a*).

De Vergadering sal geen resignatien, of overdragten, van eenige Ampten, of bedieningen, moogen toestaan, nog selfs moogen aanneemen de afstand van Ampten, en bedieningen, welke purelyk, en simpelyk afgestaan worden, sonder dat de geen, welke zyn Ampt, of bedieninge, afstaat, verklaard op zyn gedaanen eed by de Requeste, waar by hy zyn ontslaaging versoekt, dat hy niets genooten, nog bedongen heeft, nog in eeniger maniere genieten sal, voor, of ter occasie van, het afstaan, en verlaaten, van zyn Ampt, of bediening: boven en behalven den eed van suivering, te presteeren door den geene, welke daar meede voorsien word: en sonder dat sal konnen gedisponeert worden van een afgestaan Ampt, of bediening, als de vyftiende dag naa dat de afstand aangenoomen is (*b*).

Ook sal de Vergadering geen nieuwe Ampten mogen creëren, nog verhoogen de tractementen, wedden, en emolumenten, tot de Ampten staande, nog selfs accordeeren merkelyke vereeringen, het zy aan uitlanders, off aan ingeseetenen van den Staat, waar door de staat van oorlog, of de Generaliteits Middelen, en Inkomsten, souden worden beswaart, of vermindert, sonder voorgaande Resolutie en consent van de gesaamentlyke Provincien: nog ook toestaan eenige exorbitante defroijementen, of surrogatien van ande-

(*a*) Deselve *Instr.* Art: 11.
(*b*) Sie deselve *Instr.* Art: 16.

dere persoonen in verstorve tractementen, of pensioenen (*a*).

En nademaal de particuliere correspondentien, en kusperyen, onder de Regenten over de bestelling der Ampten, Commissien, en andere voordeelen, dependeerende van de Regeering, ten uiterste nadeelig, jaa ruïneus, zyn voor het gemeene best, sullen de Heeren in de voorsz Vergadering gedeputeert, by een specialen eed, boven de generaalen eed op deese Instructie, belooven, sig te sullen onthouden van alle correspondentien, en overeenkomsten, met haar meede-gedeputeerden ter Vergadering, of met eenige van dien, of met wie het anders soude moogen weesen, over de begeeving der Ampten, Commissien, en andere beneficien, dependeerende van de Vergadering, by weege van verdeeling, of op eenige andere wyse: onverkort nogtans de tourbeurten, seedert een geruime tyd van jaaren vastgestelt, en gepractiseert, tusschen de Provincien omtrent seekere Commissien, en omtrent eenige kleine Ampten (*b*).

Sullen insgelyx geen deel moogen hebben in eenige waaren, of koopmanschappen, welke aan 't Land worden verkoft, of geleevert, nog ook in eenige verpagting van de Generaliteits Middelen, veel min moogen koopen eenige Ordonnantien ten laste van de Generaliteit, of van de particuliere Provincien, of in deselve Ordonnantien participeeren, alles directelyk nog indirectelyk (*c*).

Sul-

(*a*) Sie het selve Art.
(*b*) Sie *Res. Sr. Gen.* 30 *Jan.* en 10 *Febr.* 1665.
(*c*) Sie *Instr: voor de Hollandsche Gedep.*: Art. 17.

Sullen genieten sodanig tractement, of daggeld, ten laste van de respective Provincien elx Committenten, als de respective Provincien sullen goedvinden: en, reisende in commissie, sullen sy sig precieselyk reguleeren naa het Reglement op de binnenlandsche deputatien, gearresteert, of nog te arresteeren: sonder daar buiten te gaan, of te moogen aan malkander toevoegen eenige byslaggen, of vereeringen, in eeniger manieren (a).

Sullen eed doen op het Placaat van den 10 Decemb: 1715 tegen de corruptien, in conformiteit van het selve, en sig precieselyk daar naa reguleeren, gelyk meede na alle de Placaaten, Reglementen, Resolutien, en ordres, welke gearresteert zyn, of hier naa gearresteert sullen worden, by eenpaarige bewilliging, en goedvinden van de gesaamentlyke Provincien.

Alles by provisie, en onverkort de verdere last, en Instructie, welke de Bondgenooten souden moogen t'eeniger tyd goedvinden by nadere deliberatie te geeven aan de voorsz. Vergadering, gelyk meede onverkort de particuliere last en Instructie van de respective Provincien voor de Heeren derselver Gedeputeerden ter Vergadering, voor soo veel die particuliere last en Instructie niet stryd met deese gemeene Instructie, als welke de gesaamentlyke Bondgenooten by deese eenstemmelyk verstaan, willen, en ordonneeren, dat in alle haar deelen onverbreekelyk sal nagekoomen en agtervolgt worden door de voorsz: Vergadering, en door alle en een iegelyk van de Heeren, daar in

(a) Sie de bovenstaande *Instr^e* Art: 18.

in gedeputeert, het ſelve by deeſe elk aan de haare wel ernſtelyk, en onweederroepelyk, beveelende uit kragte van haar Souverain geſag.

De geſaamentlyke Bondgenooten behouden aan ſig het regt, en de magt, om deeſe Inſtructie te interpreteeren, en te expliceeren, in geval van duiſterheid: en om daar by en af te doen, ſoo als zy met gemeen advis ſullen vinden te behooren voor de meeſte ſeekerheid, welvaart, en eenigheid van de geſaamentlyke Provincien, en van de Leeden van dien.

